

FACULTEIT LETTEREN EN WIJSBEGEERTE
VAKGROEP ALGEMENE TAALWETENSCHAP
ACADEMIEJAAR 2007–2008

CODE-SWITCHING

Sociale motivaties voor en structurele
eigenschappen van code-switching

WOUTER DEGREVE

PROMOTOR: PROF. DR. K. WILLEMS

SCRIPTIE INGEDIEND TOT HET BEHALEN VAN DE GRAAD
VAN MASTER IN DE TAAL- EN LETTERKUNDE: FRANS-SPAANS

CODE-SWITCHING

Sociale motivaties voor en structurele eigenschappen van code-switching

Abstract

This study has two major aims: (1) According to Myers-Scotton (1993a), code-switching (CS) should be seen as a type of skilled performance. Applying her Markedness Model (MM), which states that '[s]peakers have a sense of markedness regarding available linguistic codes for any interaction' (1993a: 75), on data from multilingual African contexts, she succeeded in drawing up a classification of the motivations underlying CS. CS occasionally corresponds to the unmarked choice for a certain exchange but speakers frequently exploit the phenomenon in different ways, using it as a sort of discourse strategy. The first aim of this study is to examine the appropriateness of the Markedness Model in another research setting than the African one, where other languages, cultures and subjects are involved. (2) Secondly, we aim to test the principal hypotheses of Myers-Scotton's Matrix Language Frame (MLF) model (1993b). Although the model has been successfully tested by several CS researchers on various bilingual corpora, others rejected the notion of a ML being responsible for the morphosyntactic frame of a bilingual clause. On the basis of our corpus, we will try to furnish further empirical evidence for the main principles of the MLF model. In short, testing Myers-Scotton's MM and MLF model of code-switching on micro-scale in a Western context, we will endeavour to confirm Myers-Scotton's theory that the social and morphosyntactic principles underlying (intrasentential) code-switching are in fact generally and universally applicable.

Woord vooraf

Langs deze weg zou ik iedereen willen bedanken die me tijdens het schrijven van deze scriptie heeft geholpen en bijgestaan. In het bijzonder wil ik mijn promotor, Prof. Dr. Klaas Willems, bedanken voor het kritisch nalezen van mijn teksten en voor zijn veelvuldige feedback. Ook wil ik zeker Kristof Baten bedanken voor zijn vele tips en voor zijn begeleiding bij het schrijven van mijn bachelorscriptie, waarvan deze masterproef een voortzetting is.

Ik wil ook alle proefpersonen bedanken, zonder wie deze scriptie nooit zou zijn mogelijk geweest. Dank jullie wel Aileen, Grahame, Sofie, Elien, Oda, Inés, Jana, Seamas, Rita, Laurence en Annie voor jullie vrijwillige bijdrage en jullie toestemming om de transcripties in deze masterproef op te nemen.

Ten slotte wil ik iedereen bedanken die voor me klaar stond tijdens het schrijven van deze thesis. Mama, papa en Annelies, dank jullie wel voor de morele steun als het al eens wat moeilijker verliep. Ook een oprechte merci aan Elewijn, Kevin, Sofie, Bieke, Siska, Elisa, Pieter en alle anderen die me gesteund hebben tijdens de afgelopen maanden.

INHOUDSTAFEL

Hoofdstuk 1: INLEIDING	7
1.1 Onderwerp van de studie	7
1.2 Definiëring van enkele begrippen	8
1.3 Doel van het onderzoek	10
1.4 Methodologische positionering	11
1.5 Vraagstelling en theoretische positionering	13
1.6 Statuut van de verwachte resultaten	19
 Hoofdstuk 2: STATUS QUAESTIONIS	 21
2.1 Overzicht van het onderzoek naar sociale motivaties voor CS	21
2.2 Overzicht van het onderzoek naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS	29
2.2.1 De lineaire benadering	29
2.2.2 De structurele benadering	37
 Hoofdstuk 3: THEORETISCHE INBEDDING VAN HET ONDERZOEK	 42
3.1 Het “Markedness Model” (MM) van Myers-Scotton (1993a)	42
3.2 Het Markedness Model toegepast op CS	45
3.3 Classificatie van Myers-Scotton	46
3.3.1 Code-switching als niet-gemarkeerde keuze	46
3.3.1.1 <i>Sequential unmarked CS</i>	46
3.3.1.2 <i>CS als niet-gemarkeerde keuze</i>	47
3.3.1.3 <i>CS als een “deferential strategy”</i>	49
3.3.1.4 <i>Het virtuositeitsmaxime en CS</i>	49
3.3.2 Code-switching als gemarkeerde keuze	50
3.3.2.1 <i>Verschillende motivaties voor CS als gemarkeerde keuze</i>	51
3.3.3 Code-switching als verkennende keuze	52
3.4 Het “Matrix Language Frame” (MLF)-model van Myers-Scotton (1993b)	53
3.4.1 De ML-hypothese en het identificeren van de ML	55
3.4.1.1 <i>Het “Morpheme-Order”-principe</i>	59
3.4.1.2 <i>Het “System Morpheme”-principe</i>	60
3.4.2 ML islands en EL islands	65
3.4.2.1 <i>ML islands</i>	65
3.4.2.2 <i>EL islands</i>	65
3.4.3 De “EL Hierarchy”-hypothese	67
 Hoofdstuk 4: METHODOLOGIE VAN HET DOORGEVOERDE ONDERZOEK	 71
4.1 Voorstelling van de methode	71
4.1.1 Verzameling van het taalmateriaal en samenstelling van het onderzoekscorpus	71
4.1.2 Methode van het onderzoek	71
4.1.3 Motivering van de aangewende methode	72
4.1.4 Beschrijving van de setting van het onderzoek	73

4.1.5 Beschrijving van de aard van de belangrijkste proefpersonen	74
4.1.5.1 <i>Aileen</i>	75
4.1.5.2 <i>Grahame</i>	76
4.1.5.3 <i>Elien</i>	76
4.1.5.4 <i>Sofie</i>	77
4.1.5.5 <i>Oda</i>	78
4.1.5.6 <i>Inés</i>	79
4.1.5.7 <i>Jana</i>	79
4.1.5.8 <i>Seamas</i>	80
4.1.5.9 <i>Rita</i>	80
4.1.5.10 <i>Laurence</i>	81
4.1.5.11 <i>Annie</i>	81
4.2 Documentatie en beschrijving van het materiaal	81

Hoofdstuk 5: TOETSING VAN HET MARKEDNESS MODEL 83

5.1 Sequential unmarked CS	83
5.1.1 Sequential unmarked CS veroorzaakt door de wijziging van één of meer contextuele factoren	83
5.1.2 Sequential unmarked CS bij het citeren	87
5.2 CS als niet-gemarkeerde keuze	89
5.2.1 Het gebruik van twee talen als niet-gemarkeerde keuze	89
5.2.2 Het virtuositeitsmaxime en CS als niet-gemarkeerde keuze	92
5.2.2.1 <i>Lexicale beperkingen van de niet-gemarkeerde code</i>	93
5.2.2.2 <i>Lexicale beperkingen bij de spreker</i>	94
5.2.2.3 <i>CS als niet-gemarkeerde keuze ter bevordering van de deelname van alle gesprekspartners</i>	97
5.3 CS als gemarkeerde keuze	99
5.3.1 Gemarkeerde CS met versterkend of verduidelijkend doel	99
5.3.2 Gemarkeerde CS als een “(ethnically-based) exclusion strategy”	101
5.3.3 Gemarkeerde CS: “the message is the medium”	107
5.3.4 Gemarkeerde CS met een esthetisch doel	107
5.4 CS als verkennende/onderzoekende keuze	109

Hoofdstuk 6: TOETSING VAN HET MLF-MODEL 111

6.1 Analyse van het onderzoekscorpus	114
6.1.1 ML + EL-constituenten	116
6.1.1.1 <i>Code-switching in NPs</i>	116
6.1.1.2 <i>ML + EL-constituenten met interne EL islands</i>	119
6.1.1.3 <i>Code-switching in PPs</i>	122
6.1.1.4 <i>ML + EL-constituent: Bijwoord (ML) + Adjectief (EL)</i>	123
6.1.1.5 <i>Code-switching and VPs</i>	124
6.1.2 EL islands	126
6.1.2.1 <i>EL-constituent als gezegde</i>	127
6.1.2.2 <i>EL-constituenten met de functie van bijwoordelijke bepaling</i>	127
6.1.2.2.1 <i>Bijwoordelijke bepaling van plaats</i>	127
6.1.2.2.2 <i>Bijwoordelijke bepaling van tijd</i>	128
6.1.2.3 <i>EL-constituent als lijdend voorwerp</i>	130
6.1.2.4 <i>EL-constituent: gedisloqueerd subject</i>	131

6.2 'Turnover' in de ML	131
Hoofdstuk 7: CONCLUSIE		135
BIBLIOGRAFIE		142
APPENDIX		146

1. Inleiding

1.1 Onderwerp van de studie

Deze studie spitst zich toe op twee verschillende aspecten van *code-switching*. Enerzijds zullen de sociale motivaties voor dit taalfenomeen onder de loep worden genomen. Anderzijds zal ook dieper worden ingegaan op de structurele eigenschappen van *intrasentential code-switching*.

Volgens Boumans (1998, 8) begon de studie van code-switching in de vroege jaren '50 met het werk van Haugen (1953, 65) en Weinreich (1953, 73), die door Kovács (2001, 61) als “[t]he ‘fathers’ of modern contact linguistics” aangeduid worden. Zoals Boumans (1998, 8) aangeeft, gebruikt Haugen (1956, 40) de term code-switching voor het afwisselend gebruik van twee talen “including everything from the introduction of a single, unassimilated word up to a complete sentence or more into the context of another language” (1973, 521). Boumans (1998, 8) schrijft dat deze definitie sindsdien door het merendeel van de code-switching-onderzoekers aanvaard werd. Toch werd ze in de loop der jaren verschillende malen genuanceerd of opnieuw geformuleerd. Denken we bijvoorbeeld aan Poplack (1988) die het switchen van afzonderlijke woorden in tegenstelling tot Haugen niet als code-switching beschouwt maar wel als gevallen van “nonce borrowing”. Velen deelden haar mening echter niet en beschouwen in hun studies veel van dergelijke “single, unassimilated word[s]” (Haugen, 1973, 521) wel degelijk als code-switches. Boumans (1998, 51) geeft dit in zijn studie expliciet aan “by sticking to the term codeswitching as defined by Haugen”. Ook volgens Myers-Scotton en Giesbers (1989, 1) “kunnen switches uit slechts één woord bestaan”.

Myers-Scotton (1993a, 1) omschrijft code-switching als “the term used to identify alternations of linguistic varieties within the same conversation”. Met “linguistic varieties” verwijst ze zowel naar verschillende talen als naar dialecten of varianten van eenzelfde taal. We kunnen dus met andere woorden code-switching zowel terugvinden in conversaties tussen sprekers van verschillende talen als in situaties waarin sprekers naast de standaardtaal nog (een) andere variant(en) van deze laatste beheersen. Ook Giesbers (1989, 2) geeft aan dat de term code-switching niet enkel van toepassing is op de afwisseling tussen verschillende talen maar “ook betrekking [kan] hebben op het switchen tussen stijlen en registers binnen een taalsysteem”. Bovendien kan het onderzoek naar “bidialectale code-switching, i.c. code-switching tussen dialect en standaardtaal” (p. 4), aldus Giesbers, ook bijdragen tot een beter

begrip van code-switching in het algemeen. Net als Myers-Scotton richt ik mij in deze scriptie op het switchen *tussen verschillende talen*. Als ik vanaf nu de term code-switching (CS) gebruik, gaat het dus over de afwisseling tussen verschillende talen en niet over het switchen van bijvoorbeeld dialect naar standaardtaal, tenzij expliciet vermeld.

Voor de studie van CS bestaan verschillende invalshoeken. Canut (2001, 9) benadrukt de belangrijke positie die de studie van CS vandaag inneemt in het onderzoek naar taalcontact: “L’intérêt des travaux sur l’alternance codique, ou encore *codeswitching* [...] n’est plus à démontrer”. Milroy en Muysken (1995, 7) duiden op hun beurt CS aan als “perhaps the central issue in bilingualism research”. Ook Myers-Scotton (1993a, 45) stelt dat het onderzoek naar CS de laatste decennia een enorme evolutie kende en dat het fenomeen vandaag de dag duidelijk deel uitmaakt van de grote groep onderzoeksobjecten binnen de taalwetenschap. Dit vinden we ook terug in de volgende opmerking van Auer (1984, 1):

“The alternating use of more than one language is one of the most striking features of many interactions in bilingual communities. It is usually looked down upon by the very speakers who code-switch in everyday life, just as it was looked down upon by linguists until recently; both did not consider it worthwhile to think about language alternation. Not until sociolinguists ceased to regard it as a degenerate and incompetent way of expressing oneself did questions begin to be asked about the regularities and functions governing, and expressed by, this particular linguistic behaviour.”

Wanneer Auer spreekt van “functions” sluit hij heel dicht aan bij het eerste deel van deze studie waarin naast de structurele eigenschappen van CS dus ook de functies van en de sociale motivaties voor CS uitvoerig aan bod zullen komen.

1.2 Definiëring van enkele begrippen

Bij het spreken over CS en zijn sociale motivaties en structurele eigenschappen is het absoluut noodzakelijk om enkele begrippen nauwkeurig te definiëren.

Een eerste belangrijk onderscheid dat volgens Myers-Scotton (1993a, 4) gemaakt moet worden, is dat tussen enerzijds “intersentential CS” en anderzijds “intrasentential CS”. In het eerste geval gaat het om de omschakeling naar een andere taal op het moment dat een spreker een nieuwe zin begint terwijl bij “intrasentential CS” de switch tussen de verschillende talen binnen éénzelfde zin plaatsvindt. Zoals reeds werd aangegeven zal dit onderscheid van groot belang zijn voor het onderzoek naar de structurele eigenschappen van CS aangezien hiervoor enkel uitingen van intrasentential CS in aanmerking komen. Boumans (1998, 12) vermeldt dit heel expliciet: “Obviously, the most interesting category for the study of grammatical

regularities is that of intrasentential switching”. Voor de onderzoeksvraag rond sociale motivaties zullen echter beide types van CS behandeld worden.

Poplack en collega's onderscheidden naast intrasentential en intersentential CS nog een derde variant die ze als “extra-sentential” CS definiëren. Boumans (1998, 12) omschrijft dit type CS als “the use of various kinds of discourse markers from another language than the language of the preceding or following utterance”. In navolging van Poplack (1980, 589) stelt Baetens-Beardsmore (1986, 81) dat deze vorm van CS vooral voorkomt “in the form of tags, or else single noun switches” en illustreert dit aan de hand van Poplacks voorbeeld: “Vendía arroz (*he sold rice*) 'N SHIT”. Zoals Milroy en Muysken (1995, 8) aangeven, wordt “extra-sentential” CS in de literatuur dan ook vaak aangeduid als “tag-switching” of “emblematic switching”. Bovendien bestaat er volgens Poplack (1980) een correlatie tussen het niveau van tweetaligheid van de spreker enerzijds en het type CS dat zijn spreekpatroon kenmerkt anderzijds. Treffers-Daller (1991, 79) stelt dat de “reported language proficiency” van sprekers voor Poplack dan ook “one of the two best predictors of inter- and intrasentential code-switching among Puerto Ricans in New York” was. Terwijl intrasentential CS volgens Poplack namelijk wijst op een hoge graad van tweetaligheid zouden intersentential en extra-sentential CS veeleer voorkomen bij sprekers die één van de twee talen in mindere mate beheersen. Hoewel Treffers-Daller (1991, 104) meent dat “most researchers in the field believe that there is a positive correlation between bilingual language proficiency and code-mixing”,¹ geeft Boumans (1998, 10) aan dat deze correlatie zeker niet door iedereen werd aangenomen. Singh (1995) postuleert bijvoorbeeld dat het net intersentential CS is die een goede beheersing van beide talen vereist en intrasentential CS typerend is voor het spreekpatroon van sprekers met een minder hoge graad van tweetaligheid.

Een tweede uiterst relevant onderscheid, wederom vooral in het licht van de onderzoeksvraag naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS, is dat tussen de “matrix language” (ML) en de “embedded language” (EL). Kovács (2001, 64) schrijft dat in de literatuur de EL nu en dan als de “donor language” wordt aangeduid terwijl voor de ML vaak de termen “recipient” of “base language” opduiken. In de meer technische en expliciete definitie van CS die Myers-Scotton (1993a, 4) in haar studie over sociale motivaties voor CS gebruikt, komen de termen ML en EL duidelijk terug:

“Codeswitching is the selection by bilinguals or multilinguals of forms from an embedded language (or languages) in utterances of a matrix language during the same conversation. The matrix language

¹ Treffers-Daller (1992, 47) gebruikt de term “code-switching” voor intersentential CS en de term “code-mixing” voor intrasentential CS.

(ML) is the main language in CS utterances in a number of ways, while the embedded language (EL) has the lesser role.”

Myers-Scotton (1993b, 20) geeft bovendien aan dat ze de termen overnam van Joshi (1985):

“I follow Joshi (1985) in how the terms *matrix language* and *embedded language* are used in regard to CS, while acknowledging that Jacobson (1977) seems to be the first to have used these terms to CS, albeit in a different sense” (p. 20).

Zoals we zullen zien is dit onderscheid tussen ML en EL cruciaal aangezien Myers-Scotton (1993b, 3) zelf aangeeft dat de ML op tal van manieren als de belangrijkste taal kan worden aangeduid in uitingen van intrasentential CS. Zo zal één van de hoofdhypotheses van Myers-Scottons “Matrix Language Frame Model” zijn dat het de ML is die verantwoordelijk is voor de bouw van het morfosyntactische geraamte van zinnen waarbinnen CS zich voordoet (cf. 3.4.). Ondanks de grote invloed van het model zullen we zien dat het bestaan van een dergelijke ML echter niet door alle CS-onderzoekers aangenomen wordt.

1.3 Doel van het onderzoek

In deze scriptie worden enerzijds de sociale motivaties voor CS onder de loep genomen. Myers-Scotton (1993a) kwam, vertrekkend van het “Markedness Model”, tot een classificatie van de verschillende beweegredenen voor CS. Dit onderzoek beoogt onder meer een corpus, bestaande uit zelf opgenomen en getranscribeerde taaldata, te toetsen aan de door Myers-Scotton uitgewerkte classificatie en te kijken in hoeverre de zelf geregistreerde situaties van CS in haar model in te passen zijn (cf. 1.4).

Anderzijds zullen we ons ook concentreren op de internstructurele eigenschappen van intrasentential CS. Opnieuw zullen we ons hiervoor baseren op het werk van Myers-Scotton (1993b), die het “Matrix Language Frame Model” uitwerkte. Aan de hand van dit “production-based model” probeert Myers-Scotton aan te tonen dat de (structurele) parameters voor CS universeel geldend zijn, hoe verschillend de taalgemeenschap, de sprekers en de talen in kwestie ook mogen zijn²:

“[C]odeswitching utterances can be explained in a principled, general way. Codeswitching utterances everywhere conform to the grammars of their participating languages, subject only to the added constraints of the Matrix Language Frame Model [...]” (Myers-Scotton 1993b, 2)

² Myers-Scotton (1995, 234) wijst op de cognitieve fundering van deze algemene, universeel geldende principes: “The proposition supported is that intra-sentential CS is governed by a set of abstract principles which seem to apply to CS data sets across different communities and therefore are apparently cognitively based”.

Treffers-Daller (1991, 281) twijfelt daarentegen aan de mogelijkheid om “absolute constraints” te formuleren geldig voor elke tweetalige gemeenschap waar CS zich manifesteert:

“Since there are many differences between the code-mixing patterns found in bilingual communities all over the world, it is no longer possible to formulate absolute constraints that are valid for all bilingual communities. Instead we should try to formulate variable constraints that take into account the different sociolinguistic settings in which code-mixing and borrowing take place”.

Ook Kovács (2001, 64-65) stelt zich de vraag “whether it is possible to create a general theory of code-switching at all or whether we first need to define the contact situation and then characterise the switching in this frame”. Myers-Scotton (1995, 234) verwijst in dit verband naar Clyne (1987) en Romaine (1989) aangezien zij eveneens twijfelden aan het bestaan van “generally applicable constraints on CS” (Myers-Scotton 1995, 234). Muysken (1995, 183-184) pleit ten slotte ook voor meer “probabilistic statements” in het onderzoek naar CS: “Absolute constraints, that could be invalidated by as few as one counterexample, are less appropriate for performance data”.

Naast een toetsing van het “Markedness Model” stelt deze studie zich dan ook als doel om enkele belangrijke hypotheses van dit “Matrix Language Frame Model” van Myers-Scotton te testen aan de hand van een eigen onderzoekscorpus dat gedeeltelijk overeen stemt met het corpus gebruikt voor het onderzoek naar sociale motivaties voor CS. We komen later terug op de samenstelling van het onderzoekscorpus (cf. 4.1.1.).

Met andere woorden, deze studie beoogt het toetsen van het “Markedness Model” enerzijds en van enkele cruciale principes van het “Matrix Language Frame Model” anderzijds aan de hand van een nieuw corpus. Daarmee sluit dit onderzoek goed aan bij de “[m]ethodologies and goals in codeswitching” geformuleerd door Myers-Scotton (2006, 203-204) zelf:

“However, the goal of many researchers stops with detailing and quantifying the types of material that can occur from either language. That is, their approach is largely a-theoretical; their main goal is to describe, not necessarily to test hypotheses or make general predictions beyond their data. [...] The goal of far fewer codeswitching researchers than one can find in the psycholinguistic literature is to test an existing hypothesis or model.”

1.4 Methodologische positionering

Auer (1984, 1) stelt dat CS op drie verschillende manieren benaderd kan worden: Ten eerste bestaan er heel wat studies waarin gefocust wordt op de *grammaticale* aspecten van CS. Een studie kan zich echter ook voornamelijk richten op “the meaning/function of individual instances of language alternation in conversation” (p. 1). In dit geval wordt CS vanuit een “*interactional*” invalshoek belicht. Ten slotte gaan *sociolinguïstische* studies na in welke twee- of meertalige gemeenschappen CS voorkomt en waarom dit taalfenomeen zich voordoet. Ook Myers-Scotton (1993b, vii) benadrukt het heterogene karakter van het onderzoek naar CS :

“Most linguists who do *not* study codeswitching think of it as strictly in the domain of sociolinguistics. Most definitely, codeswitching has its sociolinguistic aspects; [...] However, many of the current studies of codeswitching are more appropriately also called studies in grammatical theory.”

In deze scriptie wordt geopteerd voor zowel de grammaticale als de sociolinguïstische invalshoek die door Boumans (1998, 9) als de “[t]wo main branches of codeswitching research” worden aangeduid. Ook Treffers-Daller (1991, 249) wijst op het belang van beide invalshoeken:

“The challenge for code-switching research in the nineties is, in my view, to come to a division of labor between grammatical and sociolinguistic constraints on code-switching, and to establish in which way their interaction produces the different code-mixing patterns found all over the world”.

Er zal in deze scriptie dan ook respectievelijk op de structurele, syntactische en morfologische aspecten van CS alsook op de sociale functies van CS worden ingegaan. CS is in de eerste plaats een fenomeen van wat men sinds Chomsky als “performance” bestempelt. Het gaat over een specifieke uiting van taalgebruik die noodzakelijkerwijs in een sociale context gezien moet worden. Over het onderzoek naar tweetaligheid schrijft Baetens-Beardsmore (1986, 44): “[T]here is little choice open to the student of bilingualism since [...] it is difficult to define the ideal bilingual speaker-hearer and his competence”. In deze studie richten we ons dan ook in de eerste plaats op de “performance” veeleer dan op de “competence” van sprekers. Bovendien geeft Baetens-Beardsmore (1986, 44) aan dat in het onderzoek naar tweetaligheid de “communicative competence as developed by Hymes (1972)” heel vaak boven “the straightforward notion of linguistic competence” als onderzoeksobject naar voren wordt geschoven. Aangezien talen in hoofdzaak middelen zijn om te communiceren, beschikken sprekers naast hun kennis over “the formal code of a particular language and languages” ook over een intuïtie inzake “the social implications of choice within and across

the languages involved” (1986, 44). Een groot deel van deze scriptie richt zich dan ook op het sociaal-psychologische aspect van CS, meer bepaald op de sociale motivaties ervan.

Voor wat betreft de grammaticale invalshoek zal het accent in deze studie gelegd worden op het onderscheid tussen de ML en de EL en op het asymmetrische karakter van intrasentential CS, en dit binnen het theoretische kader van Myers-Scotton’s “Matrix Language Frame Model”.

1.5 Vraagstelling en theoretische positionering

De onderzoeksvraag van deze studie is tweeledig aangezien we ons zowel zullen focussen op grammaticale als op sociolinguïstische aspecten van CS. Myers-Scotton (1993a) schuift enerzijds het Markedness Model (cf. 3.2.) naar voren als het theoretische kader waarbinnen CS als een taalcontactfenomeen op een sociolinguïstische wijze benaderd kan worden. Zoals de titel van het boek³ aantoont, koos Myers-Scotton voor haar onderzoek naar sociale motivaties voor CS de Afrikaanse setting als onderzoeksterrein:

“The arguments have been illustrated with many occurring examples from African contexts; the volume is also, therefore, a description of the types of CS which involve African languages. As such, the result is, I hope, not only an explanation of the motivations of CS, but also a view of those aspects of African life glimpsed in everyday conversations involving CS.” (p. 151)

Analoog aan Myers-Scottons onderzoek zal ook in deze studie worden nagegaan in welke mate er een relatie bestaat tussen de linguïstische keuzes van sprekers, en dan meer bepaald CS enerzijds en de sociale gevolgen die deze impliceren anderzijds.

Aan de hand van talrijke voorbeelden uit een Afrikaanse setting toonde Myers-Scotton aan dat het gebruik van verschillende talen tijdens conversaties een cognitieve basis heeft, waarbij sprekers door hun “sense of script” (cf. 3.1.) codes als meer of minder gemarkeerd kunnen beoordelen voor een bepaald interactietype: “[M]aking readings of markedness for choices in CS and using them as indexical of communicative intentions are universal phenomena” (p. 154). Zoals Carnut (2001, 10-11) terecht opmerkt, schuift Myers-Scotton CS op deze manier naar voren als “une des possibilités de négociations d’identités sociales” door het accent te leggen “sur le rôle de l’interlocuteur dans l’interaction plus que sur les propriétés formelles”. Het blijkt volgens Myers-Scotton (1993a) om een universeel fenomeen te gaan, hoewel er duidelijk wordt vermeld:

³ Myers-Scotton, C. 1993a. *Social motivations for codeswitching – Evidence from Africa*. Oxford: Clarendon Press.

“While the examples cited here are themselves not generalizable, it is claimed that the principles underlying them are generally applicable: that CS as a phenomenon can be explained within the terms of the markedness model. The model and its predictions await further testing.” (p. 154)

Aangezien het “Markedness Model” (MM) volgens Myers-Scotton een universeel theoretisch kader biedt voor de motivaties van linguïstische keuzes en ook de onderliggende principes van CS universeel lijken te zijn, zouden de taaldata uit de setting van Aix-en-Provence, waarop ik deze studie baseer, met andere talen, culturen en proefpersonen dan de Afrikaanse, ook in het kader van “markedness” van keuzes ingebed moeten kunnen worden. De relevantie van deze onderzoeksvraag blijkt bovendien uit de kritiek die verschillende onderzoekers ten aanzien van het MM formuleerden. Kovács (2001, 66) verwijst naar o.a. Meeuwis en Blommaert (1994) die het monolingüistische uitgangspunt van Myers-Scotton’s model onder vuur nemen. Ook Milroy en Li Wei (1995) komen op de proppen met hun eigen “social network approach” om tot een beter begrip van de sociale functies van CS te komen.

Myers-Scotton (2006, 204) definieert anderzijds het “Matrix Language Frame”-model (MLF) als “the most comprehensive model in the current literature because it takes account of both the ML and the EL in explaining and predicting both the basic structural makeup of mixed constituents, as well as EL island”. Boumans (1998, 30) noemt het MLF-model “the most influential matrix language approach” in het onderzoek naar de grammaticale eigenschappen van intrasentential CS. Voor de uitwerking van het model baseerde Myers-Scotton (1993b) zich opnieuw op een hoofdzakelijk Afrikaans onderzoekscorpus, bestaande uit transcripties van natuurlijke en alledaagse conversaties uit Nairobi. Om de hypotheses van het model zo uitvoerig mogelijk te testen – dus met andere woorden op andere, typologisch verschillende talencombinaties – vulde ze haar onderzoek nog aan met talrijke voorbeelden uit de CS-literatuur. Zoals reeds vermeld werd, beoogt ook deze studie in zekere zin de gestelde universele toepasbaarheid van het MLF-model – dat door Caubet (2001, 24) “un modèle à vocation universelle” genoemd wordt – te testen aan de hand van een nieuw onderzoekscorpus. Myers-Scotton en Jake (2001, 87) stellen namelijk: “[t]he ML is a theoretical construct universally applicable to all CS data sets, regardless to the specific language pairs involved”. We zullen ons in deze studie focussen op enkele cruciale hypotheses omtrent de asymmetrie tussen de ML enerzijds en de EL anderzijds.

Uit studies van verschillende taalkundigen – waarin telkens ook het MLF-model op specifieke onderzoekscorpora getoetst werd – bleek meerdere malen de universele relevantie van het model. Denken we bijvoorbeeld aan de studie van Deuchar (2006) wiens

Welsh/Engels corpus in grote mate ondersteuning bood voor de belangrijkste hypothesen van het MLF-model. Ook Callahan (2002) slaagde er in haar corpus, bestaande uit geschreven teksten met daarin switches tussen Spaans en Engels, te analyseren aan de hand van het model. Treffers-Daller (1991, 271) stelt dat “[t]he Frame-Process model⁴ generally makes correct predictions for the Brussels corpus” in die zin dat het voor de meeste gevallen van haar onderzoekscorpus mogelijk was de ML aan te duiden. Toch gebruikt ze andere criteria dan Myers-Scotton om die ML te identificeren. We komen hier op terug in hoofdstuk 3 (cf. 3.4.1). Caubet (2001, 24) prijst op haar beurt het MLF-model voor “[sa] souplesse et [sa] finesse beaucoup plus grandes dans l’analyse”:

“[L]a hiérarchisation permet d’expliquer aisément l’apparition en CS de séquences qui seraient impossibles dans la langue encadrée, du fait que c’est la langue matrice qui impose les règles”.

Toch bleef het invloedrijke model niet gespaard van kritiek. De relevantie van onze onderzoeksvraag naar de algemene toepasbaarheid van het model blijkt dan ook uit de bedenkingen die verschillende linguïsten zich stelden ten aanzien van het model. Zo pleit Callahan (2002) – ondanks de succesvolle analyse van haar corpus aan de hand van het MLF-model – in haar conclusie voor een grotere flexibiliteit van het model inzake de ML en voor het invoegen van een vierde soort constituent, namelijk de “EL islands with ML elements” (p. 9). Hoewel Boumans (1998) vindt dat het werk van Myers-Scotton cruciaal was “in formulating the matrix language perspective” (p. 25) en ook hij de notie van ML als “a useful tool for the description of codeswitching data and the detection of regularities in these data” (p. 62) noodzakelijk acht voor de grammaticale studie van intrasentential CS, formuleerde hij enkele algemene bedenkingen bij de “matrix language models” (p. 46): (1) Eerst en vooral stelt hij dat de “matrix language approach” zich enkel concentreert op morfologie en syntaxis. (2) Bovendien zijn deze “matrix language models” volgens hem niet in staat om de ML op een niet-circulaire en ondubbelzinnige wijze aan te duiden: “No matter what criteria are applied, intricate exceptions and counterexamples will always remain” (p. 46). We komen hier op terug in hoofdstuk 3 (cf. 3.4.1). Hij meent ook dat het onderscheiden van systeem- en inhoudsmorfemen “in a principled way that is valid for all languages” (p. 39) een zeer complexe aangelegenheid is. Ook Muysken (1995, 183) schrijft dat er geen “single valid criterion” bestaat om functie- en inhoudsmorfemen in alle talen van elkaar te onderscheiden. Aangezien in de “matrix language approach” de identificatie van de ML nauw samenhangt met dit onderscheid is deze identificatie volgens Boumans dan ook niet altijd vanzelfsprekend.

⁴ De voorloper van het huidige MLF-model.

Hij formuleert bovendien meerdere kritische bemerkingen bij het MLF-model van Myers-Scotton. Omwille van hun soms heel precieze karakter zullen we ze in hoofdstuk 3 – als het MLF-model uitvoerig besproken wordt – nader onder de loep nemen.

Gardner-Chloros (1995) beschouwt CS als “a fuzzy-edged construct” (p. 72) en hamert op het niet-discrete karakter van de verschillende talen of variëteiten van één taal in intrasentential CS. Met haar “base-language issue” (p. 71) stelt ze zich dan ook de vraag “whether it is right to postulate that in language-mixing of any kind, there is always a base-language which is opposed to a ‘donor’ language”. Terwijl Caubet (2001, 24) Myers-Scotton juist prijst voor haar flexibele benadering van intrasentential CS, pleit Gardner-Chloros voor “an even more flexible framework [...] for describing the shifting grammatical parameters which we can find in mixed codes” (p. 71). Hoewel Muysken (1995, 182) het bestaan van een ML niet ontkent, heeft hij zijn twijfels over de manier waarop die geïdentificeerd kan worden: “In those cases where it is reasonable to assume that there is a base-language (also termed: matrix language) in a code-switched sentence, [...] how do we determine which one it is?”. Zoals Kovács (2001, 64) opmerkt hangt volgens hem veel af van de manier waarop intrasentential CS benaderd wordt. Zo zal een “discoursgeoriënteerde” (Muysken, 1995, 182) benadering de ML als de taal van de conversatie aanduiden, terwijl een meer statistische analysemethode de ML eerder als de taal “in which the most words or morphemes are uttered” (ibid.) zal definiëren. In psycholinguïstisch onderzoek zal de ML hoogstwaarschijnlijk overeenstemmen met de taal waarin de spreker zich het best kan uitdrukken, terwijl in structurele analyses eerder factoren als het hoofdwerkwoord zullen zijn die tot de identificatie van de ML leiden.

Verwijzen we tenslotte ook naar de kritiek van MacSwan (2005) die door het ontkennen van de asymmetrie tussen de verschillende talen in intrasentential CS één van de hoofdpremissen van het MLF-model in vraag stelt, namelijk het feit dat het de ML is die domineert door het morfosyntactische kader te bieden voor twee van de drie soorten constituenten die Myers-Scotton onderscheidt (cf. 3.4.). In tegenstelling tot Myers-Scotton, Jake en Gross (2002) stelt MacSwan (2005, 1) dat de notie van ML verworpen moet worden in het onderzoek naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS:

“The author argues that although a new structural definition of the Matrix Language (ML) makes the MLF model falsifiable, its empirical predictions are inconsistent with the facts of codeswitching (CS)”.

MacSwan verwerpt het MLF-model op basis van het feit dat het niet beantwoordt aan de voorwaarden die Chomsky (1957, 2) voor de grammatica van een taal formuleert:

“The fundamental aim in the linguistic analysis of a language L is to separate the *grammatical* sequences which are the sentences of L from the *ungrammatical* sequences which are not sentences of L and to study the structure of the grammatical sequences. The grammar of L will thus be a device which generates all of the grammatical sequences of L and none of the ungrammatical ones”.

MacSwan (2005, 2) stelt – zich hierop baserend – dat een grammatica van CS enkel grammaticale tweetalige uitingen mag produceren, maar daarentegen alle agrammaticale de facto moet uitsluiten. Het MLF-model van Myers-Scotton beantwoordt volgens hem niet aan deze voorwaarde en moet op grond hiervan verworpen worden.

Zoals MacSwan (2005, 2) zelf aangeeft bestaat er in het CS-onderzoek een controverse over het type data dat gebruikt moet worden voor het formuleren van theorieën. Veel onderzoekers – zoals ook Myers-Scotton voor de uitwerking van zowel het MM als het MLF-model – baseren zich op de analyse van natuurlijke gesproken taal. Anderen pleiten echter voor het gebruik van experimentele data (als “sentence judgments” (ibid.)). Volgens Treffers-Daller (1991, 49) zijn velen het er mee eens “that it is impossible to study code-mixing on the basis of grammaticality judgements, as these tend to reflect attitudes towards language mixture, and are therefore probably not valid”. Aangezien intrasentential CS in veel tweetalige gemeenschappen als minder prestigieus aanvoeld wordt gaan informanten die gevraagd worden hun “sentence judgement” te geven “code-mixed sentences” (p. 49) heel vaak verwerpen. Ook Muysken (1995, 184-185) vindt dat er gewerkt moet worden met natuurlijk taalmateriaal “[s]ince intuitions about code-switching are not always reliable [...] and psycholinguistic experimental techniques to study grammatical factors in code-switching are not yet well developed”. Ondanks het feit dat het werken met natuurlijk taalmateriaal volgens MacSwan (2005, 2) het voordeel biedt om CS in een meer realistische context te bestuderen kan met deze methode geen rekening gehouden worden met “ill-formed sentences⁵” (ibid.). Dit soort “negative evidence” is volgens MacSwan echter noodzakelijk om de empirische adequaatheid van een linguïstische theorie te verzekeren:

“Without disconfirming evidence, we would have no way of knowing whether a theory sanctions unacceptable utterances. We cannot confidently assume that the absence of a form in naturalistic data means that the structure is not permitted; it may be absent because it CANNOT occur, or it may be absent because it HAS NOT occurred”. (2005, 2)

Ook Muysken (1995, 184) benadrukt dat “it is as important to consider the non-occurring switches as the ones that do occur” en hij pleit ervoor om ook te onderzoeken waar in de zin

⁵ MacSwan (2005, 2): “Naturalistic data collection [...] has a great disadvantage as well: It does not provide instances of ill-formed sentences – or if it does, they are not so labeled”.

sprekers minder geneigd zijn om van code te switchen. De kritiek die MacSwan op het MLF-model formuleert is bijgevolg ook in grote mate op “sentence judgments” van sprekers gebaseerd. Opnieuw sluit hij hier nauw aan bij Chomsky die het intuïtieve oordeel van “native speakers” als criterium gebruikt om de “grammatical” van de “ungrammatical sequences” in een taal te onderscheiden.

MacSwan noemt het MLF-model empirisch inadequaar om twee complementaire redenen: (1) Enerzijds kunnen bepaalde hypothetische voorbeelden perfect geanalyseerd worden aan de hand van het model hoewel ze door native speakers ontegensprekelijk als “ill-formed” worden bestempeld. (2) Anderzijds zou het MLF-model volgens MacSwan niet altijd een verklaring kunnen bieden voor “utterances of CS” die volgens diezelfde native speakers daarentegen wel “well-formed” zouden zijn. Door deze empirische tekortkomingen beantwoordt het MLF-model niet aan Chomsky’s definitie van een grammatica van een taal aangezien het model toelaat om ook “ungrammatical sequences” van CS te produceren. Dit is volgens MacSwan het gevolg van het feit dat “there is an exclusive reliance on positive evidence” (2005, 10).

MacSwan benadert “intrasentential” CS daarentegen aan de hand van een generatief model voor monolingüïstisch taalgebruik, namelijk het Minimalist Program (MP) dat stelt dat “only the *minimal* theoretical assumptions may be made to account for linguistic data, privileging simpler and more elegant accounts over complex and cumbersome ones” (MacSwan 2005, 5). Theorieën die gebruik maken van onafhankelijk gemotiveerde grammaticale principes zouden hierdoor volgens hem veel meer aan de minimalistische invalshoek beantwoorden dan dat het opstellen van tal van regels en principes waaraan CS onderhevig is⁶ dit doet. Concreet stelt MacSwan (ibid.) in het kader van dit MP: “Nothing constrains codeswitching apart from the requirements of the mixed grammars”. In tegenstelling tot het MLF-model dat uitgaat van een duidelijke asymmetrie tussen de ML en de EL postuleert MacSwan “that it makes sense to formalize the grammar used for CS as the *union* of the two lexicons, with no mediating mechanisms” (ibid.). Op deze manier geeft MacSwan aan dat er bij intrasentential CS geen sprake is van een ML die instaat voor de bouw van het morfosyntactische frame van de tweetalige uiting.

Het opnieuw toetsen van het MLF-model op een nieuw onderzoekscorpus lijkt dan ook heel interessant om de relevantie van het model na te gaan, en dit door te kijken of de

⁶ MacSwan verwijst hiermee zonder twijfel naar een model als het MLF-model.

belangrijkste principes die het MLF-model naar voren schuift al dan niet ondersteund worden door dit corpus.

1.6 Statuut van de verwachte resultaten

Voor wat betreft de toetsing van het MM is het mogelijk dat het corpus niet voor elke motivatie of functie van CS, die Myers-Scotton (1993a) onderscheidt, een nieuw illustratief en ondersteunend voorbeeld biedt. Ondanks het feit dat ook Treffers-Daller (1991) haar studie naar CS in Brussel baseerde op natuurlijk taalmateriaal (en dus niet op “sentence judgements” van sprekers (cf. 1.5)), geeft ze toch aan dat ook deze corpusgebaseerde methode een nadeel heeft: “A clear disadvantage of a corpus-based approach is, of course, that the corpus may show lacunas with respect to some particular points of interest” (p. 49). Hoewel er in deze studie net zoals bij Treffers-Daller en Myers-Scotton met natuurlijke en spontane taaluitingen wordt gewerkt, is dit onderzoek heel wat kleinschaliger dan dat van bijvoorbeeld Myers-Scotton (1993a):

“Descriptive emphasis has been on Kenya and especially its capital, Nairobi. A number of examples from Harare, Zimbabwe, are also included. Additional examples from other areas of Africa make the case that the phenomenon discussed are not localized; they come from other areas of Africa, such as the capitals of Senegal (Dakar) and Nigeria (Lagos), as well as from Zaïre and Ghana. References to CS in other areas of the world are additional evidence of the generality of the phenomenon and its motivations.” (p. 151)

Haar onderzoeksterrein was veel groter en omvatte veel meer proefpersonen en een bredere waaier aan talen en culturen. Voor dit onderzoek wordt echter een beperkt aantal proefpersonen gebruikt en dit in één enkele westerse onderzoekssetting. Toch kunnen de resultaten ervan wel als representatief beschouwd worden in die zin dat ze de resultaten van grootschalig onderzoek kunnen nuanceren of aanvullen en bepaalde aspecten kunnen blootleggen die bij het onderzoek op macroschaal over het hoofd werden gezien. Zo laat kleinschalig onderzoek, door de kleine groep proefpersonen, bijvoorbeeld beter toe om bij éénzelfde spreker verschillende motivaties voor CS terug te vinden. De aangewende methode wordt verder besproken en gemotiveerd in 4.1.3.

Ook het onderzoek naar de structurele en grammaticale eigenschappen van intra-sentential CS is op een veel kleinschaliger corpus dan dat van Myers-Scotton (1993b) gebaseerd. Toch is het corpus geschikt om de belangrijkste hypothesen en principes van het MLF-model te testen aangezien het toch uit een aanzienlijke en gevarieerde hoeveelheid aan

CS-data bestaat. Bovendien geeft Myers-Scotton (1993b, 16) zelf aan dat “any instances of juxtaposition of ML or EL material, at the morpheme, word, phrase, and clause level, are relevant data to test the proposed model”. Op de vraag hoe uitgebreid het corpus precies moet zijn gaat ze niet in.

2. Status Quaestionis

In dit hoofdstuk geven we een bondige voorstelling van de evolutie in het onderzoek naar enerzijds sociale motivaties en anderzijds de internstructurele en grammaticale eigenschappen van CS. Uit Meyers-Scotton (1993a) blijkt dat reeds tal van sociolinguïsten en andere antropologische taalkundigen zich met onderzoek naar de communicatieve intenties van CS bezighielden. Zo bundelde Monica Heller (1988) een aantal belangrijke sociolinguïstische en antropologische studies over CS, waaronder ook het artikel “Code switching as indexical of social negotiations” (p. 151-186) van Myers-Scotton. Ook het onderzoek naar de grammaticale structuur van intrasentential CS kende in de afgelopen decennia een duidelijke evolutie. Zoals Myers-Scotton (1993b) aangeeft hielden tal van linguïsten – lang voor er sprake was van het MLF-model – zich reeds bezig met de zogenaamde “constraints question” (1993b, 19) en met de studie van de grammaticale beperkingen en regels waaraan intrasentential CS onderhevig is. In het eerste deel van dit hoofdstuk (2.1) schetsen we de evolutie van het sociolinguïstische onderzoek naar sociale motivaties voor CS. In het tweede deel (2.2) geven we een overzicht van de belangrijkste bijdrages in het onderzoek naar de structurele aard van intrasentential CS. Net zoals Myers-Scotton (1993b, 19-45) zullen we ons hierbij vooral beperken tot diegene die het meest relevant waren met betrekking tot het MLF-model.

2.1. Overzicht van het onderzoek naar sociale motivaties voor CS

In het onderzoek naar de sociale motivaties voor CS kunnen Jan Blom en John Gumperz (B & G) als dé pioniers beschouwd worden. In 1972 bestudeerden B & G CS tussen dialecten in het Noorse vissersdorpje Hennesberget. Het artikel (Blom & Gumperz 1972) dat ze hierover publiceerden maakte van hen, en vooral van Gumperz, dé referentie in het onderzoek naar (sociale motivaties voor) CS tijdens de jaren '70 en '80. Zo wordt Gumperz door Canut (2001, 9) als “le principal initiateur” van het onderzoek naar CS bestempeld: “[T]rès tôt, il étudie la juxtaposition à l’intérieur d’un même échange de deux systèmes ou sous-systèmes grammaticaux et le passage de l’un à l’autre”. Algemeen kunnen we stellen dat veel taalkundigen zich voor B & G amper bewust waren van het bestaan van CS en dat, als er al over gesproken werd, daarvoor dan liefst termen als “verstoord taalgebruik” in de meest ruime zin gebruikt werden (Myers-Scotton 1993a, 47). CS werd gezien als een “performance error” die voornamelijk veroorzaakt werd door het feit dat een spreker niet in staat was om zich in éézelfde taal uit te drukken (ibid., 50). In Boumans (1998) lezen we dat CS heel lang

geassocieerd werd “with a lack of linguistic competence and an inability to speak any language properly” (p. 9). Zoals Giesbers (1989, 5) uitlegt, gebruikte Weinreich de term CS om te verwijzen naar de manier waarop een perfect tweetalige “zijn talen op perfecte wijze gescheiden weet te houden zonder te veel of te weinig van taal te wisselen” (Giesbers, 1989, 5). De volgende opmerking van Weinreich (1953, 73), waarin het bestaan van intrasentential CS volledig genegeerd wordt, geeft dit mooi weer :

“The ideal bilingual switches from one language to the other according to appropriate changes in the speech situation (interlocutors, topics, etc.), but not in an unchanged speech situation, and certainly not within a single sentence. If he does include expressions from another language, he may mark them off explicitly as “quotations” by quotation marks in writing and by special voice modifications (slight pause, change in tempo, and the like) in speech”.

Myers-Scotton (1993a) vermeldt bovendien dat in het huidige onderzoek naar CS vaak naar Weinreich teruggerepen wordt, maar “more for its ironic impact today than anything else” (p. 48). Ook Haugen (1950, 211) beschouwde (intrasentential) CS aanvankelijk als een eerder marginaal en abnormaal fenomeen:

“Except in abnormal cases speakers have not been observed to draw freely from two languages at once. They may switch rapidly from one to the other, but at any given moment they are speaking only one, even when they resort to the other for assistance”.

Het werk van B & G, dat door Canut (2001, 9) als “à la fois linguistique, discursive et plus largement communicationnelle” bestempeld wordt, was volgens Meyers-Scotton (1993a, 47) dan ook baanbrekend, voornamelijk omdat ze CS in een westerse gemeenschap onderzochten en bijgevolg van het idee afstapten dat het ging om een afwijkende taaluiting die eigen was aan exotische culturen. Ze beschouwden CS als een soort van “skilled performance” en maakten een belangrijk onderscheid tussen “situational” en “metaphorical” switching om de verschillende types die ze constateerden te kunnen beschrijven. De stelling dat een verandering van code om dezelfde reden gebruikt kon worden als metaforisch taalgebruik in een eentalige uiting begon steeds meer aan invloed te winnen. Giesbers (1989, 2) wijst erop dat Gumperz e.a. hier goed aansloten bij Hymes (1967, 9) die voordien al de aanzet had gegeven om met de toen heersende negatieve kijk op code-switching komaf te maken:

“Cases of bilingualism par excellence [...] are salient, special cases of the general phenomena of variety in code repertoire and switching among codes. No normal person, and no normal community, is limited in repertoire to a single variety of code, to an unchanging monotony which would preclude the possibility of indicating respect, insolence,

mock-seriousness, humor [sic], role-distance, etc. by switching from one code variety to another”.

Ook in Baetens-Beardsmore (1986, 77) lezen we hoe studies van o.a. Rayfeld (1970) en Abdullah (1979) aantoonde dat de stilistische functie van CS als “one of its most important traits” (Baetens-Beardsmore 1986, 77) beschouwd kan worden. Giesbers (1989, 2) verwijst op zijn beurt naar studies van Hatch (1976) en Valdés-Fallis (1978) aangezien ook zij CS reeds als een communicatieve en stilistische strategie naar voren schoven.

In de late jaren '70 en '80 werd de interesse voor de sociale motivaties bij CS steeds groter en begonnen ook andere wetenschappers CS vanuit de sociolinguïstische invalshoek te benaderen. Boumans (1998, 9) schrijft dat het onderzoek naar CS, en dus ook de sociolinguïstische studies naar de communicatieve functie ervan, in de USA een enorme duw in de rug kreeg na het uitroepen van de “Bilingual Education Act” in 1968: “Codeswitching studies formed a substantial part of the numerous studies on bilingualism, language use and ethnicity, many of which dealt with Spanish speaking Chicanos or Puerto Ricans” (p. 9). Bovendien begon men zich volgens Myers-Scotton (1993a) steeds meer te concentreren op het switchen tussen verschillende *talen*, terwijl B & G zich in 1972 enkel toespitsten op de switch tussen verschillende *dialecten* van het Noors. De studies van Auer (1984; 1988) over CS bij kinderen van Italiaanse gastarbeiders in Duitsland waarnaar Myers-Scotton verwijst (1993a, 51), zijn hiervan slechts één voorbeeld.

Hoewel de invloed van B & G in het onderzoek naar sociale motivaties bij CS zeer groot was, stelt Myers-Scotton (1993a, 52) dat het onderscheid tussen enerzijds situationeel en anderzijds metaforisch switchen veel stof deed opwaaien. Dit valt vooral te verklaren door het feit dat het aanvankelijk niet volledig duidelijk was waar ze met deze twee termen nu precies naar verwezen. Het was vooral op de vraag hoeveel motivaties zij voor metaforisch switchen onderscheidde, dat hun artikel slechts een heel vaag antwoord gaf. In de inleiding op Gumperz en Hymes (1972, 409) werd het verschil als volgt gedefinieerd:

“In Hemne [the research site] situational switching involves change in participants and/or strategies, metaphorical switching involves only a change in topical emphasis.”

Uit deze definitie kunnen we opmaken dat volgens B & G slechts van “situational switching” gesproken kon worden wanneer de verandering van code een gevolg is van de wijziging van externe factoren die niets met de persoonlijke motivaties van de spreker te maken hebben. Giesbers (1989, 3) vermeldt de verklaring die B & G zélf gaven voor de soms vage grens tussen de twee types CS die zij onderscheidde: Volgens hen kan situationele CS door een

spreker “geïnitieerd” (Giesbers, 1989, 3) worden in een poging de gesprekssituatie “opnieuw [te] definiëren” (ibid.) terwijl de externe factoren ongewijzigd blijven. Op deze manier kan de overlapping tussen situationele en metaforische CS deels verklaard worden.

Het onderscheid werd door een aantal critici, onder wie Myers-Scotton (1993a, 54-55), in vraag gesteld. Pride (1979, 39-40) stelde dat de definities die B & G aan de twee soorten CS gaven, onduidelijk waren en dat de twee types bovendien meer gelijkenissen vertoonden dan B & G veronderstelden:

“The contrast ‘situational redefinition’: ‘metaphorical enrichment’ is perhaps fundamentally mistaken (at any rate as incomplete) as would be the view that social situations in general cannot *change* quite radically upon being given some added – even fleeting – element of ‘enrichment.’”

Ook Myers-Scotton had twijfels over het bovenstaande onderscheid. Zo zegt ze in Scotton (1983a) dat als twee types van CS verschillende motivaties zouden hebben, ze ook moeten in te passen zijn in een model dat tweeledig is. In Scotton (1983b) voegt ze daaraan toe dat belangrijke gelijkenissen en verbanden tussen het situationeel en metaforisch switchen niet van dichtbij genoeg bekeken zijn. Ze is er namelijk van overtuigd dat de metaforische betekenis van codes afgeleid wordt van hun niet-gemarkeerde, situationele stabiele betekenis: “Codes, in metaphorical switches, receive their social meaning from whatever that meaning is when they occur in a situational switch” (1983b, 121).

Auer (1984) ten slotte is voorstander om het absolute onderscheid tussen situationeel en metaforisch switchen te vervangen door een continuüm wanneer hij zegt:

“The distinction between situational and metaphorical code-switching must be criticized from both ends; at the ‘situational code-switching’ end, the relationship between language choice and situational factors is less rigid, more open to renegotiation, than a one-to-one relationship, at the ‘metaphorical code-switching’ end, things are less individualistic, less independent of the situation. The distinction collapses and should be replaced by a continuum.” (p. 91)

Kovács (2001, 75) merkt op dat Auer dit continuüm op een conversationele analyse van CS baseerde aangezien dit volgens hem in hoofdzaak een conversationeel fenomeen is dat door discoursgerelateerde factoren bepaald wordt. Hij was er aanvankelijk dan ook van overtuigd dat sprekers steeds een voorkeur hebben om slechts in één taal te converseren en ze pas naar een tweede taal overschakelen wanneer ze hiertoe gedwongen worden door bepaalde omstandigheden. Kovács vermeldt bovendien dat Auer (1995, 1998) zijn model later uitbreidde door de notie van “mixed codes” in te voeren om aan te duiden hoe CS zich in

bepaalde taalgemeenschappen kan opwerken tot een linguïstische norm, los van specifieke discoursgebonden factoren.

Gumperz (1982) werkte zijn theorie verder uit en introduceerde hiervoor de term “conversational switching” die, zonder dat hij het zelf zo expliciet stelde, volgens Myers-Scotton (1993a, 53) min of meer een andere benaming was voor wat hij in 1972 had gedefinieerd als “metaphorical switching”. Dit werk van Gumperz (1982) wordt door Baetens-Beardsmore (1986, 77-78) aangeduid als “one of the more comprehensive overviews of the way code-switching operates within the speech act or the framework of discourse analysis”. Gumperz benadrukte volgens Myers-Scotton (1993a) vooral hoe CS een creatieve keuze kan zijn en formuleerde op een veel explicietere manier de parallel tussen CS en stilistisch/metaforisch taalgebruik in eentalige uitingen:

“Code switching signals contextual information equivalent to what in monolingual settings is conveyed through prosody or other syntactic or lexical processes. (Gumperz 1982, 98)

Myers-Scotton (1993a, 54) waardeert op haar beurt het essay van Gumperz vooral als een verzameling van verschillende ideeën waarin hij tal van voorbeelden aanreikt om het creatieve gebruik van CS aan te tonen. Aangezien hij duidelijk stelt dat elk voorbeeld geanalyseerd moet worden met het oog op zijn context, maakt hij weinig veralgemeningen. Aan de hand van deze voorbeelden slaagde hij er echter wel in om een aantal mogelijke functies van CS te onderscheiden. Hij vermeldt namelijk dat sprekers vaak van code veranderen wanneer ze citeren, onderbreken of herhalen, willen verduidelijken wie ze specifiek aanspreken en regelmatig ook hun taalgebruik aanpassen naargelang ze zich op een meer persoonlijke of objectieve manier willen uitdrukken.

De aanpak van B & G leidde tot een soort van model voor het bestuderen en interpreteren van taaldata: het “interactional/interpretative model”. Daarin vertrekt Gumperz van een aantal cruciale premissen. Eerst en vooral verkoos hij om spontane taalgegevens uit “small-group interactions” te bestuderen. Op het moment dat Labov en Fishman op grote schaal onderzoek voerden naar de relatie tussen linguïstische variatie bij sprekers enerzijds en hun sociale identiteit en andere situationele factoren anderzijds, opteerde Gumperz voor micro-schalig onderzoek met daarin veel minder het accent op het belang van deze sociologische variabelen. Milroy en Muysken (1995, 5-9) gaan dieper in op het onderscheid tussen de

“macro-level approach” van Fishman⁷ en de micro-schalige onderzoeksmethode die Gumperz daar tegenover plaatste:

“While Fishman’s work continues to be influential, many researchers have sought a supplementary framework which addresses in detail at a ‘micro’ level of analysis the interactional dynamics underlying code-switching and language choice. Such an approach is provided by Gumperz’s pioneering work on bilingual interactive strategies” (p. 9).

Terwijl met andere woorden volgens het macro-schalig onderzoek, waar vooral gebruik werd gemaakt van interviews, linguïstische variatie gezien werd als het resultaat van de sociologische factoren van de spreker enerzijds en van de situatie anderzijds, wordt de spreker in het interactiemodel van Gumperz volgens Myers-Scotton (1993a) vooral als een “participant” van de interactie gezien en moet de context geanalyseerd worden, wil men de sociale betekenis van het taalgebruik achterhalen. Hoewel Gumperz zich qua methode dus duidelijk distantieert van Fishman en Labov, onderstrepen Milroy en Muysken (1995) dat hij toch voor een stuk de mosterd bij Fishman haalde:

“Typically, he [Gumperz] focusses not on details of constituent structure but on the discourse and interactional functions which code-switching performs for speakers. Gumperz examines this in terms of the influence of situational factors such as topic, participants and setting, and to this extent he is indebted to Fishman” (p. 9).

Giesbers (1989, 24-41) gaat uitgebreid in op het belang van “situationele kenmerken” als de gesprekspartner(s), het onderwerp en de setting van de gesprekssituatie. Deze onderling verbonden factoren vormen volgens hem “de constituerende elementen van een gesprekssituatie die leidt tot een verzameling van meer of minder vastliggende conventies en verwachtingen op basis waarvan twee of meer interactanten met elkaar communiceren” (p. 28-29). Zoals ook Myers-Scotton hier met het MM op zal wijzen, kan een wijziging van een of meerdere van deze situationele factoren een spreker aanzetten om van code te switchen. Belangrijk is ook dat Giesbers een duidelijke hiërarchie tussen deze situationele factoren naar voren schuift: terwijl hij hamert op het belang van de gesprekspartner en zijn talenkennis en -voorkeur lijkt de factor “setting” echter in veel mindere mate een rol te spelen “in het bevorderen van code-switching” (p. 40).

Gumperz (1982) was er tenslotte ook van overtuigd dat sprekers vaak de mogelijkheid, die het gebruik van verschillende codes biedt, benutten om hun intentionele boodschap

⁷ Milroy en Muysken (1995, 5-6) duiden de “domain analysis” van Fishman aan als “a macro-level approach informed by a sociological analysis, which views the language behaviour of individuals as derived from, and constrained by, higher-societal structures” (p. 6). Fishmans concept “domain” wordt dan weer omschreven als “a cluster of social situations typically constrained by a common set of behavioral [sic] rules”(p. 5-6).

adequaat over te brengen. Hij bestempelt “code choices” dan ook als dynamische “discourse strategies” aangezien sprekers bij het maken van een linguïstische keuze niet enkel door situationele, stabiele factoren als leeftijd, opleiding of geslacht, maar ook door meer dynamische factoren worden beïnvloed. Zo kan een spreker verschillende keuzes maken naargelang hij zich autoritair of integendeel solidair wil opstellen. Milroy en Muysken (1995, 9-10) benadrukken hoe Gumperz (1982, 132-152; 1984, 112) er op wees dat sprekers het switchen van code kunnen gebruiken als een soort sociale strategie bij het converseren. Hij schoof CS, aldus Milroy en Muysken (1995, 9-10), dan ook naar voren als een “socially agreed matrix of contextualization cues⁸ and conventions used by the speakers to alert addressees, in the course of ongoing interaction, to the social and situational context of the conversation”. Linguïstische keuzes kunnen met andere woorden enkel verklaard worden wanneer ze in hun sociaal-culturele context beschreven worden. Hierin ziet Myers-Scotton (1993a, 57) duidelijk de invloed van Dell Hymes, dé spilfiguur bij de ontwikkeling van sociolinguïstisch onderzoek op micro-schaal, onder andere naar CS. Hij deelde met Labov en Fishman de opinie dat “language choice” als een sociaal fenomeen benaderd moest worden maar onderscheidde zich van de twee anderen door de manier waarop hij vond dat dit moest gebeuren.

Ten eerste stelde Hymes (1972, 36) dat linguïstische keuzes het best beschreven konden worden volgens een taxonomie met “rules of speaking”: sprekers associëren namelijk bepaalde keuzes met specifieke settings en activiteiten. Om deze “rules of speaking” vast te leggen is Hymes voorstander van een inductieve onderzoeksmethode in die zin dat hij de praktische beschrijving verkiest boven het testen van concrete hypothesen. Daarnaast benadrukt hij ook ten stelligste dat het linguïstische gedrag van sprekers verbonden is met de culturele waarden en gedragsnormen binnen de groep waarvan ze deel uitmaken. Giesbers (1989, 33) merkt wel op dat het volgens Gumperz (1982, 26) in de hedendaagse maatschappij steeds moeilijker wordt om taalgemeenschappen – die hij definieerde als “functionally integrated social systems with shared norms of evaluation” (p. 26) – als discrete eenheden af te bakenen. Er bestaan volgens hem dan ook geen absoluut homogene taalgemeenschappen meer en hun stabiele gedragsnormen en interactiepatronen maken bijgevolg steeds meer plaats voor nieuwe en voortdurend wijzigende communicatiepatronen.

⁸ Gumperz (1982, 131) definieerde een “contextualization cue” als “any feature of linguistic form that contributes to the signalling of contextual presuppositions”. In Giesbers (1989) lezen we dat volgens Gumperz deze “contextualization cues” een cruciale rol spelen in het uitwisselingsproces van de “gedeelde of gezamenlijke vooronderstellingen over hoe het communicatieproces geïnterpreteerd dien te worden” (p. 34) tussen de gesprekspartners.

Laten we ten slotte nog even ingaan op wat volgens Myers-Scotton (1993a, 59-62) de beperkingen van het interactiemodel van Gumperz zijn. Naast het feit dat in navolging van Hymes de klemtoon bij Gumperz vooral op de beschrijving van de taalgegevens ligt, is het volgens zijn model niet altijd even duidelijk wat hij precies bedoelt met de functies die hij voor CS onderscheidt en blijven er vragen bestaan over hoe deze onderling met elkaar verbonden zijn. Bovendien wordt het door het volgen van een hoofdzakelijk descriptieve methode, waarin elk voorbeeld vooral bestudeerd wordt “on its own terms” (Myers-Scotton, 1993a, 59), moeilijk om tot algemeen geldende principes te komen. Het spreekt voor zich dat een grondige beschrijving van de gegevens noodzakelijk is, maar volgens Myers-Scotton moet dit vooral gebeuren met als doel de afzonderlijke beschrijvingen dan uiteindelijk ook aan elkaar te linken. Er moet met andere woorden uitgegaan worden van de premisse dat er per definitie zeker relaties bestaan tussen de verschillende interacties en dat bijgevolg ook voorspellingen kunnen worden gemaakt over nog te analyseren taalgegevens. Dit betekent anderzijds ook dat sprekers diezelfde voorspellingen kunnen maken op het moment dat ze voor de linguïstische keuze staan.

Wanneer Gumperz (1982) stelt dat CS als een creatieve strategie door een spreker wordt aangewend, blijft hij echter in het ongewisse over de mate waarin deze individuele handelingen volgens bepaalde patronen toch aan sociale normen onderhevig zijn. Hoewel hij duidelijk aangeeft dat er in de data patronen te onderscheiden vallen, schrijft hij over een concreet geval van CS toch: “Whatever patterning there is in this type of code switching [sic] cannot be explained by generalized rules relating conversational functions to instances of code use.” (Gumperz 1982, 83)

Net zoals conversatie-analisten, die interacties als afzonderlijke eenheden analyseren, legt ook Gumperz (1982, 59) met het gebruik van de term “contextualization” de nadruk op het individuele aspect van elke interactie. Ook o.a. Peter Auer (1984; 1990) volgt hem hierin. Myers-Scotton (1993a, 61) deelt deze mening echter niet:

“The problem I see with these views is that it is difficult to reconcile all of this individuality, and the accompanying view that social meanings is locally created, with the empirical fact that, in general, members of the same speech community interpret the same interaction as communicating more or less the same social intention.”

Ze voegt er ten slotte nog aan toe dat deze methode regelmatig tot *ad hoc*-verklaringen leidt die vaak op zodanige wijze geformuleerd zijn dat het onmogelijk is om uit te maken door welk soort van data ze gefalsifieerd zouden kunnen worden. Ondanks deze kritische opmerkingen van Myers-Scotton (1993a), wijst Giesbers (1989, 37) wel op de grote

gelijkenissen tussen het model van Gumperz enerzijds en dat van Scotton⁹ (1983) anderzijds: “Het is duidelijk dat de modellen van Gumperz en Scotton veel gemeen hebben en wellicht ook het vruchtbaarst zijn in complementariteit met elkaar”. Volgens Giesbers (1989, 40) kaderen beide modellen over CS namelijk binnen een algemene communicatietheorie en benadrukken ze de actieve rol van de spreker tijdens de conversatie.

2.2 Overzicht van het onderzoek naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS

Myers-Scotton (1993b, 19) onderscheidt drie algemene benaderingen in het onderzoek naar de grammaticale “constraints” voor CS: (1) Zo waren er ten eerste tal van taalkundigen die deze beperkingen formuleerden op basis van oppervlaktefenomenen als lineaire orde, vorm en grootte van het geswitchte materiaal. Ook Boumans (1998, 12), die in navolging van Appel en Muysken (1987, 123-125) het grammaticale onderzoek naar intrasentential CS in twee categorieën indeelt, bestempelt de eerste daarvan als de “linear approach” omwille van de cruciale rol die woordvolgorde er toebedeeld krijgt. (2) Andere linguïsten baseerden zich echter voor het formuleren van de beperkingen op principes geschikt voor het uitleggen van syntactische structuren binnen één taal. (3) Volgens meer recent onderzoek tenslotte zou één van de belangrijkste beperkingen op CS echter het gevolg zijn van een tegenstelling op het gebied van subcategorisatie tussen de talen in kwestie. Deze laatste twee benaderingen vat Boumans (1998, 13) min of meer samen onder de noemer van een “structural approach”. In tegenstelling tot de lineaire benadering worden CS-patronen hier niet verklaard aan de hand van factoren als woordvolgorde maar zijn het veeleer structurele mechanismen (b.v. constituentenstructuur, etc.) die bepalen waar switches binnenin de zin mogelijk zijn. Boumans wijst bovendien op het niet-absolute karakter van deze tweedeling aangezien de lineaire en structurele aanpak door tal van onderzoekers met elkaar gecombineerd worden. In wat volgt bespreek ik de bovenstaande benaderingen kort met aandacht voor hun belangrijkste vertegenwoordigers.

2.2.1 De lineaire benadering

Vanaf de jaren '70 kwamen tal van taalkundigen werkzaam in het domein van CS op de proppen met wat Myers-Scotton (1993b, 24) “local-solution constraints” noemt. Boumans (1998, 9) geeft aan dat veel van deze eerste “constraints” – die hij definieert als “syntactic

⁹ Giesbers (1989, 35) bespreekt de voorloper van het MM dat Myers-Scotton pas in 1993 formuleerde. In hoofdstuk 3 zal dit MM uitvoerig besproken worden.

sites where switching could not occur” – tijdens de jaren '70 geformuleerd werden als een reactie “to the then prevalent belief that codeswitching occurred at random and that speakers changed from one language to another at whim” (p. 9). Velen daarvan waren echter veeleer descriptief dan theoretisch van aard in die zin dat het vaak ging om een opsomming van beschrijvende opmerkingen die slechts van toepassing waren op één specifiek onderzoekscorpus. Ook Giesbers (1989, 7) meent dat men aanvankelijk vooral “structureel-linguïstische regelmatigheden in code-switchinggedrag” probeerde bloot te leggen veeleer dan men een poging ondernam tot “het expliciet formuleren van een mogelijk algemeen geldende beperking of regel”. Deze inschatting vinden we ook terug in de volgende opmerking van Treffers-Daller (1991, 247):

“Though these studies provided interesting results with respect to individual language pairs, they were unsatisfactory, because the constraints were rather ad hoc (and generally post hoc), and had hardly anything in common. Moreover, it was difficult to falsify or verify the claims with data from different language pairs, since they were formulated for a particular language pair”.

Bovendien werden volgens Myers-Scotton (1993b, 24) heel wat van deze eerste “constraints” op een hoofdzakelijk inductieve wijze geformuleerd zonder dat daarbij rekening werd gehouden met wat andere bronnen vermeldden. Aangezien heel wat van dit oorspronkelijke onderzoek naar grammaticale beperkingen gevoerd werd aan de hand van heel specifieke data waren veel van de voorgestelde “constraints” dus helemaal niet algemeen van aard maar daarentegen slechts van toepassing op één specifiek corpus. Ook Caubet (2001, 24) wijst op het te corpuspecifieke karakter van veel van deze eerste “approches linéaires”: “Très vite, ce modèle a montré ses limites parce que chaque nouveau corpus analysé venait démentir des lois très contraignantes”. Boumans (1998, 9) merkt op dat het vooral Spaans/Engelse studies waren die als “initial forum” voor de formulering van deze eerste constraints fungeerden. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat, zoals Treffers-Daller (1991, 181) aangeeft, aanvankelijk veel aandacht uitging naar “the switch point between adjective and noun” en dat het Spaans en het Engels zich net van elkaar onderscheiden met betrekking tot de positie van het adjectief t.o.v. het zelfstandig naamwoord in een NP. Zoals we hieronder zullen zien werd in het lineaire onderzoek naar CS met o.a. het “equivalence constraint” van Poplack (1980) aangenomen “that switching between adjective and noun is only possible when the order of adjective and noun is the same in both languages” (Treffers-Daller, 1991, 181-182). Aangezien het Spaans en het Engels op dit punt niet equivalent zijn, vormden ze het ideale uitgangspunt om de lineaire constraints gebaseerd op dergelijke equivalentie op te stellen.

Verwijzen we hier bijvoorbeeld ook naar de vijf regels die Timm (1975) formuleerde aan de hand van zo'n Spaans/Engels corpus in verband met het soort constructies en vormen die CS kunnen ondergaan. Zo stelde zij bijvoorbeeld dat een switch tussen een pronominaal subject en een vervoegd werkwoord onmogelijk is. Myers-Scotton (1993b, 25) geeft aan dat deze "constraint" later door o.a. Wentz en McClure (1976) en Pfaff (1979) genuanceerd werd aangezien ze vaststelden dat enkel het switchen tussen vervoegde werkwoorden en clitica niet voorkomt. Pfaff (1979, 303) stelt zelfs expliciet dat object-clitica (dus clitica die een voorwerpfunctie vervullen) altijd in dezelfde taal gebruikt moeten worden als die van het werkwoord waarvan ze afhangen.

Ook Gumperz (1982) formuleerde een aantal grammaticale beperkingen voor CS die vaak ook heel specifiek zijn. Myers-Scotton (1993b, 25) geeft bovendien aan dat Gumperz deel uitmaakte van de groep linguïsten die overtuigd waren van het bestaan van een correlatie tussen de 'natuurlijkheid' van switches enerzijds en de lengte van het geswitchte materiaal anderzijds. Zo zouden veel van de toen voorgestelde "constraints" langere switches begunstigen. Ook Poplack (1981, 177) deelde dit idee dat Myers-Scotton (1993b, 25) als "more is better" omschrijft: "it appears that the higher the syntactic level of constituent, the greater the probability that it will be switched".

Een andere vooraanstaande figuur in het onderzoek naar o.a. grammaticale structuren van intrasentential CS is Clyne, die vanaf 1967 vooral bekend werd met zijn hypotheses rond zogenaamde 'trigger words'. Clyne (1987, 754-755) definieert hen als woorden die door het feit dat ze in beide talen bestaan het switchen van de ene naar de andere taal binnen de zin begunstigen. Giesbers (1989, 6-7) wijst erop dat Clyne (1967) vier types van "triggering" onderscheidt: (1) "Consequential triggering" waarbij "de uiting wordt voortgezet in de taal van het triggerwoord" (Giesbers 1989, 6), (2) "Anticipational triggering" waarbij reeds vóór het "trigger word" naar een andere taal geswitcht wordt en (3) "Sandwich words" waarbij de woorden die zich binnenin een zin tussen twee elementen uit een andere taal bevinden ook naar deze laatste geswitcht worden. (4) Bij "contextual triggering" ten slotte zijn het de context of situatie waarin het "trigger word" voorkomt die de aanzet geven tot de switch naar een andere taal. In Broersma en De Bot (2006) lezen we dat tal van onderzoekers – o.m. Schatz (1989), Halmari (1997) en Treffers-Daller (1998) – deze notie van "triggering" aanvaard hebben. Bovendien testten Broersma en De Bot (2006) zelf op psycholinguïstische wijze Clyne's oorspronkelijke "triggering hypothesis" die stelt dat woorden die meteen voor of na een dergelijk "trigger word" voorkomen een grotere kans maken om geswitcht te worden dan niet-aangrenzende woorden.

Op het einde van de jaren '70 kwamen vier onderzoekers elk afzonderlijk op de proppen met een gelijkaardige “constraint” in verband met de woordvolgorde van de betrokken talen. De notie equivalentie is er telkens van cruciaal belang. Muysken (1995, 192) legt uit dat het begrip equivalentie in het onderzoek naar taalcontact reeds sinds Weinreich (1953) een belangrijke rol speelt: “The guiding assumption is that equivalence between the grammars of two languages facilitates bilingual usage, be it second language learning, lexical borrowing, or code-switching”. Aangezien met het “Morpheme-Order Principle” (cf. 3.4.1.1) woordvolgorde ook in het MLF-model een cruciale rol speelt, geeft Myers-Scotton (1993b, 26-30) een overzicht van de equivalentieregels die deze vier onderzoekers respectievelijk formuleerden.

(1) Hoewel Lipski (1977) aanvankelijk postuleerde dat intrasentential CS enkel mogelijk is als de talen in kwestie een sluitende syntactische equivalentie vertonen aan de oppervlaktestructuur, besluit hij toch:

“whereas the portion of a code-switched utterance that falls before the code-switch may indeed contain syntactically divergent elements, those portions falling after the switch must be essentially identical syntactically”. (p. 258)

Het voorbeeld “Tonces salio eso que *she wanted to take mechanics*” (Lipski, 1977, 258) zou volgens hem aan deze constraint beantwoorden aangezien het Spaanse equivalent van *she wanted to take mechanics* zich door dezelfde woordvolgorde zou kenmerken.

(2) Ook Pfaff (1979, 314) meende dat de graad van equivalentie tussen de talen waartussen geswitcht wordt van groot belang is wanneer hij stelt dat oppervlaktestructuren die eigen zijn aan de beide talen het meest in aanmerking komen om daadwerkelijk geswitcht te worden. Hij probeerde deze stelling kracht bij te zetten door zich o.a. te concentreren op het switchen tussen naamwoorden en hun bijhorende adjectieven: “Adjective/noun mixes must match the surface word order of both the language of the adjective and the language of the head noun” (p. 306).

(3) Poplack (1980) probeerde met haar “equivalence constraint” aan te tonen dat codeswitches zich enkel kunnen voordoen “at points around which the surface structures of the two languages map onto each other” (p. 586). CS wordt volgens deze “constraint” dan ook onmogelijk geacht daar waar de juxtapositie van elementen uit beide talen niet beantwoordt aan de syntaxis van één van de talen in kwestie. Zoals Boumans (1998, 16) opmerkt werd het switchen tussen typologisch verschillende talen, met een andere woord-

volgorde, door het invoeren van deze constraint dan ook als zeer onwaarschijnlijk beschouwd.

Poplack en Sankoff (1988, 1177) en Poplack (1990, 55) benadrukten dit zelf ook:

“[I]n typologically different languages, word order incongruence makes code-switching problematic because the resulting code-switched sentence risks violating the patterns of both languages”.

Kovács (2001, 66) geeft aan dat het “equivalence constraint” van Poplack door Woolford (1983) verder geformaliseerd werd in het kader van de X-bar-theorie: pas wanneer beide talen zich door gemeenschappelijke structurele regels kenmerken, kan er tussen deze talen ook effectief geswitcht worden.

Myers-Scotton (1993b, 27-28) bestempelt Poplack om twee redenen als een heel invloedrijk figuur in het onderzoek naar de grammaticale en structurele beperkingen van intrasentential CS. Eerst en vooral omdat Poplack en haar collega’s er naar streefden meer algemene “constraints” naar voren te schuiven die bovendien zodanig geformuleerd waren dat ze zelf aangaven wat hun mogelijke tegenvoorbeelden zouden kunnen zijn. Ten tweede baseerden ze hun beweringen ook op een aanzienlijk aantal gegevens en niet op anekdotische voorbeelden zoals dit voordien wel vaker voorkwam. Ook Boumans (1998, 17) benadrukt het kwantitatieve aspect in het onderzoek van Poplack:

“The investigation of patterns depends heavily on quantitative analyses of data corpora. Besides the linear approach, Poplack’s work is therefore characterized by large corpus studies, careful quantification of the data and the identification of tendencies rather than strict rules”.

We kunnen dus met andere woorden stellen dat Poplack zich gedeeltelijk onderscheidde van veel voorgaand onderzoek – we denken hier bijvoorbeeld opnieuw aan de allereerste “local-solution constraints” – door een algemenere en beter gefundeerde aanpak. Net als Myers-Scotton vermeldt Boumans (1998, 17) Poplack dan ook als dé onderzoekster die met haar methodologie en terminologie een grote invloed uitoefende op de volgende generatie CS-onderzoekers. Bovendien interesseerde Poplack zich volgens Boumans niet alleen voor de strikt grammaticale patronen in intrasentential CS maar ook voor “the interface between PATTERNS of bilingual use and social variables”. Het sociolinguïstische aspect ontbreekt dus zeker niet in veel van haar hoofdzakelijk grammaticaal georiënteerde studies. Ook Canut (2001, 10) benadrukt dit:

“Toutefois, la visée sociolinguistique n’est pas absente puisqu’ils [Poplack en Sankoff (1981)] inscrivent leur démarche au coeur de la théorie variationniste de Labov. Il s’agit d’atteindre non seulement la compétence de communication mais aussi la compétence linguistique

afin de montrer que les mélanges ne sont pas des phénomènes hétéroclites mais peuvent aussi participer d'une étude *systemique*".

(4) Tenslotte moet ook het werk van Sridhar en Sridhar (1980) worden vernoemd die met hun "Dual-Structure Principle" reeds impliciet verwijzen naar wat in het MLF-model van Myers-Scotton als "EL islands" bestempeld wordt:

"The internal structure of the guest constituent need not [sic] conform to the constituent structure rules of the host language, so long as its placement in the host sentence obeys the rules of the host language".
(p. 412)

Hoewel het volgens dit principe dus mogelijk wordt dat de interne structuur van een constituent kan verschillen van die van de "host language" (wat in het MLF-model min of meer overeen komt met de ML), blijven Sridhar en Sridhar restricties opleggen in verband met de plaats waar de switch kan beginnen. Volgens Myers-Scotton (1993b, 138) waren het "Equivalence Constraint" van Poplack en het "Dual Principle Constraint" van Sridhar en Sridhar dan ook theoretische stellingen die vooral gericht waren op het bepalen van waar "islands" kunnen beginnen¹⁰. Volgens beide "constraints" zijn dergelijke "islands" slechts mogelijk wanneer er aan de grens tussen de twee talen een syntactische congruentie op het oppervlakniveau bestaat. In het MLF-model van Myers-Scotton (1993b, 138) is het echter de *afwezigheid* van dergelijke congruentie die aan de oorspong ligt van de zogenaamde "EL islands":

"In fact, I shall be arguing just the opposite, but from the standpoint of looking at congruence. That is, when there is *not* equivalence (= congruence) of an abstract nature, this is when there is a change in the basic procedures, resulting in EL islands".

Ondanks het feit dat vooral de "Equivalence Constraint" van Poplack in zekere zin algemener was dan de "local-construction solutions" van voorheen, kwamen verschillende linguïsten met tal van tegenvoorbeelden uit diverse onderzoekscorpora op de proppen. We kunnen bijvoorbeeld verwijzen naar de studies van Nartey (1982), Bentahila en Davies (1983) en Berk-Seligson (1986) waar telkens voorbeelden worden gegeven die niet aan het door Poplack geformuleerde principe beantwoorden. Ook het Afrikaanse corpus waarop Myers-Scotton (1993b, 28) zich hoofdzakelijk baseerde voor de uitwerking van het MLF-model zou talrijke tegenvoorbeelden bevatten. Boumans (1998, 17) meent dat Pfaff, Lipski maar ook Poplack zich voor de uitwerking van hun "word order constraints" vooral baseerden op het

¹⁰ Ondanks het feit dat de term "islands" nog niet door Poplack of Sridhar en Sridhar gebruikt werd. (Myers-Scotton, 1993b, 138)

feit dat in hun Spaans/Engelse corpora in tegenstelling tot adjectieven in predicatieve positie (a) slechts heel weinig attributief gebruikte adjectieven geswitcht werden (b). Voorbeelden als “I’m not *terca*” (Pfaff, 1979, 305) waren dus veel frequenter dan voorbeelden als “*I went to the house *chiquita*” (Pfaff, 1979, 307).¹¹ Ook Treffers-Daller (1991, 179) vermeldt dit:

“In many code-switching situations studied (Pfaff, 1979; Poplack 1980, Nortier, 1989; Giesbers, 1989 among others), switched adjectives tend to occur preferably in predicative position [...] whereas placement into the attributive position is less free”.

Poplack en collega’s verklaarden dit verschil door het feit dat het Spaans en het Engels zich kenmerken door een andere woordvolgorde binnenin de NP. Terwijl Engelse adjectieven – op enkele zeldzame gevallen na¹² – vóór het naamwoord geplaatst worden, staan we ze in het Spaans meestal ná het substantief. Zoals Boumans (1998, 17) en Treffers-Daller (1991, 179) opmerken is het volgens de “linear approach” juist dit contrast dat NP-interne switches tussen adjectief en substantief onmogelijk maakt. Aangezien de predicatieve positie zowel door prenominaal als postnominaal gebruikte adjectieven ingenomen kan worden, bestaat er bij predicatief gebruikte adjectieven echter geen contrast tussen het Spaans en het Engels. Volgens Poplack en collega’s meteen ook de reden waarom switches in deze positie wel veelvuldig in hun corpora voorkwamen. Treffers-Daller (1991, 184) weerlegt deze redenering echter op basis van corpora bestaande uit typologisch gerelateerde talen:

“Dutch/English data (Crama and Van Gelderen (1984)), as well as Dutch/Turkish data (Backus, 1989) may be cited as counterevidence for a syntactic approach. As adjective placement is equivalent in these languages, a syntactic approach predicts that switching of single adjectives inside NP is relatively free, which is not the case”.

Naast het “Equivalence Constraint” stelden Poplack (1980, 585) en haar collega’s ook het zogenaamde “Free-Morpheme Constraint” voor dat postuleert dat er enkel van code geswitcht kan worden na een constituent indien diezelfde constituent geen gebonden morfeem is. Volgens Sankoff en Poplack (1981, 5) is de switch “between a bound morpheme and a lexical form” dan ook onmogelijk “unless the latter has been phonologically integrated into the language of the bound morpheme”. Een vorm¹³ als “run-eando” wordt op deze manier door het principe uitgesloten aangezien het Spaanse gerundio-affix *-ando* niet gecombineerd kan worden met het fonologisch niet-geïntegreerde Engelse werkwoord *run*.

¹¹ De twee voorbeelden uit Pfaff (1979) worden ook door Treffers-Daller (1991, 179) geciteerd.

¹² B.v. *access to the temple proper, the variable imputed is an indicator of [...]*, enz.

¹³ Deze voorbeelden worden eveneens aangehaald door Treffers-Daller (1991, 186-187).

Een vorm als “flikeando” zou daarentegen wel mogelijk zijn aangezien de stam van het werkwoord (*flip*) zich fonologisch aanpaste aan de taal van het affix, nl. het Spaans. Zoals Myers-Scotton (1993b, 30) aangeeft worden op deze manier alle in de ML morfologisch geïntegreerde morfemen uitgesloten als vormen van CS. Het principe werd desondanks door veel CS-onderzoekers aanvaard mede door het feit dat er veel minder tegenvoorbeelden lijken te bestaan in de literatuur dan dat dit voor het “Equivalence Constraint” het geval is¹⁴. Myers-Scotton (1993b, 31) weerlegt dit echter:

“That there are few violations means that there are few instances in their corpora of lexical items consisting of morphemes from both the ML and the EL. In other data sets, however, such counter-examples to the free-morpheme constraint are not hard to find”.

Verskillende aanhangers van dit “Free-Morpheme Principle” probeerden aanvankelijk de tegenvoorbeelden te counteren met behulp van typologische factoren. Het bleek namelijk dat veel van de tegenvoorbeelden in de literatuur afkomstig zijn van CS tussen agglutinerende talen. Boumans (1998, 15) verwijst in dit verband naar de Fins/Engelse CS-studie van Lehtinen (1966) en het onderzoek dat N. Hasselmo begin de jaren '70 voerde naar “intra-word switches” in een Zweeds/Engels corpus. Dat verklaart waarom men al heel snel postuleerde dat dit tweede principe van Poplack *wel* sluitend was voor niet-agglutinerende talen. Myers-Scotton (1993b, 32) wijst er echter op dat er ook in corpora met enkel flecterende talen wel degelijk talrijke voorbeelden bestaan die Poplack tegenspreken. Frappant is vooral dat ondanks het feit dat Poplack haar principe formuleerde op basis van een Spaans/Engels corpus, de tegenvoorbeelden die zij als onmogelijk bestempelt wel degelijk in eveneens Spaans/Engelse corpora van andere onderzoekers voorkomen. Zo vond Walters (1989) voorbeelden terug als “El agua está *boil*-ando” terwijl Poplack (1980, 586) op basis van het “Free-Morpheme Principle” vormen als *eat*-iando net als onmogelijk bestempelt. Ook Giesbers (1989, 10-12) geeft een overzicht van enkele belangrijke studies die de universele relevantie van het “Free Morpheme Principle” niet wisten te bevestigen. Hij verwijst eveneens naar het onderzoek van Hasselmo (1972) wiens Engels/Zweedse corpus voorbeelden bevatte waarin Zweedse affixen gebonden werden aan lexicale elementen uit het Engels. De omgekeerde situatie, waarbij lexicale elementen uit het Zweeds gecombineerd werden met Engelse affixen, werd daarentegen niet vastgesteld. De studies van o.a. Petersen (1988), Nartey (1982) en Boeschoten en Verhoven (1985) bevestigen evenmin de door

¹⁴ Ook Giesbers (1989, 23) vermeldt dat vooral het “equivalence constraint” van Poplack onder druk kwam te staan. Toch benadrukt hij dat het “free morpheme”-principe evenmin in alle onderzoeken overeind bleef.

Poplack geclaimde universele geldigheid van haar “Free Morpheme Principle”. Ook het onderzoek van Treffers-Daller (1991, 188) ondersteunt het principe van Poplack niet:

“Thus, it is impossible to say whether the free morpheme constraint makes correct predictions for Dutch adjectives in Brussels French. With respect to French adjectives in Brussels Dutch, the free morpheme constraint does not make correct predictions”.

Myers-Scotton (1993b, 34-35) verwerpt de bovenstaande principes dan ook vooral omdat ze verre van algemeen toepasbaar zijn. Toch stelt ze duidelijk dat veel essentiële principes van het MLF-model voortbouwen op bepaalde van deze “constraints” die geformuleerd werden tijdens de jaren ’70 en ’80:

“[M]ost of the ideas incorporated in the MLF model were stated in one form or another in earlier studies, whether as actual constraints or just observations. But they were never organized to produce a principled, independently motivated model”. (1993b, 35)

Boumans (1998, 17-19) tenslotte formuleerde enkele kritische bemerkingen bij de lineaire benadering van intrasentential CS en benadrukte het voordeel van het werken met de notie ML. Hij verwoordt dit expliciet wanneer hij stelt dat in de lineaire beschrijving van CS, “a lot of confusion is generated by the absence of a distinction between matrix and embedded language” (Boumans 1998, 18). In tegenstelling tot Poplack verklaart hij het agrammaticale karakter van “*I went to the house *chiquita*” (Pfaff 1979, 307) door het Engels in deze zin als de ML aan te duiden en te stellen dat het bijgevolg het Engels is die de woordvolgorde van de zin bepaalt. Hij sluit hier naadloos aan bij de verklaring die Myers-Scotton (1995, 244) voor dit specifieke voorbeeld naar voren schuift:

“[T]he reason a sentence such as **I went to the house Chiquita* (Pfaff 1979: 307) is unacceptable in Spanish-English CS is not that the order of modifiers does not match in Spanish and English, as Poplack’s Equivalence Constraint suggests. Rather, the reason is that the ML here is apparently English, and in English modifiers typically precede, not follow, head nouns. That is *Chiquita* is out of place in an ML frame”.

Ook Treffers-Daller (1991, 183) benadrukt dat de notie ML onderzoekers in staat stelt om tal van voorbeelden te verklaren die volgens het “equivalence constraint” van Poplack als agrammaticaal aangeduid werden. Dit is volgens Boumans (1998, 13) het gevolg van het feit dat in de “linear approach” aan beide talen een even belangrijke rol toegeschreven wordt.

2.2.2 De structurele benadering

Van groot belang voor het MLF-model was het werk van Joshi (1985) die zich op zijn beurt gedeeltelijk baseerde op de studie van Garrett (1975). Volgens Myers-Scotton (1993b, 35) waren zij de eersten die het asymmetrische aspect van intrasentential CS erkenden. Zo postuleert Garrett (1975) dat slechts één taal (in het MLF-model zou dit dan de ML zijn) verantwoordelijk is voor de zogenaamde “closed-class items” (die op hun beurt min of meer overeenstemmen met Myers-Scotton’s “system morphemes”). Bovendien deelt Myers-Scotton in grote mate Garrett’s en Joshi’s visie op hoe de verschillende talen bij CS geactiveerd worden.

Het was Joshi (1985) die de termen van “matrix language” en “embedded language” introduceerde. Hoewel hij uitdrukkelijk stelt dat beide talen gelijktijdig actief zijn, weerspiegelen deze termen goed het asymmetrische aspect van intrasentential CS. Boumans (1998, 19) beschouwt Joshi dan ook als “one of the founding fathers of the current matrix language approach”. Joshi (1985, 192) noemt ook de richting waarin het switchen gebeurt asymmetrisch: “switching a category of the matrix grammar to a category of the embedded grammar is permitted but not vice versa”. Hij gaat er met andere woorden van uit dat constituenten altijd eerst in de ML geactiveerd worden om dan eventueel naar de EL geswitcht te worden. Kovács (2001, 66) schrijft dat CS voor Joshi een *asymmetrisch* eenrichtingsproces is: “switches from language A to language B occur more frequently than vice versa” (Kovács 2001, 66). Treffers-Daller (1991, 183) linkt deze unidirectionaliteit op haar beurt aan het prestigeverschil tussen de talen in kwestie. Zo zal de spreker van een taal met een gering prestige vaak de neiging hebben om te switchen naar een taal met een hoger prestige terwijl dit omgekeerd veel minder het geval is, aldus Treffers-Daller. Kovács (2001, 67) benadrukt wel dat deze unidirectionaliteit niet veralgemeend mag worden aangezien studies van o.a. Woolford (1983) en Bentahila en Davies (1998) aantoonen dat CS ook door een evenwichtige “bidirectionality” kan worden gekenmerkt.

In het licht van het MLF-model was Joshi’s werk ook van cruciaal belang omwille van het strikte onderscheid dat hij maakt tussen “open-class” items enerzijds en “closed-class” items anderzijds. Volgens Joshi zijn het enkel “open-class” items als naamwoorden die zich als mogelijke kandidaat voor de switch kunnen aandienen. Ook Petersen (1988) maakt het onderscheid tussen een dominante en een niet-dominante taal in intrasentential CS op basis van het feit dat er slechts één taal is die verantwoordelijk is voor de grammaticale morfemen binnen de zin: “grammatical morphemes of the dominant language may cooccur with lexical

morphemes of either the dominant or the nondominant language” (p. 486).¹⁵ Zoals Boumans (1998, 19) opmerkt maakt de ‘linear approach’ dit onderscheid tussen inhouds- en functiemorfemen daarentegen niet.

Hoewel Myers-Scotton (1993b, 36) Joshi bijtreedt in het postuleren van asymmetrie bij intrasentential CS, formuleert zij enkele bedenkingen bij de manier waarop Joshi die asymmetrie inkleurt. Eerst en vooral gaat het in het MLF-model niet – zoals Joshi stelt – om switches van categorieën, maar daarentegen wel om het switchen van procedures van de ML naar die van de EL.¹⁶ Ten tweede stelt Myers-Scotton ook dat er geen enkele reden is om net als Joshi “the *direction* of inhibition and activation of procedures” (ibid.) te beperken. Myers-Scotton ontkent niet dat er restricties bestaan, maar zij is ervan overtuigd dat deze het resultaat zijn van meer abstracte en grammaticale principes dan “direction” (ibid.). Door te stellen dat “EL islands” enkel voorkomen wanneer grammaticale procedures eigen aan de ML geblokkeerd worden, ontkent Myers-Scotton ten slotte ook Joshi’s stelling dat beide talen dezelfde graad van activiteit toebedeeld krijgen. Bovendien bekritiseert Myers-Scotton (1993b, 37) de methode die Joshi toepast om de ML van de EL te onderscheiden:

“While the notion of differentiating ML and EL is crucial for Joshi, he achieves this differentiation only by relying on speaker’s judgements about where the sentence is ‘coming from’. He does not consider all types of CS, dealing only with constituents with both ML and EL material and ignoring ‘islands’ of either ML or EL material”.

Giesbers (1989, 14) en Myers-Scotton (1993b, 38) verwijzen ook naar Doron (1981, 1983) die zich in grote mate baseerde op het werk van Joshi. Ondanks het feit dat zij hieruit andere aspecten benadrukt dan Myers-Scotton, acht Doron reeds net zoals Myers-Scotton de ML verantwoordelijk voor de bouw van het frame van de zin. Zo gaf dus ook Doron een belangrijke aanzet tot het MLF-model dat pas in de jaren ’90 geformuleerd werd. Myers-Scotton (1993b, 38) prijst haar bovendien voor het feit dat ze tegenstrijdigheden tussen de talen inzake subcategorisatie als criterium voor het onderscheid tussen mogelijke en onmogelijke “intrasentential” switches naar voren schuift:

“I am suggesting that what blocks switches such as [*seven *chiquitas* houses] are not considerations about differences of the order of constituents [...] but considerations about agreement. The fact that word-order is not the only thing that distinguishes grammars of different languages seems to be neglected” (Doron, 1983, 50).

¹⁵ Opmerkelijk is dat volgens Myers-Scotton (1993b, 37) Petersen bij het formuleren van haar conclusies nog geen notie zou hebben gehad van het werk van Joshi of Garrett.

¹⁶ Myers-Scotton (1993b, 36) stelt: “This happens only when EL islands are formed”.

Giesbers (1989, 15) wijst erop dat Doron zich op deze manier verzette tegen de lineaire aanpak van Poplack en collega's. In dit opzicht was ook het werk van Bentahila en Davies (1983) van groot belang aangezien ook zij de cruciale rol van "[language-particular] subcategorization restrictions" (p. 329) erkenden: "All items must be used in such a way as to satisfy the (language-particular) subcategorisation restrictions imposed on them" (ibid.). In zijn overzicht citeert Giesbers (1989, 13) een voorbeeld uit het Frans/Arabische corpus van Bentahila en Davies (1983, 316) : "dak d *désodorant* (lett. 'die de deodorant')". Aangezien bepaalde "determinatoren" in het Arabisch gevolgd moeten worden door een bepaald lidwoord, moet aan deze voorwaarde ook voldaan worden opdat binnenin de NP naar het Frans geswitcht kan worden. Myers-Scotton (1993b, 39) citeert Bentahila en Davies vooral omwille van het feit dat zij één van de eersten waren die het "Equivalence Constraint" van Poplack in vraag stelden. Ondanks het feit dat hun conclusies nadien niet algemeen toepasbaar bleken, kondigden ze met hun stelling dat de twee talen in intrasentential CS verschillende functies zouden vervullen (p. 326) toch reeds een cruciaal aspect van het MLF-model aan.

Ook in de jaren '90 werden subcategorisatieregels door verschillende linguïsten naar voren geschoven om het agrammaticale karakter van bepaalde intrasentential switches te verklaren. Azuma (1991) stelt bijvoorbeeld dat de subcategorisatie van het hoofdwerkwoord – waaraan een "frame" beantwoordt – altijd behouden blijft en dat de inbedding van lexicale elementen noodzakelijkerwijs gebeurt volgens de restricties die ditzelfde frame oplegt. Myers-Scotton (1993b, 39) verwijst in dit opzicht ook naar het werk van Muysken (1991). Hij was samen met DiSciullo en Singh (1986) één van de onderzoekers die intrasentential CS bestudeerde aan de hand van de "government and binding"-theorie. Giesbers (1989, 15) schrijft dat DiSciullo, Muysken en Singh er van overtuigd waren dat de grammaticale eigenschappen van intrasentential CS gekaderd moesten worden binnen een algemene grammaticale theorie en dat daarbij hiërarchische relaties in plaats van lineaire relaties dienden geformuleerd te worden. Hiermee sloten ze aan bij Treffers-Daller (1991, 248) die later de volgende kritiek op de "linear approach" formuleerde:

"[T]he [linear] constraints were not embedded in general linguistic theory. This was a major drawback, since the study of code-mixing was therefore of minor importance for general linguistic theory".

Met betrekking tot het MLF-model is vooral hetgeen Muysken als categoriale equivalentie bestempelt van belang aangezien dit in de buurt komt van wat in het MLF-model voorkomt

onder de noemer van “congruence-based constraints”. Ook dit laatste model doet beroep op noties als equivalentie en subcategorisatie, maar desondanks stelt Myers-Scotton (1993b, 40):

“The MLF model explains similar problems with constraints which are more specific than reference only to ‘subcategorization’ or ‘equivalence’, but which are more general than reference to the requirements of any specific category, such as the main verb. Also, the MLF model is able to relate constraints based on subcategorization to other constraints holding in the CS utterance, but with a different basis”.

In hoofdstuk 3 nemen we het MLF-model (1993) en de belangrijkste premissen en hypothesen van het model onder de loep. Bovendien zullen we zien dat het model in de loop der jaren op enkele plaatsen bijgeschaafd en verfijnd werd. Zoals Deuchar (2006) stelt is het MLF-model dan ook snel uitgegroeid tot één van de meest invloedrijke modellen in het onderzoek naar de grammaticale structuur van intrasentential CS. Het model werd door tal van linguïsten getest op nieuwe onderzoekscorpora met daarin andere talen dan die van het corpus van Myers-Scotton (1993b). Denken we o.a. aan Deuchar die de belangrijkste hypothesen van het MLF-model wist te ondersteunen aan de hand van Engels/Welsh taalmateriaal. Ook Boussofar-Omar (1999) paste het MLF-model toe in haar onderzoek naar diglossie in een Arabische context. Callahan (2002) tenslotte slaagde er in grote mate in een geschreven corpus, bestaande uit kortverhalen met daarin switches tussen het Engels en het Spaans, te analyseren aan de hand van het MLF-model.

3. Theoretische inbedding van het onderzoek

In dit hoofdstuk nemen we de twee modellen die we in deze studie wensen te toetsen aan de hand van een nieuw onderzoekscorpus nader onder de loep: het “Markedness Model” (MM) enerzijds en het “Matrix Language Frame” (MLF)-model van Myers-Scotton anderzijds. We beogen in dit hoofdstuk vooral de belangrijkste premissen en hypothesen van beide modellen voor te stellen. Tevens zullen ook de meest cruciale concepten, definities en perspectieven aan bod komen. Dit is noodzakelijk om in hoofdstuk 5 en 6 op een correcte wijze de hypothesen van beide modellen te toetsen aan de hand van ons onderzoekscorpus.

Dit hoofdstuk is opgebouwd als volgt: Eerst en vooral gaan we dieper in op de classificatie van sociale motivaties voor CS die Myers-Scotton (1988, 1993a) voorstelt aan de hand van de “(un)markedness” van linguïstische keuzes. Vervolgens bespreken we de belangrijkste hypothesen en premissen van het MLF-model van Myers-Scotton (1993b). Bovendien zal in dit hoofdstuk ook duidelijk worden dat de twee modellen verscheidene raakpunten hebben. Zo zullen we bijvoorbeeld zien dat de ML heel vaak overeenstemt met de niet-gemarkeerde code voor een bepaald interactietype. Of dit ook voor ons corpus geldt zal duidelijk worden in hoofdstuk 6.

3.1. Het “Markedness Model” (MM) van Myers-Scotton (1993a)

Het MM tracht een verklaring te bieden voor de verschillende sociaal-psychologische motivaties die sprekers sturen tijdens het converseren. Ook bij het onderzoek naar sociale motivaties bij CS blijkt het MM uiterst relevant. Myers-Scotton (1993a, 75) definieert het model niet voor niets als “an explanation accounting for speaker’s socio-psychological motivations when they engage in CS”. In Kovács (2001, 65) lezen we: “Myers-Scotton (1993) developed a model of finding the answer to the *why*-question, that is *why* people alternate languages”.

Het model stelt dat elke spreker een gevoel heeft over het meer of minder gemarkeerd zijn van linguïstische keuzes voor een bepaald interactietype en dat de keuze van de gebruikte code heel vaak afhangt van de persoon en/of de relatie met de andere gesprekspartner(s). In hoofdstuk 2 zagen we reeds dat ook Giesbers (1989, 24-41) veel aandacht besteedde aan “situationele kenmerken” (p. 28) als de gesprekspartner(s), het onderwerp en de setting van het gesprek. Ook De Caluwe (2006, 30) wijst op het natuurlijke van switches tussen ver-

schillende codes¹⁷ naargelang de situatie, het onderwerp en gesprekspartner(s) van het interactietype. Het al dan niet gemarkeerd zijn van linguïstische keuzes heeft volgens Myers-Scotton (1993a, 75) een normatieve basis in de gemeenschap waardoor alle sprekers van die gemeenschap heel goed de gevolgen van een gemarkeerde keuze kunnen inschatten (“grammar of consequences”). Aangezien de niet-gemarkeerde keuze het best aan het verwachtingspatroon beantwoordt wordt deze als de meest “veilige” keuze beschouwd, aldus Myers-Scotton. Vandaar dat sprekers ook in de meeste gevallen voor de niet-gemarkeerde variant zullen kiezen. Toch is dit niet altijd het geval, stelt Myers-Scotton: “Speakers assess the potential costs and rewards of all alternative choices, and make their decisions, typically unconsciously” (1993a, 75).

De notie van gemarkeerdheid impliceert automatisch dat de keuze van een code (“code choice”) gezien moet worden als een systeem van tegenstellingen of opposities.¹⁸ Dergelijke tegenstellingen zijn echter niet noodzakelijkerwijs een kwestie van alles of niets, er bestaat veeleer een continuüm van meer of minder gemarkeerde keuzes. Volgens Myers-Scotton valt er echter vaak een dominante niet-gemarkeerde keuze te onderscheiden, vooral dan wanneer we te maken hebben met een relatief sterk conventioneel interactietype. Wel is het zo dat een bepaalde keuze niet noodzakelijk “unmarked” is voor alle gesprekspartners. Het MM stelt bovendien dat “code choices” begrepen moeten worden als een index van “rights-and-obligations (RO) sets” tussen de gesprekspartners van een bepaald interactietype (Myers-Scotton 1993a, 84). Myers-Scotton (1988, 151) verwijst naar de premisse van Scotton die stelt dat sprekers gebruik maken van een:

“complementary negotiation principle [that] directs the speaker to ‘choose the form of your conversational contribution such that it symbolizes the set of rights and obligations which you wish to be in force between speaker and addressee for the current exchange’”.

Zo kan elk gesprek steeds gezien worden als een “negotiation of rights and obligations” tussen de gesprekspartners. Het spreekt vanzelf dat hetgeen waarover gesproken wordt (“referential content”) bijdraagt tot de sociale verhoudingen tussen de deelnemers. In verband met de invloed van het gespreksonderwerp op de linguïstische keuzes van sprekers verwijst Giesbers (1989, 26) naar de studies van o.a. Blom & Gumperz (1972), Timm (1975) en

¹⁷ Bij De Caluwe (2006, 30) gaat het wel om variëteiten van eenzelfde taal en niet zozeer om het switchen tussen verschillende talen. Zoals we reeds aangaven in hoofdstuk 1 (1.1.), duidt de term CS zowel het switchen tussen verschillende talen als tussen variëteiten van eenzelfde taal aan.

¹⁸ De term “markedness” stamt oorspronkelijk uit de school van de Praagse structuralisten en werd in de jaren 1931 en 1932 voor het eerst consequent toegepast in de fonologie en de grammatica (casustheorie) door N. Trubetzkoy en R. Jakobson (cf. Battistella 1996, 16).

Valdés-Fallis (1976). McClure (1977) en Genishi (1981) wezen echter op de slechts geringe invloed van het gespreksonderwerp op het switchgedrag van sprekers. Myers-Scotton merkt op dat zelfs wanneer het gespreksonderwerp niet verandert, dit toch verschillen kan veroorzaken inzake de relationele verhoudingen tussen de sprekers. De enige verklaring die hiervoor te vinden valt, is dat “the particular linguistic variety used in a exchange carries social meaning” (Myers-Scotton 1988, 152). Het MM stelt dan ook dat elke linguïstische “code choice” een index is voor een aantal rechten en verplichtingen die bestaan tussen de deelnemers van een bepaalde conversatie. Sprekers hebben volgens Myers-Scotton (1988, 152) een “tacit knowledge of this indexicality as part of their communicative competence”. Ze beschikken met andere woorden over een natuurlijke “theory of markedness” die hen in staat stelt om alle mogelijke “code choices” als ofwel meer ofwel minder gemarkeerd te bestempelen voor dat ene type van conversatie waaraan ze wensen deel te nemen:

“They know that for a particular conventionalized exchange, a certain code choice will be the unmarked realization of an expected rights and obligations set between participants. They also know that other possible choices are more or less marked because they are indexical of other than the expected rights and obligations set” (p. 152).

Elke “exchange” waarvoor sprekers terug kunnen vallen op wat men noemt “a sense of script”, wordt gedefinieerd als conventioneel. Sprekers verwerven dit “zintuig” louter door het feit dat een bepaald type van conversatie heel vaak voorkomt in hun gemeenschap, waardoor na een tijd een soort van routine in hun handelen optreedt. Ook Gumperz (1982, 133-134) benadrukte dat veel taalgebruik – vooral dan bij dialogen tussen sprekers – “routineus” genoemd kan worden (cf. Giesbers 1989, 32). Het spreekt echter voor zich dat verre van alle “exchanges” conventioneel zijn. Zo bestaan er situaties waarvoor de gedragsnormen onbekend zijn en waar bijgevolg twijfel kan ontstaan over de aard van de niet-gemarkeerde code. In dat geval worden de sprekers als het ware in de steek gelaten door hun “sense of script”. Myers-Scotton (1988, 155) stelt dat in dergelijke gevallen elke linguïstische keuze eerder onderzoekend of verkennend (“exploratory”) is.

Het MM plaatst het al dan niet gemarkeerd zijn van een keuze binnen een normatief kader. Toch bepalen deze normen niet de uiteindelijke keuze van de spreker. Ze rusten daarentegen elke spreker uit met een “grammar of consequences” door de “relative markedness” van een linguïstische code in een bepaalde situatie vast te leggen door middel van een associatie van de code met een specifieke “rights and obligations set”. Volgens Myers-Scotton (1988, 155) is de spreker daarna vrij om zijn eigen keuze te maken:

“The choices themselves are negotiations in the sense that, given the normative framework, speakers make their choices as goal-oriented actors. They weigh the relative costs and rewards of their choices in seeking a good outcome.”

In dit opzicht distantieert Myers-Scotton zich van andere (socio)linguïsten die het normatieve kader van de taalgemeenschap zwaarder laten doorwegen dan de linguïstische autonomie van de spreker zelf. We verwijzen bijvoorbeeld naar Giesbers (1989, 24) die in navolging van Renkema (1987, 32-33) de volgende stelling postuleert:

“[D]e spreker heeft niet echt een vrije keuze in zijn taalgebruik, maar hij handelt in overeenstemming met algemeen aanvaarde en verwachte regels voor interactie en taalgebruik in dergelijke situaties, die hij in meer of mindere mate en meer of minder bewust geleerd heeft; de spreker ‘reageert’ op grond van ‘sociale regels’” (Giesbers, 1989, 24).

Uiteindelijk worden drie types van keuzes onderscheiden (Scotton 1983): (1) Eerst en vooral kan een niet-gemarkeerde keuze gemaakt worden in een conventionele situatie: door een niet-gemarkeerde keuze te maken toont een spreker dat hij bereid is om de status quo als basis voor de gesprekssituatie te erkennen. (2) Ten tweede kan een spreker ook een gemarkeerde keuze maken in conventionele situaties. Hierdoor distantieert hij zich van het verwachtingspatroon aangezien een gemarkeerde keuze een index is van het feit dat de spreker aanstuurt op een andere, onverwachte “rights and obligations set”. (3) In het geval van een niet-conventionele situatie ten slotte treden verschillende codes naar voren als potentiële niet-gemarkeerde kandidaten.

3.2. Het Markedness Model toegepast op CS

Myers-Scotton (1993a) vertrekt van het “negotiation principle” als basis voor alle “code choices”. Het gaat erom de vorm van je eigen bijdrage tot de conversatie zo te kiezen dat ze als index kan dienen voor de “set of rights and obligations” die men van kracht wil laten worden tussen de sprekers. Daarnaast stelt Myers-Scotton (1988) dat volgens het MM CS enerzijds als een hulpmiddel en anderzijds als een index gezien kan worden:

“For the speaker, switching is a tool, a means of doing something. For the listener, switching is an index, a symbol of the speaker’s intentions. Switching, therefore, is both a meaning and a message” (p. 156).

Volgens Myers-Scotton (1993a, 113) kan het “negotiation principle” dus zonder problemen worden toegepast op het MM van CS dat tevens steunt op de verschillende maximes die uit dit principe voortvloeien. Naargelang het maxime waaraan men als spreker probeert te

beantwoorden kunnen verschillende types CS onderscheiden worden (Myers-Scotton, 1993a, 113-114). Eerst en vooral is er de “**unmarked-choice maxim**”. Het volgen van dit maxime kan resulteren in CS als een opeenvolging van niet-gemarkeerde keuzes enerzijds (*sequential unmarked CS*) en CS op zich als niet-gemarkeerde keuze anderzijds (*CS as an unmarked choice*). Beide types zullen in 3.3.1 van nabij bekeken worden (cf. 3.3.1.1 en 3.3.1.2). Ten tweede is er de “**marked-choice maxim**” waaruit CS als een gemarkeerde keuze (*CS as a marked choice*) voortvloeit. We komen hier uitgebreid op terug in 3.3.2. CS kan ten slotte ook een verkennende keuze (*CS as an exploratory choice*) zijn. Zoals we zullen zien in 3.3.3 zal dit het geval zijn wanneer twijfel bestaat omtrent de niet-gemarkeerde code voor een interactietype. De spreker zal in dit geval handelen volgens de “**exploratory-choice maxim**”.

3.3. Classificatie van Myers-Scotton

3.3.1 Code-switching als niet-gemarkeerde keuze

Van de bovenstaande maximes kan het “unmarked choice”-maxime als de “hoeksteen” beschouwd worden. Myers-Scotton (1993a, 114) verwoordt het maxime als volgt: “Make your code choice the unmarked index of the unmarked RO [rights-and-obligations] set in talk exchanges when you wish to establish or affirm that RO set”. Uit dit maxime kunnen dus twee types CS voortvloeien: (1) CS als een opeenvolging van niet-gemarkeerde keuzes enerzijds en (2) CS op zich als niet-gemarkeerde keuze anderzijds.

Deze twee types van niet-gemarkeerde CS doen zich onder andere omstandigheden voor: zo hangt “sequential unmarked CS” vooral af van de verandering in de situationele factoren terwijl bij “unmarked CS” de situatie min of meer stabiel blijft tijdens de conversatie. Dit laatste type CS “depends more on the participant’s attitudes – toward themselves and the social attributes which the codes and their alternation index” (ibid.).

3.3.1.1 *Sequential unmarked CS*

Wanneer één of meerdere situationele factoren veranderen tijdens de conversatie is het mogelijk dat de niet-gemarkeerde RO-set verandert. Giesbers (1989, 40) sluit zich hier bij aan:

“Uiteraard is een complete verandering van situatie, waarbij alle belangrijke kenmerken van een situatie tegelijkertijd veranderen, bepalend voor code-switching, maar ook een of meerdere kenmerken binnen een situatie kunnen veranderen en zodoende leiden tot code-switching”.

Wanneer Myers-Scotton spreekt over veranderingen van factoren verwijst ze vooral naar het bijkomen of wegvallen van een gesprekspartner of het veranderen van onderwerp tijdens

de conversatie. Door deze verandering kan de oorspronkelijke RO-set gewijzigd worden waardoor de spreker zijn linguïstische keuze moet bijstellen om te kunnen beantwoorden aan de nieuwe RO-set.

Blom en Gumperz (1972) definieerden deze vorm van CS als *situational switching*. Myers-Scotton (1993a, 115) vermijdt echter het gebruik van deze term omdat de keuze voor het veranderen van code uiteindelijk steeds bij de spreker ligt en niet bij de verandering van de situatie:

“While the change in the markedness of RO sets which triggers sequential unmarked CS is external to the speaker, I want to emphasize that it is still the speaker who has the choice to respond to this change.”

Een vaak voorkomend geval van sequential unmarked CS is volgens Myers-Scotton (117) het citeren van iemand uit een vorige conversatie. De code die gebruikt werd in het citaat is niet gemarkeerd in het licht van de voorgaande conversatie terwijl de code die het citaat voorafgaat of erop volgt wel degelijk de niet-gemarkeerde code is in het kader van de huidige conversatie. Het gebruik van CS maakt de vertelling op deze manier veel levendiger omdat zo dichter tegen het spreken van de geciteerde aangeleund wordt.

3.3.1.2 CS als niet-gemarkeerde keuze

CS op zich als niet-gemarkeerde keuze komt enkel voor in twee- of meertalige gemeenschappen waar het gebruik van meerdere talen in eenzelfde conversatie een niet-gemarkeerd statuut heeft. Voor tweetalige sprekers kan de niet-gemarkeerde keuze er met andere woorden uit bestaan twee talen te gebruiken, zelfs wanneer de situatie onveranderd blijft (wat niet zo was bij “sequential unmarked CS”). We zullen zien dat de proefpersonen die gebruikt werden voor onze onderzoeksvraag naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS in grote mate aan dit criterium beantwoorden.

Niet-gemarkeerde CS doet zich dus enkel in meertalige gemeenschappen voor, maar omgekeerd is het niet zo dat deze vorm van CS in *alle* meertalige gemeenschappen opduikt. Hier onderscheidt dit type van CS zich duidelijk van de andere die wel in om het even welke meertalige gemeenschap terug te vinden zijn. Bovendien is bij niet-gemarkeerde CS niet *elke* nieuwe overgang van de ene taal naar de andere drager van de communicatieve intentie, maar alleen de opeenvolging van de verschillende switches: “Each switch in unmarked CS does not necessarily have a special indexicality; rather, it is the overall pattern which carries the communicative intention” (1993a, 117).

Myers-Scotton (1993a, 119) onderscheidt vier voorwaarden waaraan voldaan moet worden opdat van niet-gemarkeerde CS gesproken kan worden:

(1) Eerst en vooral moeten de sprekers “bilingual peers” zijn. Aangezien het dus om enigszins gelijkwaardige tweetaligen moet gaan, komt deze vorm van CS niet voor in gesprekken tussen vreemden of sprekers met een verschillend socio-economisch statuut. Caubet (2001, 22) meent dat “[I]e CS suppose qu’on soit en confiance” en dat het vooral voorkomt wanneer een spreker zich “veilig” voelt bij zijn gesprekspartner(s):

“Pour se sentir en sécurité, il faut s’assurer que l’on se trouve entre pairs, c’est-à-dire entre bilingues parfaitement capables de parler chacune des deux langues [...] en situation monolingue et qui mélangent lorsqu’ils sont entre eux ; ainsi rassurés, le CS est pour eux le mode normal de communication et il implique un sentiment de reconnaissance mutuelle, de complicité et d’intimité”.

Baetens-Beardsmore (1986, 46) benadrukt eveneens het belang van “gelijkheid” tussen sprekers:

“[A] bilingual in communication with another bilingual who shares the same linguistic background may feel free to use both of his language repertoires on the assumption that communication may well be enhanced by using elements from two languages”.

(2) Ten tweede moet de interactie van die aard zijn dat ze de verbondenheid van de sprekers met de twee taalgemeenschappen symboliseert. Het gaat daarom in het merendeel van de gevallen ook over informele gesprekken tussen sprekers van de twee gemeenschappen.

(3) Ten derde is natuurlijk een goede beheersing van de twee talen noodzakelijk, hoewel Myers-Scotton de precieze afbakening van het begrip “goede beheersing” in het midden laat. Een hoge graad van familiariteit met de twee talen weegt volgens haar veel meer door dan de goede beheersing van de talen door de sprekers. Ook Caubet (2001, 21) geeft impliciet aan dat “le degré de maîtrise des langues” van cruciaal belang is voor dit type CS. Bij wijze van contrast verwijst ze daarbij naar sprekers die van code switchen om hun “connaissance imparfaite” (p. 22) van één van de talen in kwestie¹⁹ te verbergen:

“Le cas est encore différent lorsque la langue dominante [...] est mal maîtrisée et que le CS sert à couvrir un déficit de connaissance” (p. 21).

(4) Ten slotte moet de spreker volgens Myers-Scotton ook positief ingesteld zijn ten opzichte van de dubbele identiteit (het gebruik van twee talen impliceert ook de betrokkenheid bij twee taalgemeenschappen) die dit soort van CS met zich meebrengt.

¹⁹ Caubet (2001, 21) verwijst hier vooral naar een niet-perfecte beheersing van “la langue dominante”, die min of meer als de ML gezien kan worden.

De structurele eigenschappen van “unmarked CS” verschillen duidelijk van die van “sequential unmarked CS” (Myers-Scotton 1993a, 125). Dit laatste type komt vooral voor bij de overgang van de ene naar de andere zin en kan dus in hoofdzaak als *intersentential* bestempeld worden. “Unmarked CS” realiseert zich echter heel vaak binnen één zin en soms zelfs binnen eenzelfde woord. Vandaar dat – zoals in hoofdstuk 4 (cf. 4.1.3) nog zal worden toegelicht – voor het toetsen van de belangrijkste hypothesen van het MLF-model vooral beroep werd gedaan op proefpersonen van wie het spreekpatroon zich door dergelijke niet-gemarkeerde CS kenmerkt. De twee termen *matrixtaal* en *ingebede taal* komen dan ook voornamelijk terug bij niet-gemarkeerde CS. Er bestaat wat men noemt een hiërarchie tussen de twee talen. Daarin wordt de ene taal (EL), zoals de naam al aangeeft, in de andere (ML) ingebed. In bepaalde gemeenschappen kan de ML verschillen van conversatie tot conversatie. We komen hier uitgebreid op terug vanaf 3.4.

3.3.1.3 CS als een “deferential strategy”

De “deference maxim” lijkt volgens Myers-Scotton (1993a, 147-148) op het eerste gezicht een schending van de “unmarked-choice maxim”. Dit maxime houdt in dat van code veranderd moet worden wanneer je als spreker eerbied wil betuigen voor een bepaalde persoon in een bepaalde situatie. In werkelijkheid gaat het echter niet om een schending maar om een aanvulling van de “unmarked-choice maxim” aangezien eerbied enkel uitgedrukt wordt daar waar de sociale normen het toelaten, dus wanneer met andere woorden het uitdrukken van eerbied niet gemarkeerd is. Vandaar dat wat op het eerste gezicht een gemarkeerde keuze lijkt, in werkelijkheid toch als een niet-gemarkeerde keuze beschouwd kan worden.

3.3.1.4 Het virtuositeitsmaxime en CS

Ook het virtuositeitsmaxime is slechts een schijnbare inbreuk op de “unmarked-choice maxim”. Wanneer een spreker tijdens een conversatie niet in staat blijkt om zich in de niet-gemarkeerde code uit te drukken, zal hij er hoogstwaarschijnlijk voor kiezen om van code te veranderen als op deze manier de conversatie zonder problemen verder gezet kan worden. Ook wanneer een spreker van code verandert om de deelname van alle aanwezige gesprekspartners tijdens de conversatie te bevorderen, wordt aan het virtuositeitsmaxime beantwoord. Het gaat hier volgens Myers-Scotton (1993a, 148) opnieuw om een aanvulling op de “unmarked-choice maxim” en niet om een gemarkeerde keuze aangezien de spreker

door het veranderen van code probeert te beantwoorden aan de sociale norm die zegt dat gesproken moet worden in een voor alle gesprekspartners gekende taal. Bovendien zal een spreker, wanneer hij zich genoodzaakt ziet om van code te veranderen, zich hier heel vaak voor excuseren. Hiermee erkent hij indirect het niet-gemarkeerde statuut van de eerste code.

3.3.2 Code-switching als gemarkeerde keuze

Bij CS als gemarkeerde keuze distantieert een spreker zich van de verwachte RO-set in een relatief conventioneel interactietype waarvoor de niet-gemarkeerde keuze onder alle gesprekspartners duidelijk gekend is. Bij deze vorm van CS zal een spreker volgens Myers-Scotton (1993a, 131) er echter toch voor kiezen het “marked-choice”-maxime te volgen:

“Make a marked choice which is not the unmarked index of the unmarked RO set is an interaction when you wish to establish a new RO set as unmarked for the current exchange.”

Het gaat er met andere woorden om een specifieke nuance aan het discours toe te voegen, waarvan de betekenis in hoofdzaak afhangt van wat de niet-gemarkeerde keuze in de context zou zijn. Ook Giesbers (1989, 29) is hiervan overtuigd:

“Code-switching kan echter ook door de spreker bewust gehanteerd worden om een bepaalde intentie uit te drukken (metaforisch taalgebruik van code-switching), om een bepaald effect te bereiken”.

CS als gemarkeerde keuze is volgens Myers-Scotton (1993a, 141-142) dan ook heel vaak structureel gemarkeerd en dit op twee niveaus. (1) Eerst en vooral is de inhoud van de gemarkeerde keuze vaak een herhaling van wat daarvoor al gezegd werd in de niet-gemarkeerde code maar het is ook mogelijk dat de gemarkeerde code eerst komt en dat de boodschap in de niet-gemarkeerde code herhaald wordt. Door het gebruik van de niet-gemarkeerde code probeert de spreker er zich van te verzekeren dat zijn boodschap begrepen is door de andere gesprekspartners, terwijl hij met de gemarkeerde code vooral zijn communicatieve intentie duidelijk wil maken. (2) Daarnaast zijn gemarkeerde keuzes ook heel vaak fonologisch gemarkeerd in die zin dat ze meestal op een hogere toon of met meer nadruk worden uitgesproken (Myers-Scotton, 1993a, 142).

CS als gemarkeerde keuze kan als de meest universele variant beschouwd worden, aangezien deze terug te vinden is in alle gemeenschappen en op alle taalkundige niveaus. Voor het maken van een gemarkeerde keuze onderscheidt Myers-Scotton één algemene motivatie: de sociale afstand tussen de gesprekspartners verkleinen of vergroten. In punt 3.3.2.1 gaan we dieper in op enkele submotivaties van deze algemene motivatie.

3.3.2.1 *Verschillende motivaties voor CS als gemarkeerde keuze*

Vooraleer we ons concentreren op de motivaties die Myers-Scotton voor CS als een gemarkeerde keuze onderscheidt, is het interessant om te verwijzen naar de lijst van 21 functies voor CS die Giesbers (1989, 29) uit tal van (socio)linguïstische studies naar CS gedistilleerd heeft. Hij deelt deze 21 functies in drie groepen in: (1) Eerst en vooral kan een spreker er voor kiezen van taal te switchen om *stilistische* redenen. Zo kan hij bijvoorbeeld naar een andere (variëteit van een) taal overschakelen om iets te benadrukken, te verduidelijken en aan te vullen of om zijn/haar betoog meer kracht bij te zetten. Ook kan CS o.a. gebruikt worden als een “stijlmiddel in poëzie” (Giesbers 1989, 29) of om een tegenstelling extra in de verf te zetten. (2) Andere functies zijn volgens Giesbers dan weer meer van *tekstuele* aard in die zin dat het mogelijk is dat een spreker van code switcht als “gevolg van een wijziging in de ‘spreekmodus’ of van het discourse-type” (p. 30). Sprekers gaan bijvoorbeeld vaak naar een andere taal overschakelen bij het parafraseren of wanneer ze iemand citeren of imiteren. Belangrijk is wel dat Myers-Scotton CS bij het citeren als een vorm van “sequential unmarked CS” beschouwt (cf. 3.3.1.1), en dus als niet-gemarkeerd. (3) CS zou tenslotte ook tal van *pragmatische* functies hebben die door de spreker vooral aangewend worden tijdens interacties met andere sprekers. Giesbers haalt o.a. het in de verf zetten van de eigen identiteit en het uitdrukken van persoonlijke gevoelens, ironie of humor aan om dit te illustreren. Giesbers (1989, 31) benadrukt ten slotte dat “code-switches vaak multi-interpretabel en multi-functioneel kunnen zijn” in die zin dat het niet altijd vanzelfsprekend is om uit te maken of een spreker nu switcht om stilistische, tekstuele of pragmatische redenen, dan wel om een combinatie ervan.

Myers-Scotton (1993a, 132-140) onderscheidt op haar beurt vier algemene motivaties:

(1) Eerst en vooral wordt CS als gemarkeerde keuze vaak door sprekers aangewend om de sociale afstand met de gesprekspartner(s) te vergroten. Zo kan een spreker van CS een gemarkeerde keuze maken wanneer hij/zij zich autoritair wil opstellen of wanneer hij/zij zijn boosheid of irritatie over iets duidelijk wil maken. Een gemarkeerde keuze kan daarentegen ook de sociale afstand tussen sprekers verkleinen wanneer ze bijvoorbeeld een oproep tot solidariteit codeert. (Myers-Scotton 1988, 167)

(2) Ten tweede kan CS als gemarkeerde keuze gebruikt worden door etnische verwanten om leden van een andere etnische groep uit te sluiten. Volgens Giesbers (1989, 30) wezen ook o.a. Hasselmo (1970), Valdés-Fallis (1976), DiPietro (1978) en Hinskens (1985) reeds op deze pragmatische functie van CS. Ver van hun thuisland hebben mensen vaak de neiging om

met landgenoten in hun moedertaal te spreken om zo hun gemeenschappelijke identiteit, die dreigt verloren te gaan in de anonimiteit, te bevestigen. Door op deze manier de gedeelde etniciteit op de voorgrond te plaatsen vergroot men wel het risico dat andere gesprekspartners worden uitgesloten. Omdat deze zich hierdoor beledigd kunnen voelen, wordt het switchen van code met dit doel daarom dan ook zoveel mogelijk vermeden. Bij het maken van hun keuze gaan sprekers echter altijd zoveel mogelijk de voor- en nadelen (“costs and rewards”, Myers-Scotton 1993a, 136) tegen elkaar afwegen. Wanneer deze eerste zwaarder doorwegen dan de nadelen kan door de spreker alsnog beslist worden om toch naar de moedertaal over te schakelen, de uitsluiting van de andere, niet-etnisch verwante gesprekspartners ten spijt.

(3) Een derde motivatie voor CS als gemarkeerde keuze wordt door Myers-Scotton omschreven als “the message is the medium” (138). Vaak maken sprekers een gemarkeerde keuze om de referentiële boodschap die ze uitsturen te vervolledigen of te nuanceren. Het kan ook gebeuren dat deze gemarkeerde keuze de referentiele boodschap zelf is of dat met andere woorden door middel van deze keuze zelf de boodschap wordt overgedragen – vandaar de benaming “the message is the medium”. Deze motivatie kan op twee manieren herkend worden. Enerzijds wanneer de referentiële inhoud van de gemarkeerde keuze overtuigend is en de ware boodschap zich in de door de gemarkeerde keuze veroorzaakte verandering van de sociale afstand bevindt. Anderzijds moet de referentiële inhoud van een gemarkeerde keuze niet noodzakelijkerwijs begrepen worden opdat zijn intentionele boodschap zou begrepen worden.

(4) Ten vierde kan CS als gemarkeerde keuze ook een esthetisch doel hebben. We vinden dit onder andere terug wanneer een spreker, bijvoorbeeld tijdens het vertellen van een anekdote of gebeurtenis, hetgeen hij vertelt wil voorzien van een specifieke tonaliteit (zoals bijvoorbeeld die van autoriteit) door gebruik te maken van een andere taal.

3.3.3 Code-switching als verkennende keuze (exploratory CS)

Een spreker kan ook gebruik maken van CS wanneer in een bepaalde situatie de niet-gemarkeerde code niet duidelijk is. De spreker volgt in dit geval de “exploratory-choice maxim”, die Myers-Scotton (1993a, 142) als volgt omschrijft:

“When an unmarked choice is not clear, use CS to make alternate exploratory choices as candidates for an unmarked choice and thereby as an index of an RO set which you favour.”

“Exploratory CS” is niet zo frequent omdat simpelweg heel vaak de nood er niet toe bestaat. Met andere woorden, voor de meeste conversaties of interactietypes is de niet-gemarkeerde

keuze overduidelijk aangezien deze voor sprekers meestal eenvoudigweg af te leiden valt uit de combinatie van situationele factoren en maatschappelijke normen. We zien echter “exploratory CS” opduiken in niet-conventionele conversaties waar het bepalen van de niet-gemarkeerde keuze moeilijker blijkt. Zo vinden we dit type van CS terug wanneer onduidelijkheid bestaat over welke sociale normen van toepassing zijn of wanneer deze normen zich in een staat van voortdurende verandering bevinden (“a state of flux” (ibid.)), bijvoorbeeld door wijzigingen in het taalbeleid.

Bij “exploratory CS” proberen sprekers als niet-gemarkeerde keuze voor een interactie een bepaalde RO-set voor te stellen, waaraan een specifieke code verbonden is. Wanneer deze taal niet door alle gesprekspartners als niet-gemarkeerd aanvaard wordt, wordt een andere taal naar voren geschoven als nieuwe potentiële niet-gemarkeerde kandidaat. De conversatie waarin “exploratory CS” opduikt karakteriseert zich dan ook vaak door zijn opvallend interactief aspect, wat meteen ook aantoont in welke mate CS een soort van onderhandelen kan zijn. Giesbers (1989, 37) verwijst in dit opzicht naar het concept “code-shifting” dat Auer & DiLuzio (1983, 6) omschreven als “the gradual transition from a variety A to a variety B by one or by several participants in an interaction”. Myers-Scotton (1993a, 142-143) benadrukt evenwel dat “exploratory CS” niet altijd in zijn opzet slaagt.

3.4. Het “Matrix Language Frame” (MLF)-model van Myers-Scotton (1993b)

Zoals Myers-Scotton (2006, 205) duidelijk maakt, gaat het MLF-model – in navolging van o.a. Joshi (1985) – uit van een cruciale asymmetrie tussen de talen betrokken in *intrasentential* CS. De structurele beperkingen waaraan dit type CS onderhevig is, kunnen volgens Myers-Scotton (1993b, 6) dan ook enkel op sluitende wijze geformuleerd worden wanneer “the interplay of two hierarchies” aangenomen wordt. Eerst en vooral bestaat er een hiërarchie tussen beide talen op basis van het feit dat slechts één taal – de zogenaamde matrixtaal (ML) – verantwoordelijk is voor het morfosyntactische geraamte van twee van de drie soorten constituenten²⁰ die het MLF-model onderscheidt: (1) de constituenten bestaande uit zowel morfemen van de matrix- als de ingebedde taal (ML + EL-constituenten) enerzijds en (2) de “ML islands” anderzijds. Deze laatste zijn constituenten die volledig zijn opgebouwd uit morfemen van de ML. (3) Het derde type dat onderscheiden wordt, is het “EL island” dat in tegenstelling tot een “ML island” enkel uit EL-materiaal bestaat en perfect beantwoordt aan de grammatica van diezelfde EL.

²⁰ Myers-Scotton (1995, 242) definieert een constituent als “any group of morphemes showing structural dependency relations (i.e. hierarchical relations)”.

In het licht van de asymmetrie tussen ML en EL in intrasentential CS is het onderscheid tussen “system morphemes” en “content morphemes” van cruciaal belang. Het is namelijk o.a. aan de hand hiervan dat in het MLF-model de ML van de EL onderscheiden wordt – vandaar dat Myers-Scotton dan ook spreekt van “de wisselwerking tussen twee hiërarchieën”. Het is de ML die instaat voor de systeemvormen en de morfemvolgorde in ML + EL-constituenten en “ML islands”. De rol van de EL wordt daarentegen veel meer aan banden gelegd: het al dan niet voorkomen van een morfem uit de EL in ML + EL-constituenten wordt namelijk in grote mate bepaald door zijn status van inhouds- of systeemvorm. Myers-Scotton (1993a, 47) formuleert de algemene premisse van het MLF-model dan ook als volgt: “[T]wo (or more) languages are being accessed at the same time, but with the formulator having access to linguistic information from the different languages in non-identical ways”. Om deze premisse kracht bij te zetten baseert Myers-Scotton zich o.a. op de studie van Grosjean (1988, 270) die tot de volgende conclusie kwam:

“Both networks are activated but the base language network is more strongly activated (this accounts for the base language effect). The resting activation of the language not being used as the base language (the guest language network) can be increased or decreased on the amount of mixed language [...] that occurs during the interaction.”

Voor de uitwerking van het MLF-model baseerde Myers-Scotton (1993b, 76) zich o.a. op enkele belangrijke premissen van psycholinguïstische modellen opgesteld voor de studie van monolinguale taalproductie en -verwerking. Zo zou de productie van eentalige uitingen gepaard gaan met verschillende grammaticale procedures die instaan voor de constructie van een “frame”. Hoewel een aantal van deze procedures gelijktijdig plaatsvinden, zouden er desalniettemin hiërarchieën bestaan die hun stempel drukken op de bouw van het geraamte van de te produceren zin. Volgens Myers-Scotton is dit voor tweetalige uitingen niet anders. Met de notie van “frame” verwijst Myers-Scotton (ibid.) naar het vastleggen van de morfemvolgorde enerzijds en naar aanwijzingen voor de realisatie van systeemvormen anderzijds. De “sleutelhiërarchieën” bij de bouw van het frame van een tweetalige uiting houden verband met de reeds vermelde distincties tussen ML en EL enerzijds en systeem- en inhoudsvormen anderzijds. Het is de wisselwerking tussen deze twee cruciale hiërarchieën die ons tot de belangrijkste hypothesen van het MLF-model zal brengen.

Voor haar onderscheid tussen systeem- en inhoudsvormen baseerde Myers-Scotton zich grotendeels op het werk van Garrett (1990). Hij postuleert namelijk dat “closed-class items” op een andere manier en op een ander niveau geproduceerd worden dan “open-class

items”.²¹ Volgens Garrett maken systeem morfemen namelijk deel uit van het frame waar vervolgens de inhoudsmorfemen ingevoegd worden. Myers-Scotton (1993b, 77) draait de hypothese echter om en meent dat als systeem- en inhoudsmorfemen reeds op een andere manier geproduceerd worden in eentalige uitingen, dit in nog grotere mate het geval moet zijn bij intrasentential CS. Dit stelt het MLF-model in staat om een verklaring te bieden voor de zogenaamde ML + EL-constituenten:

“If system and content morphemes can be accessed separately in monolingual production, they can be further separated in bilingual production, so that it is possible to have constituents with a frame of system morphemes from just one of the participating languages, but content morphemes from both the languages” (ibid.).

Op hoe systeem- en inhoudsmorfemen nu concreet van elkaar onderscheiden kunnen worden, komen we later terug (cf. 3.4.1.2). Het MLF-model is opgebouwd rond een aantal cruciale, onderling verbonden hypothesen (Myers-Scotton 1993b, 7).²² In wat volgt overlopen we de volgende hypothesen één voor één:

- 1) de “Matrix Language”-hypothese;
- 2) de “EL Island Trigger”-hypothese;
- 3) de “EL Implicational Hierarchy”-hypothese.

3.4.1 De ML-hypothese en het identificeren van de ML

In Myers-Scotton (1993b, 82) wordt de ML-hypothese als volgt geformuleerd: “As an early step in constructing ML + EL constituents, the ML provides the morphosyntactic frame of ML + EL constituents”. Volgens deze hypothese zou het dus enkel en alleen de ML zijn die instaat voor het morfosyntactische frame van ML + EL-constituenten. Dit betekent dat in tegenstelling tot de inhoudsmorfemen (die ook van de EL afkomstig kunnen zijn), de systeem morfemen in dergelijke constituenten noodzakelijkerwijs door de ML geleverd moeten worden. Myers-Scotton (ibid., 83) werkte twee principes uit die het mogelijk maken deze hypothese op een empirische wijze te onderzoeken. Het gaat respectievelijk om het “Morpheme-Order Principle” en het “System Morpheme Principle”. In hoofdstuk 6 zullen we nagaan of het mogelijk is de ML aan te duiden in de voorbeelden van ons onderzoekscorpus op basis van deze twee principes. We komen hier later in dit hoofdstuk nog op terug.

²¹ In verband met het verschil in terminologie schrijft Myers-Scotton (1993b, 48): “Recall that ‘closed class’ more or less equals ‘system morpheme’ and ‘open class’ more or less equals ‘content morpheme’ in the MLF model.”

²² Bovendien postuleert Myers-Scotton (1993b, 7): “Each hypothesis, however, also stands on its own in that it makes specific predictions.”

Vooraleer we ons focussen op deze principes gaan we even dieper in op de kwestie hoe volgens Myers-Scotton (1993b, 66-70) de ML geïdentificeerd kan worden. Zoals Boumans (1998, 37) schrijft, hangt de validiteit van het MLF-model af van de definitie van de ML enerzijds en van die van “system morphemes as opposed to content morphemes” anderzijds. Myers-Scotton (1993b, 66) benadrukt daarenboven dat, om circulariteit te vermijden, de ML onafhankelijk van haar structurele rol gedefinieerd moet worden. In de oorspronkelijke versie van het MLF-model geeft Myers-Scotton (1993b, 68) aan dat de ML gedefinieerd kan worden als de taal waaruit het grootste aantal morfemen in de uiting afkomstig is (het “frequency-based criterion”). Ze pleitte dan ook o.a. voor het tellen van het aantal morfemen om de ML aan te duiden. Volgens Boumans (1998, 37) is deze “frequency-based”-methode van Myers-Scotton echter niet sluitend om twee redenen:

“[I]t does not really avoid the supposed circularity because in languages where system morphemes normally outnumber content morphemes, it is precisely the structural role of the ML which leads to the correct outcome. [...] One wonders how this morpheme frequency criterion can be reconciled with Myers-Scotton’s acknowledgement that, at least theoretically, the ML may change within the same sentence (1993b: 70). Problems arise as soon as both languages seem to function in turn as the matrix”.

Toch ontkent hij niet dat de ML heel vaak overeenstemt met de “predominant language in the wider discourse context” (ibid.). Myers-Scotton stapt in de tweede editie van *Duelling Languages* (1997) echter zelf af van dit “frequency-based”-criterium.²³

Volgens Myers-Scotton (1995, 237) kunnen ook “speaker judgements” aangewend worden om de ML te identificeren. Ze baseert zich hiervoor op de studies van Kamwangamalu en Lee (1991): zij toonden empirisch aan dat sprekers die frequent van taal switchen zelf in staat zijn om de meer dominante taal (ML) in hun spreekpatroon aan te duiden.

Ook aan de hand van het psycholinguïstische criterium van de “relative proficiency” (Myers-Scotton 1993b, 67) is het mogelijk de ML te identificeren. De ML in een tweetalige uiting stemt dan ook vaak overeen met de moedertaal van een spreker (L1) aangezien dit meestal de taal is waarin diezelfde spreker zich het vlotst kan uitdrukken. Toch benadrukt Myers-Scotton dat de ML niet noodzakelijk overeen hoeft te stemmen met de L1 van de

²³ Hiermee ontkracht Myers-Scotton (2005, 272-73) ook de kritiek die MacSwan op dit “frequency-based”-criterium formuleerde: “MacSwan criticizes the notion of identifying the Matrix Language by counting morphemes, a notion which was dropped in the 1997 second edition of *Duelling Languages* and does not appear in any subsequent articles or books”.

spreker maar dat b.v. ook diens tweede taal die rol kan spelen.²⁴ Belangrijk is vooral dat een spreker in staat is om in de ML het morfosyntactische frame van de zin te construeren:

“Because they must construct a morphosyntactic frame in the ML for ML + EL constituents, speakers must have more ability in the ML than the EL. That ML may be a second language, however, or, theoretically, it may even be what might be called a learner’s interlanguage” (p.8).

Myers-Scotton (1993b, 67) doet ook beroep op het MM om de ML aan te duiden. Ze postuleert namelijk dat de ML heel vaak de dominante taal is die in een bepaalde gemeenschap voor het grootste aantal interactietypes gebruikt wordt, of met andere woorden de niet-gemarkeerde code. Dit sociolinguïstische criterium is heel interessant aangezien het aantoont hoe het MM en het MLF-model onderling met elkaar verbonden zijn. Tijdens de analyse van ons corpus zal duidelijk worden dat de ML effectief heel vaak de niet-gemarkeerde code is voor de interactie tussen de betrokken proefpersonen. Zo was in de onderzoekssetting van Aix-en-Provence het Frans bijvoorbeeld de niet-gemarkeerde taal voor de meeste conversaties. Het Frans kan op basis van dit criterium dan ook zonder enige twijfel in quasi alle voorbeelden als de ML aangeduid worden.

Boumans (1998, 38) pleit daarentegen om de ML te identificeren op basis van bepaalde structurele factoren van de uiting zelf:

“Yet it seems straightforward to attribute a grammatical structure to one language rather than the other on the basis of the properties of the structure at hand. This yields an ML that is identified by its role in structuring the clause, as proposed by Klavans (1985), Nishimura (1986), Schmid (1986) and Pandit (1986)”.

Treffers-Daller (1991, 271) beaamt dit in grote mate: “[I]t seems preferable to determine the ML on the basis of characteristics of the sentence itself only”. In navolging van Klavans (1983) duidt zij de ML dan ook aan als de taal van het vervoegde werkwoord – het centrum van de argumentstructuur – in de zin: “[I]t is the inflection bearing element of the verb that determines the matrix language” (Treffers-Daller 1991, 236). Ook wij zullen ons in hoofdstuk 6 o.a. focussen op de concordantie tussen het onderwerp en de werkwoordsvorm om de ML aan te duiden. In dit opzicht is het interessant te wijzen op “the possibility of a turnover in the ML” (Myers-Scotton, 1993b, 70). De ML kan nl. binnen éénzelfde conversatie (of zelfs binnen één zin) veranderen:

“[I]n CS between two (or more) languages in a given community, one language need not be the ML permanently. The identity can change

²⁴ Myers-Scotton (1995, 237) geeft zelfs aan dat “there are clear cases where the speaker’s first language is the EL, *not* the ML”.

either synchronically or diachronically. Synchronically, a change within the same conversation is possible; an extreme case would be a change within the same sentence” (p. 70).

Zo wordt het o.m. mogelijk om voorbeelden te verklaren waarin de taal van de hoofdzin verschilt van die van de bijzin. Het MLF-model sluit dus niet uit dat de ML in de twee zinnen verschillend is. Een ‘turnover’ in de ML vindt ook vaak plaats op de grens tussen twee zinnen. Het volgende voorbeeld uit ons onderzoekscorpus toont dit aan:

Annie: ja? ma diene man is tennen é .. ie is em tennen .. il n’a pas . il ne sait pas rebondir il n’a pas la parole facile . ie kan em nie verdedigen en oui . moi j’aime bien Leterme .. ik vinne nen man op zijn plaats maar euh .. il n’a pas ja .. pour les médias aussi hein . ça ne vas pas du tout avec les médias .. ie kan da nie an é

We zien hoe het begin van bijna elke nieuwe zin met een ‘turnover’ in de ML gepaard gaat. We komen hier nog uitgebreid op terug in hoofdstuk 6 (cf. 6.2.).

Boumans (1998, 39) is er dus van overtuigd dat enkel een analyse van de morfosyntactische en structurele eigenschappen van de uiting zelf tot de identificatie van de ML kan leiden. Hier sluit ook de “bottom-up”-methode van Callahan (2002, 3) min of meer bij aan: het “Morpheme-Order”-principe en het “System-Morpheme”-principe van Myers-Scotton worden door verschillende linguïsten aangewend om het bestaan van een ML in uitingen van “intrasentential” CS aan te tonen. Callahan (2002) paste deze techniek verschillende malen toe,²⁵ net zoals Deuchar (2006). Zij toetste aan de hand van het “Morpheme-Order”- en het “System Morpheme”-principe het “Matrix Language Principle” (p. 1991) dat voorspelt dat het in uitingen van “classic code-switching”²⁶ steeds mogelijk is om de ML te identificeren aangezien het de ML is die verantwoordelijk is voor het morfosyntactische frame van de zin. Als deze voorspelling klopt zou het dus m.a.w. mogelijk moeten zijn om in alle voorbeelden van intrasentential CS de ML aan te duiden met behulp van het “Morpheme-Order”-principe enerzijds en het “System-Morpheme”-principe anderzijds.²⁷ Dit geeft Myers-Scotton (2006, 205) zelf duidelijk aan in de volgende opmerking:

²⁵ Callahan (2002, 3) vermeldt bovendien dat ook Myers-Scotton en Jake (1995, 1009) deze techniek aanwendden om de ML te identificeren in zinnen uit een Spaans/Engels corpus.

²⁶ Myers-Scotton (2006, 204) maakt heel duidelijk het onderscheid tussen “classic” CS enerzijds en “composite” CS anderzijds: “The [MLF] model claims to explain only what I call “classic codeswitching”. In this type of codeswitching, only one of the participating languages is the source of the morphosyntactic frame of the bilingual clause (excluding the frame of EL islands). What I define as “composite codeswitching” refers to bilingual strings in which part of the abstract structure underlying surface configurations comes from more than one language.”

²⁷ Deuchar (2006, 1992) nuanceert echter: “We shall not consider the Matrix Language Principle to be refuted if the Matrix Language is ambiguous in a few cases, for example, if morpheme order is compatible with both languages and there are no relevant system morphemes in a clause.”

“To the extent that these hypotheses [the “Morpheme-Order Principle” and the “System Morpheme Principle”] are supported, the basic premise of the model is supported. This implies that all the morphosyntactic structure, except for the internal structure of EL islands, comes from the ML”.

In hoofdstuk 6 zullen we, in navolging van Deuchar, nagaan of het effectief mogelijk is telkens de ML aan te duiden aan de hand van deze twee principes.

3.4.1.1 Het “Morpheme-Order”-principe

Volgens dit principe is het de ML die de woordvolgorde bepaalt in zowel ML + EL-constituenten als in “ML islands”. Myers-Scotton (1993b, 83) formuleert het als volgt: “In ML + EL constituents consisting of singly-occurring EL lexemes and any number of ML morphemes, surface word order [...] will be that of the ML”. Wanneer er met andere woorden een tegenstelling bestaat tussen de woordvolgorde van de EL en de ML, zal het de ML zijn die de woordvolgorde oplegt in ML + EL-constituenten. Het volgende voorbeeld uit ons onderzoekscorpus toont dit aan:

(1) il y en a plusieurs qui ont qui parlent comme *tu sais* avec **un accent american**

Zoals we zullen zien in hoofdstuk 6 (cf. 6.1.1.3, situatie 2) fungeert het Frans in deze uiting als ML. De PP [*avec un accent american*] is dan ook een ML + EL-constituent waarin de morfeemvolgorde typisch is voor het Frans. Het bijvoeglijke naamwoord uit de EL (*american*) wordt er, conform met de grammatica van het Frans, na het substantief (*accent*) geplaatst. In het Engels, de EL, zou de omgekeerde volgorde gelden.

Zoals Deuchar (2006, 1992) terecht opmerkt kan dit principe ons enkel tot de identificatie van de ML leiden indien de twee talen zich onderscheiden door een andere volgorde. Bij de analyse van haar corpus (Engels/Welsh) werd Deuchar (2006, 1996) bovendien verschillende malen met dit probleem geconfronteerd: “In some bilingual clauses, the word order cannot be said to be uniquely Welsh or English because it is compatible with both”. Ook wij zullen in hoofdstuk 6 met dit ‘probleem’ geconfronteerd worden.

Zoals Myers-Scotton (1993b, 83) ook opmerkt is dit principe niet van toepassing op EL islands die volgens het MLF-model welgevormde constituenten zijn “according to the EL grammar” (78). Onderstaand voorbeeld uit ons onderzoekscorpus illustreert dit:

(2) maar enfin eu:::h daar in de streek is ‘t echt wel **une curiosité typique** ja

Voor een uitgebreide analyse van dit voorbeeld verwijzen we naar hoofdstuk 6 (cf. 6.1.2.1, situatie 4). Daar zal duidelijk gemaakt worden dat het Nederlands in deze zin de ML is. De NP [*une curiosité typique*] is een EL island dat volledig is opgebouwd uit EL-morfemen.

Bovendien kenmerkt deze EL-constituent zich door de typische “head-first”-volgorde van het Frans, waarbij het bijvoeglijk naamwoord, in tegenstelling tot zijn Nederlandse tegenhanger, na het substantief geplaatst wordt.

We zullen later zien dat dergelijke EL islands ook binnen ML + EL-constituenten kunnen voorkomen. In dit geval spreekt Myers-Scotton (151) van “internal EL islands”. Het merendeel van de ML + EL-constituenten zou echter wel gewoon uit een frame van ML-morfemen bestaan waarin dan vervolgens een “singly occurring EL lexeme” (77) ingebed wordt.

3.4.1.2 Het “System Morpheme”-principe

Dit principe stelt dat alle systeem morfemen “which have grammatical relations external to their head constituent” (ibid., 83) in ML + EL-constituenten afkomstig zijn van de ML: “This principle contains the hypothesis that if system morphemes are required in ML + EL constituents to signal system relations, they will be ML system morphemes” (ibid., 98). Myers-Scotton (1995, 239) duidt deze systeem morfemen aan als “syntactically or externally relevant”:

“[A]s long as it has no syntactic relations outside its head (i.e. it is not externally relevant), an EL system morpheme may accompany an EL content morpheme (e.g. an inflection marking plurality), if the ML system morpheme performing the same function also appears” (p. 244).

Dit principe houdt rechtstreeks verband met de reeds aangehaalde wisselwerking tussen de twee sleutelhiërarchieën waarvan het MLF-model uitgaat. Het onderscheid tussen systeem- en inhoudsmorfemen is hierbij van cruciaal belang. De motivatie voor dit onderscheid ligt zoals reeds vermeld bij het feit dat de productie van beide soorten morfemen volgens verschillende processen geschiedt. Myers-Scotton (1993b, 99) stelt dat systeem- en inhoudsmorfemen aan de hand van drie kenmerken onderscheiden kunnen worden:²⁸ (1) [+/- “Quantification”], (2) [+/- “Thematic Role-Assigner”] en (3) [+/- “Thematic Role-Receiver”].

De morfemen gekenmerkt door [+ Quantification] worden in het MLF-model als systeem morfemen beschouwd: “[W]e are proposing that [...] any category which behaves quantificationally in a model-theoretic semantic sense, is also subcategorized by the feature [+ Quantification]” (ibid., 100). Met de term “quantification” verwijst Myers-Scotton naar de

²⁸ Myers-Scotton (1993b, 99) hamert op het feit dat deze drie distinctieve kenmerken onafhankelijk van het MLF-model werden geformuleerd om circulariteit te vermijden: “Because the distinction between content and system morphemes is so pivotal in the MLF model, universally applicable criteria to define these categories are necessary. In addition, such criteria must be independent of the model itself to avoid circularity”.

deiktische functie van systeem morfemen: het zijn categorieën die verwijzen naar bepaalde individuen of gebeurtenissen en zo diezelfde individuen of gebeurtenissen preciezer afbakenen. Determinanten, “quantifiers” en bezittelijke adjectieven worden door Myers-Scotton als prototypische voorbeelden van systeem morfemen aangehaald aangezien het categorieën zijn die in het X-bar-schema “can be inserted under the specifier position of the NP” (ibid.). In (3) is het aanwijzend voornaamwoord *cette* een voorbeeld van een systeem morfem. Het leidt de ML + EL-constituent [*cette satisfaction*] in. Voor een volledige analyse van dit voorbeeld verwijzen we opnieuw naar hoofdstuk 6 (cf. 6.1.1.1, situatie 4).

- (3) *c’est dommage pour eux . pour ces gens qu’ils puissent jamais avoir **cette satisfaction** ((engels))*

Toch beperkt de klasse van systeem morfemen zich niet tot deze categorieën alleen: “[A]ny lexical item or affix which is a member of a syntactic category specified as plus for [Quantification] is a system morpheme” (ibid.). Ook verbuigings morfemen (zoals bijvoorbeeld morfemen van tijd) worden dus beschouwd als systeem morfemen.

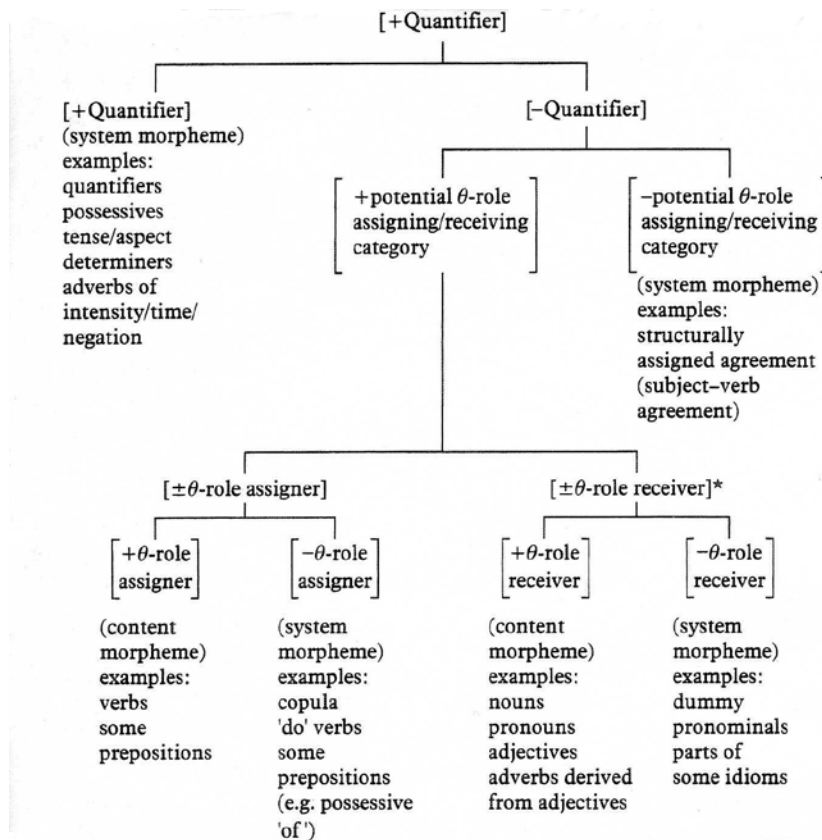
“Content morphemes” worden daarentegen gekenmerkt door de feature [– Quantification]. Daarnaast moeten ze ook aan het kenmerk van [+ Thematic Role-Assigner] of [+ Thematic Role-Receiver] beantwoorden.²⁹ Prototypische voorbeelden van dergelijke morfemen zijn volgens Myers-Scotton categorieën als naamwoorden, werkwoorden, beschrijvende adjectieven en (bepaalde) voorzetsels.³⁰ In (3) zijn *avoir* en *satisfaction* twee voorbeelden van inhoudsmorfemen. We vermeldden reeds dat het onderscheid tussen systeem- en inhoudsmorfemen gelijkenissen vertoont met het onderscheid dat o.a. Joshi (1985) maakte tussen respectievelijk “closed-class” en “open class items”. Toch benadrukt Myers-Scotton (1993b, 82) dat de overeenkomst niet volledig is:

“An important difference is that the category of ‘closed-class items’, as used by Joshi (1985) and Azuma (1991a, 1991b) [...] is not exactly the same as the MLF model’s category of ‘system morphemes’.”

Figuur 1 geeft een gedetailleerd overzicht met talrijke voorbeelden van zowel systeem- als inhoudsmorfemen:

²⁹ Myers-Scotton (1993b, 7) gebruikt de term “thematic roles” in traditionele zin om te verwijzen naar de semantische relaties tussen een werkwoord en zijn argumenten.

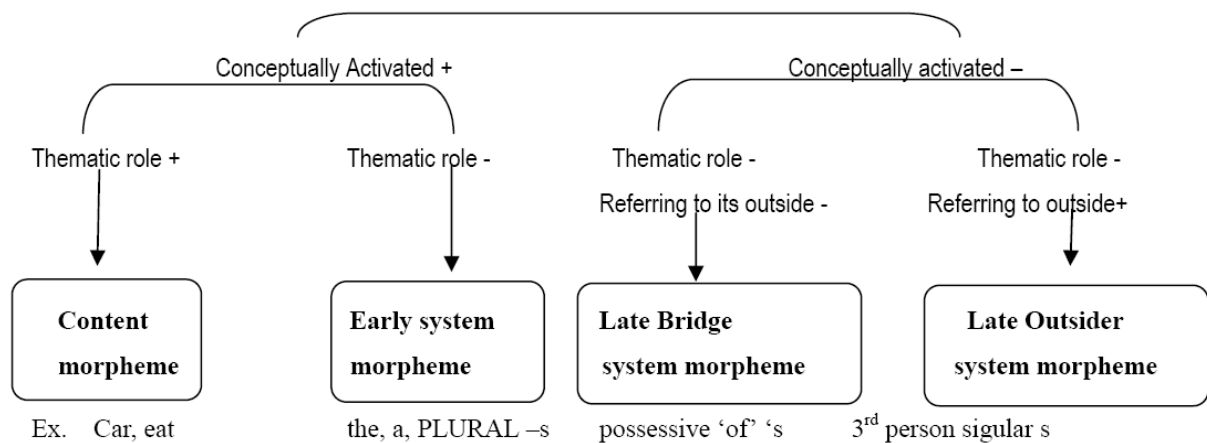
³⁰ Myers-Scotton (1993b, 100): “Verbs are the prototypical example of a category having the feature [+ Thematic Role-Assigner]. Most prepositions also qualify. Similarly, nouns are the prototypical example of a category showing the feature [+ Thematic Role-Receiver].”

Figuur 1: Onderscheid tussen systeem- en inhoudsmorfemen (Myers-Scotton, 1995, 242)

Belangrijk is dat Myers-Scotton en Jake (2000) dit “System Morpheme”-principe bijstaaften aan de hand van het 4-M-model dat door Clyne (2003, 81) als “the most comprehensive and influential current framework” in het onderzoek naar taalcontact wordt beschouwd (cf. Deuchar 2006, 1991). Het model maakt net zoals het MLF-model een onderscheid tussen systeem- en inhoudsmorfemen maar deelt de klasse van systeem-morfemen in drie verschillende subklassen in. Zoals Boussofara-Omar (2003, 35) opmerkt, stoelt deze subcategorisatie “on the notion that different lemmas underlying different types of morphemes become salient at different levels in speech production”. Dit impliceert dat in ML + EL-constituenten slechts één van de drie soorten systeem-morfemen noodzakelijkerwijs van de ML afkomstig is.³¹ In het 4-M-model worden deze systeem-morfemen “outsider late system morpheme[s]” (ibid.) genoemd. De overige twee types systeem-morfemen die het model onderscheidt, worden aangeduid als “bridge late system morphemes” enerzijds en “early system morphemes” anderzijds.

³¹ In hun antwoord op MacSwan’s kritiek vermelden Myers-Scotton, Jake en Gross (2005, 273) dit expliciet: “Obviously, the [System-Morpheme] principle refers to only one type of system morpheme, not all; under the 4-M model, this type of morpheme is called an outsider late system morpheme”.

Figuur 2: De soorten morfemen volgens het 4-M model (Myers-Scotton 2002, 73)³²

“Early system morphemes” zijn volgens Myers-Scotton (2006, 207) net als “content” morfemen “conceptually activated” in die zin dat “both of these types of morpheme become salient in language production at the level of the mental lexicon”. Het is op basis van o.a. dit cruciale gegeven dat het onderscheid met de zogenaamde “late system morphemes” gemaakt wordt:

“[W]hile the accessing of both content morphemes and “early” system morphemes happens early in language production, it is not until language-specific directions on how to assemble larger constituents are sent to the formulator that both types of late system morphemes become salient”. (ibid., 208)

“Early system”-morfemen onderscheiden zich tegelijkertijd wel van inhoudsmorfemen door het *niet* beantwoorden aan de kenmerken [+ Thematic Role-Receiver] of [+ Thematic Role-Assigner]. Ze worden volgens Myers-Scotton en Jake (2000, 2001) gerealiseerd binnen de maximale projectie van de inhoudsmorfemen waarvan ze de betekenis preciseren. De vorm die deze systeem-morfemen aannemen hangt dan ook volledig af van diezelfde “content morpheme heads” (Myers-Scotton 2006, 207). In Myers-Scotton (2002, 75) lezen we:

“[E]arly system morphemes are closely tied to their heads; they depend on the specific semantic/pragmatic properties of a content head and add semantic/pragmatic information to that head”.

Zoals figuur 2 toont, haalt Myers-Scotton o.a. meervoudsaffixen en determinanten aan als typische voorbeelden van deze “early system”-morfemen.³³ De volgende voorbeelden uit ons onderzoekscorpus illustreren dit:

³² Cf. Namba, K. <<http://www.senri.ed.jp/research/re09/namba.pdf>>.

(4) j'ai pas le **background** tu vois

(5) en fait je me suis réalisée que les **fairy tales** sont beaucoup plus jolies en français

In (4) en (5) vinden we enkele van deze “early” systeem morfemen terug. In (4) is dat het bepaald lidwoord *le* en in (5) o.a. het meervoudssuffix *-s* in *fairy tales*.

Het 4-M-model deelt de “late system morphemes” in twee subklassen in: (1) “bridge late system morphemes” en (2) “outsider late system morphemes”. Terwijl die laatste zich kenmerken door hun “coindex[ication] with forms outside the head of their maximal projection” (ibid.) is dit bij het eerste type niet het geval. Myers-Scotton (2006, 208) omschrijft de “outsiders” grammaticaal gezien als de “most critical morphemes in the clause” aangezien zij instaan voor het weergeven van de relaties tussen de verschillende elementen in de zin. In tegenstelling tot “early system morphemes” hangen deze systeem morfemen voor hun vorm af van elementen buiten de maximale projectie waarin ze zich bevinden.³⁴ Naast clitica en casusaffixen citeert Myers-Scotton (ibid.) morfemen die instaan voor de concordantie tussen subject en werkwoord als de belangrijkste voorbeelden van dergelijke “outsiders”. Deuchar (2006, 1998) herdefinieerde deze “outsider” systeem morfemen dan ook “in terms of those involved in agreement processes rather than in terms of relations outside a morpheme’s maximal projection”. Ze haalt hierbij o.a. het morfeem *-s* in de derde persoon enkelvoud in de tegenwoordige tijd van regelmatige Engelse werkwoorden aan als voorbeeld: *he walk-s*. Dit morfeem staat in voor de congruentie tussen het onderwerp (derde persoon enkelvoud) en het werkwoord. Bij een onregelmatig werkwoord als *to be* (*I am; you are; he is; we are; ...*) geldt dit zelfs voor elke persoon, aldus Deuchar (ibid.). In het Frans bestaat er bij de meeste werkwoorden ook voor elke persoon een typisch suffix. Dit zal cruciaal zijn voor onze analyse aangezien we in hoofdstuk 6 telkens de ML zullen proberen aan te duiden op basis van ondermeer deze concordantiesuffixen. In (6) en (7) geven we alvast een voorbeeld:

(6) un jour . elle **est** sortie qu’avec Kayleigh .. et vraiment elles **ont** . bu des shots

(7) et elle voulait toujours tout savoir quand quelqu’un racontait d’un mec ou d’un . de son boyfriend

Ook Deuchar (2006, 1998) concentreerde zich op deze concordantie tussen het onderwerp en het werkwoord om het “System Morpheme”-principe en bijgevolg ook het “Matrix Language”-principe op haar corpus te toetsen. Zoals ze terecht opmerkt, is het

³³ Myers-Scotton (2006, 207) haalt de determinanten uit het Spaans aan om dit te illustreren: “[I]n Spanish, determiners showing plurality or gender do so because their noun heads are plural or carry a specified gender”.

³⁴ Vandaar dat ze ook de naam “outsider late system morphemes” toebedeeld kregen (ibid., 208).

hiervoor noodzakelijk dat de tweetalige zin een vervoegd werkwoord bevat: “[T]here are also some [bilingual clauses] to which the system morpheme agreement criterion does not apply, in particular clauses not containing finite verbs” (ibid.).

3.4.2 ML islands en EL islands

Hoewel Myers-Scotton (1993b, 136) er zelf op wijst dat de ML-hypothese vooral relevant is met betrekking tot ML + EL-constituenten zou ze toch ook van toepassing zijn op “EL islandhood”. Met de term “islands” verwijst Myers-Scotton (137) naar constituenten die in tegenstelling tot ML + EL-constituenten uit slechts één taal bestaan en bovendien welgevormd zijn volgens de grammatica van diezelfde taal. Myers-Scotton maakt het onderscheid tussen “ML islands enerzijds en “EL islands” anderzijds.

3.4.2.1 *ML islands*

Zoals Myers-Scotton (ibid., 78) aangeeft bestaan “ML islands” volledig uit ML-morfemen en zijn ze welgevormd volgens de grammaticale regels van de ML. Het zijn dan ook enkel de grammaticale procedures van de ML die een actieve rol spelen bij de productie van deze ML islands. Myers-Scotton postuleert dan ook dat het produceren van ML islands simpelweg een kwestie is van “never allowing *any* activity from the EL” (ibid., 137). In (8) is de PP [sur un fleuve de chocolat] een voorbeeld van zo’n ML island:

(8) il est sur un fleuve de chocolat et il y a un chien qui passe et qu’il mord

Bovendien zouden de belangrijkste argumenten binnen de zin volgens Myers-Scotton hoofdzakelijk als ML + EL-constituenten of als ML islands gerealiseerd worden. EL islands zouden volgens deze zelfde hypothese echter vooral gebruikt worden om gestalte te geven aan meer perifere constituenten binnen de zin. Deze hypothese wordt hieronder nog verder besproken.

3.4.2.2 *EL islands*

In tegenstelling tot ML islands en ML + EL-constituenten zijn EL islands volledig opgebouwd uit EL-morfemen en zijn ze bovendien ook enkel onderhevig aan de grammaticale regels van de EL: “EL islands arise when there is a *switching of procedures* [...] from those of the ML to those of the EL” (Myers-Scotton 1995, 251). Dit houdt concreet in dat het in deze constituenten de EL is die instaat voor zowel de systeem- als inhoudsmorfemen en het bovendien ook de EL is die de morfeemvolgorde bepaalt: Met betrekking

tot dergelijke EL islands formuleerde Myers-Scotton (1993b, 139) de “EL Island Trigger Hypothesis”:³⁵

“Activating any EL lemma or accessing by error any EL morpheme not licensed under the ML or Blocking Hypotheses triggers the processor to inhibit all ML accessing procedures and complete the current constituent as an EL island”.

Voorbeeld (9) uit ons onderzoekscorpus illustreert dit:

(9) il n’y avait pas assez de personnes qui se sont inscrites dans la cours donc j’ai eu comme un **independent study**

Door het feit dat het Engelse adjectief *independent* voor het substantief geplaatst wordt, en de morfeemvolgorde van de ML, het Frans in dit voorbeeld, op die manier ‘geschonden’ wordt, is het interne EL island volgens de “EL Trigger Hypothesis” noodzakelijk. *Un independent étude* zou m.a.w. onmogelijk zijn volgens deze hypothese. Voor een uitgebreide analyse van dit voorbeeld verwijzen we naar hoofdstuk 6 (cf. 6.1.1.2, situatie 2).

Volgens Myers-Scotton vloeit deze hypothese voort uit het “Morpheme-Order”-principe (1) enerzijds en het “System Morpheme”-principe (2) anderzijds:

(1) Aangezien het de ML is die het morfosyntactische frame biedt voor ML + EL-constituenten, wordt de morfeemvolgorde in deze constituenten volgens dit principe enkel en alleen door diezelfde ML bepaald. Vandaar dat volgens de “EL Island Trigger”-hypothese een EL island de enige mogelijkheid³⁶ is “if an EL morpheme implicating non-ML morpheme order in a constituent is accessed as the initial element in a constituent” (ibid.). Volgens deze hypothese *moeten* er dus EL islands gevormd worden wanneer de morfeemvolgorde eigen aan de ML geschonden wordt. Bovenstaande situatie (9) is hiervan een mooi voorbeeld. Belangrijk is wel dat EL islands “occur in positions projected by the ML, following the Morpheme Order Principle”, aldus Jake, Myers-Scotton en Gross (2002, 77).

(2) Het “System Morpheme”-principe dat Myers-Scotton in 1993 formuleerde stelt dat alle systeem morfemen in ML + EL-constituenten noodzakelijkerwijs van de ML afkomstig moeten zijn. Haar “EL Island Trigger”-hypothese (1993b, 140) impliceert dan ook:

“If any EL system morpheme [...] is accessed, ML procedures are inhibited, and the entire constituent of which the EL morpheme is a part must be produced as an EL island”.

³⁵ Die hypothese biedt volgens Myers-Scotton (1993b, 142) voor de meeste EL islands een verklaring: “[E]xcept for set phrases, few EL islands occur which are not *required* by the EL Island Trigger Hypothesis”.

³⁶ Myers-Scotton (1993b, 139) illustreert dit aan de hand van een praktisch voorbeeld uit haar Swahili/Engels corpus (met Swahili in het merendeel van de gevallen als ML): “[T]his hypothesis predicts for Swahili/English CS that, if an English adjective is accessed before its head, then the adjective + head must form an EL island. (Recall that Swahili requires head-first order in NP’s with adjectives; [...]).”

Het gebruik van EL-systeemvormen (zoals bijvoorbeeld determinanten) zou dus systematisch de productie van een EL island impliceren.

Volgens Myers-Scotton (1993b, 151) kunnen EL islands ten slotte ook voorkomen binnen ML + EL-constituenten. Deze “internal EL islands” worden door Jake, Myers-Scotton en Gross (2002, 76) aangeduid als “constituent[s] in the EL made up of EL morphemes following EL morpheme order, but smaller than a maximal projection”. Ze worden met behulp van het “Head Agreement Principle” van de X-bar-theorie in het MLF-model ingepast:

“Recall that, under the X-bar theory, layered ‘projections’ have similar phrase structures and that in each projection in a phrase structure tree the top node is labelled X, plus a certain number of bars, with the topmost node having the most bars and forming the maximal projection. [...] the maximal [...] projection of the construction ‘housing’ the EL island is necessarily an ML constituent” (Myers-Scotton, 1993b, 152).

Myers-Scotton (152-53) illustreert dit aan de hand van het voorbeeld “ça c’est le *highest class* français”. In deze zin vormt *highest class* een “internal EL island” binnen de ML + EL-constituent “le *highest class* français”: “The overall constituent is projected from the ML under the topmost node, N’” (p. 153). Zoals we zullen zien in hoofdstuk 6 (cf. 6.1.1.2) bevat ook ons onderzoekscorpus talrijke voorbeelden (cf. (10) en (11)) van dergelijke interne EL islands:

- (10) parce que moi je déteste **toutes ces religious institutions** ((Engels))
- (11) maar **le niveau académique van ’t zuiden van Frankrijk** is toch iets hoger dan van ’t noorden

Ook deze interne EL islands voldoen aan de hierboven geciteerde opmerking van Jake, Myers-Scotton en Gross (2002, 77) dat EL islands – hoewel intern dus niet altijd conform aan het “Morpheme-Order”-principe – wel steeds voorkomen in posities “projected by the ML, following the Morpheme Order Principle”. Boumans (1998, 44-45) aanvaardt deze notie van interne EL islands maar meent dat ze in het MLF-model onterecht als uitzonderlijke gevallen worden behandeld, gezien hun relatief hoge frequentie in tal van corpora. Ook Treffers-Daller (1991, 272) wijst op het voordeel dat het introduceren van de notie van interne EL islands met zich brengt: “Extending the notion ‘islandhood’ to parts of a maximal projection has the advantage that non-constituent switches [...] can easily be accounted for”.

3.4.3 De “EL Hierarchy”-hypothese

Volgens Myers-Scotton (1993b, 143) kan men – “beyond stating the conditions under which they [EL islands] must occur” – het voorkomen van EL islands niet op categorische wijze voorspellen. Aan de hand van de “EL Hierarchy”-hypothese – die in zekere mate toelaat te voorspellen “when the speaker is likely to initiate a procedure resulting in an EL island” (ibid., 148) – probeert ze echter toch enkele belangrijke tendensen in kaart te brengen. Deze hypothese kan in twee subhypotheses opgesplitst worden:

(1) De eerste daarvan stelt dat “the more peripheral a constituent is to the theta-grid of the sentence (to its main arguments), the freer it is to appear as an EL island” (ibid., 144). Myers-Scotton beroept zich voor deze subhypothese o.a. op het psycholinguïstische onderzoek van Givón (1979; 1989) en de functionalistische grammaticale theorieën van Hopper en Thompson (1984). Ook zij waren overtuigd van de idee dat aangezien de centrale constituenten “the main semantic weight of the sentence” (ibid.) op zich nemen, ze in hoofdzaak als ML + EL-constituenten of als ML islands gerealiseerd zullen worden. Omgekeerd zouden perifere constituenten – die dus in mindere mate van belang zijn voor de communicatieve boodschap – meer kans hebben om onder de vorm van een EL island op te duiken. Zo waren heel wat van de EL islands in het corpus van Myers-Scotton (ibid., 145) bijvoorbeeld bijwoordelijke bepalingen van tijd en VP complementen (die bovendien – zo stelde ze vast – heel vaak met een “quantifier” als *very* begonnen: “*very fast, very late, very surprised*” (145)). In hoofdstuk 6 (cf. 6.1.2) worden de voorbeelden waarin een EL island voorkomt gegroepeerd volgens de grammaticale functie die de EL-constituent in de zin vervult. Onder hen zijn er heel wat die effectief als bijwoordelijke bepaling van tijd (12) of plaats (13) fungeren:

(12) maar alé gauw . *il y a deux jours* . ie zag er vijvenzestig uit

(13) ah mais c’était le premier non . qu’on a vu **at the festival**

(2) Volgens de tweede subhypothese zou dit ook gelden voor idiomatische uitdrukkingen eigen aan de EL. Ook zij vormen volgens deze hypothese grote kanshebbers om als EL island gerealiseerd te worden. In (12) vinden we hiervan een mooi voorbeeld terug. Zoals duidelijk zal worden in hoofdstuk 6 (cf. 6.1.2.2.2, situatie 1) fungeert het Nederlands in deze zin als de ML. De constituent [il y a deux jours] is dan ook een EL island dat volledig is opgebouwd uit EL-morfemen. We merken op dat deze EL-constituent de typisch Franse temporele uitdrukking “*il y a ...*” bevat.

Aan de hand van deze twee subhypotheses stelde Myers-Scotton (1993b) een “Implicational Hierarchy of EL Islands” op waarbij “the most accessible constituents for

islandhood at the top of the hierarchy” (p. 144) geplaatst worden.³⁷ Toch zou de “EL Island Trigger”-hypothese, aldus Myers-Scotton, zwaarder doorwegen:

“In assessing the functional role’s weight in whether a constituent becomes an island, one must recognize that some constituents *must* become islands because of the EL Island Trigger Hypothesis, their functional status notwithstanding” (p. 145).

Wanneer een bepaalde constituent met andere woorden als EL island gerealiseerd *moet* worden volgens de “EL Island Trigger”-hypothese, speelt de centrale of perifere status van die constituent zo goed als geen enkele rol meer. Treffers-Daller (1991) kwam met een vergelijkbare “hierarchy of switched constituents” (p. 237) op de proppen. Ze baseerde zich hiervoor, in navolging van o.a. Bentahila en Davies (1983) en Muysken (1990), vooral op de structurele relaties binnenin de zin:

“Since constituents that are linked by some coherence relation (probably government, cf. Muysken, 1991) are less easily switched than those that are not part of a central syntactic relation, I proposed a hierarchy of switched constituents in which adverbially used NPs and PPs are more easily switched than NPs or PPs that are arguments of a verb” (p. 274).

Net als Myers-Scotton benadrukt Treffers-Daller (ibid., 287) dat men ondanks deze hiërarchie geen absolute voorspellingen kan doen. Ze probeert m.a.w enkel aan te tonen dat bepaalde constituenten grotere kanshebbers zijn om geswitcht te worden dan andere: “This approach [...] does not – in principle – make absolute claims, but only relative ones, more precisely, it claims to predict the probability with which constituents are switched” (p. 258). Net zoals in het MLF-model komen argumenten van het werkwoord of een voorzetsel ook volgens Treffer-Daller hiervoor het minst in aanmerking.³⁸

Merken we ten slotte ook op dat met betrekking tot EL islands Myer-Scotton (1993b, 149) de mogelijkheid van “misfirings” niet uitsluit. Het gebruik van EL islands zou met andere woorden in sommige gevallen niets anders zijn dan een “speech error” van de spreker:

“[C]S itself can be thought of as extraordinary language production, if not even as akin to speech errors, especially in the case of EL islands. This does not mean that CS is therefore necessarily unordered. In fact,

³⁷ Er worden 6 niveaus onderscheiden: “1. Formulaic expressions and idioms (especially as time and manner PPs but also as VP complements); 2. Other time and manner expressions (NP/PP adjuncts used adverbially); 3. Quantifier expressions (APs and NPs especially as VP complements); 4. Non-quantifier, non-time NPs as VP complements (NPs, APs, CPs); 5. Agent NPs; 6. Thematic role- and case-assgners, i.e. main finite verbs (with full inflections)” (ibid., 144)

³⁸ Treffers-Daller (1991, 258) stelt de volgende “hierarchy of switched constituents” voor (1 > 7): “[1.] Coordinated PPs/NPs; [2.] Dislocated PPs/NPs; [3.] Adverbial PPs/NPs; [4.] Subordinate clauses introduced by an adverbial subordinator; [5.] Predicative NPs/APs possessive PPs; [6.] Non-tensed clauses; [7.] Subject and object NPs/clauses; [8.] Embedded questions”.

[...] CS largely follows the hypotheses of the MLF; but, as language produced under 'psycholinguistic stress', it is no wonder that it contains what might be some misfirings" (ibid.).

Myers-Scotton (1995, 249) verwijst in dit verband naar de volgende opmerking van Green³⁹ (1994): "There is evidence from slips of the tongue within the same language that speakers can sometimes entertain more than one way of formulating an idea".

³⁹ Myers-Scotton (1995, 249) verwijst hier naar een persoonlijk gesprek met Green.

4. Methodologie van het doorgevoerde onderzoek

4.1. Voorstelling van de methode

4.1.1 Verzameling van het taalmateriaal en samenstelling van het onderzoekscorpus

Het onderzoekscorpus bestaat uit een verzameling transcripties van geregistreerde natuurlijke taaluitingen. Een groot deel van het materiaal werd verzameld in Aix-en-Provence waar ik in maart 2007 met een dictafoon situaties van taalcontact, en dan vooral van CS, registreerde. Na tal van conversaties met een beperkt aantal proefpersonen te hebben opgenomen, transcribeerde ik een groot deel van het geregistreerde materiaal. Die transcripties werden vervolgens gebundeld en vormen het corpus waarop mijn bevindingen omtrent sociale motivaties voor CS gebaseerd zijn.

Voor de toetsing van het MLF-model was dit oorspronkelijke corpus echter te beperkt. Het bevatte namelijk naast uitingen van *intrasentential* CS vooral voorbeelden van *intersentential* CS. Aangezien het MLF-model enkel de structurele eigenschappen van CS binnen *één-zelfde* zin⁴⁰ behandelt, was het noodzakelijk om het oorspronkelijke corpus met dergelijk materiaal aan te vullen⁴¹. Daarvoor keerde ik begin februari 2008 terug naar Aix-en-Provence. Ook werden er eind januari/begin februari 2008 nieuwe registraties gemaakt in Kortrijk. Opnieuw werd een deel van het opgenomen materiaal getranscribeerd om dan samen met de voorbeelden van *intrasentential* CS van de oorspronkelijke data te worden gebundeld tot een corpus geschikt voor het toetsen van het ML-principe en andere aspecten van het MLF-model.

4.1.2 Methode van het onderzoek

Voor de verzameling van het taalmateriaal volgde ik een methode die goed aansluit bij één van de premissen waarop Gumperz steunde voor zijn ‘interaction model’ (cf. 2.1.). Ik werkte met een beperkt aantal proefpersonen maar zorgde er desondanks voor dat deze onderling genoeg variatie vertoonden (cf. 4.1.5). Door de kleine groep van proefpersonen gaat het om een onderzoek op micro-schaal waarbij met opnames van natuurlijke of spontane taaluitingen werd gewerkt. Met “spontaan” bedoel ik dat het ging om opnames van situaties die ik als onderzoeker niet zelf probeerde te creëren. Ook Myers-Scotton (1993b, 1) stelt uitdrukkelijk dat ze zich voor de uitwerking van haar MLF-model baseerde op “naturally occurring conversations on everyday topics”. Zoals we reeds aangaven in hoofdstukken 1 en 2, pleiten

⁴⁰ Cf. Myers-Scotton (1993, 5): “While the explanation of intersentential CS is by no means a trivial problem, accounting for where *within a sentence* a CS form or constituent may occur seems more immediately challenging”.

⁴¹ Myers-Scotton (ibid., 19) stelt namelijk heel duidelijk: “Note that only *intrasentential* CS is relevant to the constraints question, as it has been addressed to date”.

ook o.a. Treffer-Daller (1991) en Muysken (1995) voor het werken met natuurlijk taalmateriaal. Alle proefpersonen waren tijdens de opnames op de hoogte van het feit dat hun gesprek op band werd vastgelegd (de dictafoon stond dus met andere woorden telkens duidelijk in het zicht opgesteld, de *observer's paradox* ten spijt). Allen gaven ze achteraf ook hun toestemming om de opgenomen gegevens voor dit onderzoek te gebruiken. Uiteraard waren de proefpersonen niet op de hoogte van het onderzoeksonderwerp.

De opnames werden getranscribeerd volgens de conventies in het appendix over transcriptie van Leo van Lier (1989). Bovendien vond het transcriberen zo snel mogelijk na het maken van de opnames plaats omdat zo alle geregistreerde conversaties nog vers in het geheugen lagen.

4.1.3 Motivering van de aangewende methode

Eerst en vooral leek het registreren van taalcontactsituaties mij de beste manier om de sociale motivaties voor CS te onderzoeken omdat wanneer je als onderzoeker zelf voor opnames zorgt, je ook veel beter de invloed van allerlei sociale factoren kan inschatten en zo ook de verschillende motivaties voor CS kan achterhalen. Het verzamelen van data uit reeds bestaande studies over CS is dan ook minder aangewezen omdat je je dan als onderzoeker enkel kan beroepen op studies die heel uitgebreid ingaan op de sociale factoren tijdens het onderzoek. Bovendien genoot ik als onderzoeker het voordeel dat ik alle proefpersonen (voor het onderzoek naar sociale motivaties bij CS) persoonlijk leerde kennen tijdens mijn verblijf in Aix-en-Provence. Het feit dat de proefpersonen voor mij als onderzoeker geen vreemden waren, maar daarentegen mensen waarvan ik de sociale achtergrond én het taalgebruik gedurende enkele maanden beter kon leren kennen, verschafte mij het voordeel dat ik bij twijfel over een bepaalde motivatie op retrospectieve wijze alsnog een duidelijke motivatie voor hun switchen van taal kon proberen te onderscheiden.

In principe was het mogelijk geweest om voor de toetsing van het MLF-model het oorspronkelijke corpus uit te breiden aan de hand van bestaande voorbeelden uit de CS-literatuur. Het leek me echter interessanter om ook voor het tweede deel van de onderzoeksvraag opnieuw zelf voor data te zorgen. Een extra motivatie voor deze keuze bestond er bovendien in dat het op deze manier mogelijk was om zelf proefpersonen te selecteren die ten volle aan de criteria van het MM beantwoorden. Myers-Scotton (1993b, 233) stelt namelijk dat intrasentential CS zich het meest voordoet bij “unmarked” CS (cf. supra 3.3.1.2): een spreker van wie het spreekgedrag aan een dergelijk patroon beantwoordt zou zijn verbondenheid met beide codes in de verf wil zetten. In het licht van de aangewende onderzoeksmethode zijn het

vooral de vier voorwaarden van “unmarked” CS die van belang zijn. We verwijzen hiervoor opnieuw naar 3.3.1.2.

Zoals duidelijk zal worden in 4.1.5 beantwoorden de proefpersonen die ik gebruikte voor de toetsing van het MLF-model telkens in grote mate aan deze door Myers-Scotton (1993a,b) voorgestelde criteria. Op deze manier werd vermeden dat het nieuwe corpus voorbeelden bevat waarin sprekers door hun gebrekkige kennis van één van de twee talen naar de andere overschakelen.⁴² Hiermee werd eveneens geprobeerd aan te sluiten bij Myers-Scotton (2006, 206):

“[I]n order to engage in codeswitching at all, bilinguals must be very proficient in at least one of the languages involved, the ML, because this language will provide the morphosyntactic frame for the bilingual clause. It doesn’t make sense to argue that they switch FROM this language (the way switches typically go) because of fluency problems.”

4.1.4 Beschrijving van de setting van het onderzoek

Het onderzoek naar sociale motivaties voor CS vond plaats in Aix-en-Provence, Frankrijk. Elk jaar komen tal van buitenlandse studenten van overal ter wereld naar de Zuid-Franse stad om er voor de periode van een semester of een heel academiejaar te wonen en te studeren. Met haar verschillende faciliteiten voor (buitenlandse) studenten kan Aix een echte studentenstad genoemd worden. Zo bestaan er in Aix een aantal “cités universitaires” die aan de meeste studenten onderdak bieden tijdens hun studies. Ook veel buitenlandse studenten huren een kamer in dergelijke studentenhomes omdat het er de ideale plek is om met nieuwe mensen en verschillende culturen in contact te komen. Zo leerden ook de verschillende proefpersonen⁴³ uit de setting van Aix-en-Provence elkaar kennen door het feit dat ze in dezelfde “cité universitaire” verbleven.

De officiële taal in Aix is natuurlijk het Frans en meteen daarom ook de niet-gemarkeerde code voor de meeste interactietypes. Zelfs onder de buitenlandse studenten en zeker onder de proefpersonen van dit onderzoek, werd hoofdzakelijk in het Frans geconverseerd. Het Frans ondervond soms wel de concurrentie van het Engels. Dit was vooral te wijten aan het feit dat veel buitenlandse studenten, vooral aan het begin van hun verblijf in Aix, beter het Engels dan het Frans beheersten. De internationale status van het Engels speelt hierin natuurlijk een belangrijke rol. De opnames van de altijd informele situaties vonden plaats op

⁴² Zoals in hoofdstuk 5 duidelijk zal worden is dit vaak het geval bij de proefpersonen (bv. Oda en Grahame) die voor hun aankomst in Aix-en-Provence nog zo goed als geen kennis hadden van het Frans, de niet-gemarkeerde code voor de meeste interacties.

⁴³ Concreet gaat het over Aileen, Grahame, Oda, Elien, Sofie, Inés, Jana en Seamas (cf. 4.1.5).

verschillende locaties in de stad. Bij de analyse van de voorbeelden in hoofdstuk 5 zal telkens een korte omschrijving gegeven worden van de context om zo beter de sociale motivaties voor het taalgebruik van de sprekers te kunnen achterhalen.

Voor de toetsing van het MLF-model werd dit materiaal zoals vermeld aangevuld met data die bekomen werden in Kortrijk. Dit gebeurde op twee verschillende plaatsen: (1) eerst en vooral werden er tijdens een etentje opnames gemaakt bij een Kortrijks gezin waar voortdurend tussen het Frans en het Nederlands (West-Vlaams) geswitcht wordt. De vader heeft de Franse nationaliteit maar woont al lang (ongeveer 25 jaar) in Kortrijk. Hoewel hij perfect Nederlands begrijpt en de taal ook zelf redelijk goed beheerst, spreekt hij meestal Frans tegen zijn familieleden. *Hun* spreekpatroon karakteriseert zich dan weer door de frequente switches van het Nederlands naar het Frans of omgekeerd. De echtgenote heeft het Nederlands als moedertaal maar spreekt als uitbaatster van een handelszaak in het centrum van Kortrijk en door haar huwelijk met een Franstalige perfect Frans. Hoewel hun dochter Aurélie altijd naar Nederlandstalige scholen ging, werd ze thuis wel tweetalig opgevoed. Ze is dan ook vandaag zo goed als perfect tweetalig. (2) Voor een tweede reeks opnames trok ik naar een restaurant in Kortrijk waar door de uitbaters eveneens voortdurend tussen het Frans en het Nederlands geswitcht wordt. Bovendien bestaat het cliënteel er uit zowel Frans- als Nederlandstaligen. Concreet gaat het hier om opnames van een aantal gesprekken tussen de uitbaatster en haar moeder (cf. 4.1.5) die dagelijks in de keuken van het restaurant helpt. Ook in deze setting werden dus uitsluitend informele gesprekken op band vastgelegd.

4.1.5 Beschrijving van de aard van de belangrijkste proefpersonen

Hieronder zal een korte schets opgemaakt worden van de belangrijkste proefpersonen. Zoals we aangaven in hoofdstuk 3, is het onmogelijk om alle vormen van CS bij om het even welke spreker of in gelijk welke situatie aan te treffen. Denken we maar aan de voorwaarden waaraan voldaan moest worden alvorens men van CS als niet-gemarkeerde keuze kan spreken (cf. 3.3.1.2). De belangrijkste proefpersonen werden dan ook gekozen met het oog op de samenstelling van een zo exhaustief mogelijk corpus.

Voor het onderzoek naar de sociale motivaties voor CS ging het uitsluitend om buitenlandse studenten (mannelijk en vrouwelijk) uit de leeftijdscategorie 20-25 jaar. Bijna allemaal emigreerden ze voor de termijn van een jaar naar Frankrijk om er te studeren. Onderling verschilden ze vooral door hun nationaliteit en dus ook verschillende moedertaal. Bij geen enkele proefpersoon was deze moedertaal echter het Frans. Toch bestonden er tussen de proefpersonen (aanvankelijk) enorme verschillen in wat betreft de beheersing van het Frans. Terwijl

sommigen bij hun aankomst in Frankrijk nog zo goed als geen woord Frans spraken of begrepen, hadden anderen de taal al twee jaar op universitair niveau gestudeerd of kwamen ze er al van op jonge leeftijd mee in contact. De proefpersonen die voor deze onderzoeksvraag gebruikt werden zijn respectievelijk Aileen, Grahame, Elien, Sofie, Oda en Inés en worden besproken vanaf 4.1.5.1 tot en met 4.1.5.6.

Ook de proefpersonen die gebruikt werden voor het onderzoek naar de structurele eigenschappen van intrasentential CS kenmerkten zich door grote onderlinge verschillen in leeftijd, nationaliteit, moedertaal, talenkennis en opleiding/beroep. Zoals in hun korte profielen (4.1.5.7 t.e.m. 4.1.5.11) duidelijk zal worden, beantwoordden ze wel allen in grote mate aan de verschillende criteria die Myers-Scotton (1993a) voor niet-gemarkeerde CS formuleerde. Het is namelijk vooral bij dit type CS dat vaak binnen de grenzen van een zin van de ene naar de ander taal gewisseld wordt. Belangrijk is ook dat van het oorspronkelijke corpus – gebruikt voor het onderzoek naar de sociale motivaties voor CS – vooral het taalmateriaal van de Canadese Aileen opnieuw gebruikt kon worden. Zij was dan ook de enige proefpersoon van wie het spreekpatroon zich systematisch kenmerkte door intrasentential CS.

4.1.5.1 Aileen

Aileen is een 21-jarige studente uit Canada die voor een jaar haar thuisland verliet om in Frankrijk te gaan studeren. Als studente politieke wetenschappen volgde ze in Aix-en-Provence het hele jaar les aan het IEP (Institut d'Études Politiques). Aileen en haar twee zussen hebben met twee Engelstalige ouders het Engels als moedertaal. Ze werd bovendien geboren in Ierland maar verhuisde met haar ouders en twee zussen naar Canada toen ze nog heel klein was. Het grootste deel van haar familie woont echter nog steeds in Europa en dan voornamelijk in Ierland. Tijdens haar jeugd kwam ze dan ook zeker één keer om het jaar of om de twee jaar naar Europa terug om er de hele zomervakantie bij haar grootmoeder in Ierland te logeren.

Naast het Engels spreekt ze ook zo goed als perfect Frans. Aangezien ze in Canada heel dicht bij Québec woont, kwam ze van op jonge leeftijd bijna dagelijks met het Frans in contact en werd ze de taal ook heel vroeg op school aangeleerd. Veel van haar Canadese vrienden zijn Franstalig en zorgen er voor dat ze in Canada de taal bijna dagelijks spreekt. Het Frans vormde voor haar dan ook geen enkel probleem toen ze in september 2006 in Frankrijk aankwam. Het is zelfs zo dat Aileen haar studies in Frankrijk combineerde met een baan als lesgever in Marseille. Door haar zo goed als perfecte kennis van het Engels én het Frans werd

ze op een schooltje in Marseille aangenomen om er Franstalige scholieren extra te begeleiden bij hun Engelse lessen.

Naast het Engels en het Frans heeft ze ook een basiskennis van het Spaans maar ze vindt naar eigen zeggen dat haar kennis van deze taal zich tot een absoluut minimum beperkt. Zo is ze bijvoorbeeld niet in staat om een conversatie tussen Spaanstaligen te volgen, laat staan er actief aan deel te nemen.

4.1.5.2 Grahame

Grahame is een 21-jarige student politieke wetenschappen die afkomstig is uit Sydney, Australië. Hij reisde in september 2006 na een tocht door Zuidoost Azië naar Frankrijk af om er net zoals veel van zijn buitenlandse vrienden een jaar te wonen en te studeren. Voor juli 2006 had hij echter het Oceanische continent nog nooit verlaten.

Hij heeft het Engels als moedertaal en is van alle proefpersonen de enige die voor zijn vertrek naar Frankrijk zo goed als geen kennis had van een tweede taal. Ondanks de voorbereidende taallessen die hij in Australië nog gevolgd had, sprak hij bij zijn aankomst in Frankrijk bijna geen Frans. Tijdens zijn eerste weken in Frankrijk verstond hij dan ook naar eigen zeggen bijna niets van wat ze hem zeiden. Hij volgde daarom de taallessen die men in Aix voor buitenlandse studenten organiseerde.

Toch ging hij tijdens het eerste semester vooral om met andere Engelstaligen. Hij voelde zich vaak niet op zijn gemak in conversaties met Franstaligen omdat hij zich heel beperkt voelde in deze taal en er zich niet goed in kon uitdrukken. Door aan het IEP in het Frans les te volgen naast zijn specifieke taallessen, overwon hij geleidelijk aan toch de drempel om zich in het Frans uit te drukken. Hij maakte uiteindelijk dan ook een enorme evolutie op heel korte tijd. Op het moment van het onderzoek (maart 2007) was hij perfect in staat om alle gesprekken in het Frans te volgen en er ook actief aan deel te nemen. Tijdens zijn laatste maanden in Aix sprak hij dan ook bijna uitsluitend Frans met de andere niet native-Engelstalige buitenlandse studenten.

4.1.5.3 Elien

Deze 21-jarige studente politieke wetenschappen uit Izegem verliet België in september 2006 om net als Aileen en Grahame een jaar in Frankrijk te gaan studeren. Haar moedertaal is het Nederlands maar hoewel bij haar thuis tijdens haar kinderjaren hoofdzakelijk algemeen Nederlands werd gesproken, spreekt ze nu vooral het West-Vlaamse dialect. In België studeert ze aan de Universiteit Gent en voor haar Erasmusverblijf in Frankrijk verbleef ze nooit

langer dan enkele weken in het buitenland. Ze kwam alleen naar Aix-en-Provence waar ze echter snel twee taalgenoten leerde kennen. Naast het Frans sprak ze in Aix dan ook zo goed als elke dag haar moedertaal met de andere twee West-Vlamingen.

Elien kwam de eerste keer met het Frans in contact op de lagere school toen ze ongeveer elf jaar oud was. Vanaf deze leeftijd tot en met haar laatste middelbare schooljaar heeft ze deze taal op school geleerd maar kwam er nadien, toen ze naar de universiteit ging nog nauwelijks mee in contact. Toch was haar niveau van het Frans behoorlijk toen ze in Frankrijk aankwam. Naar eigen zeggen had ze aanvankelijk wel wat moeite om de snel sprekende Fransen altijd goed te begrijpen maar ook dit vormde na korte tijd geen enkel probleem meer. Elien was vanaf het begin van haar verblijf in Frankrijk dan ook heel assertief en probeerde, hoewel ze zich voor conversaties met andere buitenlanders aanvankelijk zekerder voelde in het Engels, zoveel mogelijk Frans te praten. Ze sloot zich aan bij de handbalclub van haar Franse gastuniversiteit en kreeg er zo een heleboel Franstalige vrienden bij. Ook is Elien één van de buitenlandse studenten die, wanneer een conversatie in het Engels plaatsvond, systematisch naar het Frans probeerde over te schakelen door “en français” te zeggen. Bovendien las ze in Aix ook dagelijks de Franstalige krant “Le Monde” waardoor ze, ondanks het soms moeilijke Frans, in enkele maanden tijd heel veel vooruitgang boekte in het Frans. Hoewel Elien niet echt een speciale band had met de taal voor haar verblijf in Frankrijk heeft ze nu de smaak voor het Frans volledig te pakken. Na haar master in politieke wetenschappen dit jaar zou ze dan ook heel graag nog een extra masterjaar volgen aan het IEP in Rijsel.

Zoals reeds vermeld spreekt en begrijpt Elien heel goed Engels. Zo kijkt ze bij Engelstalige films of series weinig tot nooit naar ondertitels en leest ze vaak boeken in het Engels. Op de middelbare school heeft Elien twee jaar Duitse lessen gehad en heeft bijgevolg (niet meer dan) een basiskennis van het Duits. Ze volgt sinds vorig jaar ook initiatielessen Spaans.

4.1.5.4 Sofie

Sofie is 21 jaar en afkomstig uit Wevelgem. Aan de faculteit Letteren & Wijsbegeerte van de Universiteit Gent volgt ze nu – na het behalen van haar bachelordiploma in Nederlands-Frans – de Master in vergelijkende literatuurwetenschappen. Ze heeft het Nederlands als moedertaal en is in staat om zich in perfect standaard Nederlands uit te drukken. Dit doet ze echter enkel in heel formele situaties want in het dagelijkse leven spreekt ze altijd het West-Vlaamse dialect.

Net zoals Elien kwam zij ook op schoolse wijze de eerste keer actief in contact met het Frans toen ze ongeveer 11 jaar oud was. Tijdens het middelbaar onderwijs volgde ze de richting Latijn-Moderne talen waardoor ze logischerwijs een redelijk aantal uren talen onderwezen kreeg. Aangezien ze voor haar vertrek naar Frankrijk al twee jaar Frans op universitair niveau studeerde was haar kennis van deze taal goed tot zeer goed. Ze leest veel boeken, vaak ook in het Frans en schreef haar bachelorscriptie over de roman *Murphy* van Beckett, een moeilijk werk waarvoor toch een goede kennis van het Frans vereist is. Toch voelde ze zich naar eigen zeggen helemaal niet zeker over haar mondelinge vaardigheid in de taal. Eén van de motivaties voor haar Erasmuservaring was dan ook om die zekerheid tijdens haar verblijf in Aix te verwerven. Toen Sofie uiteindelijk in februari 2007 naar België terugkeerde had ze ondanks haar oorspronkelijk goede kennis van het Frans toch nog een grote stap vooruit gemaakt, vooral dan op het gebied van haar mondelinge vaardigheid.

Naast Frans spreekt Sofie heel vlot Engels en heeft ze geen enkel probleem met het volgen van Engelstalige films zonder Nederlandstalige ondertiteling of om haar mannetje te staan tijdens conversaties in het Engels. Ook in het Duits is ze in staat om zichzelf verstaanbaar te maken maar omdat ze sinds de middelbare school niet tot nooit meer met de taal in contact kwam, vindt ze het niet vanzelfsprekend om zelf in het Duits te converseren. Sofie volgt tenslotte ook sinds oktober 2007 wekelijks Spaanse taallessen en heeft dus ook een basiskennis van het Spaans.

4.1.5.5 Oda

Oda is een 22-jarige Spaanse studente uit Tarragona, Catalonië. Ze studeert geografie en verkoos oorspronkelijk Italië als Erasmusbestemming omdat zo de taalbarrière voor haar veel minder groot zou zijn geweest. Naast haar Catalaanse moedertaal spreekt ze ook perfect het Castiliaans aangezien ze thuis en op school van heel vroeg de taal werd aangeleerd. Door het beroep van haar vader, die zich meer dan de helft van het jaar in het buitenland bevindt als leider van bergexpedities, heeft Oda al veel gereisd. Het valt echter op dat ze tot op heden bijna altijd naar Spaanstalige landen als Mexico en Venezuela op reis ging.

Ondanks haar voorkeur voor Italië vertrok ze in september 2006 toch voor een jaar naar Aix-en-Provence. Ze verstond zo goed als geen woord Frans toen ze aankwam in Frankrijk en bleef tijdens de eerste maanden van haar buitenlandse verblijf vooral Spaans spreken omdat er in Aix heel wat Spanjaarden aanwezig waren. Wel volgde Oda gedurende het volledige eerste semester Franse taallessen die speciaal voor buitenlandse studenten georganiseerd werden. Ze sprak ook bijna elke dag haar moedertaal met de twee andere Catalanen die ze in Aix kende,

Andreo en Luís. Toch ging ze in Aix snel het Frans steeds beter beheersen. Hoewel ze de taal nog steeds met een zwaar Spaans accent spreekt en haar woordenschat vaak nog beperkt is, vormde het converseren met andere niet-Spaanstaligen in het Frans op het moment van het onderzoek geen enkel probleem meer. Het is zo dat voor haar het Frans de enige taal is waarmee ze met niet-Spaanstaligen kon communiceren aangezien ze, hoewel ze op school Engels gehad heeft, heel weinig tot geen Engels begrijpt. Ze is echter vastbesloten om de taal ooit nog te leren maar hoopt nu eerst en vooral het Frans goed onder de knie te krijgen. Oda volgde op school ook ooit een cursus Duits maar is zoals ze zelf zegt zo goed als bijna alles daarvan vergeten.

4.1.5.6 Inés

Inés is een 20-jarige studente afkomstig uit Madrid, Spanje. Ze studeert “Langues étrangères appliquées” aan de universiteit van Granada en kreeg met het Erasmus-programma de kans om een jaar in het buitenland te studeren. Ze koos de talencombinatie Frans-Russisch en opteerde voor Aix-en-Provence als Erasmusbestemming om haar niveau van het Frans op te krikken. Als Spaanstalige studente Frans vormden het begrijpen en lezen van de taal weinig tot geen probleem toen ze in september 2006 naar Frankrijk vertrok. Het was daarentegen haar mondelinge vaardigheid in de taal die veel moeilijker lag. Een verblijf van een jaar in Zuid-Frankrijk zag ze dan ook als een ideale gelegenheid om daaraan te werken. Hoewel ze door de grote groep Spanjaarden in Aix veel Spaans sprak, leerde ze tijdens de eerste maanden veel nieuwe, niet-Spaanstalige vrienden kennen waar ze enkel Frans mee sprak. Bovendien had ze in Aix een Franstalig vriendje waar ze veel tijd mee doorbracht. Ze maakte dan ook op korte tijd een snelle evolutie met het gevolg dat ze vandaag in staat is om zich vlot uit te drukken in het Frans. Ook viel het op dat ze in tegenstelling tot veel andere Spaanstaligen in Aix Frans sprak zonder een opvallend Spaans accent. Inés heeft ook een basiskennis van het Engels maar die is naar eigen zeggen heel beperkt.

4.1.5.7 Jana

Jana is afkomstig uit Konstanz, Duitsland maar heeft Namibische roots aangezien haar vader uit Namibië afkomstig is. Ze is 23 jaar en studeert politieke wetenschappen. Ook zij verbleef gedurende één jaar in Aix-en-Provence waar ze net als o.a. Elien en Grahame studeerde aan het IEP. Ze verbleef in Aix net als de meeste andere Erasmusstudenten in één van de cités universitaires. Jana heeft het Duits als moedertaal maar kwam reeds op jonge leeftijd in contact met het Engels en het Frans. In haar jeugd verhuisde ze heel vaak en samen met

haar moeder woonde ze o.a. een tijd in Ethiopië. Vandaag spreekt ze naast Duits dan ook heel goed Engels en Frans. Na haar Erasmusverblijf in Frankrijk vertrok Jana voor acht maanden naar Namibië waar ze bij haar familie verbleef en een stage volgde bij een plaatselijke ngo. Ze sprak er gedurende heel haar verblijf bijna enkel Engels en Frans. Wanneer ze zich in één van deze twee talen uitdrukt kenmerkt haar spreekpatroon zich dan ook o.a. door de inbedding van woorden uit de andere taal. Op het moment van de opnames was Jana slecht één week uit Namibië terug. Ze interesseert zich heel erg voor de Franse cultuur en politiek en zou daarom heel graag een extra masteropleiding volgen in Parijs om haar studies te vervolledigen. Bovendien spreekt ze ook een woordje Spaans maar zou naar eigen zeggen haar kennis erover wat moeten opfrissen.

4.1.5.8 Seamas

Seamas is 25 jaar en woonde door het beroep van zijn vader – die diplomaat is en afkomstig uit Brugge – in tal van Latijns-Amerikaanse landen. Hij werd tweetalig opgevoed: thuis werd meestal Engels gesproken terwijl hij voornamelijk naar Spaanstalige scholen ging. Hij spreekt dan ook perfect Engels en Spaans. Daarnaast spreekt hij ook perfect Portugees door het feit dat hij lange tijd in Brazilië woonde. Zijn ouders leerden hem ook Frans en vanaf zijn achttiende woonde hij in Brussel waar hij vorig jaar zijn studies in politieke wetenschappen beëindigde. Hij spreekt perfect Frans en verbleef een jaar in Aix-en-Provence waar ook hij aan het IEP studeerde. In Aix sprak hij meestal Frans, tenzij soms ook Spaans met andere Spaanstalige Erasmusstudenten. Bovendien kenmerkte zijn spreekpatroon zich nu en dan ook door korte switches naar het Engels. Naast Frans, Spaans, Portugees en Engels spreekt hij ook een beetje Italiaans. In Aix had hij een Italiaanse vriendin en bovendien gaat hij regelmatig op bezoek bij familieleden in Rome. Momenteel woont hij in Barcelona waar hij een extra masterjaar in diplomatieke studies volgt.

4.1.5.9 Rita

Rita is 49 jaar en afkomstig uit Kortrijk. Ze is getrouwd met Teddy, een Fransman uit de buurt van Parijs. Samen hebben ze twee kinderen, waaronder Aurélie. Ze volgde een technische opleiding en baat momenteel een handelszaak uit in het centrum van Kortrijk. Hoewel het Nederlands haar moedertaal is, spreekt ze door haar huwelijk met Teddy ook perfect Frans. Hij spreekt Rita meestal aan in het Frans terwijl haar spreekpatroon zich dan weer kenmerkt door de voortdurende switches van het Nederlands naar het Frans. Ook in haar werkomgeving maakt ze van beide talen gebruik. Rita is, mede door de nationaliteit van haar man, verzot op

Parijs en de Franse cultuur. Elk jaar gaat ze samen met haar echtgenoot verschillende malen naar Frankrijk, o.a. om de familieleden van Teddy te bezoeken. In haar vrije tijd leest ze veel en dit zowel in het Frans als in het Nederlands. Naast het Frans en het Nederlands heeft ze naar eigen zeggen ook een basiskennis van het Engels.

4.1.5.10 Laurence

Laurence is 42 jaar en afkomstig uit Moeskroen waar ze vroeger ook naar school ging. Ze is getrouwd, heeft 3 kinderen en woont momenteel in Kortrijk. Ze baat een café-restaurant uit in het centrum van Kortrijk waar ze dagelijks door haar moeder Annie (cf. 4.1.5.11) geholpen wordt. Ze werd thuis tweetalig opgevoed en spreekt perfect Nederlands en Frans. Ze koos er met haar echtgenoot bewust voor ook hun jongste kindje in het Frans én het Nederlands op te voeden. Het is echter vooral met haar moeder dat ze voortdurend van het Frans naar het Nederlands switcht en omgekeerd. In haar horecazaak komen zowel Frans- als Nederlandstalige klanten over de vloer. Ze heeft ook een goede kennis van het Engels. Zo heeft ze naar eigen zeggen bijvoorbeeld weinig moeite om Engelstalige films zonder ondertiteling te volgen.

4.1.5.11 Annie

Annie is 67 jaar en woonde heel lang in Moeskroen. Ze volgde vroeger een ASO-opleiding maar moest de school op 16 jaar verlaten. Ze woont in Kortrijk waar ze, hoewel ze gepensioneerd is, nog dagelijks in het café-restaurant van haar dochter Laurence helpt. Het Frans is haar moedertaal maar haar kinderen (cf. Laurence: 4.1.5.11) werden met haar Nederlandstalige echtgenoot zowel in het Nederlands als het Frans grootgebracht. Ze spreekt naast het Frans ook zelf goed Nederlands maar heeft, in tegenstelling tot haar dochter Laurence, de neiging om toch meer naar het Frans terug te grijpen. Ook met haar vriendinnen spreekt ze meestal Frans. Naast het Nederlands en het Frans heeft ze geen kennis van een derde taal.

4.2 Documentatie en beschrijving van het materiaal

Het corpus waarop ik mij voor dit onderzoek baseer bestaat, zoals reeds vermeld, volledig uit *transcripties* van zelf geregistreerde conversaties. In hoofdstuk 5 zal een deel van dit corpus ingedeeld worden op basis van Myers-Scotton's classificatie van sociale motivaties voor CS. Daarbij zal zoveel mogelijk de structuur van hoofdstuk drie (cf. 3.3.) gevolgd worden. De vier grote types die onderscheiden zullen worden, zijn sequential unmarked CS, unmarked CS, marked CS en exploratory CS. Wanneer er binnen deze vier types nog mo-

gelijke subgroepen bestaan, zullen de voorbeelden ook in functie daarvan nog een tweede keer worden gegroepeerd. Telkens zal ook worden geprobeerd om de sociale context van het getranscribeerde gesprek te herschetsen met het oog op een correcte en ondubbelzinnige analyse van de sociale motivatie voor CS.

In hoofdstuk 6 zullen vervolgens de belangrijkste hypothesen van het MLF-model (vooral het ML-principe) worden getoetst. Aangezien de ML volgens Myers-Scotton (cf. 3.4.1) heel vaak overeen zou stemmen met de niet-gemarkeerde code voor een interactietype kan op deze manier rekening worden gehouden met het sociolinguïstische criterium dat zij voor de identificatie van de ML naar voren schuift. We zullen met andere woorden proberen na te gaan of de niet-gemarkeerde code in het merendeel van de gevallen effectief overeen stemt met de ML.

5. Toetsing van het Markedness Model

5.1. Sequential unmarked CS

In alle onderstaande voorbeelden krijgen we de switch van de ene naar de andere taal, en meer specifiek van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code. Zoals we in punt 3.3.1 zagen, komt deze vorm van CS voornamelijk voor wanneer er een verandering plaatsvindt in de situationele of contextuele factoren. Net zoals Myers-Scotton in haar studie aangaf, gaat het in deze voorbeelden heel vaak om gesprekspartners die er bijkomen of daarentegen wegvallen, om een wijziging van het gesprekstopic of om situaties waarin voorgaande gesprekken worden aangehaald. In het merendeel van de gevallen zorgt de verandering in de situatie er voor dat de oorspronkelijke gesprekscode zijn niet-gemarkeerde status verliest. Sprekers kunnen bijgevolg overschakelen naar een nieuwe niet-gemarkeerde code om aan de nieuwe RO-set, die zich opdrong als gevolg van de wijziging, te beantwoorden.

5.1.1 Sequential unmarked CS veroorzaakt door de wijziging van één of meer contextuele factoren

Wanneer de situatie wijzigt wordt dit steeds in de transcriptie aangegeven door middel van dubbele haakjes en een cursief lettertype.

- **Situatie 1: met gesprekspartners Aileen, Elien en Sofie**

Elien: (vertelt scène uit tv-reeks na) dus Lincoln en z'n zeune . waren opgepakt geweest ze waren opgepakt geweest . z'n ze gevonden enne ... euhm .. ommekeer waren der auto's die kwamen en diene combi omverre gereden en z'n ze bevrijd zogezeid ma em vertrouwt ze ook niet die vader want ja ja z'n em lik nooit gezien en ze zijn nu daar in da huis euhm . bij die vader ma ze willen euhm .. ze vertrouwen 't nog nie

((Aileen komt binnen en zet zich naast Elien op het bed.))

Elien: **qu'est ce qu'on va... ? ah oui**

Aileen : on va ((unint))?

Elien : (gaat verder met navertellen) et Sarah .. mais euhm c'était là c'est téléchargé avec un autre ordinateur... Euhm Sarah, le docteur ok ... son père a été tué par la compagnie et ils ont essayé de la tuer aussi euhm

Sofie : hu, mais c'est quand-même le petit ami de Michael ?

Elien legt in het Nederlands aan Sofie uit wat in de vorige afleveringen van een tv-serie gebeurde. Het Nederlands is in deze situatie de niet-gemarkeerde code aangezien het de moedertaal is van beide sprekers. Op een bepaald moment komt Aileen, die geen Nederlands begrijpt, de kamer binnen om mee te kijken naar de serie. Hoewel Elien weet dat Aileen de reeks kent en het dus voor haar niet nodig is om te vertellen wat voorafging, schakelt ze meteen over van het Nederlands naar het Frans. Ook deze omschakeling kan als een niet-

gemarkeerde keuze beschouwd worden aangezien ze er door haar switch naar het Frans voor zorgt dat het gesprek door iedereen gevolgd kan worden. Het gaat in deze situatie dus om een duidelijke opeenvolging van twee niet-gemarkeerde keuzes, waarbij de overgang van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code veroorzaakt werd door een verandering van externe factoren, namelijk door het aantreden van een derde gespreksdeelnemer.

- **Situatie 2: met gesprekspartners Elien, Grahame, Sofie**

Elien : oh j'ai beaucoup de films !
Grahame : qui vient regarder ce film ?
Sofie : je pense qu'ils ne viennent pas
Grahame : je vais crirer .. crier

((Grahame staat recht en verlaat de kamer om in de gang/keuken de anderen te zoeken. Elien bekijkt ondertussen foto's op haar computer.))

Elien: **godverdomme ie gaat weer blokkeren!**
Sofie: ((lacht)) **man zo vloeken .. soms Elien zijje toch echt een boerinne**
Elien: ge zoet u zelf moen bezig oren daar

Dit is een duidelijk voorbeeld van sequential unmarked CS waar eveneens een verandering van de situatie de aanleiding is tot het switchen van het Frans naar het Nederlands door Elien. Wanneer Elien, Grahame en Sofie samen op de anderen wachten om naar een film te kijken wordt het gesprek in het Frans gevoerd, de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie, aangezien Grahame in tegenstelling tot de twee meisjes niet Nederlandstalig is. Wanneer hij de kamer even verlaat om de anderen te zoeken, schakelt Elien naar het Nederlands over. Ook Sofie maakt deze logische overstap naar het Nederlands aangezien deze taal voor een gesprek met Elien de niet-gemarkeerde code is. We krijgen dus op korte tijd een overgang van de ene (Frans) naar de andere (Nederlands) niet-gemarkeerde taal. Wanneer Grahame even later de kamer weer binnenkomt, zal opnieuw naar het Frans geswitcht worden.

- **Situatie 3: met gesprekspartners Elien, Koen, Sofie en Solange**

Sofie: echt fuck 't wa lik nen orkaan die passeerde!
Elien: ja . tes echt erg ge kunt u nie voorstellen ajet nie meegemaakt it kun jet u nie voorstellen .. ma wulder ant alsan al gezeid é tegen jou
Sofie: ja kweet ut .. ma ik a zoiets van allé stopt e keer .. zo van ja tzal wel erg zijn mo

((Solange komt de kamer binnen.))

Elien: **salut! tu dois encore t'habituer à tes cheveux hein**
Solange : je m'en rends pas compte ... je me rends .. non si je me touche il manque de la longueur
Elien : non mais c'est vraiment mieux
Sofie : oui je trouve aussi mieux

Koen, Elien en Sofie bevinden zich in de kamer van Elien. Alledrie hebben ze het Nederlands (het West-Vlaamse dialect) als moedertaal. Deze is dan ook de logische niet-gemarkeerde code voor een conversatie tussen deze drie gesprekspartners. Wanneer de Franstalige Solange opeens de kamer binnenkomt wordt de situatie op twee manieren gewijzigd. Eerst en vooral

voegt een vierde niet-Nederlandstalige persoon zich bij het gesprek, wat de positie van het Nederlands als niet-gemarkeerde code aan het wankelen brengt. Voorts wordt met de komst van Solange ook het topic van het gesprek gewijzigd. Terwijl de drie Nederlandstalige gesprekspartners het oorspronkelijk over 'la femme de ménage' hadden, wordt van zodra Solange binnenkomt, over haar nieuwe kapsel begonnen. Elien is de eerste van de drie oorspronkelijke gesprekspartners die haar code door de gewijzigde situatie laat beïnvloeden. Aangezien ze weet dat Solange geen Nederlands begrijpt en het voortzetten van de conversatie in deze taal tot de uitschakeling van de nieuwe gesprekspartner zou leiden, schakelt ze over naar een taal die voor alle gesprekspartners gekend is, namelijk het Frans. Bovendien richt ze zich in de nieuwe niet-gemarkeerde code ook meteen tot Solange door over haar nieuwe kapsel te beginnen. De wijziging van het aantal gespreksdeelnemers en van het gesprekstopic was in deze situatie dus duidelijk de aanzet voor Eliens niet-gemarkeerde overgang van de ene naar de andere code.

- **Situatie 4: met gesprekspartners Elien, Jana en Sofie**

Jana: moi je veux . en fait je veux charger ma caméra parce que-

Sofie : tu peux le faire ici aussi

Jana : no::n je vais laisser la batterie ici

Sofie : mais on est ici quand même

Jana : oui mais ça prend six heures ((lacht)) je vais la laisser dans la chambre de Jörg .. parce qu'ici on ne doit pas payer pour l'électricité tu vois

Elien : c'est vrai

((Jana verlaat de keuken waardoor enkel Elien en Sofie overblijven.))

Sofie: ((zingt)) toen waren ze nog met twee zo chic zeg

Elien: de fore?

Sofie: nee .. gewoon ... kga lik gin zin in om weer weg te gaan peis ik

Elien: hm . en tis lik zo'n goe weer

Sofie: o:h ki bereveel zin om boekn te kopen

Elien: morgen

Sofie: kwil echt gaan snuisteren in dien op de Cours Mirabeau

Elien: das toch nen duren da?

Sofie: ze zijn al 't zelfste toch

Elien: er is toch een .. da kleintje daar lik

Sofie: me al die tweedehands boeken en al? ja ma ni tzijn dingen dak lik echt wille vindn dus ..

Elien: ah ja ge weet echt wa da je wilt?

Sofie: ja .. en daar moe je echt op geluk afgaan

((Jana komt opnieuw binnen.))

Jana: j'adore être ici-

Sofie: oui

Jana : j'étais ici souvent hein ((lacht))

Elien : oui et le matin quand je me levais .. j'étais comme . je venais juste toute seule ici et je voyais la montagne là-bas maintenant tu peux plus voir les gens qui arrivent

Net als bij de meeste conversaties tussen de buitenlandse studenten is het Frans ook voor deze gesprekssituatie tussen de Nederlandstalige Sofie en Elien en de Duitstalige Jana de niet-

gemarkeerde code. Wanneer Jana op een gegeven moment de keuken verlaat zien we dat Elien en Sofie spontaan overschakelen naar het West-Vlaams, de per definitie niet-gemarkeerde code voor een gesprek tussen deze twee proefpersonen. We krijgen dus een overgang van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code door het tijdelijk wegvallen van Jana, hun niet-Nederlandstalige gesprekspartner. Wanneer Jana er even later opnieuw bijkomt zien we dat er spontaan opnieuw naar het Frans wordt overgeschakeld. Het verderzetten van de conversatie in het Nederlands zou een gemarkeerde keuze zijn aangezien de taal niet door alle gesprekspartners gekend is. We krijgen opnieuw een overgang van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code, dit maal door het bijkomen van een gesprekspartner.

- **Situatie 5: met gesprekspartners Elien en Inés**

Elien : Edinburgh .. ils disent que c'est très beau

Inés : moi je suis jamais allée en Angleterre

((*telefoon van Elien rinkelt. Ze neemt op en er hangt een Nederlandstalige vriend aan de lijn.*))

Elien (aan de telefoon) : hallo ... **zijke daar al? ... ah en ik dacht dat twintig achter was ja kben daar euhm tien minuutjes ok kben daar wi**

((*Ze rondt het telefoongesprek af.*))

Elien (opnieuw tot Inés en X) : **il est déjà là ... tu viens?**

Inés: oui je viens avec vous

Elien en Inés bevinden zich in het park waar ze in het Frans een gesprek voeren over een mogelijke reis naar Schotland. Het Frans is in deze situatie de niet-gemarkeerde taal aangezien het de enige is waarin deze twee sprekers op een vlotte manier met elkaar kunnen communiceren. Het gesprek wordt onderbroken wanneer de telefoon van Elien rinkelt. De bovenstaande passage toont heel duidelijk aan hoe Elien telkens opnieuw haar code aanpast naargelang er zich veranderingen voordoen in de situatie. Het resultaat is een overgang van de ene niet-gemarkeerde code naar de andere. Wanneer ze de telefoon opneemt en diegene aan de andere kant van de lijn (een net in het station aangekomen bezoeker) toesprekt, doet ze dit uiteraard in het Nederlands, de per definitie niet-gemarkeerde code voor een telefoongesprek met een taalgenoot. Inés, die geen Nederlands kent maar wel begrijpt dat de gesprekspartner van Elien ook Nederlandstalig is, voelt de switch van Elien naar het Nederlands niet als gemarkeerd aan omdat zij weet dat het voor de hand ligt om aan de telefoon je gesprekspartner in de gemeenschappelijke (moeder)taal te begroeten. Aangezien ze zelf niet actief deelneemt aan het telefoongesprek en dus überhaupt niet als gesprekspartner van deze conversatie beschouwd kan worden, voelt ze zich door Eliens switch naar het Nederlands helemaal niet uitgesloten. Bovendien ruilt Elien, van zodra ze het telefoongesprek heeft afgerond, meteen opnieuw het Nederlands in voor het Frans waardoor ze opnieuw de overgang maakt van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code. Het verdere gebruik van het Nederlands na het telefoongesprek zou namelijk een gemarkeerde keuze zijn.

- **Situatie 6 : met gesprekspartners Aileen, Elien en Grahame**

Grahame: o:h yeah mintsauce !

Elien: ça va être si américain hein

Aileen : ça c'est pas américain !
 Grahame : non c'est pas américain
 Elien : mintsauce c'est-
 Aileen : mintsauce c'est anglais
 Grahame : oui c'est normal avec euh avec des des moutons ... qu'est-ce que tu manges avec
 des moutons rôtis ?
 Elien : de l'ail .. sauce de l'ail
 Aileen : ((die ziet dat Grahame het woord Ail niet begrijpt)) it's garlick sauce
 Grahame: a:h yeah that could work! I've done that in ((unint))
 Elien: you put garlick butter on it .. and it melts
 Grahame: that's good that's really good you ((unint))
 Elien: yeah but the mintsauce is good I think .. I don't know it
 Aileen: **et les épis de maïs chauds**
 Elien: **je pense que je vais aimer ça avec le maïs ça me semble pas mauvais**
 Aileen : non c'est très bon

In dit gesprek zouden zowel Engels als Frans de niet-gemarkeerde code kunnen zijn aangezien de drie sprekers allen deze twee talen goed tot zeer goed beheersen. Maar zoals we bij de beschrijving van de aard van de proefpersonen zagen (cf. supra 4.1.5) zijn er duidelijke verschillen tussen de sprekers: zo is Aileen zo goed als perfect tweetalig en is het niveau van Eliens beheersing van het Engels en het Frans ongeveer even hoog, maar toch lager dan dat van Aileen. Grahame die het Engels als moedertaal heeft spreekt op het moment van het onderzoek redelijk goed Frans, ondanks zijn veel beperktere woordenschat. In deze conversatie wordt dan ook nu en dan gewisseld van het Frans naar het Engels maar ook omgekeerd. En dit kan om verschillende redenen gebeuren. Wanneer Aileen ziet dat Grahame niet snapt wat "sauce de l'ail" betekent, schakelt ze naar het Engels over (een conversatie tussen Aileen en Grahame zou zeker in het Engels verlopen aangezien dit voor beiden de moedertaal is). Hierdoor beantwoordt ze aan het virtuositeitsmaxime aangezien ze het zo voor Grahame mogelijk maakt om het gesprek te blijven volgen. En ze slaagt in haar opzet want Grahame zet het gesprek voort in het Engels. Ook Elien, die even ervoor nog in het Frans sprak, schakelt spontaan mee over naar het Engels. Het lijkt alsof het Engels spontaan de nieuwe niet-gemarkeerde code geworden is.

Het gaat dus om een voorbeeld van niet-gemarkeerde CS waarbij het virtuositeitsmaxime gevolgd werd (cf. 5.2.2.3: situatie 2). Deze switch wordt hier reeds toegelicht om de meteen erop volgende switch van Aileen goed te kunnen verklaren. Zij schakelt opnieuw naar het Frans over, wat vooral het gevolg is van de verandering van onderwerp. Er wordt nog steeds over gerechten gepraat maar wanneer van "mintsauce" naar "les épis de maïs chauds" wordt overgeschakeld wordt ook het Engels opnieuw voor het Frans ingeruild, een duidelijk voorbeeld van sequential unmarked CS.

5.1.2 Sequential unmarked CS bij het citeren

In de onderstaande voorbeelden gaat de switch naar een andere code steeds gepaard met het citeren uit een voorgaand gesprek. Dit lijkt op het eerste gezicht misschien een gemarkeerde keuze te zijn maar aangezien er geciteerd wordt in de voor het oorspronkelijke gesprek niet-gemarkeerde code, krijgen we telkens de opeenvolging van twee niet-gemarkeerde keuzes. Algemeen kan gesteld worden dat sprekers vaak in de oorspronkelijke

taal citeren om zo hun discours levendiger te maken en nauwer te laten aansluiten bij de oorspronkelijke woorden van de geciteerde(n).

- **Situatie 1: met gesprekspartners Aileen, Elien en Grahame**

Grahame: oui ... peut-être tu vas garder l'argent?

Aileen: oui peut-être .. Mais je parlais avec ma famille au téléphone hier et je lui ai dit que je parlais à Amsterdam ce weekend . et ma sœur . mon père ma soeur et ma mère étaient tous au téléphone .. **et ma sœur était comme hey you know that prostitution is legal there et mon père était comme hey what's that supposed to mean ? are you suggesting that she's (run down on) money ?**

Grahame : et tout le monde était dans la même conversation ?

Aileen : quoi ? . oui

Grahame : combien de téléphones est-ce qu'il y a ?

De niet-gemarkeerde taal voor deze conversatie is het Frans. Aileen citeert echter haar zus en vader in het Engels. Het Engels was namelijk de niet-gemarkeerde code voor het gesprek dat Aileen met haar zus en vader voerde, terwijl het Frans niet gemarkeerd is voor de conversatie met Grahame en Elien. We krijgen dus een snelle opeenvolging van twee niet-gemarkeerde codes. Het valt op dat ze het Engels enkel gebruikt wanneer ze effectief citeert maar om de context te herscheppen steeds opnieuw naar het Frans overschakelt ("et ma soeur était comme [...] et mon père était comme [...]") Naast de switch naar het Engels bootst ze ook de manier van spreken van haar familieleden na door een specifieke intonatie te gebruiken. Door deze combinatie sluit ze heel nauw aan bij wat door haar vader en zus gezegd werd.

- **Situatie 2: met gesprekspartners Elien en Sofie**

Sofie: da was nog een geestige .. **ze kwam ton binnen tout va bien** en ze zette aar dan op mijnen bureaustoel en ze zat daar dan een beetje te paffen .. zeeft da echt nog gedaan

Elien: ma da was nog een sympathieke

Sofie: **en heel in't begin ak zo vroege van est-ce qu'il y a un grand magasin . pas un Petit Casino ici dans les environs zei ze oui oui oui en ge kunt da ook an de deure zeggen .. ze kwam gewoon binnen en ze zette aar nere .. eh bien je vais noter**

Voor bovenstaand gesprek tussen Elien en Sofie is het Nederlands de niet-gemarkeerde code aangezien dit van de beide sprekers de moedertaal is. Het gesprek gaat over de twee "femmes de ménage" van de studentenhomes in Aix en wanneer Sofie op een gegeven moment één daarvan citeert doet ze dit in het Frans. Ze switcht van het Nederlands naar het Frans omdat deze taal in de oorspronkelijke situatie niet gemarkeerd was. Het resultaat is dan ook een opeenvolging van niet-gemarkeerde codes. Door de "femme de ménage" in het Frans te citeren maakt Sofie haar vertelling levendiger en aantrekkelijker aangezien ze zo nauwer aansluit bij het gesprek waarnaar ze verwijst.

- **Situatie 3: met Oda**

Oda : quand j'avais dis à ma mère que j'avais acheté les tickets pour eu:h .. pour le festival .. **elle m'a dit Oda ((unint)) con la droga (lacht) et moi mamá por favor (lacht) et elle a dit je rigole je rigole ...**

Het bovenstaande korte fragmentje komt uit een gesprek waarin Oda vertelt hoe haar moeder reageerde toen ze hoorde dat Oda van plan is om naar een groot festival te gaan. Ze vertelt het verhaal in het Frans, de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie, maar switcht naar het Spaans wanneer ze de woorden van haar moeder aanhaalt. Opnieuw gaat het om een voorbeeld van sequential unmarked CS aangezien het Spaans voor het gesprek dat Oda met haar moeder voerde de niet-gemarkeerde code was. Ze maakt enkel gebruik van het Spaans wanneer ze de woorden van zichzelf en haar moeder aanhaalt. Op deze manier maakt ook Oda hier haar verhaal extra levendig door zo dicht mogelijk tegen het oorspronkelijke gesprek aan te leunen. Toch gebruikt ze niet voor elk citaat het Spaans aangezien ze op het einde de woorden van haar moeder toch in de niet-gemarkeerde code voor het huidige gesprek, namelijk het Frans, reproduceert (“je rigole je rigole”).

- **Situatie 4: met gesprekspartners Elien en Grahame**

Elien: on n'avait pas de zoom .. pas de zoom

Grahame : qui avait le caméra ?

Elien : c'est Alex qui filme ((pauze))

((kijkend naar het filmpje vertelt ze over een man die opeens verschijnt en er in het Engels spreekt.))

Elien: **he was saying weird things about Germans .. he hates Germany because they killed his grandfather .. and Jana was sitting there oe ::!**

Grahame : **he doesn't smile or anything**

Elien: yeah he was really weird .. and Alex kept on filming

Grahame: where's he from?

Elien: Holland

Voor dit gesprek tussen Elien en Grahame was de niet-gemarkeerde code het Frans. Wanneer ze een filmpje van Eliens reis naar Amsterdam bekijken, zien we dat ze echter allebei naar het Engels overschakelen. Om deze switch goed te kunnen interpreteren is het noodzakelijk dat we even ingaan op wat er in het filmpje te zien is. Elien en Grahame zien namelijk hoe een man uit Nederland zich heel negatief uitlaat over Duitsland. Het is vooral belangrijk om te weten dat hij dit in het Engels deed. Aangezien Grahame niet meeging naar Amsterdam en dus ook niet aanwezig was op het moment van de opname, geeft Elien tijdens het bekijken van het filmpje wat meer specifieke uitleg over de opgenomen beelden. We zien dat ze hiervoor overschakelt naar het Engels en zo de code van de man uit het filmpje overneemt. Het enige wat ze doet is in zekere mate datgene waarover de man het heeft herhalen of citeren. Door deze switch naar het Engels hebben we ook hier opnieuw een opeenvolging van twee niet-gemarkeerde codes: enerzijds het Frans voor de conversatie met Grahame en anderzijds het Engels voor de situatie die op band werd vastgelegd. We zien dat ook Grahame naar het Engels omschakelt. Door het feit dat Elien al naar het Engels switchte ziet hij geen enkele reden om ook zelf het Frans niet voor zijn moedertaal in te ruilen. Uiteindelijk zullen de twee sprekers toch opnieuw naar het Frans overschakelen.

5.2. CS als niet-gemarkeerde keuze

5.2.1 Het gebruik van twee talen als niet-gemarkeerde keuze

In de onderstaande voorbeelden komt één bepaalde proefpersoon, namelijk Aileen, heel vaak terug. Dit valt te verklaren door het feit dat zij als Canadese, zoals we bij de korte profielen van de voornaamste proefpersonen konden zien, zo goed als perfect tweetalig is. De Canadese taalsituatie biedt dus een ideale basis voor CS als niet-gemarkeerde keuze. Omdat ze in Canada dagelijks zowel het Frans als het Engels in informele situaties gebruikt, is ze met de beide talen goed vertrouwd. Hierdoor beantwoordt ze uitstekend aan het criterium van “familiariteit met de twee talen” dat Myers-Scotton als voorwaarde stelt voor dit type van CS. Daarnaast moet de spreker ook positief ingesteld zijn ten opzichte van de dubbele identiteit die het gebruik van de twee talen impliceert. Ook aan dit criterium beantwoordt Aileen perfect: toen ze de kans kreeg om een jaar in Europa te gaan studeren genoot Frankrijk meteen haar absolute voorkeur. Ze is een kenner van de Franse keuken en wijnen, interesseert zich voor de rijke Franse cultuur en houdt naar eigen zeggen enorm van de Franse manier van leven. Daarnaast spreekt ze met veel van haar Canadese vrienden (Québec) vaak Frans waardoor het gebruik van deze taal ook in haar thuisland als positief geëvalueerd wordt.

Deze criteria – waaraan Aileen dus heel goed beantwoordt – lijken volgens onze bevindingen ook zwaarder door te wegen dan de eerste voorwaarde van Myers-Scotton die stelde dat sprekers “bilingual peers” moeten zijn. Ondanks het feit dat in de onderstaande voorbeelden de gesprekspartners van Aileen niet altijd hetzelfde hoge niveau van tweetaligheid hadden, blijft CS haar discours karakteriseren. Wel hadden haar gesprekspartners telkens een (goede) kennis van het Frans en het Engels. Bovendien nuanceert Myers-Scotton zelf de term “bilingual peers” door er aan toe te voegen dat unmarked CS niet voorkomt wanneer er een sociaal-economisch verschil bestaat tussen de sprekers of als deze vreemden voor elkaar zouden zijn. Dit was nooit het geval voor de onderstaande voorbeelden aangezien de gesprekspartners van Aileen telkens bevriende buitenlandse studenten waren.

In tegenstelling tot sommige andere proefpersonen (zoals b.v. Grahame of Oda), bij wie we vaak CS aantreffen als gevolg van hun gebrekkige kennis van het Frans, kan van Aileen gezegd worden dat CS zelf de niet-gemarkeerde keuze is. In tegenstelling tot wat we bij de voorbeelden van sequential unmarked CS zagen, bleven de situationele factoren in de onderstaande gevallen steeds zo goed als ongewijzigd. Het switchen van taal moet in het geval van Aileen dan ook vooral verklaard worden vanuit haar houding t.o.v. beide talen.

Een andere typische, door Myers-Scotton aangehaalde eigenschap van niet-gemarkeerde CS wordt door de onderstaande voorbeelden duidelijk bevestigd. Heel vaak gaat het om intrasentential CS: het switchen vindt met andere woorden vaak plaats binnen eenzelfde zin. Bij de bovenstaande gevallen van sequential unmarked CS ging het daarentegen bijna uitsluitend om intersentential CS. Vandaar dat veel van de onderstaande voorbeelden in hoofdstuk 6 ook opnieuw zullen worden gebruikt om het ML-principe te toetsen.

- Situatie 1: met Aileen

Aileen : ma mère . elle perdait toujours ses clés et mon oncle il est venu nous rendre visite et *chaque* fois qu'on devait partir ma mère avait perdu les clés .. **donc mon oncle a acheté u::n grand clé it was like a thing qu'elle pouvait utiliser pour accrocher**

- Situatie 2 : met Aileen

Aileen : je vais dire que j'ai des examens et que je n'ai pas bien réussi les autres que c'est impossible ... je vais juste dire ça .. en fait j'arrête qu'un mois en avant et c'est pas bien je sais que c'est pas bien, mais vraiment là je ne me sens pas trop euhm ... je suis **je suis juste un addit bonus . dans les cours** il y a des années qu'ils en ont il y

a d'autres années qu'ils n'en ont pas et quand je suis là o:h je suis bien je prends quelques heures complètes je travaille avec eux mais si je suis pas là eu:h ça fait pas de différence en fait **c'est juste comme a tutor in the class** ... c'est bien .. c'est bien mais

- **Situatie 3 : met gesprekspartners Aileen en Elien**

Aileen : je connais une fille qui est allemande mais .. moi j'ai fait l'espagnol pour deux années
Elien : quand-même deux années ?

Aileen : deux années oui mais c'est la première année j'ai appris beaucoup . et la deuxième année . le professeur est devenu malade et il n'y avait pas assez de personnes qui sont inscrites dans le cours donc **j'ai eu comme un independent study**

Elien : mais c'est nul é ça !

Aileen : non c'est tellement stupide je ne devais pas faire un grand projet en espagnol plein de trucs

- **Situatie 4: met gesprekspartners Aileen en Elien**

Aileen : mais ma grande-mère elle est très euhm elle m'aime beaucoup .. ben je suis elle euhm tout le monde euh parce que quand j'étais petit moi j'étais la plus vieille et moi j'étais son premier . **sa première grand child**

Elien : et elle habitait en Canada ?

Aileen : non . mais oui mais j'allais chaque été en Irlande et pour tout l'été .. donc euh .. je la voyais au moins une fois par année peut-être deux fois . et j'étais baptisée en Irlande je suis allée en école en Irlande

- **Situatie 5 : met Aileen**

Aileen: mais en fait quand j'étais plus petite et quand je ((unint)) je faisais beaucoup de sports et souvent le camping et vraiment . cette association **c'était très bien organisée et the leaders ils étaient très motivés** et ils faisaient beaucoup de choses avec moi ensuite j'ai déménagé en Ontario . une autre région et là ouais c'était pas bien organisé on faisait rien en fait . avec les autres il y avait toujours des activités organisées et beaucoup de choses et avec eux **on allait dans ce hall** ((op de Engelse manier uitgesproken)) et tout le monde parlait . et on jouait un petit peu de de de jeux stupides .. c'était vraiment stupide et on ne faisait rien et moi donc . j'ai arrêté après the girl guides .. mais euh mon amie elle a continué jusqu'à donc euh elle avait vingt ans

- **Situatie 6: met Aileen**

Aileen : mais en fait il y avait un à qui j'ai pas trop parlé et un autre oui on a parlé beaucoup beaucoup pendant la nuit on était complètement bourré on a parlé pour deux heures de n'importe quoi **et la prochaine journée on est parti hiking** donc je pense . il était supersympa donc je pense que ... il va se souvenir de moi

- **Situatie 7: met Aileen**

Aileen : en Italie je peux aller .. euh **je pensais cheap avec ryanair** rester pour quelques jours et revenir et cava .. mais Roumanie . c'est vraiment une grande ((unint))

- Situatie 8: Aileen en Elien

Elien : Bordeaux c'est encore plus loin !

Aileen : ouais .. mais quand ils ont dit Bordeaux j'ai dit non! je veux venir ici à Aix je ne veux pas et ils ont dit ah okay on te laisse à Aix et moi c'est bien et ou non à Marseille je disais putain ok cava .. parce que déjà je ne voulais pas me plaindre parce que c'était Aix Bordeaux Aix Marseille et **moi j'étais comme ok .. whatever**

- Situatie 9: met gesprekspartners Aileen en Elien

Aileen : Okay il est deux heures vingt-huit .. à deux heures trente je vais commencer à travailler

Elien : oui .. très bien ... alors je vais me mettre là ou-

Aileen : mais on a donc encore un peu de temps **pour moi euh pour procrastinate encore un peu plus**

Elien : procrastinate ? c'est quoi ?

Aileen : c'est euhm temporiser .. quand tu ... quand tu évites de faire quelque chose .. en faisant quelque chose de stupide

- Situatie 10: Aileen en Elien

Aileen : les Anglais sont très euh on veut qu'on gagne et personne d'autre

Elien : les Anglais ?

Aileen : **oui ... j'ai un eu:hm scab .. sous mon nez**

Elien : un scab ?

Aileen : c'est quand tu as gratté la peau et ensuite ça saigne .. ici ((toont « scab »)) .. ça pique

In situaties 9 en 10 zien we dat wanneer Aileen Engelse termen in het Frans inbedt, dit voor problemen zorgt bij haar gesprekspartner. Tweemaal begrijpt Elien niet meteen waar Aileen met de Engelse woorden op aanstuurt. Aileen lost het communicatieprobleem tweemaal op door een synoniem of een omschrijving van de term te geven in het Frans, de niet-gemarkeerde code voor de conversatie.

5.2.2 Het virtuositeitsmaxime en CS als niet-gemarkeerde keuze

We zagen dat sprekers tijdens een conversatie soms van code veranderen omdat ze niet in staat zijn om zich in de niet-gemarkeerde taal van het gesprek uit te drukken door hun beperkte of gebrekkige kennis ervan. Anderzijds is het ook mogelijk dat er voor hetgeen de spreker wil uitdrukken geen term bestaat in de niet-gemarkeerde taal en de switch dus als het ware noodzakelijk is. Zoals we reeds aangaven in hoofdstuk 3 verwijst Giesbers (1989, 27) in dit opzicht naar de studie van Søndergaard (1984). Hij bestempelde dit type CS als “gedwongen CS” omdat de switch een noodgedwongen omslachtige parafrase van de geswitchte term omzeilt. In beide gevallen kan een spreker daarom van code veranderen, wat gezien moet worden als een niet-gemarkeerde keuze als gevolg van het virtuositeitsmaxime.

De switch is namelijk de enige manier waarop de spreker zich duidelijk kan maken en het gesprek kan verder zetten.

Het corpus biedt ook voorbeelden waar sprekers aan het virtuositeitsmaxime beantwoorden door van code te veranderen om de deelname van alle gesprekspartners aan de conversatie te bevorderen.

5.2.2.1 Lexicale beperkingen van de niet-gemarkeerde code

- Situatie 1: met gesprekspartners Aileen en Elien

Aileen: mais moi je pense pas que les étudiants canadiens ((unint)) qu'autres personnes . en fait je ne sais pas mais je pense que non

Elien : chez nous . **ASO est le plus euhm tu as trois niveaux** et le problème c'est .. on a nous sommes très très bien . très forts eu:h m dans les statistiques pour ce qui concerne les gens qui ont qui sont dans le système le plus haut quand tu **es dans ASO c'est comme ça on appelle ça** .. le niveau est très très haut le problème que c'est le niveau technique et professionnel .. ça le niveau baisse très très vite là bas et comme ça nos statistiques ne sont pas si forts nos statistiques ... euhm par exemple je pense tout le monde qui vient de l'ASO . tu peux être sûr que tout le monde parle français mais quand **tu sors de TSO ou BSO, ce sont les autres niveaux tu** . ils ont tous appris euh le français par exemple mais je suis sûre qu'il y a des gens qui ne peuvent pas bien construire des phrases

Aileen : tu as fait ASO ?

Elien : ouais

Voor dit gesprek tussen Aileen en Elien is het Frans de niet-gemarkeerde code. Elien probeert in deze taal wat meer uitleg te geven over het onderwijssysteem in Vlaanderen. We zien echter dat ze telkens de Nederlandse afkortingen ASO, TSO en BSO gebruikt. Dit valt te verklaren door het feit dat voor deze Nederlandstalige onderwijstermen in het Frans geen exacte equivalenten bestaan. Omdat Elien weet dat ze door het gebruik van deze afkortingen telkens heel kort van de niet-gemarkeerde code afstapt, vermeldt ze er soms expliciet bij dat hetgeen waarover ze spreekt zo genoemd wordt in het Nederlands ("ASO c'est comme ça on appelle ça", "TSO ou BSO, ce sont les autres niveaux").

- Situatie 2: met gesprekspartners Elien en Grahame

Elien: parfois j'en ai marre mais d'autre côté j'aime bien aussi donc

Grahame : je sais que si je finis je vais le euhm . ça me manquera *beaucoup* parce que j'aime étudier comme ça donc . je sais dans l'avenir . je vais recommencer et . parfois .. mais je sais pas *quand* .. donc je sais pas .. j'ai reçu un offer to faire **an honours** chez un professeur en Australie parce que .. elle m'aime hehe donc euhm

Elien : quoi ? un honours

Grahame : un honours . c'est juste pour une année c'est-

Elien : a master ?

Grahame gebruikt de Engelse term "honours" terwijl de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie het Frans is. Hier valt de switch te verklaren door het feit dat de Franse taal lexicaal te beperkt is met betrekking tot wat Grahame wil vertellen. Aangezien het Franse

onderwijssysteem anders georganiseerd is dan het Australische, is het logisch dat er niet voor elke Australische onderwijsterm in het Frans een equivalent bestaat. Omdat men in Frankrijk geen “honours”-programma kent bestaat er dus ook geen Frans woord voor. Grahame gebruikt dan ook gewoon de Engelse term. Ook Søndergaard (1984) vond in zijn Deens-Duitse corpus voorbeelden terug waarbij Duitse termen in Deense zinnen worden ingebed om te verwijzen naar het Duitse onderwijssysteem.⁴⁴

- **Situatie 3: met gesprekspartners Aileen en Elien**

Aileen: mais en fait quand j'étais plus petite et quand je ((unint)) je faisais beaucoup de sports et souvent le camping et vraiment . cette association c'était très bien organisée et the leaders ils étaient très motivés et ils faisaient beaucoup de choses avec moi ensuite j'ai déménagé en Ontario . une autre région et là ouais c'était pas bien organisé on faisait rien en fait . avec les autres il y avait toujours des activités organisées et beaucoup de choses et avec eux on allait dans ce hall ((*op de Engelse manier uitgesproken*)) et tout le monde parlait . et on jouait un petit peu de de de jeux stupides .. c'était vraiment stupide et on ne faisait rien et moi donc . j'ai arrêté après **the girl guides** .. mais euh mon amie elle a continué jusqu'à donc euh elle avait vingt ans

Elien : et elle était monitrice là-bas

Aileen : ouais mais c'est parce qu'elle avait vraiment de bons groupes mais chez nous après certain âge ça devient comme uncool c'est comme you're a girl guide (*op afkeurende wijze uitgesproken*)

Elien : chez nous c'est cool ((heel enthousiast))

Aileen gebruikt de Engelse term “the girl guides” terwijl de niet-gemarkeerde code voor het gesprek het Frans is. Hoewel Aileen als tweetalige heel vaak Engelse woorden in het Frans inbedt (cf. *ultra*), is de switch hier echter vooral te wijten aan de lexicale mogelijkheden van de niet-gemarkeerde code. Wanneer ze het over haar Canadese jeugdbeweging heeft, gebruikt ze daarvoor de Engelse benaming. Ze zou deze Engelse term eventueel kunnen aanpassen aan het Frans maar aangezien er in Frankrijk geen exact equivalent voor het concept “girl guides” bestaat, kiest ze ervoor om gewoon de Engelse en oorspronkelijke benaming te gebruiken.

5.2.2.2 Lexicale beperkingen bij de spreker

- **Situatie 1 : met Elien, Grahame en Sofie**

Sofie : et mais demain je vais dormir chez Jana . moi

Elien : non mais cava

Grahame : oui . il n'y pas assez de place ici pour trois personnes

Sofie : oui pour trois c'est un peu-

Grahame : mais . en fait si tu as besoin d'un matelas j'ai deux chez moi tu peux dormir chez moi . **c'est pas un problème on peu:t euh .. spoon je sais pas en français**

Sofie : spoon hehe ... ah oui c'est la même chose chez nous . l'expression lepeltje lepeltje .. a lepel c'est spoon hehe grappig ... très chouette !

Voor dit gesprek is het Frans de niet-gemarkeerde code maar wanneer Grahame door zijn redelijk beperkte Franse vocabulaire niet in staat is om zich in deze taal uit te drukken (wat

⁴⁴ Cf. Deuchar (1989, 27)

ergens logisch is aangezien “to spoon” een redelijk specifieke term is) schakelt hij over naar het Engels. Zoals het vaak voorkomt vermeldt hij er ook uitdrukkelijk bij dat hij het Franse woord voor deze uitdrukking niet kent (“je sais pas en français”). Hiermee erkent hij indirect het Frans als de niet-gemarkeerde code en toont hij aan dat hij zich bewust is van het feit dat hij door zijn korte switch naar het Engels van deze code afwijkt. Hij kiest er dus voor om zich in een niet-gemarkeerde code uit te drukken om zo de conversatie zonder problemen te kunnen verder zetten. Zo is wat op het eerste gezicht een gemarkeerde keuze lijkt niets meer dan het beantwoorden aan het virtuositeitsmaxime, en dus bijgevolg een vorm van CS als niet-gemarkeerde keuze.

- **Situatie 2: met gesprekspartners Elien, Grahame**

Grahame : je n’ai presque jamais mais **une fois j’étais dans le .. mo:n euh jardin non c’est pas un jardin mais ... je sais pas le mot en français .. backyard .. jardin on dit ça ?** c’est grand pour une ville

Elien : ouais je comprend mais ... c’est pas un jardin mais c’est dans la ville . dans les villes

Grahame : ouais .. la cabine était là et il y avait des arbres et mon père était juste là dans la partie où **il y avait beaucoup d’euh . c’est blackberry bush** et .. il a vu le serpent et il l’a frappé et tué

[...]

Grahame : mais c’est vraiment dangereux **s’ils mordent, . bite ? mordre ? c’est bite**

Elien : oui oui mordre

Voor de bovenstaande conversatie tussen Elien en Grahame is het Frans de niet-gemarkeerde code. Wanneer hij op een gegeven moment wil vertellen dat er ooit een slang in zijn achtertuin woonde, wordt hij gehinderd door zijn beperkte Franse woordenschat. Omdat hij niet weet of de specifieke Engelse term “backyard” de exacte tegenhanger is van het Franse “jardin” kiest hij er uiteindelijk voor om “backyard” te gebruiken. Grahame valt op het Engels terug omdat hij er voornamelijk wil voor zorgen dat hetgeen hij zegt voor Elien duidelijk is en het gesprek bijgevolg zonder misverstanden voortgezet kan worden. Bovendien zegt hij letterlijk dat hij voor “backyard” niet het Franse woord kent (“je sais pas le mot en français”). Hiermee geeft hij indirect aan dat hij zich bewust is van het feit dat hij door het gebruik van het Engels van de niet-gemarkeerde code afwijkt. Wat later in het gesprek duikt een gelijkaardige vorm van CS nog twee keer op (“blackberry bush” en zijn twijfel over het Franse woord voor “bijten”).

- **Situatie 3: met gesprekspartners Aileen en Elien**

Aileen : on n’a pas monté le Mont-St-Victoire comme normal .. il y a le Mont-St-Victoire mais il y a plein de promenades alentours et à côté et on a vu le château . the castle et tout ça ... le château . non c’était un endroit où tu ne pouvais qu’aller en voiture et tu passes et c’est un château français et c’était là où Picasso est mort

Elien : oui ? Picasso est mort là ?

Aileen : oui . donc on a vu ça et ensuite **on a vu un .. euhm eu:h je sais pas quoi .. je sais même pas en anglais ... something arium .. plane .. planetarium ? euhm ((zucht)) quelque part où tu te couches pour regarder les étoiles**

Elien : ah oui oui oui planetarium

Aileen : yeah .. on est allé voir ça . solarium . non je ne sais pas

Wanneer Aileen niet op het Franse woord voor “planetarium” kan komen schakelt ze over naar het Engels. Zoals ze zelf aangeeft, herinnert ze zich echter ook in deze taal de term niet. Uit haar taalgebruik valt duidelijk af te leiden dat ze tijdens het spreken op zoek is naar dat ene specifieke woord. Wanneer ze uiteindelijk toch de Engelse term terugvindt maar er niet helemaal van overtuigd is dat deze correct is, besluit ze hetgeen ze bedoelt te omschrijven in de voor deze conversatie niet-gemarkeerde code. Zo tracht ze misverstanden tijdens het verdere verloop van het gesprek te voorkomen. Het gebruik van het Engels was in dit geval enkel gericht op het verduidelijken van iets waar ze in de niet-gemarkeerde code niet op kon komen. Deze switch is dan ook duidelijk een voorbeeld van unmarked CS.

- **Situatie 4: met gesprekspartners Oda en Solange**

Oda : oui je la connais
 Solange: mais je sais plus son nom ... lucinda non eu:h
 Oda : je me rappelle pas non plus attends
 Solange : c'est quelque chose comme papaya
 Oda : **papaya hahaha c'est euhm un .. euh pájaro?**
 Solange: mais j'inventais des noms
 Andreo (die er bijkomt): falta más para las dos?
 Oda: oui c'est l'heure

Ook in deze conversatie is het Frans de niet-gemarkeerde code, ondanks het feit dat Solange wat Spaans begrijpt. Oda gebruikt het Spaanse woord “pájaro” omdat ze voor deze extralinguïstische referent niet de Franse equivalente term kent. De “euhm” en de korte pauze voor “pájaro” geven duidelijk aan dat ze naar de niet-gemarkeerde (Franse) term voor “vogel” zocht maar deze niet in haar vocabulaire terugvond. Vandaar haar switch naar het Spaans waarmee ze perfect aan het virtuositeitsmaxime beantwoordt aangezien ze op deze manier toelaat de conversatie verder te zetten. De rijzende intonatie waarmee ze de zin uitspreekt toont bovendien aan dat ze er zich van bewust is dat ze van de niet-gemarkeerde code afwijkt: door de zin vragend uit te spreken vraagt ze als het ware om bevestiging van haar gesprekspartner. Ondanks het feit dat Solange wat Spaans spreekt is Oda blijkbaar niet zeker of zij haar effectief ook begrepen heeft. Dit blijkt echter wel zo te zijn aangezien Solange zonder problemen het gesprek verder zet en daarmee aangeeft dat ze goed begrepen heeft wat Oda met *pájaro* bedoelde.

- **Situatie 5: met gesprekspartners Oda en Solange**

Oda : peut-être je vais au festival en Espagne qui est euhm .. c'est avec Manu Chao
 Solange : ah je l'ai vu l'année passée à un festival
 Oda : ah oui ?
 Solange : oui il était .. il est trop bon !
 Oda : oui .. alors il va en Espagne a ((unint))rock ça s'appelle ((unint))rock et eu:h ma sœur .
elle va avec un ami à elle . avec la voiture de: . de mon père . la furgoneta .. la furgoneta ?
 Solange : une camionnette
 Oda : une camionnette e:::t euh . nous pouvons dormir là-bas c'est très pratique . je sais pas encore mais peut-être j'y irai

Bovenstaand fragment komt uit hetzelfde gesprek als situatie 4 en kan ook op exact dezelfde manier geanalyseerd worden. Het Frans is nog steeds de niet-gemarkeerde code voor dit

gesprek maar wanneer Oda op een bepaald moment niet het Franse woord voor “bestelwagen” kent schakelt ze naar het Spaans over. Ze herhaalt “furgoneta” een tweede keer met een stijgende intonatie waarmee ze op de hulp van haar gesprekspartner aanstuurt. Solange gaat hier effectief op in door haar het Franse equivalent voor “furgoneta” aan te reiken. Oda zet daarna haar verhaal in het Frans verder.

- **Situatie 6: met gesprekspartners Elien en Grahame**

Grahame : quand j'étais jeune . il y avait un grand serpent dans le .. **dans le charbon, le charbon ? comment on dit ça ? .. cowl dans le cowshed**

Elien : euhm

Grahame : garage ?

Elien : non garage c'est plutôt pour les .. voit-

Grahame : pour les voitures ouais

Ook situaties 6, 7 en 8 kunnen op dezelfde lijn geplaatst worden. In de drie gevallen wordt het gesprek gevoerd tussen Elien en Grahame in het Frans. Driemaal zien we dat Grahame zich door zijn vaak nog beperkte Franse woordenschat genoodzaakt ziet om kort naar het Engels over te schakelen om zich te kunnen uitdrukken. Driemaal erkent hij indirect het Frans als niet-gemarkeerde code door voor of na zijn switch naar het Engels aan te geven dat hij het Franse equivalent voor de gebruikte Engelse term niet kent (“comment on dit ça?” en “c'est quoi en français?”).

- **Situatie 7: met gesprekspartners Elien en Grahame**

Grahame: pour moi c'est moins les serpents plus que **les euh . spiders, c'est quoi en français ?**

Elien : une araignée

- **Situatie 8: met gesprekspartners Elien en Grahame**

Grahame : Mes grands-parents .. ils ont une ferme dans le . dans la campagne et **il y avait une grand .. storm comment on dit ça ?**

Elien : une tempête

Grahame : ok .. donc il y avait un grand tempête et un arbre . un grand arbre dans la ferme était strucked by lightning comme ça et il a *explosé* et brûlé comme ça ((bootst met zijn handen een explosie na))

5.2.2.3 CS als niet-gemarkeerde keuze ter bevordering van de deelname van alle gesprekspartners

- **Situatie 1 : met gesprekspartners Inés, Macarena en Yassin**

Yassin : tout à l'heure à la cafette à la fac j'ai pris le truc qui déforme la tête là à l'ordi

Macarena : ah oui

Inés : quoi ?

Yassin : tu dois regarder ce que j'ai fait ((op dit moment beeld Yassin uit wat hij voor de spiegel deed))

Inés: **quoi?**

Macarena: **c'est le Mac, que hay . lo que te deforma la cara .. es como un espejo que te deforma la cara y te la fija**

Inés: **ah si? no lo sabía . la próxima a comprar un mac soy yo .. j'ai dit que je suis la prochaine à acheter un mac pour les conneries comme ça.**

Het Frans is voor deze conversatie de enige mogelijke niet-gemarkeerde code aangezien Yassin, in tegenstelling tot Inés en Macarena, geen Spaans spreekt. Inés laat echter twee keer duidelijk merken dat ze niet weet waarover Yassin spreekt (cf. "quoi?"). Macarena schakelt daarom over naar wat voor Inés en haar (maar dus niet in deze situatie met de niet-Spaanstalige Yassin) de niet-gemarkeerde taal is, namelijk het Spaans. De switch van het Frans naar het Spaans zou als gemarkeerd beschouwd kunnen worden maar in feite beantwoordt Macarena enkel aan het virtuositeitsmaxime in die zin dat ze door het switchen naar het Spaans ervoor wil zorgen dat Inés het gesprek opnieuw kan volgen. Macarena verandert dus met andere woorden van code om de deelname van Inés aan de conversatie te bevorderen. Eens Macarena uitgelegd heeft waarover Yassin het had, schakelt Inés meteen weer over naar het Frans waardoor ook zij op haar beurt aan het virtuositeitsmaxime beantwoordt. Door in het Frans te herhalen wat ze eerst in het Spaans zei, zorgt ze er voor dat ook Yassin na een korte onderbreking opnieuw aan het gesprek kan deelnemen. (" J'ai dit que je suis la prochaine à acheter un mac pour les conneries comme ça")

- **Situatie 2 : met gesprekspartners Aileen, Elien en Grahame**

Grahame: o:h yeah mintsauce !

Elien: ça va être si américain hein

Aileen : ça c'est pas américain !

Grahame : non c'est pas américain

Elien : mintsauce c'est-

Aileen : mintsauce c'est anglais

Grahame : oui c'est normal avec euh avec des des moutons ... qu'est-ce que tu manges avec des moutons rôtis ?

Elien : de l'ail .. sauce de l'ail

Aileen : ((die ziet dat Grahame het woord Ail niet begrijpt)) **it's garlick sauce**

Grahame: a:h yeah that could work! I've done that in ((unint))

De analyse van dit voorbeeld vond reeds plaats onder punt 5.1.1 (situatie 5).

- **Situatie 3: met gesprekspartners Elien en Oda**

Elien: Et personne ne se rappelle ? Mais tu peux le demander .. mais c'est un peu impoli

Oda : oui c'est impoli c'est très impoli ((unint)) mais eu:hm Andreo et Olga sont en train de:-

Elien : de penser

Oda : **de penser non de euh . recorder ... de faire un scanner de son visage** et si quelque nuit on la voit et eu:h ... c'est bizarre

Het bovenstaande fragmentje komt uit een gesprek tussen Oda en Elien waarin het gaat over een meisje dat Oda ontmoet telkens ze met haar vrienden op stap gaat. Ze kan zich echter niets meer herinneren van hun eerste ontmoeting en is de naam van het meisje compleet vergeten. Het Frans is voor deze conversatie de niet-gemarkeerde code aangezien het de enige taal is die Oda en Elien allebei spreken. Toch gebruikt Oda opeens het Spaanse werkwoord "recorder". De term "penser" die Elien haar aanreikt is niet specifiek genoeg maar wanneer

Oda er niet in slaagt om een meer precieze term in het Frans te vinden, schakelt ze heel kort over naar het Spaans. Mocht Elien Spaans kennen, zou Oda door deze korte switch perfect beantwoorden aan het virtuositeitsmaxime aangezien ze er zo voor zou zorgen dat het gesprek zonder onduidelijkheden kan worden voortgezet. Het is echter zo dat Elien geen Spaans spreekt. Oda slaagt er dan ook niet in om zich met de term “recordar” te verduidelijken. Daarom zien we dat ze meteen van het Spaans afstapt en besluit het werkwoord waarvoor ze de Franse term niet kent, alsnog in de niet-gemarkeerde code te parafraseren (“faire un scanner de son visage”).

5.3 CS als gemarkeerde keuze

5.3.1 Gemarkeerde CS met versterkend of verduidelijkend doel

- **Situatie 1: met gesprekspartners Elien, Sofie en Oda**

Sofie : ce sont toutes des caves à Aix

Elien : non ils m’ont accusé une fois et depuis ce moment j’ai décidé de ((unint)) au Sunset je ne pouvais pas entrer

Sofie : au Sunset ? Pourquoi pas

Oda : **ah parce que le garçon de la porte c’est c’est . gilipollas c’est un canard**

Sofie : hehe un conard un canard c’est quelque chose d’autre

Oda : ah c’est un conard

Elien : mais c’est aussi un canard

Oda : c’est un gilipollas

Tijdens een gesprek waarvoor het Frans de niet-gemarkeerde taal is (aangezien Elien en Sofie geen Spaans begrijpen) gebruikt Oda toch het Spaanse scheldwoord *gilipollas*. Door het gebruik van deze twee talen in eenzelfde zin probeert ze een specifieke nuance aan wat ze zegt te geven. Ze doet dit door de portier eerst in de gemarkeerde code een idioot (“gilipollas”) te noemen en pas daarna in de niet-gemarkeerde taal (“canard”). Door het herhalen in het Frans van wat ze eerst in het Spaans zei, verzekert ze er zich van dat Sofie en Elien haar begrijpen terwijl ze met het Spaans voornamelijk het scheldwoord meer kracht wil bijzetten. Daarin slaagt ze echter niet helemaal omdat ze, zonder het zelf te beseffen, niet het juiste Franse woord gebruikt (canard i.p.v. conard) en zo Elien en Sofie aan het lachen brengt. Zij snappen daarentegen wel waar Oda op aanstuurde en verbeteren spontaan haar fout door haar de juiste niet-gemarkeerde term aan te geven.

- **Situatie 2 : met gesprekspartners Elien, Grahame en Sofie**

Sofie : et mais demain je vais dormir chez Jana . moi

Elien : non mais cava

Grahame : oui . il n’y pas assez de place ici pour trois personnes

Sofie : oui pour trois c’est un peu-

Grahame : mais . en fait si tu as besoin d’un matelas j’ai deux chez moi tu peux dormir chez moi . c’est pas un problème on peu:t euh je sais pas en français .. spoon

Sofie : spoon hehe ... ah oui c’est la même chose chez nous . l’expression lepeltje lepeltje .. a lepel c’est spoon **hehe zo grappig ... très chouette !**

Sofie drukt zowel in de gemarkeerde als in de niet-gemarkeerde code uit dat ze de gelijkenis tussen de Engelse uitdrukking “to spoon” en het Nederlandse “lepeltje lepeltje” grappig vindt.

Ze doet dit eerst in de gemarkeerde taal, namelijk het Nederlands (wat wel de niet-gemarkeerde taal zou zijn voor een gesprek tussen Elien en zichzelf, aangezien beiden Nederlandstalig zijn) en herhaalt daarna exact hetzelfde in de Franse niet-gemarkeerde code, dewelke Grahame ook begrijpt. Door in het Frans nog eens te herhalen wat ze net daarvoor in het Nederlands zei, wil Sofie ervoor zorgen dat elke gesprekspartner (dus ook Grahame) begrijpt wat ze zegt terwijl het vooral de voorafgaande, gemarkeerde variant is die echt uitdrukt dat Sofie de gelijkenis tussen het Engels en het Nederlands grappig vindt. Natuurlijk wordt door de opeenvolging van de gemarkeerde en de niet-gemarkeerde codes Sofies appreciatie extra benadrukt.

- **Situatie 3: met gesprekspartners Elien, Isabel en Oda**

Oda: **si vous voulez je peux faire une omelette . una tortilla española !**

Elien : oui . avec des baguettes

Oda : et vous avez une euhm poêle grande ?

Elien : tu peux le faire pour beaucoup ?

Voor deze conversatie is het Frans de niet-gemarkeerde code. Wanneer Oda voorstelt om een omelet te maken doet ze dit eerst in het Frans en herhaalt ze meteen daarna exact hetzelfde in het Spaans, of met andere woorden in de voor dit gesprek gemarkeerde taal. Ze drukt zich eerst uit in het Frans om zich er van te verzekeren dat Elien begrijpt waarover ze het heeft aangezien zij geen Spaans spreekt. De boodschap in het Spaans, die redundant is qua inhoud, is daarentegen wel de drager van de nuance die Oda aan haar discours wil geven. Door de herhaling in het Spaans drukt ze enerzijds haar enthousiasme uit maar wil ze vooral aantonen dat het om een Spaanse omelet gaat, of met andere woorden om een culinaire specialiteit van haar land. Haar switch naar het Spaans is dus een middel om extra in de verf te zetten dat hetgeen ze voor Elien klaar wil maken typisch Spaans is en dat ze het niet zomaar over een simpele, alledaagse omelet heeft.

- **Situatie 4: met gesprekspartners Elien, Isabel, Oda en Sofie**

Sofie : parce qu'il a simplement passé . vu que la porte était ouverte .. vite regardé et volé je sais pas quelqu'un qui a besoin de l'argent ... peut-être le: le le le ex-voisin de Johann

Elien : le bourré

Sofie : oui ! il a toujours besoin d'argent de cigarettes de drogues .. il n'a jamais rien

Elien: mais on ne peut rien-

Sofie : non c'est rien

Elien : on ne peut pas dire . c'est dangereux si tu-

Oda : **c'est la merde .. es la putada esto !**

Sofie: oui c'est vrai on va à la cuisine?

Aan de conversatie waaruit bovenstaand voorbeeld getranscribeerd werd, namen vier personen deel. Enerzijds Oda en Isabel, allebei Spaanstalig en anderzijds Sofie en Elien met het Nederlands als moedertaal. Het gesprek vond plaats kort nadat door Elien vastgesteld werd dat er bepaalde zaken uit haar kamer gestolen zijn. Sofie probeert aan de twee Spaanstalige meisjes, die de voorgeschiedenis niet kennen, uit te leggen wat er gebeurd is en doet dit in het Frans, de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie aangezien dit de enige taal is die ze alle vier gemeenschappelijk hebben. Heel even schakelt Oda echter om naar het Spaans. Door van het Frans naar het Spaans te switchen en in deze gemarkeerde code ongeveer exact het voorafgaande te herhalen drukt Oda met meer kracht haar

verontwaardiging over de diefstal uit. Door zich eerst in het Frans uit te drukken wil ze er zich vooral van verzekeren dat haar niet-Spaanstalige gesprekspartners begrijpen wat ze zegt terwijl ze met haar switch vooral haar uiting van verontwaardiging meer kracht wil bijzetten.

- Situatie 5: met gesprekspartners Elien en Grahame

Grahame : **on a un chouette cool portable chez moi** .. ma maison c'était strucked by lightning ... et le portable a *explosé* . trois lumières ont explosé et beaucoup de beaucoup de choses ont explosé le micro-ondes comme ça ((beeldt uit met handen))

Elien : tu étais là ?

Grahame : oui ! c'était comme ((unint))

Dit korte bovenstaande fragmentje komt uit een conversatie tussen Elien en Grahame waarvoor het Frans de niet-gemarkeerde code was. Grahame heeft het over de telefoon van bij hem thuis in Australië. Hij herhaalt twee keer hoe geweldig zijn telefoon is. Hij gebruikt daarvoor eerst het Franse adjectief "chouette" dat hij echter meteen daarna herhaalt met extra nadruk in een meer gemarkeerde code, het Engels. Door de herhaling in het Engels voegt hij inhoudelijk niets nieuws meer toe aan zijn discours maar laat hij wel duidelijker zijn enthousiasme aan zijn gesprekspartner zien. De switch naar het Engels is dus vooral de drager van zijn communicatieve intentie.

- Situatie 6: met gesprekspartners Elien en Grahame

Elien : et tout le monde me demande qu'est-ce que tu vas faire et mon père aussi qu'est ce que tu vas faire mais moi je sais pas

Grahame : ma mère et mon père ils sont vraiment géniaux . ils m'ont dit déjà . je sais que tu as aucune idée et que ((unint)) ma mère travaille dans la euh bibliothèque **et elle est comme life long learning** et le meilleur chose est juste apprendre apprendre n'importe où . mais **juste apprendre pour toute sa vie**

Elien : chez moi aussi ils sont très .. mon père me le demande mais pas dans le but de me pousser .. il me demande seulement parce qu'il est intéressé

Voor dit gesprek tussen Elien en Grahame is het Frans de niet-gemarkeerde code. Beiden weten nog niet precies wat ze na hun studies willen gaan doen en vergelijken onderling wat hun ouders daar van vinden. Zoals we kunnen zien is Grahame heel enthousiast over de houding van zijn ouders: enerzijds aan het feit dat hij dit ook letterlijk zo formuleert ("mes parents sont gén[iaux]") maar anderzijds vooral aan zijn switch van het Frans naar het Engels. We zien dat Grahame twee keer ongeveer net hetzelfde zegt wanneer hij eerst in het Engels, een ietwat gemarkeerde code voor deze situatie, en daarna in de niet-gemarkeerde taal over 'levenslang' leren spreekt. Door twee maal hetzelfde te herhalen, alleen dan in een andere taal wil hij zijn enthousiasme hierover in de verf zetten. Aangezien de referentiële inhoud twee maal dezelfde is moet de herhaling van de term vooral geïnterpreteerd worden als drager van de intentionele boodschap die Grahame aan zijn gesprekspartner wil meegeven. Zijn enthousiasme bleek bovendien ook uit de specifieke tonaliteit waarmee hij zijn discours uitrustte: twee maal, zowel in de gemarkeerde als in de niet-gemarkeerde code, benadrukt hij heel duidelijk het aspect 'levenslang' (cf. "life long learning" en "apprendre pour toute sa vie")

5.3.2 Gemarkeerde CS als een "(ethnically-based) exclusion strategy"

- Situatie 1: met gesprekspartners Elien, Oda en Sofie

Elien : le problème c'est que c'est samedi hein donc ça va tout être payant et plein et tout en ville va être ou payant pour les garçons ou être plein

Oda : ah d'accord, mais moi je suis une fille hein je ne paie pas c'est pas de problème hein non nous voulons aller à Marseille .. mais si vous ne voulez pas aller

Sofie : à Marseille ?

Elien : et qu'est-ce qu'il y a à faire à Aix ce soir

Sofie : **hoe laat is't eigenlijk ?**

Elien: **euhm zesse abijna**

Oda: si on va à Aix on va où?

Elien : euhm il y a toutes les régions de scatchclub c'est avec members only

Oda : ou Sunset je suis fatiguée

Sofie : oh non j'aime pas

Oda : non c'est bien mais tu ne l'a vu pas un jour avec de la bonne musique

Voor het bovenstaande gesprek tussen de Nederlandstalige Sofie en Elien en de Spaanstalige Oda is het Frans de enige mogelijke niet-gemarkeerde code. Noch Sofie noch Elien spreken Spaans en omgekeerd is ook voor Oda het Nederlands een ongekende taal. Wanneer Sofie tijdens het gesprek plots wil weten hoe laat het is, switcht ze naar het Nederlands en stelt ze de vraag aan Elien die ook in het Nederlands antwoordt. Het gebruik van het Nederlands is in deze situatie een duidelijk gemarkeerde keuze. Door zich in het Nederlands tot Elien te richten zet ze hun gemeenschappelijke etniciteit in de verf. Hierdoor wordt echter wel een deel van het gesprek onverstaanbaar voor Oda. Door het feit dat Sofie in het Nederlands naar het uur vraagt, wordt zij namelijk uitgesloten als mogelijke kandidate voor het geven van een antwoord aangezien ze de vraag in het Nederlands niet kan begrijpen. Vaak leidt dergelijke vorm van "uitsluiting" tot irritatie bij diegene die de gemarkeerde code niet machtig is. Hier neemt Oda echter het initiatief: door Elien meteen in de niet-gemarkeerde code aan te spreken wordt ook door de Nederlandstaligen opnieuw naar het Frans geswitcht waardoor het gesprek zonder problemen door de drie gesprekspartners voortgezet kan worden.

- **Situatie 2: met gesprekspartners Elien, Grahame en Koen en Sofie**

Sofie: non on va manger et on va acheter pour toi

Grahame : oui ?

Sofie/ Elien : ((op hetzelfde moment)) oui c'est bon

Grahame: chouette!

Sofie: mais si tu n'aimes pas eh bien tu dois manger quand même hein .. franchement

Elien: **ei gaan we morn frisbeeën**

Koen: **jom . ja**

Grahame: frisbee?

Sofie: hehe tu as cours tu as cours

In dit voorbeeld zien we hoe Elien en Koen naar hun gemeenschappelijke moedertaal, het Nederlands, overschakelen en dit in het bijzijn van Grahame voor wie deze taal ongekend is. Voor de switch naar het Nederlands werd uitsluitend van het Frans gebruik gemaakt, de niet-gemarkeerde taal voor deze conversatie. Aangezien door de switch naar het Nederlands hun gedeelde etnische identiteit in de verf wordt gezet, slagen Elien en Koen erin de sociale afstand tussen hen beiden te verkleinen. Hierdoor distantiëren ze zich echter wel meer van Grahame die deze etnische identiteit niet deelt en bijgevolg ook de taal waarnaar Elien en Koen overschakelden niet begrijpt. Grahame wordt met andere woorden dus,

hoogstwaarschijnlijk wel onbewust, door Elien en Koen uitgesloten. Grahame zou zich hierover boos kunnen maken, zoals dit wel vaker voorkomt in dergelijke situaties, maar doet dit niet. Hij herkende namelijk in de Nederlandse zin van Elien het woord “frisbee” dat ook in zijn moedertaal bestaat. Hij speelt daarom meteen op de situatie in en geeft door vragend het woord dat hij herkende te herhalen aan dat hij door Elien en Koens switch naar het Nederlands de draad in het gesprek even kwijt raakte.

- **Situatie 3: met gesprekspartners Elien, Macarena, Oda en Sofie**

Elien: non elle avait dit qu’eu::hm ... elle est allée chercher à l’IEP ses notes . de ses examens
mais c’était fermé et elle nous avait dit j’ai pas réussi deux mais-

Sofie : oui ! la conasse (lacht)

Elien : elle a menti ... mais *regarde* quelle belle chaussure!

Sofie : c’est à Macarena .. je savais (lacht)

Oda (aan Macarena) : **qué .. qué pie calzas ?**

Macarena: **yo? .. treinta y ocho**

Oda: **miran pequeños he no?**

In deze situatie schakelen Oda en Macarena naar het Spaans over in het bijzijn van Sofie en Elien, die niet Spaanstalig zijn. Het Spaans is voor dit gesprek dan ook een gemarkeerde code. Het Frans is daarentegen niet gemarkeerd voor deze conversatie, als enige taal die de vier sprekers gemeenschappelijk hebben. We zien dat ook van topic gewijzigd wordt. Wanneer Elien opeens over de schoenen van Macarena begint, richt Oda zich tot haar Spaanstalige vriendin om haar naar haar schoenmaat te vragen. Door dit in het Spaans te doen verkleint ze de sociale afstand tussen Macarena en zichzelf en plaatst ze bijgevolg hun gemeenschappelijke etnische identiteit op de voorgrond. Anderzijds worden Sofie en Elien door de switch van de twee Spanjaarden echter wel uitgesloten aangezien voor hen een conversatie in het Spaans niet te volgen is. Daarom besluiten ze om simpelweg hun deelname aan het gesprek stop te zetten en om zich in een andere conversatie met de mensen die zich rondom hen in het park bevinden te lanceren. Macarena en Oda praten ondertussen gewoon verder in hun moedertaal die na het verdwijnen van Sofie en Elien spontaan de status van gemarkeerde voor die van niet-gemarkeerde code inruilde.

- **Situatie 4: met gesprekspartners Elien, Koen, Sofie en Solange**

Solange: je pars ... *je vais fumer une cigarette !*

Elien : *une cigarette ?* mais c’est pas bon pour la santé ! ... **Solangeke toch**

((er wordt luid gelachen door de drie sprekers. Solange verlaat de kamer))

Sofie: ((lacht)) Elien da wa echt gemeen!

We zagen in voorbeeld 3 onder 5.1.1 dat het Nederlands door de drie Nederlandstalige gesprekspartners voor het Frans werd ingeruild op het moment dat Solange de kamer binnenkwam. Aangezien het Frans de enige gemeenschappelijke taal is van de vier personen werd zij de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie. Op een gegeven moment kondigt Solange aan dat ze eventjes naar buiten gaat om een sigaret te roken. Elien reageert hier eerst op in de niet-gemarkeerde taal wanneer ze Solange er op wijst dat roken schadelijk is voor de gezondheid. Meteen erna schakelt ze echter over naar het Nederlands wat een overduidelijk gemarkeerde keuze is. Om deze keuze goed te begrijpen is het noodzakelijk om te vermelden dat Solange door op een heel theatrale manier te handelen, tijdens gesprekken vaak de aandacht op zichzelf probeert te vestigen. Hierdoor roept ze vaak ietwat spottende reacties op

bij haar soms wat geïrriteerde gesprekspartners. Dit merken we hier ook bij Elien wanneer Solange tijdens deze conversatie heel teatraal aankondigt dat ze een sigaret gaat roken. Door eerst en vooral het woord “cigarette” op dezelfde wijze te herhalen geeft ze in de niet-gemarkeerde code al aan dat ze Solanges manier van spreken in deze situatie als belachelijk beschouwt. Het is echter vooral wanneer ze naar het Nederlands overschakelt dat ze haar spot uitdrukt. Ze switcht bewust naar haar moedertaal om er zich zo van te verzekeren dat voor Solange, die geen Nederlands kent, de licht cynische ondertoon niet begrepen wordt. De switch naar de gemarkeerde taal heeft dus duidelijk als doel om Solange uit te sluiten zonder dat zij daar zelf weet van heeft. Het is vooral door het “Nederlandse” suffix -ke aan de naam Solange te kleven dat ze voor de andere Nederlandstalige gesprekspartners haar intentionele boodschap duidelijk wil maken. En ze slaagt duidelijk in haar opzet aangezien meteen erna door iedereen gelachen wordt.

- **Situatie 5: met gesprekspartners Elien, Sofie en Solange**

Sofie: “Marie” a cuisiné ce pizza avec soin pour vous assurer une pizza (délicieuse)
 Solange : c’est pas elle .. elle ment
 Sofie : o::h .. où est la *romanti:que* ?
 Solange : non c’est une machine qui a fait ça
 Sofie : o::h . frappe-la
 Elien : non, j’ai pas envie .. je vais d’abord manger
 Sofie : elle elle euh elle euh .. comment est-ce que . comment tu disais ça . comme casser l’ambiance . quelle était l’autre ?
 Solange : (capoter) l’ambiance
 Sofie : capoter l’ambiance .. elle capote l’ambiance !
 Elien : ((lachend)) elle est une pute
 Solange : ((gespeeld verontwaardigd)) a::h !
 Elien: c’est pas vrai
 Solange: elle me dit tu es une pute c’est pas vrai
 Sofie : ((lacht luid)) tu n’as pas dû ajouter ce c’est pas vrai **amai das nu neerste keer da ze mie echt doet lachen me aar kluchtn**

Het Frans is de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie. Wanneer Solange op een bepaald moment een mop maakt, zien we dat Sofie naar het Nederlands omschakelt om hierop commentaar te geven. Het gaat hier om een duidelijk gemarkeerde keuze aangezien de switch naar het Nederlands als doel heeft Solange uit te sluiten. Het is namelijk zo dat ze zich in het Nederlands enkel tot Elien richt om zich ietwat negatief over hun Franse gesprekspartner uit te laten.

- **Situatie 6: met gesprekspartners Inés, Macarena en Yassin**

Inés : **bon, je vais en cours**
 Macarena : ah l’année prochaine mon frère va faire un Erasmus à Krakowia en Pologne
 Yassin : goh putain, il y a beaucoup de filles là
 Macarena : il a une copine
 Inés : c’est l’histoire connue d’Erasmus il y a beaucoup de personnes qui partent en Erasmus et qui reviennent avec ((unint)) okay il y a des exceptions
 Yassin : franchement . mais non . en fait c’est facile hein . c’est vachement facile ben . je sais pas tu t’imagines bon ok . je pense que c’est un état de il faut se connaître un peu et j’en connais plein qui ont quelqu’un tu vois . et qui partent en Erasmus et qui euh

Macarena : moi aussi hein, j'ai des copines que (Spaans betrekkelijk voornaamwoord maar ze maakt de zin niet af)

Inés : moi non

Yassin : c'est surtout quand tu viens tout seul . quand tu viens tout seul et quand tu n'as .. pas de copain et que tu n'as aucune attache ou qu'un garçon il va sans copine .. il n'a aucune attache ... qu'est-ce que tu veux

Inés : je connais ici . je connais deux personnes qui sont en Erasmus et c'est clair qu'ils vont rentrer avec son ((unint)) il s'agit d'un mec qui avait déjà une copine

Macarena : je pense que ça dépend de ça de euh de ce que tu as envie réellement parce qu'euh une année c'est pas impossible d'euh en plus avec Ryanair par exemple tu peux aller quand tu veux

Yassin : c'est clair. regarde Virginie ça fait deux ans qu'elle est là et son copain, elle ne l'a *jamais* trompé

Macarena : la grecque

Yassin : ouais la grecque elle me l'a dit elle m'a dit non quoi et même j'avais essayé l'année derrière et elle m'a dit non ((lacht))

Inés : **ok yo tengo clase tu viens?**

Macarena: **vale**

Aan deze conversatie, dat plaatsvond voor het studentenrestaurant, nemen drie sprekers deel. Hoewel Macarena en Inés beiden Spaanstalig zijn, wordt het gesprek toch in het Frans gevoerd aangezien dit de enige taal is die door alle sprekers gekend is. Inés en Macarena staan op het punt om naar de les te gaan. Tijdens de conversatie vermeldt Inés in de niet-gemarkeerde code al dat ze naar de faculteit wil vertrekken. Wanneer ze dit zegt, richt ze zich vooral tot Macarena van wie ze verwacht dat zij haar zal vergezellen. De intentionele boodschap van Inés komt echter niet goed aan bij Macarena aangezien zij gewoon het gesprek voortzet zonder te reageren op datgene waarop Inés aanstuurde. We zien dat Inés even later bijna exact hetzelfde herhaalt in het Spaans en dat ze op deze manier wel het verwachte antwoord van Macarena terugkrijgt. Door heel kort de niet-gemarkeerde code te laten vallen en zich in het Spaans uit te drukken maakt ze duidelijk dat ze zich enkel tot Macarena richt. Aangezien ze allebei het Spaans als moedertaal hebben, verkleint Inés door het gebruik van deze gemarkeerde code de sociale afstand tussen hen en probeert ze zo Macarena aan te zetten om mee te gaan naar de les. Meteen daarna valt ze terug op de niet-gemarkeerde code en herhaalt ze met "tu viens" nu explicieter datgene waarop ze in het Spaans al aanstuurde. Dat Macarena in het Spaans bevestigt, toont dat Inés in haar opzet slaagde en dat de intentionele boodschap van haar korte switch naar hun gemeenschappelijke moedertaal door Macarena op de door Inés bedoelde wijze geïnterpreteerd werd.

- **Situatie 7: met gesprekspartners Elien, Isabel en Oda**

Oda : six œufs c'est pour six personnes c'est ça compte comme ça . un œuf par personne

Elien : donc on a besoin des œufs et tu fais quoi d'abord le fromage-

Oda : non .. non en fait la ... l'omelette espagnole c'est avec des pommes de terre et avec des oignons

Elien : ah ... ok cava

Oda : mais euhm si vous voulez on peut faire avec autre chose

((Op dat moment komt Isabel, een Spaanstalige vriendin van Oda er even bij om afscheid te nemen))

Isabel: **au revoir! .. A esta noche**

Oda: **bueno yo voy a gazelles y vamos todos a cenar**

Isabel: vale

Oda: vale? Okay ciao

Het Frans is de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie aangezien het de enige taal is die Elien en Oda allebei spreken. Het gesprek vindt plaats in het park waar verderop enkele vrienden van Oda en Elien ook aan het praten zijn. Wanneer hun Spaanstalige vriendin Isabel afscheid komt nemen doet ze dit eerst in het Frans (“au revoir”) en richt ze zich zo tot Elien én Oda. Direct daarna schakelt ze echter over naar het Spaans (“a esta noche”) waardoor ze duidelijk maakt dat het enkel nog Oda is tot wie ze zich richt. Het gebruik van het Spaans is duidelijk een gemarkeerde keuze aangezien Isabel duidelijk van Oda te weten wil komen wat ze die avond van plan is. Wanneer Oda in het Spaans antwoordt lijkt het op het eerste gezicht misschien eerder om sequential unmarked CS te gaan aangezien Oda de switch lijkt te maken door een verandering in de situatie (namelijk de pas aangekomen Isabel die haar in het Spaans aanspreekt). Toch gaat het wel degelijk om een gemarkeerde keuze omdat het Spaans niet voor alle drie de gesprekspartners niet-gemarkeerd is. Bij sequential unmarked CS krijgen we een overgang van de ene naar de andere niet-gemarkeerde code. Hier is de overgang van het Frans naar het Spaans echter gemarkeerd aangezien voor Elien het gesprek onverstaanbaar wordt. Er kan dus met andere woorden gesteld worden dat Oda Isabels gemarkeerde keuze volgt door ook in het Spaans te antwoorden.

• **Situatie 8: met gesprekspartners Aileen, Elien, Koen en Sofie**

Aileen : Zornik .. c'est comme quoi ?

Sofie : c'est vraiment mauvais !

Aileen : oui mais c'est comme quoi . c'est très hardcore c'est tranquille c'est quoi . c'est ?

Koen : Zornik c'est un peu comme=

Elien : il y beaucoup de gens qui n'aiment pas sa voix

Koen : =Placebo . c'est un peu comme Placebo

Aileen : ah ok .. mm cava

((Elien start het liedje.))

Sofie: **ah .. ik moe daar echt van braken .. das echt verschrikkelijke muziek!**

Elien: moi j'aime vraiment cette chanson

Sofie : non avec toutes ses chansons c'est le même .. il ouvre sa bouche et il n'arrête plus . vraiment ! non je n'aime pas !

Aan dit gesprek nemen vier personen deel. Drie daarvan, namelijk Elien, Koen en Sofie, delen het Nederlands als moedertaal. Het Frans is de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie. De Canadese Aileen wil enkele Belgische muziekgroepen leren kennen. Wanneer Elien daarom besluit om haar een liedje van een Belgische rockband te laten horen, schakelt Sofie over naar het Nederlands om in deze taal haar afkeer voor de groep in kwestie uit te drukken. Hoewel drie van de vier gesprekspartners Nederlands begrijpen, blijft deze taal met de niet-Nederlandstalige Aileen erbij echter een gemarkeerde code. Sofie maakt hier deze keuze om zo overduidelijk haar muzikale smaak in de verf te zetten. Ze richt zich met het Nederlands vooral tot de twee gesprekspartners met wie ze deze taal gemeenschappelijk heeft. Zij volgen haar echter niet in deze gemarkeerde keuze aangezien Elien meteen erna haar eigen mening over het liedje in het Frans postuleert. Door in het Frans te repliceren wil ze ervoor zorgen dat

haar (positieve) mening over het lied voor Aileen – die aan de lichaamstaal en de intonatie van Sofie ongetwijfeld toch haar opinie over het lied kon afleiden – wel te begrijpen is. Het was tenslotte Elien die het lied aan Aileen wou laten horen. Ook Sofie schakelt uiteindelijk weer over naar het Frans om in deze taal haar betoog verder te zetten.

5.3.3 Gemarkeerde CS: “the message is the medium”

- *Situatie : met gesprekspartners Anne, Florian en Wouter*

Florian : tu aimes les Français ? ou quelle est la différence entre les Français et les Allemands ?

Anne : euhm .. ben pareil quand j'étais en Allemagne je me disais j'aime vachement le sud de la France le sud parce que les gens sont vachement ouverts et on parle avec plein de gens et maintenant quand je suis ici je me rends compte que c'est pas comme ça en fait ... ils sont pas vachement ouverts et que .. ouais à premier abord comme ça eu::h mais non c'est vachement bien de .. d'avoir plus de contact ... mais après les différences entre les Français et les Allemands ? dans leur comportement ?

Florian : oui .. et .. comment ils parlent avec toi ?

Anne : quand ils me voient moi je suis étrangère ... automatiquement ils me demandent eu ::h tu viens d'où ? je dis euh je suis franco-allemande a:::h tu es allemande! ... automatiquement ils te mettent à l'extérieur de leur groupe alors qu'eu:h moi . à mon avis j'ai plus de racines à Aix même que les gens qui habitent ici

Wouter : et les Français qui parlent ou apprennent l'allemand et qui savent que tu parles l'allemand ? ils essaient de te parler en allemand ?

Anne : non .. mais c'est parce que je connais peu de:: de Français qui parlent allemand .. o::h à la limite ils disent je sais pas ce **qu'ils connaissent Hallo Ich liebe dich je sais pas quoi schneller raus** pour montrer juste qu'ils connaissent un mot mais euhm

Dit is een duidelijk voorbeeld van wat Myers-Scotton (1993a, 138) “the message is the medium” noemt. Van Anne werd geen beschrijving gegeven in hoofdstuk vier aangezien ze slechts één keer in het hele corpus voorkomt. Anne is perfect Frans-Duitstalig en switcht naar eigen zeggen bij haar thuis voortdurend tussen deze twee talen. Ze studeerde reeds vier jaar sinologie en begon vorig jaar met een nieuwe opleiding arabistiek.

Aan dit gesprek nam ik als onderzoeker zelf actief deel met het doel om effectief naar het taalgebruik van Anne te peilen. Toch gaat het om een informele situatie aangezien ook Florian, een Duitse vriend van Anne aan het gesprek deelneemt. Anne schakelt opeens over van het Frans naar het Duits om zo te illustreren hoe ze in Frankrijk vaak aangesproken wordt. Belangrijk is dat ze de Duitse woorden op een licht spottende toon en met een licht Frans accent uitspreekt. Haar switch naar het Duits is dus duidelijk een gemarkeerde keuze waarmee de referentiële boodschap wordt overgedragen. Wat ze precies zegt maakt niet zoveel uit, veel belangrijker is echter dat ze het in het Duits zegt en dan nog op een heel specifieke manier. Hiermee toont ze duidelijk haar ietwat neerbuigende mening over de manier waarop sommige Fransen haar soms in het Duits aanspreken (als deze horen dat ze “franco-allemande” is). De betekenis van wat ze in het Duits zegt is dus niet zo belangrijk aangezien ze vooral wil dat de intentionele boodschap die met haar switch gepaard gaat begrepen wordt.

5.3.4 Gemarkeerde CS met een esthetisch doel

- *Situatie 1: met gesprekspartners Aileen en Elien*

Elien : tu prends les eu:h escaliers

Aileen : non mais tu prends pas ça .. pas pendant la nuit

Elien : pourquoi pas ?

Aileen : parce qu'il y a des gens bizarres

Elien : mais je prends toujours ça

Aileen : non tu prends mais tu connais Esther ? l'autre jour elle a pris . les escaliers et .. pas les grands escaliers du parc Jourdan mais le petit chemin à côté .. elle a pris ça et il y avait un homme qui euhm .. il marchait et il a enlevé son pantalon .. **et il a euh jerk off in front of her .. et elle était comme okay et il lui disait euhm stay there and watch while I finish** . et elle devait rester là et il n'y avait personne et... c'est pas un endroit que moi j'aimerais aller pendant la nuit quand je suis toute seule

De bovenstaande conversatie met Aileen en Elien als gesprekspartners, wordt in het Frans gevoerd. Aileen probeert Elien te overtuigen van het feit dat het niet veilig is om als meisje 's nachts alleen de verlaten weg naast het Parc Jourdan te gebruiken. Als ze merkt dat Elien dit niet meteen gelooft, vertelt ze dat haar vriendin Esther op die bepaalde weg ooit werd lastiggevallen door een exhibitionist. De omschakeling van het Frans naar het Engels tijdens het vertellen van deze anekdote is een duidelijk gemarkeerde keuze die, zoals Myers-Scotton noemt, een esthetisch doel dient. Door haar switch naar het Engels wil ze vooral haar afkeer of walging voor wat de exhibitionist deed in de verf zetten. Daarnaast zien we ook dat ze de man in kwestie in het Engels aanhaalt terwijl deze zich hoogstwaarschijnlijk niet in deze taal uitdrukte in de oorspronkelijke situatie. Door middel van het Engels probeert Aileen echter vooral de bevelende toon van de man te benadrukken en bijgevolg ook zo aan te tonen dat haar vriendin Esther zich in een machteloze situatie bevond, waarin de exhibitionist het voor het zeggen had.

- **Situatie 2: met gesprekspartners Aileen en Elien**

Aileen: mais en fait quand j'étais plus petite et quand je ((unint)) Je faisais beaucoup de sports et souvent le camping et vraiment cette association c'était très bien organisée et the leaders ils étaient très motivés et ils faisaient beaucoup de choses avec moi ensuite j'ai déménagé en Ontario . une autre région et là ouais c'était pas bien organisé on faisait rien en fait . avec les autres il y avait toujours des activités organisées et beaucoup de choses et avec eux on allait dans ce hall ((op zijn Engels uitgesproken)) et tout le monde parlait et on jouait un petit peu de de de jeux stupides c'était vraiment stupide et on ne faisait rien et moi donc j'ai arrêté après .. the girl guides Mais ... euh mon amie elle a continué jusqu'à donc euh elle avait vingt ans

Elien : et elle était monitrice là-bas

Aileen : ouais mais c'est parce qu'elle avait vraiment de bons groupes mais chez nous après certain âge ça devient comme uncool c'est comme **you're a girl guide**

Elien : chez nous c'est cool (très enthousiaste)

Voor dit gesprek tussen Aileen en Elien is het Frans de niet-gemarkeerde code. Wanneer Aileen vertelt over haar jeugdbeweging en dan meer specifiek over hoe in Canada door veel van haar leeftijdsgenoten daarover gedacht wordt, maakt ze een gemarkeerde keuze door naar het Engels over te schakelen. Het gaat hier om gemarkeerde CS met een esthetisch doel aangezien ze door de switch naar het Engels vooral de negatieve houding van veel Canadese jongeren ten opzichte van de "girl guides" wil benadrukken. Bovendien spreekt ze de zin ook op een heel neerbuigende manier uit, waardoor ze de negatieve opinie bij Canadese jongeren over deze jeugdbeweging nog extra in de verf zet.

5.4 CS als verkennende/onderzoekende keuze

Voor deze vorm van CS zijn er weinig voorbeelden terug te vinden in het corpus. De belangrijkste reden hiervoor wordt zoals reeds vermeld, door Myers-Scotton (1993a, 142) zelf aangegeven: “Exploratory CS occurs least commonly, simply because it is not often ‘needed’ for this purpose since, typically, an unmarked choice is clear”.

Ook voor de gesprekssituaties die tijdens dit onderzoek op band werden vastgelegd bestond bijna nooit twijfel over de niet-gemarkeerde code. Door het feit dat de proefpersonen elkaar allemaal al een tijd kenden op het moment van het onderzoek en ook weet hadden van elkaars talenkennis wisten ze onbewust meteen in welke taal ze zich tot gesprekspartner X of Y moesten richten. Door de verschillende achtergrond en moedertaal van de proefpersonen was het Frans, als officiële taal van Frankrijk, ook de niet-gemarkeerde code voor het overgrote merendeel van de interactietypes. Twijfel was dan ook bijna steeds uitgesloten.

Toch gebeurde het soms dat er voor een bepaalde situatie twee talen als niet-gemarkeerde kandidaten naar voren traden.

- **Situatie: met gesprekspartners Aileen, Elien en Grahame**

Grahame: o:h yeah mintsauce !

Elien: ça va être si américain hein

Aileen : ça c’est pas américain !

Grahame : non c’est pas américain

Elien : mintsauce c’est-

Aileen : mintsauce c’est anglais

Grahame : oui c’est normal avec euh avec des des moutons ... qu’est-ce que tu manges avec des moutons rôtis ?

Elien : de l’ail .. sauce de l’ail

Aileen : ((die ziet dat Grahame het woord Ail niet begrijpt)) **it’s garlick sauce**

Grahame: a:h yeah that could work! I’ve done that in ((unint))

Elien: you put garlick butter on it .. and it melts

Grahame: that’s good that’s really good you ((unint))

Elien: yeah but the mintsauce is good I think .. I don’t know it

Aileen: **et les épis de maïs chauds**

Elien: **je pense que je vais aimer ça avec le maïs ça me semble pas mauvais**

Aileen : non c’est très bon

Dit voorbeeld werd al twee maal aangehaald ter illustratie van enerzijds sequential unmarked CS en anderzijds het virtuositeitsmaxime. Het was echter zo dat door de aard van de proefpersonen voor deze conversatie zowel het Frans als het Engels de rol van niet-gemarkeerde code op zich konden nemen. Aangezien het Engels de moedertaal is van zowel Aileen en Grahame en ook voor Elien deze taal geen enkel probleem vormt, is het Engels in

deze situatie een geduchte concurrent voor het Frans. We zien dan ook dat voortdurend tussen deze twee talen geswitcht wordt. Zoals we reeds vermeldde wordt de eerste keer door Aileen, bij het beantwoorden aan het virtuositeitsmaxime, van het Frans naar het Engels geswitcht (cf. 5.2.2.3, situatie 2) en later opnieuw naar het Frans door een lichte wijziging van het gesprekstopic (cf. 5.1.1, situatie 5). Maar we zien ook dat Elien en Grahame na de switch van Aileen naar het Engels deze taal aanhouden en er voor even de niet-gemarkeerde code van lijken te maken. Het is zo dat in dit voorbeeld niet echt *gezocht* wordt naar de niet-gemarkeerde code maar dat deze rol hier echter door twee talen kan worden gespeeld met de frequente switches als gevolg. Vandaar dat ook in dit geval niet echt van exploratory CS gesproken kan worden.

6. Toetsing van het MLF-model

In dit hoofdstuk testen we aspecten van het MLF-model aan de hand van een relevante sample van voorbeelden. We sluiten hiervoor in grote mate aan bij de studie van Deuchar (2006) die het MLF-model toetste op een Welsh-Engels corpus. Op die manier probeerde ze een antwoord te vinden op de vraag “whether Welsh-English is a classic case of code-switching in that a matrix language can be clearly identified in bilingual clauses” (2006, 1986). Ook wij zullen nagaan of het altijd mogelijk is, zoals Meyers-Scotton beweert, de ML aan te duiden in de voorbeelden van ons corpus.

Het corpus waarop onze bevindingen gebaseerd zijn, bevat voorbeelden van switches tussen het Frans en het Engels enerzijds, en van switches tussen het Nederlands (West-Vlaams) en het Frans anderzijds. Bovendien gaat het in heel wat voorbeelden om enkele woorden van de ene taal die in de andere worden ingebed. Dit heeft wel als gevolg dat in veel voorbeelden de ML ook onmiddellijk kan worden afgeleid. We komen hier later op terug. In navolging van Myers-Scotton beschouwt Deuchar (1988) dergelijke “single word switches” als empirisch bewijs voor de validiteit van het ML- en het asymmetrieprincipe volgens welk één van de twee talen in de tweetalige uiting een hogere graad van activiteit toebedeeld krijgt. Net als Myers-Scotton (2002, 41) maakt Deuchar het onderscheid tussen “single-word switches” enerzijds en leenwoorden anderzijds. Ze doet dit zoals Myers-Scotton en Muysken (2000, 71) aan de hand van de “predictability” van de termen:

“This criterion is related to “listedness”, or “the degree to which a particular element or structure is part of a memorized list” (Muysken, 2000: 71). Loans are assumed to be listed in the vocabulary of monolingual speakers of the recipient language, whereas switches are not” (Deuchar, 2006, 1988).

Volgens Deuchar weerspiegelen de woordenboeken⁴⁵ van het Engels en het Welsh in zekere mate deze “listedness”:

“If an English-origin item is found in this Welsh dictionary [Geiriadur Prifysgol Cymru], we shall assume that it is a loan, whereas, if it is absent, we shall assume that it is a switch” (ibid.).

Ook Treffers-Daller (1991, 180) baseerde zich op woordenboeken om bij haar onderzoek naar Frans-Nederlandse CS in Brussel het onderscheid te maken tussen switches en “loans”:

⁴⁵ In verband met deze methode merkt Deuchar (2006, 1988-89) echter op: “This is admittedly an entirely arbitrary criterion, especially since we recognise that dictionaries reflect usage at an earlier point in time rather than the present. The main consequence of this fact for our analysis is that we may identify some single words as switches when they should be considered loans”.

“I will only use the term ‘attested loan’ for adjectives that are found in the *Van Dale* dictionary of standard Dutch and in *De Clerck*’s dictionary of the Southern variety of standard Dutch”.

Wanneer er twijfel bestond over de aard van bepaalde “single words” in ons corpus, pasten ook wij deze methode toe: (a) wanneer we een Engels/Nederlands woord terugvonden in *Le Petit Robert* (cf. (1), (2) en (3)) werd dit woord als een “attested loan” van het Engels/Nederlands beschouwd (en dus niet als een switch). (b) Een Frans woord dat in de *van Dale* opgenomen is, werd dan weer als een ‘attested loan’ van het Frans in het Nederlands geanalyseerd (cf. (4)). De volgende voorbeelden maakten deel uit van ons corpus en werden op basis van het “listedness”-criterium niet in de analyse opgenomen:

- (1) tu connais ces **reality shows** de par exemple DOC
- (2) mais après on était comme ((unint)) et après il y avait aussi des **marshmallows** avec du chocolat
- (3) tu la vois avec un pistolet comme ça avec le barrel . comme dans le **far west**
- (4) ge kunt da ook op hogeschoolniveau doen en da zijn alle **nouveau richen** die daar zitten

Woorden die als ‘attested loan’ zijn opgenomen in het woordenboek werden dus m.a.w. niet als CS beschouwd. Zoals Deuchar aangeeft is dit in grote mate een willekeurig criterium aangezien men zich zeker vragen kan stellen bij de criteria waarop woordenboekredacties zich baseren om woorden als ‘loans’ te beschouwen of niet. Dat ‘reality shows’ in (1) werd uitgesloten en voorbeelden als ‘les fairy tales’ (cf. situatie 1, 6.1.1.2), ‘un independent study’ (cf. situatie 3, 6.1.2.1) of ‘the good shepherd’ (cf. situatie 1, 6.1.2.1) niet, is dus in zekere mate het gevolg van de ‘willekeur’ van woordenboekredacties. Toch lijkt het ons de meest plausible (en misschien zelfs enige) manier om leenwoorden van CS te onderscheiden.

Door het feit dat het in veel voorbeelden van ons corpus om “single word switches” gaat kan de opmerking geformuleerd worden dat de ML er meestal ook in één oogopslag af te leiden valt. Dit wijten we vooral aan de aard van ons corpus: aangezien het weinig voorbeelden bevat waarin meerdere switches binnen één zin voorkomen⁴⁶, is het in veel gevallen inderdaad mogelijk de ML meteen aan te duiden, zonder daarbij te kijken naar de morfeemvolgorde of de subject-werkwoordcongruentie. Als er verschillende switches binnen dezelfde zin zouden plaatsvinden zou het allicht moeilijker zijn de ML meteen te bepalen. Voor de volgende zin van Baetens-Beardmore (1978a) uit het Brussels lijkt dit bijvoorbeeld niet zo vanzelfsprekend: “De pompier militaire van de staat... loopt partout me ne vitesse zoo rapide as de chemin de fer”. Toch zijn voorbeelden met minder switches binnen één zin zeker ook geschikt om het MO- en het SM-criterium toe te passen. Dit blijkt des te meer uit het feit

⁴⁶ Het gaat heel vaak om één of om een beperkt aantal lexicale elementen dat geswitcht wordt.

dat de corpora van o.a. Myers-Scotton (1993b), Callahan (2002) en Deuchar (2006) ook veel dergelijke voorbeelden bevatten. Myers-Scotton (1993b) geeft bovendien zelf aan dat de prototypische ML + EL-constituent “a singly occurring EL lexeme in a frame of any number of ML morphemes” (p. 77) bevat.

Zoals we reeds aangaven in hoofdstukken 2 en 3 zal in de eerste plaats worden nagegaan of ons onderzoekscorpus ondersteuning biedt voor het ML-principe:

“According to this principle, it is always possible in classic code-switching to identify the Matrix Language in a bilingual Complementiser (CP), that is, a clause containing material from more than one language” (Deuchar, 2006, 1991).

Net als Deuchar gaan ook wij in dit hoofdstuk het ML-principe toetsen aan de hand van corpusgegevens. We wensen m.a.w. na te gaan of het effectief mogelijk is om in de voorbeelden van dit corpus telkens de ML te identificeren. Om dit te doen focuste Deuchar (2006, 1992) zich op de volgende twee morfosyntactische kenmerken: (1) de morfeemvolgorde binnenin de tweetalige uiting enerzijds en (2) “the source of a particular type of system morpheme” (het gaat hier uiteraard over de zogenaamde “outsider late system morphemes” (cf. 3.4.1.2)) anderzijds. Zoals Deuchar opmerkt, houden deze twee criteria verband met het “morpheme-order principle” en het “system morpheme principle” van Myers-Scotton. Ook wij zullen nagaan of men aan de hand van het “morpheme-order”-criterium enerzijds en het “system morpheme”-criterium anderzijds telkens de ML kan aanduiden in de voorbeelden van ons corpus. Beide criteria werden uitgebreid besproken in hoofdstuk 3 (3.4.1.1 en 3.4.1.2); we herhalen hieronder kort wat ze precies inhouden:

(1) “Morpheme-Order (MO) criterion”:

“In ML + EL constituents consisting of singly-occurring EL lexemes and any number of ML morphemes, surface morpheme order [...] will be that of the ML” (Myers-Scotton, 1993b, 83; 2002, 59)

(2) “System Morpheme (SM) criterion”:

“In ML + EL constituents, all system morphemes which have grammatical relations external to their head constituent (i.e. which participate in the sentence’s thematic role grid) will come from the ML” (Myers-Scotton, 1993b, 83; 2002, 59).

We zagen in hoofdstuk 3 (3.4.1.2) dat Myers-Scotton dit tweede criterium later verfijnde aan de hand van het 4-M-model. Bijgevolg zijn het strikt genomen enkel nog de zogenaamde “outsider late system morphemes” die in ML + EL-constituenten nog van de ML afkomstig moeten zijn: “Obviously, the principle refers to only one type of system morpheme, not all;

under the 4-M model, this type of morpheme is called an outsider late system morpheme” (Jake, Myers-Scotton & Gross, 2005, 273). Als voorbeeld van deze “outsiders” verwijst Myers-Scotton (2006) o.a. naar de morfemen die instaan voor de congruentie tussen het werkwoord en het onderwerp van een zin: “Outsiders signal subject-verb agreement on verbs; agreement is marked on the verb, but it is determined by the subject, which is outside the verb phrase, of course” (p. 208). Deuchar (2006, 1997) spreekt van het “system morpheme agreement criterion”. Ze concentreert zich voor het aanduiden van de ML dan ook volledig op de morfemen die de congruentie⁴⁷ tussen het werkwoord en het onderwerp van de zin tot stand brengen:

“[S]ubject-verb agreement morphemes (plus clitics in the absence of finite verbs) are those which will help us identify the matrix language of a bilingual clause applying the second criterion. If the Matrix Language Principle is correct, then all system agreement morphemes in the same CP will come from the same source language; in addition, this source language will be the same as that identified by the first criterion, that of morpheme order” (p. 1999).

6.1. Analyse van het onderzoekscorpus

In wat volgt analyseren en groeperen we de voorbeelden van ons corpus aan de hand van het MO-principe enerzijds en het SM-principe anderzijds. Op die manier gaan we na of het mogelijk is om op basis van de structurele eigenschappen van de uitingen telkens de ML aan te duiden. Bovendien trachten we te achterhalen of de ML effectief overeenstemt met de niet-gemarkeerde code voor het interactietype. Op deze manier willen we het sociolinguïstische criterium dat Myers-Scotton (1993b) naar voren schuift om de ML te identificeren ook aan een toetsing onderwerpen. Dit maakt het ook mogelijk om het onderlinge verband tussen het MM en het MLF-model in de verf te zetten.

Het Frans en het Engels zijn beide SVO-talen (cf. (1) en (2)). Het Nederlands echter heeft een variabele woordvolgorde: SVO in de hoofdzin (met een verbale tangconstructie SvOV, zie (3)), VSO bij vooropgeplaatste bijwoordelijke bepalingen (cf. (4), (5) en (6)), en SOV in de bijzin (7), vgl.⁴⁸:

- (1) on a vu le château . the castle
- (2) I like to watch those big fashion shows on television
- (3) ja w’hebben al die bekende fresques gezien

⁴⁷ Concreet voor haar Welsh/Engels corpus merkt Deuchar (2006, 1998) hierbij op: “Overt subject-verb agreement in English is of course mostly limited to the verb *to be* and third person singular *-s* in the present tense of regular verbs. However, in Welsh synthetic verbs have a rich system of inflection for person and number [...] in agreement with optional pronouns”.

⁴⁸ De voorbeelden (1) - (5) zijn afkomstig uit ons onderzoekscorpus. (6) en (7) zijn daarentegen eigen voorbeelden.

- (4) ja want in de keuken zitten ze daar alsan préparations voor't restaurant te doen
- (5) en ondertussen gingen wulder lik geld gaan afhalen au supermarché
- (6) op zondag eet de man altijd een stuk taart
- (7) we zijn naar X gegaan, omdat Karel een taart had gebakken

Net als in de studie van Deuchar met het Welsh (VSO) en het Engels (SVO) kenmerken ook de talen van ons corpus zich dus niet in alle situaties door dezelfde “surface orders”. Door de typische volgordevariatie van het Nederlands in de bijzin en bij het voorop plaatsen van bijwoordelijke bepalingen zal in verschillende voorbeelden van ons corpus de ML dan ook kunnen worden aangeduid op basis van het MO-criterium. In veel andere gevallen zal het MO-principe echter geen uitsluitsel geven. Toch benadrukt Deuchar (2006) dat het ML-principe niet verworpen moet worden wanneer de ML in bepaalde gevallen geen uitsluitsel geeft, of concreet gesteld “if morpheme order is compatible with both languages and there are no relevant system morphemes in a clause” (p. 1992).

Het Frans onderscheidt zich bovendien van het Nederlands en het Engels door “the relative order of head and modifier within an NP” (ibid., 1993). Treffers-Daller (1991, 190) wijst er bijvoorbeeld op dat de meeste adjectieven in het Frans na het zelfstandig naamwoord geplaatst worden. Slechts een kleine groep adjectieven vinden we daarentegen steeds vóór het zelfstandig naamwoord terug. Volgens Wilmet (1986) zijn dit vooral (1) veel voorkomende adjectieven als *grand*, *petit*, *jeune*, *vieux*, *bon* en *mauvais* enerzijds en (2) monosyllabische adjectieven anderzijds. Het Engels karakteriseert zich daarentegen net als het Nederlands door zijn typisch Germaanse “head-last order for NPs” (Myers-Scotton, 1993b, 84): het bijvoeglijk naamwoord wordt in deze talen bijna altijd voor het zelfstandig naamwoord geplaatst.⁴⁹

In tegenstelling tot het Engels wordt het Frans ook gekenmerkt door “a rich system of inflection for person and number” (Deuchar, 2006, 1998) om de overeenkomst tussen het werkwoord en het onderwerp aan te tonen. Terwijl de “overt subject-verb agreement” zich in het Engels beperkt tot het werkwoord *to be* en de derde persoon enkelvoud *-s* in de tegenwoordige tijd van regelmatige werkwoorden, kent het Frans specifieke flexiemorfemen voor de meeste personen. Dit gegeven zal cruciaal zijn om de ML aan te duiden op basis van het SM-principe.

Voor elk voorbeeld wordt getracht de ML aan te duiden op basis van het MO- en het SM-criterium. De voorbeelden van het corpus worden daarna geklasseerd volgens het soort constituent waarbinnen de switch plaatsvindt.

⁴⁹ Buiten in minimale gevallen zoals Eng. *meaning proper*, *access to the temple proper*, *the variable imputed is an indicator of [...]*, enz.

6.1.1 ML + EL-constituenten

We hernemen even de definitie die Myers-Scotton (1993b, 77) voor ML + EL-constituenten naar voren schuift: “These typically consist of morphemes from both the ML and the EL. The prototypical ML + EL constituent contains a singly occurring EL lexeme in a frame of any number of ML morphemes”. Ook ons corpus bevat heel wat voorbeelden van dergelijke prototypische ML + EL-constituenten, waarin telkens een EL-inhoudsmorfeem op morfosyntactische wijze geïntegreerd wordt in een grotere matrixstructuur. Naast “singly occurring EL lexeme[s]” is het ook mogelijk om meerdere EL-morfemen binnen een ML + EL-constituent aan te treffen: Myers-Scotton (1993b, 78) verwijst hier o.a. naar de combinatie “modifier + noun”. Ook hiervan vinden we in ons onderzoekscorpus voorbeelden terug.

Veel van de volgende voorbeelden ondersteunen tevens het “Uniform Structure Principle” waarmee Myers-Scotton (2002, 8-9) postuleert dat de structuren van de ML steeds de voorkeur krijgen. Volgens Deuchar (2006, 1991) kan dit principe empirisch getoetst worden “by focussing on aspects of structure which may in the model be drawn from either the Matrix or the Embedded Language, but where a preference for Matrix Language elements is shown”. Zo zullen “early” systeem morfemen als lidwoorden, hoewel deze strikt genomen niet uitgesloten worden door de ML-hypothese, volgens dit principe bij voorkeur afkomstig zijn van de ML, aldus Deuchar (2006, 2003). In veel situaties worden EL-inhoudsmorfemen effectief voorafgegaan door een “early” systeem morfeem uit de ML. Zo ondersteunt ons corpus dus ook in zekere mate het “uniform structure principle” van Myers-Scotton.

6.1.1.1 *Code-switching in NPs*

6.1.1.1.1 *Identificatie van de ML op basis van het SM-principe*

In de onderstaande voorbeelden kon voor het identificeren van de ML enkel een beroep worden gedaan op het SM-principe: het is m.a.w. telkens enkel de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord die bepaalt welke taal de ML is. Omwille van het feit dat de woordvolgorde geen uitsluitel geeft, kan het MO-principe dan ook niet worden toegepast. Hieronder geven we twee frappante voorbeelden uit ons corpus, het eerste met het Frans en het tweede met het Nederlands als ML. In bijlage kunnen meer soortgelijke voorbeelden teruggevonden worden (cf. 6.1.1.1.1).

- **Situatie 1: Met Aileen**

Aileen : ben je suis elle euhm tout le monde euh parce que quand j'étais petit moi j'étais la plus vieille et moi j'étais son premier . sa première euh grandchild

Voor de conversatie waaruit dit fragment afkomstig is, was het Frans de niet-gemarkeerde code. In deze zin kan de ML enkel bepaald worden op basis van het SM-principe, of m.a.w. aan de hand van de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord. Het MO-principe kan in dit voorbeeld echter geen uitsluitel geven. De constituent [sa première *grandchild*] is een ML + EL-constituent, waarbij het Engelse inhoudsmorfeem wordt voorafgegaan door een Frans bezittelijk voornaamwoord en rangtelwoord.

- **Situatie 2 : Met Rita**

Rita : nin want ik draag nooit een **masque** .. tegen ‘n nouderdom .

In dit voorbeeld fungeert het Nederlands als ML. Omdat de morfeemvolgorde zowel strookt met het Nederlands als het Frans, is het opnieuw enkel het SM-principe dat uitsluitel biedt. De NP [een *masque* tegen ‘n ouderdom] is dan ook een ML + EL-constituent waarin het Franse inhoudsmorfeem *masque* in een Nederlandse matrixstructuur werd ingebed.

6.1.1.1.2 ML + EL-constituenten met EL “early” systeemmorfeem

In ML + EL-constituenten kunnen ook systeem morfemen van de EL voorkomen. Dit is echter niet altijd tegenstrijdig met het SM-principe. Dit geeft Myers-Scotton (2005, 273) zelf aan bij haar analyse van de zin “*Tus coworkers no tuvieron vacaciones todavía, verdad?*”. De NP [*tus coworkers*] is volgens haar analyse een “mixed constituent in an otherwise Spanish clause”. Het meervoudsmorfeem *-s* van *coworker-s* is volgens het 4-M-model een “early” systeemmorfeem. Volgens het SM-criterium zijn het echter enkel de “outsider late system morphemes” die steeds van de ML afkomstig moeten zijn. Zoals we reeds vermeldden in hoofdstuk 3 worden “early” systeem morfemen in het 4-M-model samen gegroepeerd met inhoudsmorfemen:

“They are both conceptually-activated, even though only content morphemes receive or assign thematic roles. [...] Their activation along with their content morpheme heads offers an explanation for the occasional appearance of EL early system morphemes with their Embedded Language heads in codeswitching corpora” (Myers-Scotton 2006, 207).

In sommige gevallen wordt het meervoud zowel door de ML als door de EL uitgedrukt. Myers-Scotton (ibid.) haalt het voorbeeld *lu-civilian-s* uit een Acholi-Engels corpus aan om dit te illustreren. In dit voorbeeld wordt het meervoud zowel door het ML (Acholi)-prefix *lu* als door het Engelse meervoudssuffix *-s* uitgedrukt. In andere gevallen, “only an EL plural affix appears in the surface structure of a mixed constituent; that is, the EL appears to be supplying the active marker of plurality” (ibid.). Dat is ook in verschillende voorbeelden van ons corpus het geval. In de onderstaande twee situaties drukt het Engelse suffix *-s* er het

meervoud uit. Voor meer voorbeelden van dit type verwijzen we naar het appendix (cf. 6.1.1.1.2).

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : mais moi je j'adore le français . vraiment . en fait je me suis réalisée que les fairy tales sont beaucoup plus jolies en français

In dit voorbeeld kan de ML enkel aangeduid worden op basis van de subject-werkwoord-congruentie. Het MO-principe geeft daarentegen net als in de voorbeelden onder 6.1.1.1.1 geen uitsluitel. Opvallend is wel dat *fairy tales* wordt ingeleid door het Franse lidwoord *les*. In het Engels zou het lidwoord echter achterwege blijven : “*In fact I realized that fairy tales are more beautiful in French*”. De NP [*les fairy tales*] is een ML + EL-constituent waarin het Engelse meervoudssuffix *-s* voorkomt. Het Frans was bovendien de niet-gemarkeerde code voor de conversatie waaruit bovenstaand fragment afkomstig is.

- **Situatie 2 : met Jana**

Jana : oui aussi . mais DOC c'est vraiment un quartier avec les plus grandes houses du monde ..

Ook in dit voorbeeld kan het MO-criterium niet worden toegepast. Enkel op basis van het SM-principe kan het Frans als de ML worden aangeduid. De NP [un quartier avec les plus grandes houses du monde] is een ML + EL-constituent waarin het EL-inhoudsmorfeem (met meervoudssuffix *-s*) *houses* werd ingebed.

6.1.1.1.3 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

In de volgende voorbeelden kan de ML telkens worden aangeduid op basis van de congruentie tussen het werkwoord en het onderwerp enerzijds en de morfeemvolgorde binnen de zin anderzijds. Zowel het SM- als het MO-principe kunnen dus m.a.w. worden toegepast.

- **Situatie 1: Met Rita**

Rita: ja w'hebben al die bekende fresques gezien . allemaal

In dit voorbeeld zien we aan de hand van de morfeemvolgorde duidelijk dat het Nederlands als ML fungeert. Het bijvoeglijk voornaamwoord *bekende* wordt namelijk voor het Franse substantief *fresques* geplaatst. In het Frans zouden we het equivalente adjectief na het substantief terugvinden. Ook op basis van het SM-principe zien we dat het Nederlands de ML is. De NP [al die bekende fresques] is een ML + EL-constituent waarin een Frans inhoudsmorfeem door een Nederlandse “quantifier” en aanwijzend voornaamwoord word ingeleid.

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita: ja want in de keuken zitten ze daar alsan préparations voor 't restaurant te doen . en dan moeje gewoon maar luisteren . ze gaan da echt nie erg vinden ..

Het Nederlands is in dit voorbeeld zonder enige twijfel de ML. Dit kunnen we stellen op basis van het SM- en het MO-principe. De morfeemvolgorde is typisch voor het Nederlands. Het vooraanplaatsen van de bijwoordelijke plaatsbepaling [in de keuken] heeft de inversie

van het onderwerp en het werkwoord als gevolg. Dit is zoals vermeld (cf. 6.1) een typische eigenschap van het Nederlands. De NP [*préparations* voor 't restaurant] is bijgevolg een ML+ EL-constituent. In het MLF-model zou *préparations* bovendien als een “bare form” bestempeld worden: “Entirely predictable are those which are bare because they are missing EL system morphemes: i.e. the EL requires a system morpheme (e.g. a specifier), but the ML does not” (Myers-Scotton, 1993b, 112). Volgens de regels van het Nederlands is een determiner (lidwoord, ...) niet nodig. In het Frans, de EL, zou dit echter noodzakelijk zijn: “*oui, parce que dans la cuisine, ils sont toujours là en train de faire des préparations pour le restaurant*”.

- **Situatie 3: Met Elien, Jana**

Jana : non . juste un peu comme .. un petit bobo ... non mais ma copine elle est vraiment
comme ((unint)) moi j'ai jamais eu un truc d'une mark exclusive

Elien : mais c'est un vrai ou c'est-

Jana : oui oui oui .. mais elle est comme ça .. c'est vraiment pas moi vraiment

Elien : c'est ta cousine en Namibie ?

Jana : hm . je suis vraiment pas comme ça . avec les . **marques** . tout le reste est de H&M et
euhm

Voor deze conversatie was het Frans de niet-gemarkeerde code. Het Frans fungeert in dit voorbeeld tevens als de ML: dit zien we zowel aan de congruentie tussen het werkwoord en het onderwerp als aan de morfeemvolgorde. Binnenin de NP [un truc d'une *mark exclusive*] wordt het Engelse adjectief *exclusive* namelijk achter het Engelse substantief *mark* geplaatst. [*Mark exclusive*] is geen intern EL island aangezien het niet wordt gekenmerkt door de typische “adjective-noun”-volgorde van het Engels. De NP [un truc d'une *mark exclusive*] is een ML + EL-constituent waar een Engels substantief en adjectief volgens de Franse morfeemvolgorde ingebed worden. We wijzen erop dat dit het enige voorbeeld is waarin dit voorkomt. In andere situaties waarin zowel een substantief als een adjectief van de EL gebruikt worden, zullen we zien dat deze meestal een (intern) EL island vormen. Ook Myers-Scotton (1993b, 84) geeft aan dat dergelijke voorbeelden eerder zeldzaam zijn: “Much rarer are cases of two EL morphemes which are not EL islands, but rather parts of ML + EL constituents. They are so identified by the fact that they follow ML morpheme order”. Bovendien toont de context aan dat *mark* geen “borrowed form” is aangezien Jana even later ook het Franse equivalent *marque* gebruikt.

6.1.1.2 ML + EL-constituenten met interne EL islands

Zoals we in hoofdstuk 3 (cf. 3.4.2.2) hebben uitgelegd, kunnen EL islands deel uitmaken van een grotere ML + EL-constituent. Callahan (2002, 4) schrijft dat de meest typische voorbeelden van dergelijke constituenten met interne EL islands zijn opgebouwd uit een “determiner from the ML and an NP from the EL”. Daarbij haalt ze gemixte constituenten als “[tu (chicken curry sandwich)]” en “[the (Rosario de un conocido)]” (4) uit haar Spaans-Engels corpus aan als voorbeelden. Ook in ons onderzoekscorpus vonden we talrijke illustraties van dergelijke interne EL islands terug. Hieronder geven we daarvan enkele voorbeelden weer. Voor meer situaties verwijzen we opnieuw naar het appendix (cf. 6.1.1.2).

6.1.1.2.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Elien, Jana en Sofie**

Jana : non mais c'est vraiment . ils ont gagné comme . more than thousand euros ou quelque chose comme ça

Voor deze conversatie was het Frans de niet-gemarkeerde code. Het is enkel op basis van de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord dat we het Frans als de ML kunnen aanduiden. Het MO-principe geeft geen uitsluitel. [*More than thousand euros*] is een intern EL island dat deel uitmaakt van de gemixte constituent [*comme more than thousand euros ou quelque chose comme ça*].

- **Situatie 2: Met Elien**

Elien : euhm il y a toutes les régions de scatchclub c'est avec members only

In deze zin is het Frans de ML. Dit kunnen we zonder meer stellen op basis van het SM-principe. Het MO-principe geeft echter opnieuw geen uitsluitel. De PP [*avec members only*] is een ML + EL-constituent met daarin het interne EL island [*members only*]. Dit is interessant aangezien het hier om een redelijk geijkte uitdrukking in het Engels gaat. Vandaar dat dit voorbeeld in zeker zin de “EL hierarchy”-hypothese van Myers-Scotton illustreert. Volgens deze hypothese zijn dergelijke uitdrukkingen namelijk grote kanshebbers om als (intern) EL island gerealiseerd te worden.

- **Situatie 3: Met Aileen**

Aileen : le professeur est devenu malade et il n'y avait pas assez de personnes qui sont inscrites dans le cours donc j'ai eu comme un independent study

Het Frans fungeert in dit voorbeeld als de ML. Dit zien we op basis van de subject-werkwoordcongruentie. Het MO-principe geeft opnieuw geen uitsluitel. Zoals we zagen in hoofdstuk 5 was het Frans voor de conversatie waaruit dit fragment afkomstig is de niet-gemarkeerde code. [*Independent study*] is een voorbeeld van een intern EL island dat deel uitmaakt van de ML + EL-constituent [*comme un independent study*]. Het gaat hier om een intern EL island met de typische “head-last”-volgorde van het Engels. In het Frans zou het adjectief *indépendant* namelijk na het substantief geplaatst worden. Dit voorbeeld ondersteunt de “EL island trigger”-hypothese van Myers-Scotton: door het feit dat het Engelse adjectief *independent* voor het substantief geplaatst wordt en de morfeemvolgorde van de Franse ML op die manier ‘geschonden’ wordt, is het interne EL island als het ware noodzakelijk; een zin als “*donc j'ai eu comme un independent étude*” zou onmogelijk zijn en een tegenvoorbeeld van het MLF-model. Ondanks het feit dat het EL island intern de volgorde van de EL vertoont, wordt het in de grotere ML + EL-constituent echter wel mooi ingebed op een plaats “dictated by the ML” (MacSwan, 2005, 8).

Voorbeelden als “*un independent study*”, “*avec un accent american*” (cf. situatie 1, 6.1.1.3.3) en “*dans les embassies étrangères*” (cf. situatie 1, 6.1.1.3.2) werden met het “equivalence constraint” van Poplack en collega's lang als onmogelijk beschouwd. In hoofdstuk 2 vermeldden we al dat CS volgens deze “constraint” onmogelijk is daar waar de juxtapositie van elementen uit beide talen niet beantwoordt aan de syntaxis van één van de talen in kwestie. Zoals Treffers-Daller (1991, 181-182) aangeeft impliceert deze constraint dan ook “that switching between adjective and noun is only possible when the order of adjective and

noun is the same in both languages”. Dit werd echter door verschillende CS-onderzoekers aan de hand van talrijke tegenvoorbeelden (cf. 2.2.1) in twijfel getrokken. De hierboven geciteerde voorbeelden uit ons onderzoekscorpus ontkrachten eveneens de validiteit van het “equivalence constraint”.

- **Situatie 4: Met Annie en Laurence**

Laurence : ja een inwendige bloeding

Annie : ah ma ja van zijn zenuwen

Laurence: ja ma ie moe geopereerd worden 't is serieus zu

Annie: quoi?

Laurence: ja 't is een hémorragie interne .. ja z'int gezeid vanmorgen in't nieuws . en 't is redelijk ernstig hoor

Dit voorbeeld is volledig analoog aan de voorgaande situatie, met dat verschil dat het Nederlands hier als ML fungeert. Dit kunnen we enkel stellen op basis van het SM-principe. Op basis van de morfeemvolgorde kan het MO-principe namelijk opnieuw geen uitsluitel geven. De NP [een *hémorragie interne*] is een gemixte constituent met daarin het intern EL island [*hémorragie interne*]. Dit interne EL island kenmerkt zich door de typische “head-first”-volgorde van het Frans. We merken ook op dat Laurence net ervoor het Nederlandse equivalent *een inwendige bloeding* gebruikte.

6.1.1.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : je vais pas dire . oui si tu veux le new ipod . tu peux l'avoir tout de suite hein . si c'est une occasion spéciale . oui peut-être quand j'aurai de l'argent

In dit voorbeeld duiden zowel het SM- als het MO-principe het Frans als de ML aan. De morfeemvolgorde, waarbij het clitische voornaamwoord *le* in de hoofdzin voor de infinitief *avoir* geplaatst wordt is typisch voor het Frans. Het Frans staat eveneens in voor de subject-werkwoordcongruentie. Het Frans was bovendien de niet-gemarkeerde code voor de conversatie waaruit dit voorbeeld een fragment weergeeft. De NP [*le new ipod*] is een ML + EL-constituent met binnenin het interne EL island [*new ipod*].

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita: ja en ik kanne nie zo goed tekenen .. ik make ventjes met la lettre G

Op basis van het SM- en het MO-criterium zien we dat het Nederlands binnen deze zin als ML fungeert. In tegenstelling tot het Nederlands zou het Frans een beroep moeten doen op het lexeem *petit* – dat op zijn beurt voor het zelfstandig naamwoord zou worden geplaatst – om het verkleinwoord uit te drukken. De NP [ventjes met *la lettre G*] is een ML + EL-constituent waarvan het interne EL island [*la lettre G*] deel uitmaakt.

- **Situatie 3: Met Aurélie en Rita**

Rita: zeg zaterdagavond . om u efkes t'onderbreken é eu::hm diene:: . diene gast die eu: in les années soixante veel fotografie gedaan heeft van Marilyn Monroe en al ..

Ook in deze zin zien we op basis van het SM- en het MO-criterium dat het Nederlands er als ML fungeert. De morfeemvolgorde binnen de zin is typisch voor het Nederlands: het lijdend voorwerp [veel fotografie] vinden we in deze zin (SOV) terug op een plaats die in het Frans onmogelijk zou zijn (*ce type qui dans les années soixante beaucoup de photographie a fait). De PP [in *les années soixante*] is een gemixte constituent met binnenin het interne EL island [*les années soixante*].

6.1.1.3 Code-switching in PPs

6.1.1.3.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Elien en Jana**

Jana : c'est juste quand j'étais là parce que j'étais vraiment *dans cette culture* ((Engels)) –là .. moi j'étais la seule avec une autre *culture* ((Frans)) et ce . ça m'a vraiment fait comprendre . pourquoi

Voor deze gesprekssituatie was het Frans de niet-gemarkeerde code. Op basis van het SM-principe zien we dat het daarnaast ook de ML is in dit voorbeeld. Het MO-principe kan hier echter geen uitsluitel geven aangezien de morfeemvolgorde zowel typisch is voor het Frans als voor het Engels. De PP [dans cette *culture*-là] is een gemixte constituent met één enkel EL-inhoudsmorfeem (*culture*). Opmerkelijk is ook dat Jana de eerste keer de Engelse term *culture* ([kʌltʃə]) en erna het Franse lexeem *culture* ([kyltyr]) gebruikt. We verwijzen opnieuw naar de bijlage (cf. 6.1.1.3.1) voor meer gelijkaardige voorbeelden.

6.1.1.3.2 ML + EL-constituenten met EL “early” systeemmorfeem

- **Situatie 1: Met Elien en Jana**

Jana : oui et il y a beaucoup de réceptions *dans les ambassies étrangères*

In dit voorbeeld kan het Frans op basis van het MO-principe als de ML worden aangeduid. We zien namelijk hoe de PP [dans les *ambassies étrangères*] aan de typisch Franse morfeemvolgorde beantwoordt: het bijvoeglijk naamwoord *étrangères* wordt na het substantief geplaatst. Het SM-principe kan hier niet worden toegepast omwille van het feit dat in het onveranderlijke *il y a* niet echt van een subject-werkwoordcongruentie sprake is. De PP [dans les *ambassies étrangères*] is dan ook een ML + EL-constituent waarin het Engelse inhoudsmorfeem *ambassies* in de Franse structuur werd ingebed. Ook Myers-Scotton (1993b, 84) vond in haar corpus voorbeelden terug van ML + EL-constituenten, bestaande uit “an EL head with an ML modifier”. Zoals we in de analyse van voorgaande situaties al aangaven sluit het SM-principe het voorkomen van “early” systeem morfemen (zoals het meervoud-suffix -s) in ML + EL-constituenten niet uit. Het Frans was bovendien de niet-gemarkeerde code voor de conversatie waaruit dit fragment afkomstig is.

6.1.1.3.3 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Aileen**

Aileen : il devrait avoir plus de gens qui peuvent assez bien maîtriser le français, il y en a plusieurs qui ont qui parlent comme *tu sais avec un accent american* ((Aileen spreekt dit laatste woord, net zoals « tu sais » en « quand ils parlent français » ook op een typisch Amerikaanse manier uit)) *quand ils parlent français* et c'est comme ça

Het Frans was voor de conversatie waaruit dit fragment afkomstig is de niet-gemarkeerde code. Zowel het MO-principe als het SM-principe duiden het Frans in dit voorbeeld ook aan als de ML. Het is het Frans dat de morfeemvolgorde bepaalt. Dit is heel duidelijk in de PP [avec un *accent american*]: het Engelse adjectief *american* wordt na het Franse substantief *accent* geplaatst. Op deze manier wordt de typische “noun-adjective”-volgorde van het Frans gerespecteerd en kan deze taal op basis van het MO-principe als de ML worden aangeduid. Zoals we reeds aangaven bij de analyse van situatie 3 in 6.1.1.2.1 werd een consituent als [avec un *accent american*] met het “equivalence constraint” van Poplack in de CS-literatuur lang als onmogelijk bestempeld.

- **Situatie 2: Met Jana**

Jana : en fait . je comprends pas pourquoi ils laissent pas ouverte tout le temps parce que ça pourrait être vraiment une salle parfaite pour socialize et pour –

Het Frans is in dit voorbeeld naast de niet-gemarkeerde code ook de ML op basis van het SM- en het MO-principe. De morfeemvolgorde in de zin is namelijk typisch voor het Frans. We zien dat het adjectief *parfaite*, conform de “head-first”-volgorde van het Frans, na het substantief *salle* geplaatst wordt. De PP [pour *socialize* et pour –] is een ML + EL-constituent waarin de plaats van de Franse infinitief door het Engelse *socialize* werd ingenomen. Voor meer voorbeelden van dit type (waarbij de ML op basis van het MO- én het SM-principe geïdentificeerd kan worden) verwijzen we naar het appendix (cf. 6.1.1.3.3).

6.1.1.4 ML + EL-constituent : Bijwoord (ML) + Adjectief (EL)

Myers-Scotton (1993b, 84) vond in haar corpus ook ML + EL-constituenten terug bestaande uit een bijwoord uit de ML enerzijds en een adjectief uit de EL anderzijds. In het MLF-model worden bijwoorden als systeemvormen beschouwd: “Adverbs are also system morphemes, since they pick out individuals across variables” (129). Ook ons onderzoekscorpus bevat een aantal voorbeelden van ML + EL-constituenten waarbij een bijvoeglijk naamwoord uit de EL vooraf wordt gegaan door een bijwoord uit de ML. Belangrijk is wel dat zowel het Frans als het Engels/Nederlands hier dezelfde morfeemvolgorde hebben: in deze talen wordt het bijwoord namelijk steeds voor het adjectief geplaatst. Concreet gaat het in zo goed als alle voorbeelden van ons corpus om bijwoorden als *très*, *trop*, *plus*, *vraiment*, *assez*, etc. uit het Frans en *vree* (zeer) en *zodanig* uit het Vlaams en Nederlands. Opvallend is ook dat het in alle voorbeelden om predicatief gebruikte adjectieven gaat.

6.1.1.4.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

Met uitzondering van één voorbeeld kon de ML in deze situaties telkens enkel op basis van het SM-principe bepaald worden. Hieronder geven we één voorbeeld met het Frans en twee met het Nederlands als ML. Andere voorbeelden kunnen in bijlage (cf. 6.1.1.4.1) teruggevonden worden.

- **Situatie 1 : Met Jana**

Jana : en fait c'était drôle parce que l'autre .. en Namibie tout le monde est vraiment homophob

In dit voorbeeld staat het Frans in voor de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord. Vandaar dat we het Frans als de ML kunnen beschouwen. Het MO-principe geeft echter geen uitsluitel. Het Frans was bovendien de niet-gemarkeerde code voor de conversatie waaruit deze zin afkomstig is. De AP [*vraiment homophob*] is dan ook een ML + EL-constituent waar een EL-inhoudsmorfeem door een ML-systeemmorfeem wordt ingeleid.

- **Situatie 2: met Aurélie**

Aurélie: kga mij ier echt zeer doen .. amai . ie is vree moux zu .. ma das nie erg .. tis hoe dat smaakt

In dit voorbeeld neemt het Nederlands de rol van ML op zich. Dit zien we opnieuw enkel op basis van het SM-principe, aan de hand van het MO-principe is het niet mogelijk om dit te bevestigen. De AP [*vree moux*] is een ML + EL-constituent, opgebouwd uit het Nederlandse bijwoord *vree* en het Franse adjectief en dus inhoudsmorfeem *moux*.

- **Situatie 3: Met Rita**

Rita: ja ma 'k was zodanig en colère . amaja da is veel te ingewikkeld . ge moet op vier verschillende dingen duwen voorn da je kunt berichtjes sturen

Ook in dit voorbeeld kan het Nederlands enkel op basis van de congruentie tussen het subject en het werkwoord als de ML worden aangeduid. Op basis van de morfeemvolgorde is het echter niet mogelijk om dit met zekerheid te bevestigen aangezien we in het Frans dezelfde volgorde zouden aantreffen. De groep [*zodanig en colère*] is een gemixte constituent ingeleid door het Nederlandse bijwoord *zodanig*. *En colère* hebben we niet als een intern EL island beschouwd aangezien deze combinatie in het Frans duidelijk gelexicaliseerd is.⁵⁰

6.1.1.4.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Laurence**

Laurence : ja . awel da'k het nie weet . dus ge zout beter op de tafel staan want de die is nu redelijk stevig want il y en a beaucoup ici qui sont pas très stevig . hé moetje ja voilà c'est ça

Zoals we zullen zien in 6.2 worden de conversaties met Annie en Laurence als gesprekspartners gekenmerkt door de frequente "turnovers" in de ML. In deze zin fungeert het Frans als ML. Dit zien we op basis van zowel het SM- als het MO-criterium. De morfeemvolgorde binnen de zin, waarbij de constituent die als gezegde fungeert achteraan geplaatst wordt, is namelijk typisch voor het Frans. In het Nederlands zou dit in deze zin echter onmogelijk zijn (*er zijn er hier veel die niet zijn zeer stevig). De AP [*très stevig*] is dan ook een ML + EL-

⁵⁰ Hiervoor baseerden we ons opnieuw op wat in *Le Petit Robert* vermeld staat.

constituent waarin het Nederlandse adjectief *stevig* op een predicatieve positie in de Franse matrixstructuur werd ingebed.

6.1.1.5 “Code-switching and VPs” (Myers-Scotton, 1993b, 87)

- **Situatie 1: met Aileen**

Aileen : il marchait et il a enlevé son pantalon .. et il a euh jerk off in front of her

Zoals we in hoofdstuk 5 (cf. 5.3.4, situatie 1) aangaven, was het Frans voor de conversatie waaruit dit fragment afkomstig is de niet-gemarkeerde code. Het Frans kan enkel op basis van het SM-principe als de ML worden aangeduid. De Engelse infinitief *jerk (off)* wordt in het MLF-model als een “bare form” bestempeld: “Using bare forms, EL morphemes without inflections, or modifying function words from either language, is a common strategy” (Myers-Scotton, 1993b, 112). Volgens Myers-Scotton kunnen dergelijke ‘bare forms’ een soort van strategie zijn om “clashes between ML and EL morpheme order” (ibid.) te vermijden. In deze zin is het het Franse hulpwerkwoord *avoir* dat de persoon, de tijd en modus uitdrukt. De Engelse infinitief *jerk (off)* staat echter enkel in voor de semantische invulling. Het gaat hier zonder twijfel om een ‘bare form’ aangezien bepaalde ML-systeemvormen ontbreken.⁵¹ Concreet gaat het om de typisch Franse “participe passé”-uitgang die afwezig is. In het Frans zou de aanwezigheid hiervan duidelijk hoorbaar zijn (*il s’est branlé*).

- **Situatie 2: Met Aileen**

Aileen : on a parlé pour deux heures de n’importe quoi et la prochaine journée on est parti hiking donc je pense . il était supersympa donc je pense que ... il va se souvenir de moi

Op basis van het SM-principe zien we dat het Frans in deze zin de ML is. Het MO-criterium kan hier echter niet worden toegepast. Het Frans was voor deze conversatie bovendien de niet-gemarkeerde code. Dit voorbeeld zou volgens Myers-Scotton (1993b, 109) een tegenvoorbeeld zijn van het SM-principe, zoals het aanvankelijk geformuleerd werd in 1993: “If examples occurred in the Nairobi corpus of Swahili or English nouns or verbs inflected with English affixes, or with English specifiers, these would falsify the System Morpheme Principle”. We treffen in dit voorbeeld namelijk de “gerund”-vorm (met suffix *-ing*) van het werkwoord *hike* aan. Met het introduceren van het 4-M-model en de aanpassing van het SM-principe is dit voorbeeld echter wel mogelijk volgens het MLF-model. Het “outsider” systeemmorfeem, of m.a.w. het morfeem dat instaat voor de congruentie tussen het werkwoord en het onderwerp, is namelijk afkomstig van de ML.

- **Situatie 3: Met Jana**

Jana : ah tu . tu es en train de record toute la conversation hein .. donc quand je dis quelque chose de méchant .. après tu pourras le montrer à tout le monde

Voor de conversatie met Elien, Jana en Sofie waaruit dit fragment afkomstig is, was het Frans de niet-gemarkeerde code. Op basis van het SM-principe kunnen we het Frans aanduiden als de ML. In de constructie “*être en train de X*” wordt X normaal gezien ingevuld

⁵¹ Cf. Myers-Scotton (1993b, 112): “A full discussion of bare forms necessarily would distinguish between those forms which are bare because they are lacking ML system morphemes and those which would occur with no obligatory system morphemes even in a monolingual EL utterance”.

door een Franse infinitief. In dit voorbeeld gaat het echter om een infinitief uit het Engels (*record*). Het Frans is dus de taal die het aspect van het werkwoord uitdrukt, de Engelse infinitief vult de constructie alleen semantisch aan.

- **Situatie 4: Met Jana**

Jana : oui .. ça va juste grandir ici .. mais euh le reste va rester exactement comme ça tandis qu'avec le vernis normal ça va disappear et euh avec ce gel . ça reste ..

Ook in dit voorbeeld zien we enkel op basis van het SM-principe dat het Frans de rol van ML vervult. Bovendien was het Frans de niet-gemarkeerde taal voor deze conversatie met Elien en Jana als gesprekspartners. Net als in de vorige situatie neemt een Engelse infinitief in de samengestelde werkwoordsvorm de plaats in van zijn tegenhanger uit de ML (*ça va disparaître*). Het is het Franse hulpwerkwoord *va* dat de persoon, de tijd en de modus van het werkwoord uitdrukt. De infinitief vervult ook hier een louter semantische functie.

6.1.2 EL Islands

Myers-Scotton (1993b, 78) definieert “EL islands” als constituenten die in tegenstelling tot “ML islands” volledig zijn opgebouwd uit EL-morfemen. Bovendien moeten ze welgevormd zijn volgens de grammaticale regels van diezelfde EL. Dit houdt o.m. in dat het de EL is die de morfeemvolgorde bepaalt in deze constituenten en niet de ML. Belangrijk is wel dat EL islands, aldus Jake, Myers-Scotton en Gross (2002, 77), ingebed worden op plaatsen “projected by the ML, following the Morpheme Order Principle”. Hoewel intern onderhevig aan de regels van de EL, worden EL islands volgens Myers-Scotton en collega’s dus zodanig ingebed in de “bilingual clause” dat de “surface order” van de ML gerespecteerd blijft: “As constituents of the larger bilingual CP, EL islands must occur in the bilingual clause according to ML well-formedness conditions” (Jake, Myers-Scotton en Gross, 2005, 272). Of zoals MacSwan (2005, 8) het in zijn overzicht van het MLF-model verwoordt, “an EL island [...] must remain true to the Morpheme Order Principle (that is, its position within the utterance must be dictated by the ML)”.

Myers-Scotton (1993b, 83-84) schrijft dat veel van de EL islands in haar corpus vaak uit een “quantifier and a noun” bestonden: “These cases are accounted for under the EL Island Trigger Hypothesis, which requires a constituent to be entirely in the EL when it includes an EL system morpheme (as in the case with quantifiers)” (p. 84). Ook in ons corpus vinden we heel wat voorbeelden van EL-constituenten (islands) terug die bestaan uit een determiner/“quantifier” en een zelfstandig naamwoord uit de EL. De voorbeelden worden hieronder geklasseerd volgens de grammaticale functie die de EL-constituent in de zin vervult. Op die manier willen we ook nagaan in welke mate ons corpus de “EL Hierarchy”-hypothese van Myers-Scotton ondersteunt. Zij postuleert namelijk dat “[t]he more peripheral

a constituent is to the theta-grid of the sentence (to its main arguments), the freer it is to appear as an EL island” (1993b, 144). Bovendien zouden ook geijkte uitdrukkingen van de EL grotere kanshebbers zijn om als EL island gerealiseerd te worden. We gaan na of onze bevindingen deze hypothesen empirisch ondersteunen.

6.1.2.1 EL-constituent als gezegde

6.1.2.1.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Seamas en Sofie**

Sofie : mais franchement regarde .. c’est comme un pasteur . et nous sommes les moutons
Seamas : ah non . moi je suis **the good shepherd** ((lacht))

Het Frans was voor deze conversatie de niet-gemarkeerde code. Met behulp van het SM-principe kunnen we zonder enige twijfel het Frans aanduiden als de ML. Het MO-principe geeft echter geen uitsluitel. De constituent [*the good shepherd*] is een EL island, gekenmerkt door de typisch Engelse “head-last”-volgorde. Ook in het Frans worden bepaalde adjectieven voor het substantief geplaatst: het bijvoeglijk naamwoord *bon* is er daar één van. Vandaar dat de volgorde binnen deze EL-constituent hier ook overeenstemt met de volgorde van de ML, het Frans (*le bon pasteur*). We verwijzen naar het appendix (cf. 6.1.2.1.1) voor meer voorbeelden van dit type.

- **Situatie 2: Met Laurence**

Laurence : ja maar ’k zou da nu nier weer daar van doen wi .. maar ze zijn wel **pas mal rétrécies** quand même hein

Ook in deze zin kan het Nederlands enkel op basis van de subject-werkwoordcongruentie als de ML worden aangeduid. De groep [*pas mal rétrécies*] is een EL island dat volledig uit EL-morfemen bestaat. De werkwoordsvorm (*rétrécies*) wordt hier als een predicatief adjectief gebruikt. Het EL island fungeert als gezegde wij het koppelwerkwoord *zijn*.

6.1.2.1.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Rita**

Rita: win der ook nog maar ene keer geweest zu maar enfin eu::h daar in de streek is ’t echt wel **une curiosité typique** ja .. en tis echt nie verre van Aix

Op basis van het SM-principe kan het Nederlands in dit voorbeeld als de ML worden aangeduid. De morfeemvolgorde in de zin bevestigt dit: door het feit dat de bijwoordelijke plaatsbepaling [daar in de streek] vooraan in de zin geplaatst wordt, krijgen we een inversie van het onderwerp en het werkwoord. Zowel het MO- als het SM-principe duiden dus het Nederlands aan als de ML. De groep [*une curiosité typique*] is daarom in deze zin een EL island waarin zowel het systeem- (*une*) als de inhoudsmorfemen (*curiosité; typique*) van het Frans, de EL, afkomstig zijn. Deze constituent vertoont de typische “head-first”- volgorde van het Frans.

6.1.2.2 EL-constituenten met de functie van bijwoordelijke bepaling

6.1.2.2.1 Bijwoordelijke bepalingen van plaats

6.1.2.2.1.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: met Aileen**

Aileen : il marchait et il a enlevé son pantalon .. et il a euh jerk off **in front of her**

Voor de analyse van dit voorbeeld verwijzen we opnieuw naar situatie 1 onder 6.1.1.5. Het Frans werd er als de ML aangeduid en was tevens de niet-gemarkeerde code voor deze conversatie. De PP [*in front of her*] is dan ook een EL island dat volledig uit morfemen van het Engels, de EL, is opgebouwd. De groep fungeert als bijwoordelijke bepaling van plaats binnenin de zin.

- **Situatie 2: Met Laurence**

Laurence : bon, leg ik aar een beetje **dans la cuisine** of wa doe'k ? ... on se sait pas hein ma petite puce

Op basis van het SM-principe kan het Nederlands in deze zin als de ML worden aangeduid. Net als in de vorige situatie kan het MO-criterium niet worden toegepast. Met het Nederlands als ML is de bijwoordelijke bepaling van plaats [*dans la cuisine*] een EL island waarin zowel het systeem- (*la*) als de inhoudsmorfemen (*dans; cuisine*) van het Frans, de EL, afkomstig zijn. Voor meer soortgelijke voorbeelden verwijzen we naar de bijlage (cf. 6.1.2.2.1.1).

6.1.2.2.1.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Aurélie, Rita en Wouter**

Rita: veel lager? . Spanje .. mo ze zeggen alsan da als je **en Flandres** bijvoorbeeld studeert da je altijd veel verder kunt geraken dan da je in andere landen of in de Walen of een twadde gaat euh .. studeert

Het Nederlands is in deze zin de ML. Dit kunnen we stellen op basis van het SM-principe. Ook de morfeemvolgorde is typisch voor het Nederlands. In het Frans zou het namelijk onmogelijk zijn de PP [*en Flandres*] voor het vervoegde werkwoord te plaatsen: **mais ils disent toujours que si tu en Flandres étudies [...]*. De bijwoordelijke bepaling van plaats [*en Flandres*] is dan ook een EL island dat volledig uit EL-morfemen bestaat.

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita: in geel peis ik . ma **à l'intérieur** is't zeker geel

Op basis van het MO- en het SM-criterium zien we dat het Nederlands in deze zin als ML fungeert. Door het feit dat de bijwoordelijke bepaling van plaats [*à l'intérieur*] vooraan staat, vond er een inversie van het onderwerp en het vervoegde werkwoord plaats. Dit is een typische eigenschap van het Nederlands. De PP [*à l'intérieur*] is dan ook een EL-constituent waarin zowel de systeem- als inhoudsmorfemen afkomstig zijn van het Frans, de EL in deze zin. Meer voorbeelden van dit type kunnen in het appendix onder 6.1.2.2.1.2 gevonden worden.

6.1.2.2.2 Bijwoordelijke bepalingen van tijd

6.1.2.2.2.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: met Jana**

Jana : mais c'est dimanche donc tout sera fermé **today**

Het Frans is in deze zin de ML. Dit blijkt uit de congruentie tussen het werkwoord en het onderwerp. Het MO-criterium kan in deze zin echter niet worden toegepast. Aangezien het EL-lexeem *today* de functie van bijwoordelijke tijdsbepaling vervult werd het hier ondergebracht. Het is echter onduidelijk hoe deze uit één lexeem bestaande constituent in het MLF-model zou worden genoemd. Volgens Boumans (1998, 41) kan het niet als een EL island geanalyseerd worden aangezien “all islands must be composed of at least two lexemes/morphemes in a hierarchical relationship” (Myers-Scotton, 1993b, 138). Hoe deze constituent dan wel geanalyseerd moet worden, is niet duidelijk. Ook Boumans (1998, 41) werd met soortgelijke gevallen⁵² geconfronteerd. Hij spreekt dan ook van een “flaw of the MLF model” (ibid.) en pleit voor de mogelijkheid om dergelijke “single morpheme constituents” als ML of EL islands te analyseren:

“Since EL islands may contain EL system morphemes, the possibility of single morpheme islands would create an escape hatch from the System Morpheme Principle”.

Hoewel dit het enige voorbeeld uit ons corpus is waarin we een dergelijke “single morpheme constituent” aantreffen, denken ook wij dat het opportuun zou zijn om dergelijke constituenten in het MLF-model onder de noemer van “islandhood” te plaatsen. Aangezien het niet duidelijk is hoe een constituent als *today* gezien kan worden als deel van een grotere ML + EL-constituent lijkt de uitbreiding van de definitie van islands m.a.w. de meest plausibele optie.

- **Situatie 2: Met Laurence**

Laurence : maar alé gauw . **il y a deux jours** . ie zag der vijvenzestig uit .

Deze zin is afkomstig uit een conversatie tussen Annie en Laurence. In “*il y a deux jours* . ie zag der vijvenzestig uit” is het eerste deel Frans, het tweede deel op het eerste gezicht Nederlands. Op basis van het SM-principe kan het Nederlands in deze zin als de ML worden aangeduid. De morfeemvolgorde binnen de zin is echter typisch voor het Frans. Het voorop plaatsen van de bijwoordelijke tijdsbepaling zou in het Nederlands namelijk de inversie van het onderwerp en het werkwoord veroorzaken (*zag ie*). Dit is in dit voorbeeld echter niet het geval. Bijgevolg bestaat er dan ook een zekere tegenstelling tussen het SM-principe en het MO-principe. Terwijl het Nederlands lexicaal gezien zeker als de ML fungeert (en de constituent [il y a deux jours] zo een EL island zou zijn), zien we dat de syntactische structuur van de zin Frans is.

6.1.2.2.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Annie en Laurence**

Annie : ja . **en été** is't daar vree warm é

⁵² Concreet gaat het over het volgende voorbeeld uit een Marokkaans Arabisch-Nederlands corpus: “gedda *kan ik niet* (tomorrow can I not)” (Boumans, 1998, 41).

Zowel het SM- als het MO-principe tonen aan dat het Nederlands de ML is in deze zin. De focalisatie van de tijdsbepaling [en été] zorgt voor een inversie van het onderwerp en het werkwoord. In tegenstelling tot het vorige voorbeeld vinden we hier dus wel de typische volgorde van het Nederlands terug. De PP [en été] is dan ook een EL island dat, zoals Myers-Scotton en collega's schrijven, ingebed wordt in de "surface order" van het Nederlands, de ML.

6.1.2.3 EL-constituent als lijdend voorwerp

6.1.2.3.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : non mais en fait j'étais la une fois avec Cinthya e:t .. parce que on peut y aller sur l'internet non .. ils ont **a wireless connection** là non ?

Het Frans was de niet-gemarkeerde taal voor de conversatie waaruit bovenstaand voorbeeld een fragment weergeeft. Op basis van het SM-principe kunnen we het Frans als de ML aanduiden. Aan de hand van de morfeemvolgorde is dit daarentegen niet mogelijk. Het MO-criterium geeft m.a.w. geen uitsluitsel. De NP [*a wireless connection*] is een EL island waarin zowel het systeem- (*a*) als de inhoudsmorfemen (*wireless; connection*) afkomstig zijn van de EL. Bovendien zien we dat in deze EL-constituent de typisch Engelse "head-last"-volgorde heerst. Dit is noodzakelijk aangezien de constituent anders niet welgevoemd zou zijn volgens de regels van de EL. Deze constituent wordt op zinsniveau ingebed in de Franse matrixstructuur. In bijlage (cf. 6.1.2.3.2) bevinden zich andere gelijkaardige situaties met het Frans als ML.

6.1.2.3.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Laurence**

Laurence : 'k ga ze keer twee secondjes pakken **la puce** ... ((tegen kindje) hé puce . et alors ?

In dit voorbeeld is het Nederlands de taal die instaat voor de morfosyntactische bouw van de zin. Dit tonen zowel het SM- als het MO-principe aan. Het Nederlands staat in voor de subject-werkwoordcongruentie en bepaalt er bovendien de woordvolgorde: in het Frans is het namelijk niet mogelijk om in de "futur proche" een tijdsbepaling tussen het vervoegde werkwoord *aller* en de daaropvolgende infinitief te plaatsen (*je vais la *pour deux secondes* prendre). In tegenstelling tot het Nederlands moet de bijwoordelijke bepaling van tijd ná het samengestelde werkwoord geplaatst worden. Het gedisloqueerde lijdend voorwerp [*la puce*] is dan ook een EL island, opgebouwd uit het Franse "early" systeemmorfeem *la* en het inhoudsmorfeem *puce*.

- **Situatie 2: Met Laurence**

Laurence : ze zijn hier voor een paar weken voor werken te doen . **des travaux publics ou quoi** en ze zeggen we komen ier zo graag omdat het hier zo simpel is en iedereen spreekt met ons

In deze zin fungeert het Nederlands als de ML. Eerst en vooral is de morfeemvolgorde binnen de zin typisch voor het Nederlands (waarbij de combinatie van *voor + te* infinitief kenmerkend is voor informeel Vlaams taalgebruik in bepaalde regio's). In de PP [voor werken te doen] wordt het substantief *werken* voor de infinitief geplaatst. In het Frans is dit

onmogelijk (*pour des travaux faire). Ook op basis van het SM-principe zien we dat het Nederlands de ML is. De NP [*des travaux publics ou quoi*] is dan ook een EL island dat volledig uit EL-morfemen bestaat.

6.1.2.4 EL-constituent : gedisloqueerd subject

6.1.2.4.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: met Elien**

Elien : bon ils ont eu des discussions mais à la fin elle a décédé donc . il est allé là-bas .. et **the monks** .. ils ont dit ah on a un message de ta femme .. un message de ta femme

Dit fragment komt uit een conversatie met Elien, Jana en Sofie als gesprekspartners. Het Frans was hiervoor de niet-gemarkeerde code. Op basis van het SM-principe zien we dat het Frans ook de ML is. In de zin waarin de switch voorkomt is het echter niet mogelijk om de ML aan te duiden op basis van de morfeemvolgorde. De NP [*the monks*], die de functie van gedisloqueerd onderwerp vervult, is een EL island. Zowel het inhouds- (*monk*) als de “early” systeemvormen (*the*; meervoudssuffix -s) zijn er afkomstig van het Engels, de EL in dit voorbeeld.

6.1.2.4.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Annie**

Annie : ja ma alles wa da interessant is . **les débats politiques** da begint ten tienen ten elven . ze willen 't publiek la masse doit avoir des choses comme . donc

In deze zin kan het Nederlands op basis van het SM- en het MO-principe als de ML worden aangeduid. De morfeemvolgorde binnenin het gedisloqueerde onderwerp, waarbij het gezegde *interessant* voor het koppelwerkwoord *is* geplaatst wordt, is enkel mogelijk in het Nederlands (*oui mais tout ce qui *intéressant est* [...]). De NP [*les débats politiques*] is dan ook een EL island waarin het adjectief in tegenstelling tot zijn Nederlandse equivalent een postnominale plaats inneemt.

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita : ze hebn allemaal een kaart ... en nu gaan de dingen opslaan é . **les abonnements**

Zowel het SM- als het MO-principe wijzen op het Nederlands als ML. De zin wordt gekenmerkt door een morfeemvolgorde die typisch is voor het Nederlands: de inversie van het onderwerp en het werkwoord, veroorzaakt door het vooraanplaatsen van het bijwoord *nu*, bestaat niet in het Frans. Het gedisloqueerde onderwerp [*les abonnements*] is dan ook een EL island dat volledig is opgebouwd uit morfemen van het Frans, de EL in deze zin.

6.2. 'Turnover' in de ML

Volgens Myers-Scotton (1993b, 70) kan de ML veranderen in sommige taalgemeenschappen waar CS zich manifesteert. Hiermee wil ze vooral onderstrepen dat het aanduiden van de ML in een conversatie een dynamisch gegeven kan zijn:

“The identity of the ML can change either synchronically or diachronically. Synchronically, a change within the same conversation is pos-

sible; an extreme case would be a change within the same sentence. Diachronically, a change may occur when the socio-political factors in the community promote some type of shift to an L2” (ibid.).

Myers-Scotton (ibid.) spreekt dan ook van “the possibility of a turnover in the ML”. In sommige taalgemeenschappen is zo’n omschakeling heel uitzonderlijk. In het Namibische corpus van Myers-Scotton komt het zelfs niet voor. Ook uit de onderzoekssetting van Aix-en-Provence zijn er nagenoeg geen voorbeelden waarin we een dergelijke omschakeling krijgen van de ML: het Frans was namelijk in bijna alle voorbeelden de ML. Zoals we in hoofdstuk 4 aangaven heeft dit ongetwijfeld te maken met het feit dat het Frans voor conversaties tussen de Erasmusstudenten zo goed als steeds de niet-gemarkeerde code was. Het waren echter vooral de conversaties tussen de proefpersonen Annie en Laurence (en in zekere mate ook die tussen Aurélie, Rita en Teddy) die gekenmerkt werden door de voortdurende ‘turnovers’ in de ML. In veel van deze situaties namen het Frans en het Nederlands de rol van ML m.a.w. voortdurend van elkaar over.

De talrijke voorbeelden die we hierboven bespraken toonden aan dat de ML heel vaak overeenstemt met de niet-gemarkeerde code voor een bepaald interactietype. Dit bevestigde in grote mate de stelling van Myers-Scotton (1993b, 72) dat “the ML is often the unmarked choice of solidarity-oriented activities for the speakers involved”. De ML is dan ook vaak, al is dit zeker niet noodzakelijk,⁵³ de L1 van de gesprekspartners. Voor de conversaties tussen Annie en Laurence, die beiden perfect tweetalig zijn, hadden zowel het Frans als het Nederlands een duidelijk niet-gemarkeerde status. Dat deze beide talen de rol van ML vervullen, is dan ook geen verrassing.

We vermeldden reeds dat een ‘turnover’ in de ML zowel plaats kan vinden tussen verschillende zinnen als binnenin de grenzen van éénzelfde zin. In verband met andere corpora schrijft Myers-Scotton (1993b, 71) dat “such intrasentential constituents are relatively few, compared with the intersentential switches”. Zoals we in de voorbeelden hieronder zullen zien gaat het ook in ons corpus in het grote merendeel van de gevallen om omschakelingen die plaatsvinden tussen verschillende zinnen. Vaak verandert de ML met de spreker in die zin dat we een andere ML krijgen wanneer één van de twee proefpersonen repliceert in een taal die verschilt van de taal waarmee hij/zij aangesproken werd. Het is echter ook mogelijk dat binnen één (langere) uiting van dezelfde spreker een ‘turnover’ in de ML plaatsvindt. In wat volgt bespreken we enkele frappante voorbeelden uit ons corpus. Voor meer situaties

⁵³ Denken we bijvoorbeeld aan de talrijke situaties met Jana of Aileen.

verwijzen we naar het appendix (cf. 6.2). De 'turn-over' wordt steeds cursief en onderstreept weergegeven.

- **Situatie 1: Met Annie en Laurence**

Annie : mais moi je regarde jusqu'à ((unint)) la nuit hein . 't wa were één vannacht

Laurence : azo zei Bruno gisteren mammie moet 'n beetje stoppen van zo late alsan naar tv te kijken .. 'k zegge moet ne keer kijken naar 'n anderen . dien gaat ier een beetje zeggen

Annie : mais il y a des choses intéressantes la nuit

Laurence : ma ik zou da ook kunnen é lange voor tv blijven liggen maja

Annie : ja ma alles wa da interessant is . **les débats politiques** da begint ten tienen ten elven . ze willen 't publiek la masse doit avoir des choses comme . donc

In deze situatie zien we hoe het Nederlands en het Frans de rol van ML van elkaar overnemen. Daarvoor kunnen we opnieuw telkens een beroep doen op het MO- en het SM-criterium. Daar waar het Nederlands in de eerste uiting van Laurence de ML is op basis van de verschillende congruenties tussen de subjecten en de werkwoordsvormen, zien we aan de morfeemvolgorde van Annies daaropvolgende zin dat het Frans er ontegensprekelijk als ML fungeert. In de eerste beurt van Annie zien we hoe het Frans de rol van ML van het Nederlands overneemt. Ook in de derde uiting van Annie krijgen we een gelijkaardige 'turnover': het Nederlands fungeert er aanvankelijk als ML. De NP [les débats politiques] is een EL island. De 'turnover' vindt bovendien steeds plaats op de grens tussen verschillende zinnen. Dit voorbeeld toont voorts aan hoe de ML kan veranderen met de spreker. Dit zien we duidelijk in de tweede beurt van Annie waar het Frans de ML is, terwijl dat in de voorgaande en de daaropvolgende beurt van Laurence het Nederlands is.

- **Situatie 2: Met Annie en Laurence**

Laurence: die toast Fontein . weet je gie nog comment on faisait?

Annie: nee . euh da was me mozzarella en des tomates .. c'était pas avec du fromage bleu et des tomates?

Laurence: eu::hm . mascarpone . c'était du mascarpone . 't was geen mozzarella . c'était du Mascarpone

Ook in dit korte fragment zien we hoe de rol van ML afwisselend door het Nederlands en het Frans wordt gespeeld. Net als in de vorige situatie vindt de 'turnover' meestal plaats op de grens tussen twee verschillende zinnen. Enkel in de eerste uiting van Laurence zien we hoe het Frans midden in de zin de rol van ML van het Nederlands overneemt. Terwijl het Nederlands in het eerste deel van de zin nog op basis van het SM-principe als ML kan worden aangeduid, staat het Frans in het tweede deel van de zin in voor de subject-werkwoordcongruentie. In de zin "nee da was me mozzarella en des tomates" is het Nederlands opnieuw de ML op basis van het SM-principe. De PP [me mozzarella en des tomates] is bijgevolg een ML + EL-constituent met binnenin het interne EL island *des tomates*.

- **Situatie 3: Met Annie en Laurence**

Annie : en de studenten . wa zeggen ze van Leterme? .. hebben z'hem graag of wadde

Laurence: ah ja en ie es in de kliniek ... tu sais qu'il est en clinique hein ?

Annie : pourquoi ?

Laurence : ja een inwendige bloeding

Annie: ah ma ja van zijn zenuwen

Laurence: ja ma ie moe geopereerd worden 't is serieus zu

Annie: quoi?

Laurence: ja 't is een **hémorragie interne** .. ja z'int gezeid vanmorgen in't nieuws . en 't is redelijk ernstig hoor

Annie: ja? ma diene man is tennen é .. ie is em tennen .. il n'a pas . il ne sait pas rebondir il n'a pas la parole facile . ie kan em nie verdedigen en oui . moi j'aime bien Leterme .. ik vinne nen man op zijn plaats maar euh .. il n'a pas ja .. pour les médias aussi hein . ça ne vas pas du tout avec les médias .. ie kan da nie an é

In deze situatie is het vooral de laatste uiting van Annie die in het oog springt aangezien met het begin van zo goed als elke nieuwe zin ook een 'turnover' in de ML gepaard gaat.

7. Conclusie

In deze studie werd CS zowel vanuit een sociolinguïstisch als een grammaticaal perspectief benaderd. Deze scriptie vertrok dan ook van een dubbele doelstelling: (1) Enerzijds werd aan de hand van een nieuw onderzoekscorpus nagegaan in welke mate de door Myers-Scotton (1988; 1993a) opgestelde classificatie van sociaal-psychologische motivaties voor CS universeel van toepassing is. (2) Anderzijds concentreerden we ons op de internstructurele eigenschappen van intrasentential CS. Daarbij werd getracht de belangrijkste aspecten van het MLF-model van Myers-Scotton (1993b) te toetsen aan de hand van een relevante sample van voorbeelden.

(1) Door het “Markedness Model” (MM), dat stelt dat alle “code choices” meer of minder gemarkeerd zijn, op CS toe te passen, slaagde Myers-Scotton (1988; 1993a) erin vier types CS te onderscheiden, namelijk: “sequential unmarked”, “unmarked”, “marked” en “exploratory” CS. Hoewel haar onderzoek voornamelijk gegevens uit een Afrikaanse onderzoekssetting omvatte, stelt ze toch dat de onderliggende principes van het taalfenomeen universeel geldend zouden zijn. Het hier doorgevoerde kleinschalige onderzoek, dat zich baseerde op taalgegevens uit een westerse onderzoekssetting, blijkt deze stelling op de meeste punten te ondersteunen. In hoofdstuk 5 kon het onderzoekscorpus namelijk duidelijk ingedeeld worden in het licht van Myers-Scotton’s toepassing van het MM op CS.

De criteria waarop Myers-Scotton (1988) zich baseert voor het onderscheid tussen enerzijds “sequential unmarked” en anderzijds “unmarked” CS blijken ook op ons onderzoekscorpus van toepassing te zijn. Deze twee types CS – hoewel onderling sterk verwant – komen onder verschillende omstandigheden voor: in de gevallen van sequential unmarked CS constateren we steeds, zoals Myers-Scotton het stelt, een verandering van bepaalde situationele factoren tijdens de conversatie (als we abstractie maken van de voorbeelden waarin geciteerd wordt in een andere taal). Concreet is het meestal het erbij komen of wegvallen van een gesprekspartner dat de aanleiding vormt voor de switch naar een andere code. Daarnaast biedt het corpus ook voorbeelden die perfect illustreren wat Myers-Scotton (1993a) bestempelt als “reported speech”: de resultaten tonen duidelijk aan dat sprekers effectief vaak van code switchen wanneer ze citeren. Myers-Scotton beschouwt deze gevallen terecht als een vorm van sequential unmarked CS: de taal waarnaar de proefpersonen overschakelen bij het citeren is namelijk bijna altijd de niet-gemarkeerde code voor het gesprek waaraan ze refereren.

Aangezien voor dit onderzoek slechts het taalgedrag van een kleine groep proefpersonen bestudeerd werd, is het onmogelijk om een absolute hiërarchie tussen de types op te maken. Het zou met andere woorden voorbarig zijn met zekerheid te stellen dat type X frequenter zou voorkomen dan type Y. Uit de resultaten kunnen we echter wel in zekere mate afleiden dat bepaalde types CS vaak sterk gebonden zijn aan een bepaald type spreker. Hierdoor lijkt dit onderzoek enkele belangrijke tendensen aan te wijzen die ook werden vastgesteld door Myers-Scotton (1988; 1993). We stellen vast dat enkel bij de Canadese Aileen het gebruik van twee talen de niet-gemarkeerde keuze op zich vormde. De criteria waaraan volgens Myers-Scotton voldaan moet worden, lijken hierdoor gerechtvaardigd. Aileen was namelijk de enige proefpersoon die aan de voorwaarden voldeed. Wel blijkt dat bepaalde criteria misschien zwaarder doorwegen dan andere. Zo bleek dat Myers-Scotton's term "bilingual peers" (1993a, 119) genuanceerd moet worden: ondanks het feit dat Aileens gesprekspartners in dit onderzoek nooit haar goede beheersing van het Frans en het Engels evenaarden (ze was dan ook de enige perfect tweetalige proefpersoon in het onderzoek naar sociale motivaties voor CS), bleef CS toch haar discours kenmerken. De nuance die Myers-Scotton zelf aanreikt (namelijk dat CS als niet-gemarkeerde keuze niet voorkomt wanneer er een sociaal-economisch verschil bestaat tussen de sprekers of wanneer deze vreemden zijn) lijkt daarom misschien adequater dan de "absolute" term "bilingual peers". Verder blijken de typische structurele kenmerken die Myers-Scotton voor dit type CS onderscheidt te kloppen: bijna steeds ging het om intrasentential CS waarbij door Aileen het Engels in het Frans, de matrixtaal, werd ingebed.

Terwijl CS op zich voor Aileen de niet-gemarkeerde keuze vormde (het gebruik van twee talen karakteriseerde dus op permanente wijze haar discours), stelden we ook vaak de niet-gemarkeerde switch naar een andere taal vast bij andere proefpersonen. Denken we bijvoorbeeld terug aan de talrijke voorbeelden waarin Grahame en Oda zich genoodzaakt zagen kort naar een andere taal te switchen ten gevolge van hun soms nog gebrekkige kennis van de niet-gemarkeerde conversatietaal. Opvallend is dat zij ook de enige twee proefpersonen zijn die voor hun verblijf in Frankrijk nog zo goed als geen kennis hadden van de Franse taal. De voorbeelden tonen aan hoe ze hun gebrekkige kennis proberen te compenseren door vaak kort naar een andere taal te switchen om zo het gesprek onverstoord voort te kunnen zetten. Hierdoor beantwoorden ze perfect aan het virtuositeitsmaxime uit het model van Myers-Scotton. Dat het om een niet-gemarkeerde keuze gaat, blijkt zoals Myers-Scotton aangeeft uit het feit dat de proefpersonen zich heel vaak 'excuseren' voor hun switch en zo indirect de taal waarin ze zich niet kunnen uitdrukken als niet-gemarkeerd erkennen.

Het switchen van taal om de deelname van alle gesprekspartners te bevorderen, beschouwt Myers-Scotton eveneens als het beantwoorden aan het virtuositeitsmaxime. Dit stelt o.a. dat er gesproken moet worden in een taal die door alle gesprekspartners begrepen wordt. Hier zien we hoe gemakkelijk het verband gelegd kan worden met sequential unmarked CS, waar we zagen dat sprekers door een wijziging in de contextuele factoren vaak hun code aanpassen. De twee types blijken dus zeer verwant te zijn, wat zich in het theoretische model weerspiegelt in het feit dat ze beide resulteren uit hetzelfde maxime, namelijk de “unmarked choice maxim”.

In tegenstelling tot CS als niet-gemarkeerde keuze blijkt gemarkeerde CS veel minder aan een bepaald type spreker gebonden te zijn. De meeste proefpersonen, die zoals reeds vermeld onderling soms sterk verschilden, komen dan ook aan bod in de voorbeelden waarin het switchen van taal als gemarkeerd geanalyseerd werd. Dit lijkt Myers-Scotton's stelling (1993a) dat CS als gemarkeerde keuze de meest universele variant is te bevestigen, aangezien ook volgens haar resultaten dit type in zo goed als alle meertalige gemeenschappen en op bijna alle taalkundige niveaus terug te vinden is.

Ook de verschillende submotivaties die Myers-Scotton (idib.) onderscheidt voor gemarkeerde CS worden door de resultaten van dit onderzoek bevestigd. Zo biedt het corpus waarop bovenstaande bevindingen zich baseren o.a. talrijke voorbeelden waarin sprekers van code switchen (heel vaak naar een gemeenschappelijke moedertaal) om zich zo tot één (of meerdere) specifieke gesprekspartner(s) te richten. Op die manier kunnen gesprekspartners die de nieuwe taal niet beheersen uitgesloten worden, wat volgens Myers-Scotton (1988) zowel bewust als onbewust kan gebeuren. Dit blijkt ook uit de resultaten van dit onderzoek: in het merendeel van de gevallen waarin een proefpersoon zich tot een andere gesprekspartner richt in een taal die niet door de overige gesprekspartner(s) gekend is, lijkt de switch onbewust te gebeuren. Wanneer Myers-Scotton (1993a, 135) deze submotivatie van gemarkeerde CS omschrijft als “an ethnically-based exclusion *strategy*” lijkt ze dan ook iets te absoluut: de term “strategy” is alleen gepast wanneer het echt gaat over switches waarmee bewust getracht wordt iemand uit te sluiten (om zoals de twee concrete situaties uit het corpus bijvoorbeeld aantoonde, kritiek te geven op diegene die wordt uitgesloten).

Dit onderzoek treedt ook de stelling van Myers-Scotton (1993a, 141) bij dat gemarkeerde CS heel vaak “structurally flagged” is. Vooral de voorbeelden waarin CS door de proefpersonen met een versterkend doel gebruikt werd, tonen aan dat sprekers vaak in een gemarkeerde code datgene herhalen wat ze net ervoor in de niet-gemarkeerde taal uitdrukten.

Zoals vermeld bevat het corpus geen voorbeeld van exploratory CS. Ook hiervoor biedt de theorie van Myers-Scotton een verklaring: voor alle situaties was de niet-gemarkeerde code namelijk steeds duidelijk gekend. Als omgevingstaal was het Frans in bijna alle gevallen de niet-gemarkeerde code voor de conversaties tussen de proefpersonen. In sommige gevallen konden echter twee verschillende talen de niet-gemarkeerde rol op zich nemen. Voor de conversaties tussen proefpersonen waar alle gesprekspartners vlot Engels spraken zou deze laatste taal als de niet-gemarkeerde code bestempeld kunnen worden als abstractie wordt gemaakt van de omgevingstaal, nl. het Frans. Toch werd bij de analyse van bijna alle voorbeelden geopteerd om het Frans als de niet-gemarkeerde taal te beschouwen aangezien er onder de buitenlandse studenten (zelfs wanneer ze vlot Engels spraken) bijna uitsluitend Frans gesproken werd.

Ten slotte willen we kort nog ingaan op de mate waarin sprekers bewust zijn van het feit dat ze effectief van code switchen. Myers-Scotton (1993a, 117) stelt dat vooral het maken van een niet-gemarkeerde keuze heel vaak onbewust gebeurt:

“Recall that the key word in describing unmarked choices is ‘expected’. It follows that the speaker probably devotes the least conscious attention to this type of CS, although all types generally are executed without the speaker making a conscious choice. However, level of consciousness in CS, as in most linguistic choices, is unstudied; further, how it might be studied empirically is not clear.”

Zoals Myers-Scotton zelf aangeeft is de mate van bewustzijn waarmee sprekers linguïstische keuzes maken heel moeilijk te analyseren. In het onderzoek naar de sociaal-psychologische motivaties voor CS zou het bewustzijnsgehalte nochtans een belangrijke graadmeter kunnen zijn voor de gemarkeerdheid van de switch. Ondanks het feit dat de resultaten van dit onderzoek in grote mate ondersteuning bieden aan het model van Myers-Scotton, is de grens tussen gemarkeerd en niet-gemarkeerd niet altijd even eenduidig, waardoor het niet altijd gemakkelijk is om een duidelijk etiket op een voorbeeld van CS te plakken. Toch lijken de door Myers-Scotton vastgestelde principes zeker en vast toepasbaar op een andere onderzoeksetting dan de Afrikaanse. Bijgevolg lijkt het MM effectief een universeel kader te bieden waarbinnen de sociaal-psychologische motivaties voor het taalfenomeen onderscheiden kunnen worden.

(2) Daarnaast hebben we getracht enkele cruciale aspecten van het MLF-model aan een toetsing te onderwerpen. Het model gaat uit van de premisse dat er een hiërarchie bestaat tussen de twee talen in intrasentential CS. Daarbij is het de zogenaamde matrixtaal (ML) die

instaat voor het morfosyntactische geraamte van de gemixte zin. In navolging van Deuchar (2006) toetsten we in hoofdstuk 6 daarom het ML-principe aan de hand van zelf geregistreerde taaldata. Volgens dit principe is het strikt genomen steeds mogelijk om de ML aan te duiden in uitingen van intrasentential CS. Net als Deuchar probeerden we in de talrijke voorbeelden van ons corpus telkens de ML te identificeren aan de hand van het “Morpheme-Order”-criterium (MO) enerzijds en het “System Morpheme”-criterium (SM) anderzijds. Volgens het MLF-model zou het namelijk de ML zijn die de morfeemvolgorde binnen de zin bepaalt en bovendien ook instaat voor de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord.

We stellen vast dat het MO-criterium in heel wat voorbeelden niet kan worden toegepast aangezien de morfeemvolgorde compatibel is met die van zowel de ML als de EL. Zoals we zagen in hoofdstuk 6 is dit het gevolg van het feit dat de talen uit ons corpus – het Frans, het Nederlands en het Engels – zich meestal kenmerken door dezelfde “surface orders”. Slechts in 27,8% van de gevallen kon de ML geïdentificeerd worden aan de hand van zowel het MO- als het SM-principe. Vaak gaat het over voorbeelden waar het Nederlands als ML kan worden aangeduid op basis van de inversie van het onderwerp en het werkwoord tengevolge van het vooraan plaatsen van een bijwoordelijke bepaling van plaats of tijd. Ook het contrast tussen de typische “head-first”-volgorde van het Frans en de “head-last”-volgorde van het Nederlands/Engels maakt het vaak mogelijk om de ML aan te duiden op basis van de morfeemvolgorde. In 72,2% van de gevallen kon de ML echter enkel worden aangeduid op basis van het SM-criterium, of m.a.w. aan de hand van de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord. We stellen dus duidelijk vast dat het SM-criterium zwaarder doorweegt voor de voorbeelden van ons corpus. In dit opzicht sluiten onze bevindingen aan bij die van Callahan (2002): ook zij stelde vast dat de morfeemvolgorde in heel wat voorbeelden uit haar Engels-Spaans corpus zowel in het Spaans als in het Engels mogelijk was.⁵⁴ Ook volgens Deuchar (2006, 1992) moet het ML-principe niet verworpen worden “if morpheme order is compatible with both languages”. Bovendien kan de ML in zo goed als alle voorbeelden van ons corpus steeds aangeduid worden op basis van de congruentie tussen het onderwerp en het werkwoord. In 27,8% van de gevallen kan de uitkomst van het SM-principe door het MO-criterium dus ook bevestigd worden.

Myers-Scotton’s sociolinguïstische criterium van de niet-gemarkeerdheid van de ML wordt door onze analyse in grote mate bevestigd. Vooral de voorbeelden uit de onderzoeks-

⁵⁴ Cf. Callahan (2002, 5): “In the ML + EL constituents [...] – [not at all like *águilas*] and [Out of their *mundo*] – word order would be the same whether it were supplied by English or Spanish, hence that criterion alone cannot be used to determine the ML in those instances, nor can it in many other examples of Spanish/English discourse. A criterion that can be used is the System Morpheme Principle [...]”.

setting van Aix-en-Provence tonen aan dat de niet-gemarkeerde code voor de meeste interacties (het Frans) er ook steevast als ML fungeert. Voor de conversaties met Annie en Laurence als gesprekspartners zagen we dat zowel het Nederlands als het Frans er als ML optreden. Ook dit bevestigt in zekere zin het sociolinguïstische criterium van Myers-Scotton aangezien beide talen voor dit interactietype niet-gemarkeerd lijken. Hetzelfde geldt voor de interacties tussen Aurélie, Rita en Teddy. Hieruit kunnen we concluderen dat de notie van gemarkeerdheid van codes dus ook een rol kan spelen in het onderzoek naar de internstructurele eigenschappen van CS.

Ons corpus bevat talrijke voorbeelden van EL islands. Deze werden in 6.1.2 ingedeeld volgens de grammaticale functie die de EL-constituent binnen de zin vervult. In ongeveer de helft van de gevallen gaat het om EL islands met de functie van bijwoordelijke bepaling van plaats of tijd. Hiermee lijken onze bevindingen in zekere mate de “EL hierarchy”-hypothese van Myers-Scotton te bevestigen. Ook zij stelt namelijk dat “NP/PP adjuncts used adverbially” (Myers-Scotton, 1993b, 144) vaak als een EL island gerealiseerd worden. Ook gaat het, conform met de voorspellingen van Myers-Scotton, in een paar voorbeelden om geijkte uitdrukkingen van de EL. Toch willen we geen voorbarige conclusies trekken. Hoewel onze bevindingen de “EL-hierarchy”-hypothese deels lijken te bevestigen, benadrukken we dat het hier om een kleinschalig onderzoek ging. Het lijkt ons dan ook aangewezen om in de toekomst de “EL-hierarchy”-hypothese aan de hand van een groter corpus te toetsen. Wel sluiten we ons aan bij de kritiek van Boumans (1998, 41) met betrekking tot Myers-Scotton’s definitie van “islandhood”. Aangezien ML of EL islands volgens Myers-Scotton steeds uit minstens twee morfemen/lexemen moeten bestaan, is het niet duidelijk hoe de “single morpheme constituent” *today* in een voorbeeld als “c’est dimanche donc tout sera fermé *today*” geanalyseerd moet worden. Hoewel het om slechts één voorbeeld uit ons corpus gaat, lijkt het ons toch noodzakelijk om de notie van “islandhood” uit te breiden tot dergelijke “single morpheme constituents”.

Naast EL islands bevat ons corpus ook talrijke voorbeelden van interne EL islands. Zij bieden in grote mate ondersteuning aan de “EL island trigger”-hypothese van Myers-Scotton. Verschillende malen stelden we vast dat het schenden van de morfeemvolgorde van de ML het gebruik van een (intern) EL island veroorzaakt. Het voorbeeld “j’ai eu comme un *independent study*” is hiervan slechts één voorbeeld. Door het feit dat het Engelse adjectief *independent* in tegenstelling tot zijn Franse tegenhanger vóór het substantief geplaatst wordt (en de morfeemvolgorde van de Franse ML dus niet gerespecteerd wordt), was het gebruik van het interne EL island *independent study* als het ware noodzakelijk. Anderzijds stellen we

vast dat het gebruik van EL “early” systeem morfemen ook steeds een EL island als gevolg heeft. We zagen dat het 4-M-model (dat Myers-Scotton dus na 1993 introduceerde) het oorspronkelijke “System Morpheme”-principe verfijnde en het bijgevolg enkel nog “outsider late system morphemes” zijn die in ML + EL-constituenten steeds van de ML afkomstig *moeten* zijn. Deze aanpassing van het “System Morphem”-principe zou logischerwijs ook een impact moeten hebben op de “EL Island Trigger”-hypothese: strikt genomen zou enkel nog het gebruik van diezelfde EL “outsider”-systeem morfemen noodzakelijkerwijs een EL island als resultaat moeten geven. Dit wordt echter niet bevestigd door onze analyse aangezien in alle voorbeelden waar “early” EL-systeem morfemen (voornamelijk lidwoorden) gebruikt worden, steevast een EL island voorkomt. Voorbeelden van ML + EL-constituenten waarin een ML-inhoudsmorfeem wordt voorafgegaan door een lidwoord uit de EL komen dan ook niet voor in ons corpus. Wel stellen we verschillende malen de aanwezigheid van meervoudssuffixen uit de EL vast. Door het introduceren van het 4-M-model konden deze echter zonder problemen verklaard worden.

Onze analyse bevestigt ook de stelling van Myers-Scotton dat de notie van ML een dynamisch gegeven is in die zin dat de ML tijdens dezelfde interactie kan veranderen. Zoals Myers-Scotton aangeeft komt dit zeker niet in alle taalgemeenschappen voor. Zo werd een ‘turnover’ in de ML ook enkel vastgesteld in de conversaties met Annie en Laurence enerzijds en Aurélie, Rita en Teddy als gesprekspartners anderzijds. In de lijn van Myers-Scotton’s bevindingen vindt de ‘turnover’ in de ML ook in ons corpus meestal plaats tussen twee zinnen. In bepaalde gevallen stellen we echter vast dat dit ook binnen één zin kan gebeuren.

Ten slotte willen we nog even herhalen dat de ML vaak in één oogopslag afgeleid kon worden door het feit dat het in de voorbeelden van ons corpus heel vaak om “single word switches” ging. Hoewel we het “frequency-based”-criterium van Myers-Scotton (1993b) bij de analyse van ons corpus niet toepasten, lijkt het ons toch dat in veel van dergelijke voorbeelden de ML aangeduid kan worden louter op basis van het feit dat één taal, de ML, voor het grote merendeel van de morfemen binnen de zin instaat. Voor dergelijke gevallen lijkt de frequentie van de morfemen binnen de zin in dit opzicht toch een graadmeter te zijn. Het is echter in voorbeelden waar verschillende switches binnen dezelfde zin voorkomen dat dit criterium moeilijker toepasbaar lijkt.

Bibliografie

- Auer, P. 1984. *Bilingual Conversation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Auer, J. C. P. & DiLuzio, A. 1983. Structure and meaning of linguistic variation in Italian Migrant children in Germany. In: Bäuerle, R., Schwarze, C. & von Stechow, A. (eds.). *Meaning, use, and interpretation of language*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1-21.
- Azuma, S. 1991. Two Level Processing Hypothesis in Speech Production: Evidence from Intrasentential Code-Switching. Paper presented at the 27th Chicago Linguistic Society Meeting, May.
- Baetens Beardsmore H. 1986. *Bilingualism: Basic Principles (Second edition)*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Battistella, Edwin L. (1996). *The Logic of Markedness*. New York/Oxford: Oxford University Press.
- Bentahali, A. & Davies, E. D. 1983. The Syntax of Arabic-French Code-Switching. In: *Lingua* 59, 301-330.
- Blom, J. P., and Gumperz, J. J. 1972. Social Meaning in Structure: Code-Switching in Norway. In: Gumperz and Hymes 1972, 409-34.
- Boumans, L. 1998. *The syntax of codeswitching. Analysing Moroccan Arabic/Dutch conversation*. Tilburg: Tilburg University Press.
- Boussofar-Omar, N. 2003. Revisiting Arabid diglossic switching in light of the MLF model and its sub-models: the 4-M model and the Abstract Level model. In: *Bilingualism: Language and Cognition* 6 (1), 33-46.
- Broersma, M. & De Bot, K. 2006. Triggered codeswitching: A corpus-based evaluation of the original triggering hypothesis and a new alternative. In: *Bilingualism: Language and Cognition* 9(1), 1-13.
- Callahan L. 2002. The Matrix Language Frame model and Spanish/English codeswitching in fiction. In: *L&C* 22/1, 1-16.
- Canut C. 2001. Introduction. In: Canut C. & Caubet D. (eds.). *Comment les langues se mélangent. Codeswitching en Francophonie*. Paris: L'Harmattan, 9-19.
- Caubet D. 2001. Comment apprehender le codeswitching? In: Canut C. & Caubet D. (eds.). *Comment les langues se mélangent. Codeswitching en Francophonie*. Paris : L'Harmattan, 21-32.
- Chomsky N. 1957. *Syntactic structures*. The Hague: Mouton.
- Clyne, M. G. 1967. *Transference and triggering. Observations on the language assimilation of postwar German speaking migrants in Australia*. Den Haag: Martinus Nijhoff.
- Clyne, M. G. 1987. Constraints on Code-Switching: How Universal Are They?. In: *Linguistics* 25, 739-764.
- Clyne, M. 2003. *Dynamics of Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Caluwe, J. 2006. Tussentaal als natuurlijke omgangstaal in Vlaanderen. In: De Caluwe, J. & Devos, M. (eds.). *Structuren in talige variatie in Vlaanderen*. Gent: Academia Press, 19-34.
- Deuchar M. 2006. Welsh-English code-switching and the Matrix Language Frame Model. In: *Lingua* 116, 1986-2011.
- Doron, E. 1983. On Formal Models of Code-Switching. In: *Texas Linguistic Forum* 22, 35-59.

- Gardner-Chloros P. (1995). Code-Switching in Community, Regional and National Repertoires: The Myth of the Discreteness of Linguistic Systems. In: Milroy L. & Muysken P. (eds.). One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching. Cambridge: Cambridge University Press, 68-89.
- Garrett, M.F. 1975. The Analysis of Sentence Production. In: Bower, G. (ed.). Psychology of Learning and Motivation 9. New York: Academic Press, 133-177.
- Giesbers, H. 1989. *Code-switching tussen dialect en standaardtaal*. Amsterdam: P.J. Meertens-Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde.
- Grevisse, M. 2001. *Le Bon Usage – Grammaire française*, édition réfondue par André Goosse. Paris/Louvain-la-Neuve : Deboeck-Duculot.
- Grosjean, F. 1988. Exploring the Recognition of Guest Words in Bilingual Speech. In: Language and Cognitive Progress 3, 233-274.
- Gumperz, J.J. 1982. *Discourse Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haugen, E. 1950. The analysis of linguistic borrowing. In: Language 26, 210-231.
- Haugen, E. 1953. *The Norwegian language in America. A study in bilingual behaviour*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Haugen, E. 1956. *Bilingualism in the Americas. A bibliography and research guide*. Alabama: University of Alabama Press.
- Haugen, E. 1972. *Studies by Einar Haugen presented on the occasion of his 65th birthday april 19, 1971*. The Hague/Paris: Mouton.
- Haugen, E. 1973. Bilingualism, language contact, and immigrant languages in the United States: A research report 1956-1970. *Current Trends in Linguistics X. Linguistics in North America*, ed. by T.A. Sebeok, 505-591. The Hague: Mouton.
- Hymes, D. 1967. Models of the interaction of language and social setting. In: Journal of Social Issues 23/2, 8-28.
- Hymes, D. 1972. Models of the Interactional of Language and Social Life. In: Gumperz and Hymes 1972, 35-71.
- Jake, J., Myers-Scotton, C. & Gross, S. 2002. Making a minimalist approach to code-switching work: Adding the Matrix Language. In: Bilingualism: Language and Cognition 5 (1), 69-91.
- Jake, J., Myers-Scotton, C. & Gross, S. 2005. A response to MacSwan (2005): Keeping the Matrix Language. In: Bilingualism: Language and Cognition 8 (3), 271-276.
- Joshi A. 1985. Processing of sentences with intrasentential code switching. In: Dowty D. R. , Karttunen L & Zwicky A. (eds.). Natural language parsing. Psychological, computational, and theoretical perspectives. Cambridge: Cambridge University Press, 190-205.
- Kovács, M. 2001. *Code-Switching and Language Shift in Australian Finnish in Comparison with Australian Hungarian*. Abo: Abo Akademi University Press.
- Lipski, J. 1977. Code-Switching and the Problem of Bilingual Competence. In: Paradis, M. (ed.). Aspects of Bilingualism. Columbia, SC: Hornbeam Press, 250-263.
- MacSwan J. 2005. Codeswitching and generative grammar: A critique of the MLF model and some remarks on “modified minimalism”. In: Bilingualism: Language and Cognition 8 (1), 1-22.
- Milroy L. & Muysken P. 1995. Introduction: code-switching and bilingualism research. In: Milroy L. & Muysken P. (eds.). One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching. Cambridge: Cambridge University Press, 1-14.
- Milroy L. & Li Wei 1995. A Social Network Approach to Code-Switching: The Example of a Bilingual Community in Britain. In: Milroy L. & Muysken P. (eds.).

One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching. Cambridge: Cambridge University Press, 136-157.

- Muysken P. 1995. Code-switching and grammatical theory. In: Milroy L. & Muysken P. (eds.). One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching. Cambridge: Cambridge University Press, 177-198.
- Myers-Scotton, C. 1988. Code switching as indexical of social negotiations. In: Monica Heller 1988. Codeswitching: Anthropological and Sociolinguistic Perspectives. Berlin: Mouton de Gruyter, 151-186.
- Myers-Scotton, C. 1993a. *Social motivations for codeswitching – Evidence from Africa*. Oxford: Clarendon Press.
- Myers-Scotton, C. 1993b. *Duelling languages. Grammatical structure in codeswitching*. Oxford: Clarendon.
- Myers-Scotton, C. 1995. A lexically based model of code-switching. In: Milroy, L. & Muysken, P. (eds.). One speaker, two languages. Cross-disciplinary perspectives on code-switching. Cambridge: Cambridge University Press, 233-256.
- Myers-Scotton, C. 2006. Natural codeswitching knocks on the laboratory door. In: *Bilingualism: Language and Cognition* 9, 203-212.
- Myers-Scotton, C. & Jake, J. L. (2001). Explaining aspects of codeswitching and their implications. In: Nichol J. (ed.). One mind, two languages: Bilingual language processing. Oxford: Blackwell, 84-116.
- Petersen, J. 1988. Word-Internal Code-Switching Constraints in a Child's Grammar. In: *Linguistics* 26, 479-493.
- Pfaff, C. 1979. Constraints on Language Mixing: Intrasentential Code-Switching and Borrowing in Spanish/English. In: *Language* 55, 291-318.
- Poplack, S. 1980. Sometimes I'll start a sentence in Spanish y TERMINO EN ESPANOL: Toward a typology of code-switching. In: *Linguistics* 18, 581-618.
- Poplack, S. 1981. Syntactic Structure and Social Function of Code-Switching. In: Duran R. (ed.). *Latino Language and Communicative Behavior*. Norwood: Ablex, 169-184.
- Poplack, S. 1990. Variation theory and language contact: concepts, methods and data. In: *Papers for the workshop on concepts, methodology and data. ESF network on code-switching and language contact*. Strasbourg: European Science Foundation, 33-66.
- Poplack, S. & Sankoff, D. 1988. Codeswitching. In: Ammon, U., Dittmar, N. & Mattheier, K. (eds.). *Sociolinguistics. Soziolinguistik. An international handbook of the science of language and society, vol II*. Berlin: De Gruyter, 1174-1180.
- Pride, J. B. 1979. A Transactional View of Speech Functions and Codeswitching. In: W. McCormack and S. Wurm (eds.). *Language and Society*. The Hague: Mouton, 27-53.
- Scotton, C.M. 1983a. The Negotiation of Identities in Conversation: A Theory of Markedness and Code Choice. *International Journal of the sociology of Language*, 44, 115-36.
- Scotton, C.M 1983b. Comment: Markedness and Code Choice. *International Journal of the Sociology of Language*, 39, 119-28.
- Singh, R. 1995. Code-switching/mixing: patterns and bilingual proficiency. In: *Summer School Code-Switching and Language Contact*, 142-152.
- Sridhar, S. N. & Sridhar, K. 1980. The Syntax and Psycholinguistics of Bilingual Code-Mixing. In: *Canadian Journal of Psychology* 34, 407-16.

- Timm, L., 1975. Spanish-English Code-Switching: El Porque y how-not-to. In: Romance Philology 28, 473-482.
- Treffers-Daller, J. 1991. *French-Dutch Language Mixture in Brussels*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Weinreich, U. 1953. *Languages in contact, findings and problems*. New York, NY: Linguistic Circle of New York.

Webpagina

- Namba, K. <<http://www.senri.ed.jp/research/re09/namba.pdf>>, (geraadpleegd op 19 februari 2008).

Appendix

Hieronder worden alle overige corpusvoorbeelden gegeven die gebruikt werden voor de toetsing van het ML-principe. De nummering die hieronder gebruikt wordt komt overeen met de nummering die we ook in hoofdstuk 6 hanteerden.

6.1. Analyse van het onderzoekscorpus

6.1.1 ML + EL-constituenten

6.1.1.1 Code-switching in NPs

6.1.1.1.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

A) ML: Frans

- Situatie 1: Met Seamas

Seamas : parfois . je regarde la télé mais je comprends pas vraiment ce qu'ils disent .. les conflits et tout ça . j'ai pas le background tu vois

- Situatie 2: Met Seamas en Sofie

Sofie : elle a déjà rempli le verre pendant qu'elle venait ici
Seamas : on dirait un leftover .. la connasse ((lacht))

- Situatie 3: met Aileen

Aileen : oui ... j'ai un eu:hm scab .. sous mon nez

- Situatie 4: Met Jana

Jana : je me sens vraiment comme wow . c'est cool .. donc c'est dommage pour eux . pour ces gens qu'ils puissent jamais avoir cette satisfaction ((Engels)) .. non j'aime bien ce sentiment

- Situatie 5 : Met Aileen en Grahame

Grahame : combien de téléphones est-ce qu'il y a ?
Aileen : on a trois courtless et un .. deux ((unint))

- Situatie 6: Met Teddy

Teddy: ah ce sont les chambres qu'on a visitées là .. les kot

B) ML: Nederlands

- Situatie 1: met Laurence

Laurence : 't zijn al de grootste zatlappen van Kortrijk ... ma 't zit hier wa tope wi . ma van alles é . il y a des . 't is echt een mélange

6.1.1.1.2 ML + EL-constituenten met EL "early" systeemmorfeem

- **Situatie 1 : Met Jana**

Jana : c'est ça ta profession .. tu peux devenir chanteuse de ringtones

- **Situatie 2: Met Jana**

Jana : le Sharia ce sont en fait les paroles . des expériences .. les choses que Mohammed a dites ou des amis ou de la famille de Mohammed et des gens qui ont entendu ça de Mohammed . ça c'est le Sharia . ce sont des quotes et euhm ..

- **Situatie 3: Met Jana**

Jana : moi moi je peux pas dire ça si c'est vrai ou si c'est pas vrai .. je peux regarder les proofs et je peux essayer de comprendre mais je vais jamais vraiment savoir parce que moi je suis pas ((unint)) et je suis pas non plus le dieu ..

- **Situatie 4 : Met Jana**

Jana : un jour . elle est sortie qu'avec Kayleigh .. et vraiment elles ont . bu des shots

6.1.1.2 ML + EL-constituenten met interne EL islands

6.1.1.2.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

A) ML: Frans

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : une amie à moi c'est son boulot d'aider les gens à gérer l'argent . c'est une sorte de budget training .. parce que c'est vraiment . il y a certains gens qui en ont besoin

- **Situatie 2: Met Jana**

Jana : non mais avec Jörg euhm . quand on était à Manchester . il y avait le gospel concert là-bas

- **Situatie 3: Met Jana**

Jana : c'est pour ça que moi j'ai pas de religion .. parce que moi je déteste toutes ces religious institutions parce qu'elles font beaucoup du mal ..

- **Situatie 4: Met Jana**

Jana : oui . c'est comme le social service .. ein sozial Jahre .. oui parce que les garçons doivent choisir entre ou l'armée ou le service social

- **Situatie 5: Met Jana**

Jana : et moi j'étais .. pour moi c'était comme in slow motion .. vraiment . je l'ai vue a::h et j'ai encore pu l'attraper et vraiment .

B) ML: Nederlands

- **Situatie 1: Met Rita**

Rita: maar le niveau académique van't zuiden van Frankrijk is toch iets hoger dan van 't

noorden?

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita: nee nee . 't is geen paspoort . 't is een carte de séjour

- **Situatie 3: Met Rita**

Rita: dus ik kende die winkel dus die gasten toonden de vellen en cuir en we mosten kiezen en ie maakte da ton achter

- **Situatie 4: Met Rita**

Rita: en la qualité van 't onderwijs is dan ook lager waarschijnlijk . normaal gezien

6.1.1.3 Code-switching in PPs

6.1.1.3.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Seamas**

Seamas : c'est fou hein . parce que tu fais rien de physique physique en fait [...] vraiment . j'aimerais être sur un rollercoaster maintenant

- **Situatie 2: Met Jana**

Jana : c'est bien fait parce qu'ils ont utilisé le même style comme euh comme au centre ville .. avec les mêmes couleurs et les mêmes matériaux et ici c'est pour les spectacles en open-air

- **Situatie 3 : Met Jana**

Jana : on a dit oui on va partager et c'était pour une bonne cause .. c'était pour charity et bon on a dit on va partager mais euh . finalement c'était quelqu'un d'autre ..

6.1.1.3.3 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : et elle voulait toujours tout savoir quand quelqu'un racontait d'un mec ou d'un . de son boyfriend . elle était comme *o:h qu'est-ce qui s'est passé ?*

- **Situatie 2: Met Seamas**

Seamas : o:h oui .. je devais y aller avec les enfants du playground .. c'était vraiment cool . il a plu toute la journée

- **Situatie 3 : Met Seamas**

Seamas: dans les quartiers généraux . tu la vois avec un pistolet comme ça avec le barrel . comme dans le far-west . tu vois

- **Situatie 4: Met Aileen**

Aileen : mais on a donc encore un peu de temps pour moi euh pour procrastinate encore un

peu plus

6.1.1.4 ML + EL-constituent : Bijwoord (ML) + Adjectief (EL)

6.1.1.4.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

A) ML: Frans

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana :oui en fait c'est vrai ..et j' aime bien comme ça . c'est plus cosy dans la voiture quand il n'y a pas trop de lumière . oui j' aime bien .

- **Situatie 2: Met Seamas**

Seamas : parfois . mon père est assez old-fashioned . eu:h . par exemple pour ce qui est des vêtements . les trucs que je porte c'est non . il les aime pas du tout .. bah pas tous mai::s euh

- **Situatie 3: Met Jana**

Jana : oui elle est très religieuse .. elle est comme Alex ... et Alex elle a toujours dit qu'elle veut sauver Jörg . parce qu'il est vraiment atheïst

- **Situatie 4: Met Jana**

Jana : ça avait l'air tellement pourri alors que maintenant . c'est beaucoup plus moderne et les chambres sont très luxurious et tout ça ..

- **Situatie 5: Met Elien en Jana**

Elien : mais tu l'entends encore de temps en temps ou ?

Jana : oui mais euh ((fluïstert)) je suis pas trop enthusiastic

B) ML: Nederlands

- **Situatie 1: met Aurélie en Rita**

Rita: is't goeie wijn? Piekt ie nie?

Aurélie: nee ie is wel lekker .. ma ie is wat ((poisseux))

- **Situatie 2: met Aurélie en Rita**

Aurélie: ma das in de straat van Sofie .. kzit op den hoek .. nummer twee .. aan aren kant . 't eerste huis op den hoek .. heel 't eerste

Rita: ma 't is nie vree propre zu

6.1.2 EL Islands

6.1.2.1 EL-constituent als gezegde

6.1.2.1.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana : j'ai dit à Cinthya ah mais Cinthya tu dis .. pourquoi tu dis des choses comme ça .. c'est c'est **a saint ((engels))** hein ...

- **Situatie 2: Met Seamas**

Seamas : oui oui . je connais . c'est **a real classic** ça .. j'aime bien

- **Situatie 3: Met Aileen**

Aileen : je suis juste **un addit bonus** . dans les cours il y a des années qu'ils en ont il y a d'autres années qu'ils n'en ont pas et quand je suis là *o:h* je suis bien je prends quelques heures complètes je travaille avec eux mais si je suis pas là *eu:h* ça fait pas de différence en fait c'est juste comme **a tutor in the class** ... c'est bien ..c'est bien mais

- **Situatie 4: Met Christophe**

Christophe : oui c'est très cool .. c'est vraiment **a cult movie** ... un film culte .. c'est dommage .

6.1.2.2 EL-constituenten met de functie van bijwoordelijke bepaling

6.1.2.2.1 Bijwoordelijke bepalingen van plaats

6.1.2.2.1.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

A) ML: Frans

- **Situatie 1: Met Jana**

Jana: ah mais c'était le premier non . qu'on a vu **at the festival**

- **Situatie 2: Met Jana**

Jana : en Namibie je suis allée **to a celebrity auction** . c'était très .. comme hier quand on a vendu les choses de Jörg mais avec des personnes connues . ça c'était drôle

B) ML : Nederlands

- **Situatie 1: Met Aurélie**

Aurélie : en in New York eb je da ook Guggenheim .. ja Guggenheim en ge hebt da ook **quelque part à New York**

- **Situatie 2: Met Laurence**

Laurence : prends une fois Omère **in de zak**

- **Situatie 3: Met Rita**

Rita : da's toch al lange . woont ze zie nog **à Courtrai?**

6.1.2.2.1.2 Identificatie van de ML op basis van het SM- en MO-principe

- **Situatie 1: Met Rita**

Rita: ma ta da een gezien da we naar den bank gingen en **ondertussen** gingen we wulder lik

geld gan afhale **au supermarché** . en da wa ton de mode van die kleine saccoekes da je van voor droeg azo .

- **Situatie 2: Met Rita**

Rita : is dat dendien da we daar gezien hebben **au centre de Hasselt**?

6.1.2.3 EL-constituent als lijdend voorwerp

6.1.2.3.1 Identificatie van de ML op basis van het SM-principe

- **Situatie 1: Met Seamas**

Seamas : moi j'aime regarder those big fashion shows à la télé

- **Situatie 2: Met Aileen**

Aileen : il y a le Mont-St-Victoire mais il y a plein de promenades alentours et à côté et on a vu le château . **the castle** et tout ça

- **Situatie 3: Met Elien en Jana**

Jana : et moi j'ai fait **fund raising** pendant mon stage et c'est vraiment . les les conditions et tout c'est vraiment compliqué .. c'est difficile à trouver quelqu'un qui veut te donner de l'argent pour . ils ont de l'argent . ça c'est pas la question mais .. c'est un peu triste

6.2 'Turnover' in de ML

- **Situatie 1: Met Annie en Laurence**

Annie : dat is ier een pirdewerk (paardenwerk) é ja

Laurence: ma doe ze gie azo een klein beetje mammi en de rest laat ze uithangen en fait ja da wassen is nie veel ma 't is da strijken natuurlijk

Annie: mais ce que moi je crois c'est qu'ils ont quand même une machine à rouleaux pour repasser à la wasserette . à la blanchisserie

Laurence : ma ze gaat zij da in haar eigen machine gedroogd in wi .. amaja sinon ça ne va hein mammi . z'eft ze 's noens meegepakt en z'ad ze 's achternoens weeral mee

- **Situatie 2: Met Annie en Laurence**

Annie: in feite Laurence . morgenavond is't Teddy en Rita ton weer . bij u?

Laurence: ((unint)) mais ils viennent simplement pour les ((unint)) et pour mettre la petite au lit et puis ils rentrent à la maison hein

Annie : ah oui oui

Laurence : en morgenavond kunnen ze nie .. ma misschien gaat ie morgenavond al weer beter zijn Gilles ... alst ie nie goed is . lik nu . 't is hem al te vele 'k zie dadde . 't is hem te vele van zijn tasse de thé uit te drinken .. et il est très nono hein .. goh nen man da ziek is amai zu . 'k i twee beebetjes thuis nu

- **Situatie 3: Met Annie en Laurence**

Annie : oui si tu veux aider

Laurence : oui j'ai . ja kan ook helpen euhm j'écoute

Annie : ben je sais pas . il faut enlever ça hein je-

Laurence : enlever la barre .. wacht é Wouter . 'k ga ne keer dat hier . kunt je deraan als ge op de stoel staat want anders gaat 't ... ja da gaat net gaan zeker

Wouter : en is da duwen of ?

Laurence : ja . awel da'k het nie weet . dus ge zout beter op de tafel staan want de die is nu redelijk stevig want il y en a beaucoup ici qui sont pas très stevig . hé moetje ja voilà c'est ça

Annie : en nu de gordijn ... kijk 'k zou wel zeggen ge kunt misschien de vijster ((venster) komen kuisen ma 'k durve da toch nie ((lacht)) .. nee nee 't is voor te lachen

- **Situatie 4: Met Annie en Laurence**

Laurence : 'k ga ze keer twee secondjes pakken **la puce** ... ((tegen kindje)) hé puce . et alors ?

Annie: elle est fatiguée hein . ou elle veut une bouteille évidemment hein

[...]

Annie : mais on peut la mettre là pour une petite heure Laurence

Laurence : 'k ga ze een beetje wiegen .. é 'k ga ze een beetje wiegen . ma voor te ze wiegen moek ik wel naar daar wi . want ak ier blijve gaat ze ((unint))

Annie : ((doet alsof ze kindje nat zal spuiten met strijkproduct)) ze gaat direct wakker zijn .. nen goeien douche ((lacht))

Laurence : bon, leg ik aar een beetje **dans la cuisine** of wa doe'k ? ... on se sait pas hein ma petite puce

- **Situatie 5: Met Annie en Laurence**

Annie : tu expliques à maman Rita-

Laurence : pas op da je dat daar nie verbrandt me uw

Annie : non non . que ces deux rideaux-là . on va les laisser hein maintenant . pour le weekend et que mercredi . elle va à la **wasserette** parce qu'il y a des très grandes machines . ce sont des machines professionnelles hein . et alors ils ont un rouleau . sur deux minutes c'est prêt

Laurence : ma ik ga nie zeggen aan Rita wa da ze moet doen

Annie : voowa niet ?

Laurence : 't es die rolle die interessant is ook **surtout** . aja 't es waar . wassen in die machinen

Annie : ça va coûter quoi ? trois euros .. ja ma ge moet ne keer kijken oe da we ier . eh gow dis-lui ça ... win ander werk of strijken é .. et là c'est c'est prêt de suite . un clin d'œil et-

- **Situatie 6: Met Annie en Laurence**

Laurence : da is haar beste vriendinne

Annie : ma ze woont in Oostende ma 't is ook iemand van Kortrijk dus . Kortrijk is zo é

Laurence : en ze spreekt ook goe Frans zie jaas ?

Annie : oui oui oui

Laurence : ja ma pas op want er zijn der ier ook vele in Kortrijk amai hoor . die azo Frans spreken voor de show .. maja mijn moeder is echt franstalig ook é . z'is van Moeskroen . 't is Wallonië é .. ma kijk j'avais ici trois wallons .. drie walen qui étaient à Courtrai et qui m'ont dit dat 't hier zo simpel is . da je in Kortrijk anders dat 't zo veel blabla is . dat 't zo veel pretentie is .. in Kortrijk 't is nie te doen .. en ze komen hier vre graag . ze zijn hier voor een paar weken voor werken te doen . **des travaux publics ou quoi** en ze zeggen we komen ier zo graag omdat het hier

zo simpel is en iedereen spreekt met ons en ... 'k zegge 't is nie moeilijk want de dikkenekken 'k smijte ze hier al buiten van in't begin da'k ier was 't is waar é . ge bepaalt da zelf een beetje é mensen die zo op ulder neus zetten bij mij da pakt nie hoor

Annie : Laurence c'est toi qui a construit ta . ta clientèle hein

Laurence : ja 't is schoon clientèle . ze zitten hier al zat an den toog .. j'aibien construit ma clientèle ((lacht)) ze zijn al canard .. 't zijn al de grootste zatlappen van Kortrijk ... ma 't zit hier wa tope wi . ma van *alles* é . il y a des . 't is echt **een mélange**

- **Situatie 7: Met Annie en Laurence**

Annie: ma wa moe'k zeggen?

Laurence: vertel gij uw leven mammi . comme ça gaat voor langer zijn wi dan een uur dadde et David, ((unint)) il travaille deux heures et ie pakt achttien euro uit de caisse .. alé . 'k zeg hem drie keer . David we moen winder cash hebben voor den Bockor te betalen en ((unint))

Annie: ja ma als je gie iets zegt . il n'écoute même pas ... ça porte pas quand tu lui dis .. il n'entend même pas

- **Situatie 8 : Met Annie en Laurence**

Laurence : 't is vooral café maja

Annie : ma win veel eters . win veel eters

Laurence : ma tijdens de zomer is er een terras é . zo langs 't water is er dan een terras als't s'il fait beau évidemment hein .. ma dus salaatjes en pasta en

Annie : ma 's avonds ook é Laurence

Laurence : jaja ((unint)) ma 't is nog tof mensen die hier graag komen en ze blijven ier een beetje plakken en ze krijgen een hongerke en ze verleggen ulder dan nog nie é . ze eten een spaghettietje en ze zetten ulder dan weer een beetje an den toog .. maja kijk 't is azo een kleine kaart en in de zomer is ze een beetje groter met een beetje meer slaatjes natuurlijk en al maar ja il faut faire beau hein ... ja want diene zomer . 't was goe parce que j'étais enceinte .. ja want ze is geboren in oktober . voor mij c'était bien hein . anders ging ik wel vre afgezien hebben .. ma nie alleen dat . ma 'k ging veel meer moen werken in ook ..

- **Situatie 9: Met Annie en Laurence**

Laurence : amaja 't is waar . ge zout gie hier ook binnen komen me Junior ((unint))

Annie : c'est fini les les . les sorties .. oei oei

Laurence : ma ie was beter gisteren dan-

Annie : mais ce matin aussi . moi je t'ai vu ce matin

Laurence : ja 'k zei tegen hem 'k ga komen voor mijn retouche . ja zegt ie jah .. zo lik voor te zeggen ... ge moe maar bellen é

Annie : en ik ging ne keer naar binnen . ie zat in zijn keuken 'k weet nie wat te doen . il y avait personne évidemment en zijn mutse ((lacht)) ki ze angedaan .. azo een mutse zo met twee kleppen zo lik in Rusland azo een beetje zo é . **la toque de fourrure** . en ki ze angedaan-

Laurence : ja en ie komt dan azo binnen met die toupe en tout le monde le regarde hein

Annie : oui mais ça lui va bien

- **Situatie 10: Met Annie en Laurence**

Laurence : awel 'k ga der nu naar toe en 'k ga een gaan halen voor ((dinge)) ook

Annie : en ook voor mijne **môme** ?

Laurence : ah ba 'k zou hem beter nie meepakken zeker voor't weekend . ça va rien de coûter tu sais . c'est pas un film d'un jour hein

Annie : ah bon . je peux le garder jusqu'à lundi ?

Laurence : ba oui évidemment . ze gaat zij da direct gewoon meegeven

Annie : 'k zou wel Junior inviteren

Laurence : dat is onze coiffeur ((lacht)) ... de vrijer van mammi da's de coiffeur die alsan versleten is van uit te gaan goh . hoe oud zout ie em zijn Junior ? . ook al in de vijftig é . maar alé gauw . **il y a deux jours** . ie zag der vijvenzestig uit . 't is een vreen uitgaander

• **Situatie 11: Met Aurélie, Rita en Teddy**

Aurélie: et la maison de Monet . c'est où ?

Teddy : Giverny .. op honderd kilometer van Parijs .. een redelijk klein dorp

Aurélie: c'est pas près de Giverny?

Teddy : quoi ? .. non c'est Giverny . le village de Giverny

Aurélie : mais c'est sur une route ?

Teddy : c'est un petit village . il faut sortir de l'autoroute hein

Rita : ja want ge kunt nie verder

Aurélie: ma tis toch gewoon in een straat een huis en dan eije ((unint))

Rita: ma gebt zo een grote muur en ge ziet de mensen al aanschuiven eigenlijk .. dus dan moe je binnen en dan euh eb je zijn huis en zijnen tuin

Aurélie: en zijn huis is toch in't lila é?

Rita: in geel peis ik . ma **à l'interieur** is't zeker geel

Aurélie: c'est pas mauve .. mauve bleu comme ça

